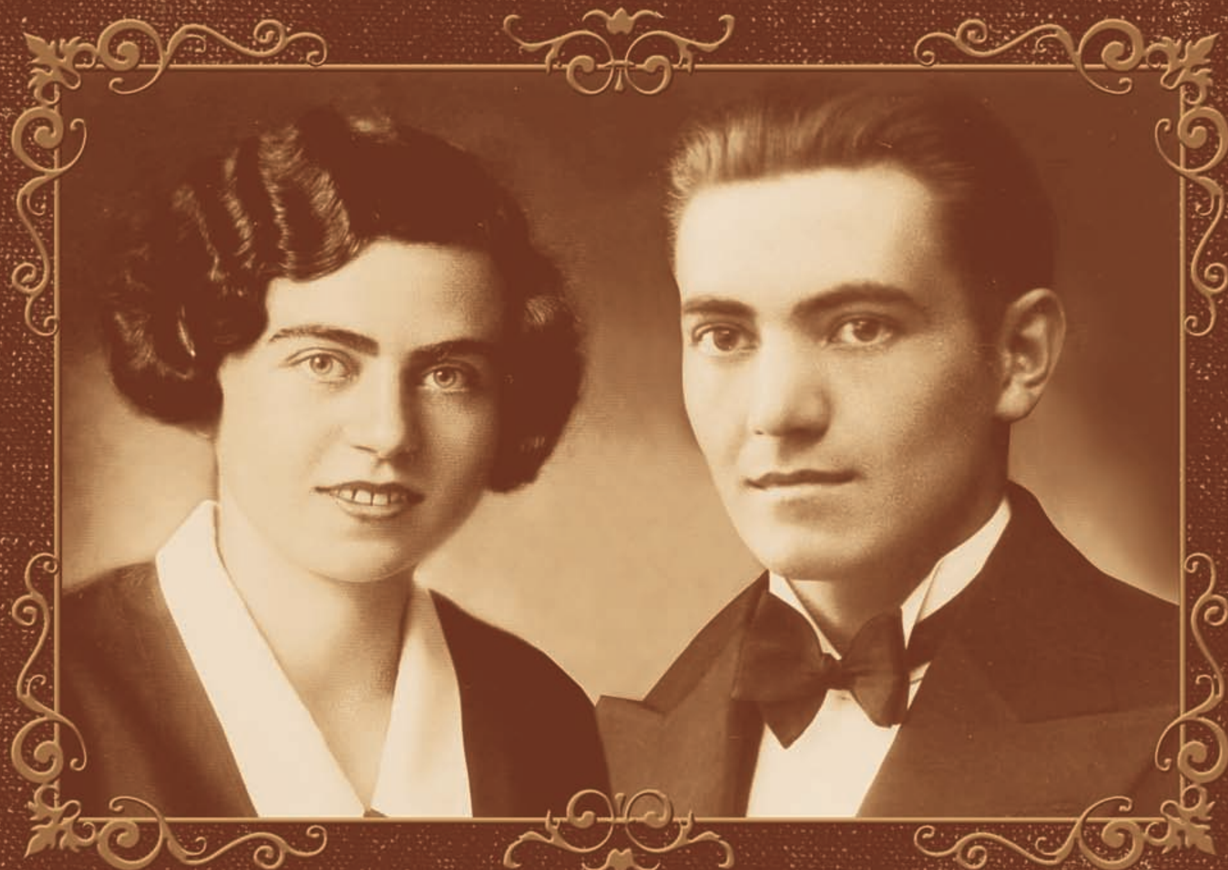
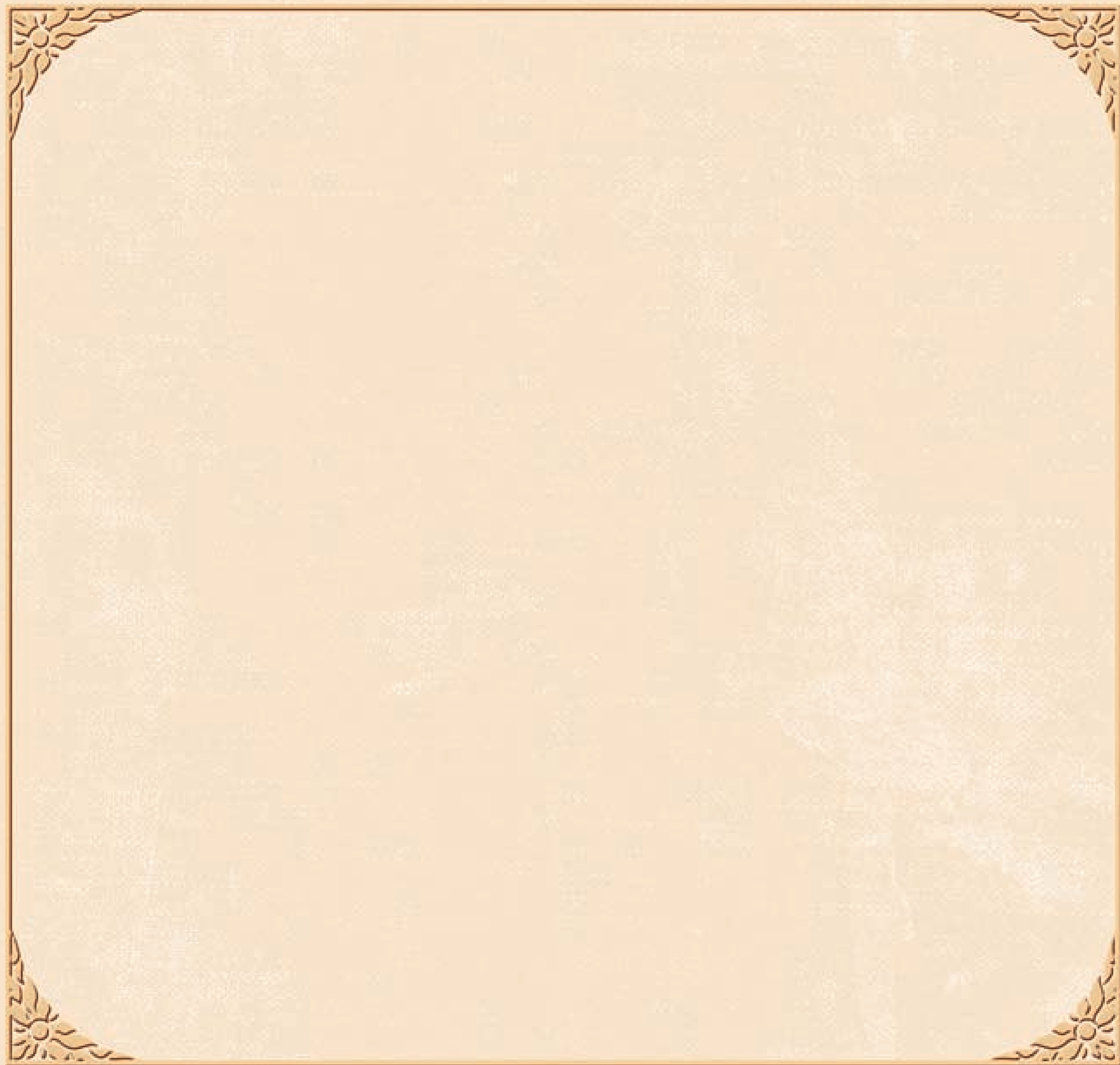

Učitelia Kraskovci

Učitelia Kraskovci

Učitelia Kraskovci

zostavila

Marta Merkleová

Marta Merkleová
2010

Venované pamiatke našich rodičov,
Elene a Martinovi Kraskovcom

S úctou Marta, Milan a Ján

Vladimír Bartoš

SLOVO NA ÚVOD

Po príchode Slovákov do Báčky, Banátu a Sriemu v 18. a 19. storočí, slovenská inteligencia, ktorá šla za svojím národom, sa časom, a najmä po zlepšení hospodárskeho a spoločenského života Slovákov na týchto priestoroch, vzmáhala z vlastných radov. Ale vždy bola nositeľkou a učiteľkou národného povedomia, osvety a kultúry medzi dolnozemskými Slovákmi.

Jadro tejto inteligencie tvorili učitelia a kňazi a po druhej svetovej vojne, s vývojom nových spoločenských pomerov, sa do národnokultúrneho života našej pospolitosti začali zapájať aj ďalšie spoločenské vrstvy. Vzmáhajúca sa inteligencia sledovala všetko, čo nová doba sebou prinášala, snažila sa hľadať nové formy kultúrneho i umeleckého života a prispôsobovala ich nášmu prostrediu. Zaujímala sa o literatúru, divadlo, výtvarné umenie, jazykovedu, hudbu, spev a všetko ostatné. Preto sa nám i darilo udržať si krok s ostatnými národmi a súčasne vytvárať vlastné kultúrne hodnoty, na ktoré sme dodnes hrdí.

Slovenská inteligencia dobre poznala svoj ľud, jeho dušu, i jeho potreby, vedela, že je pracovitý, pobožný, i pokojamilovný, a že hrdosť je tiež jednou z jeho príznačností.

Učitelia Martin a Elena Kraskovci, ktorým túto knihu s láskou venujeme, tiež patrili do radov tej a takej inteligencie. Vždy stáli po boku svojho ľudu, boli s ním i v dobrom i v zlom. Celý ich život bol motivovaný vierou, láskou a nádejou. Boli hlboko mravne založení a nadovšetko poctiví ľudia. Šľachetní a dobrí. Potreba vzdelávať ľudí, poúčať ich a pomáhať im v každodennom tvrdom zápase o inakší a dôstojnejší život, svietila im tak, ako maják na šírom mori svieti námorníkom, aby nezišli zo správnej cesty. Vážili si básnika, jazykovedca a kňaza Jána Kollára a jeho názory, a po celý svoj život sa správali tak, ako keby stále na mysli mali jeho slová: *Národ a nábožnosť sú ako dve sestry rodné...*

Dali sa do služieb národa a boli v nich do konca. Základom ich národnokultúrnej činnosti bolo vzdelávanie. Svoje učiteľské povinnosti vykonávali svedomite, učili, poúčali a snažili sa vychovať zo svojich zverencov dobrých, pracovitých a do života schopných ľudí. Vedeli, že len vzdelaní, dobre rozhľadení ľudia môžu byť úspešní, môžu sa orientovať a ísť vpred, meniť svoj život na lepšie, len život takých ľudí môže byť obsažnejší a kvalitnejší, len takí môžu zveľaďovať prostredie, v ktorom žijú, kráčať do kroku s dobou. Ani oni sami sa po skončení školy neprestali učiť, rozširovať si obzory, čítať nové knihy, sledovať všetko, čo sa okolo nich stáva. Svoje vedomosti vďačne prenášali na deti v škole, ale i na dospelých ľudí a snažili sa i osobne vždy a všade byť iba tým najlepším príkladom.

Ich blahodarnú prítomnosť a starostlivosť si uvedomovali všetci, s ktorými sa každodenne stretávali. Vždy boli ochotní poradiť a pomôcť, keď videli, že človek pomoc potrebuje. Nesebecky seba rozdávali, pretože mali srdce plné lásky, porozumenia a tepla.

Snažili sa svojich žiakov čím viac naučiť, venovali sa aj ich výchove, jedno s druhým to tesne súvisí, vštepovali im i lásku k umeniu, hudbe a výtvarníctvu, k literatúre. Vedeli, že umenie zošľachťuje ľudský život, robí ho krajším, znesiteľnejším a súčasne ho i skvalitňuje. Nie nadarmo si človek už v dávnej dobe tiež takým spôsobom, všelijakými peknými vecami skrášľoval a spestroval svoj život. Pán učiteľ Krasko k tomu ešte i na husliach hral a spomedzi všetkých slovenských pesničiek najradšej mal tú, známu a doteraz obľúbenú – *Po nábreží koník beží*...

Učiteľ Krasko pracoval i v kultúrno-osvetových spolkoch osád, v ktorých Kraskovci žili a pôsobili. Činný bol i na poli duchovnom, rád chodil do kostola a svoje texty na biblické témy uverejňoval v hlásniku Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi vo vtedajšej SFRJ, ktorý vychádzal v Novom Sade. Aj týmto spôsobom slúžil svojmu ľudu.

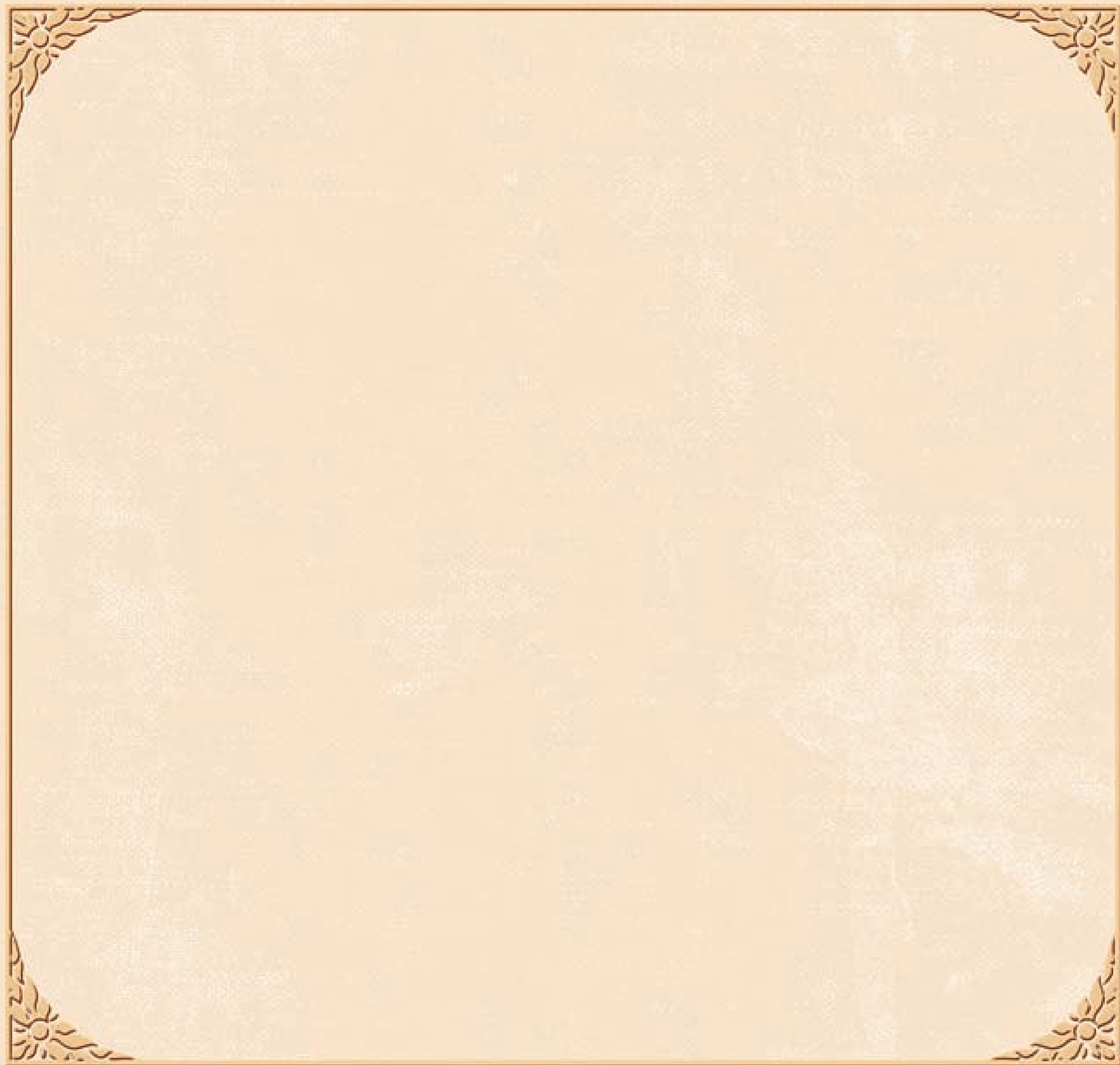
Slovom, učitelia Kraskovci vo veľkom prispievali k zachovaniu duchovnej bytosti Slovákov vo všetkých prostrediach, v ktorých pôsobili. Darilo sa im, pretože všetko, čo robili, robili z lásky, z presvedčenia, so zápalom, a – po celý svoj život. Nie div, že autorka tejto knihy, ich dcéra Marta, zatúžila poprehŕňať sa v minulosti, sceliť si obrázok o vlastných rodičoch, pozrieť sa na nich aj z iného uhla, a vidieť nakoniec aj to, ako sa na nich pozerali iní. Kniha je autobiografická, dokumentárne koncipovaná a veríme, že zaujme pozornosť čitateľov. Preto vám ju vrele odporúčame.

Kniha je kvôli prehľadnosti rozdelená na niekoľko statí. V stati, ktorú sme nazvali *Očami iných*, sa o učiteľoch Kraskovcoch zmieňujú ich kolegovia, priatelia, ako i bývalí žiaci. Všetci vyzdvihujú ich vzdelanosť, za ktorou nikdy nebolo ani štipky povýšenectva, iba dobroprajnosť, pracovitosť, vzorný život...

V stati *Hľadanie koreňov* sa autorka knihy snažila dostať sa k samotnému koreňu veci – objaviť svojich predkov. Je za tým nanajvýš systematická, pekná a zaujímavá práca, ktorej mottom by mohol byť i známy latinský výrok – *Memo sapiens, nisi patiens* (čiže: *Nikto nie je múdry, ak nie je trpezlivý*). O dávnych predkoch jej najviac povedali staré záznamy v matrikách a zachované doklady, ktoré sa jej dostali do rúk.

I
NAŠI KRASKOVCI

Marta Merkleová

O MOJICH RODIČOCH A PREDKOCH

Píše sa rok 1899. Spomedzi všetkých iných udalostí, ktoré sa vtedy udiali, pre nás je najdôležitejší sobáš Evky Mikušovej a Tomáša Krasku. Mladí manželia si dobre rozumeli, ich život bol skromný ale pekný. Volali ich aj Čabenovci, lebo Tomášovi predkovia, teda Kraskovci, sa dosťahovali do Kovačice z Békešskej Čaby v Maďarsku, kde žilo hodne Slovákov (po maď. Békéscsaba, *békés* znamená mierumilovný a *Csaba* je mužské meno). Tomášových potomkov v Kovačici veru ešte i dnes volajú Čabenovcami.

Po čase Evke a Tomášovi Pán Boh požehnal syna, najprv Tomáša (1902.), neskôr Jána (1905.), a 24. septembra roku 1910 na svet prišiel i Martin.

Mladí rodičia svoje deti vychovávali v nábožnom cítení – tak, ako sa svedčí na dobrých a statočných ľudí. Často im hovorili o svojich životných skúsenostiach. Učili ich, že i skromne žijúci človek môže byť šťastný a naplnený radosťou, a svojím príkladom to zo dňa na deň i dokazovali. Evka nemala ešte ani dvadsať, keď ochorela, na srdce. Bola to nanešťastie ťažká a povážlivá choroba, ale sa Evka vždy usilovala byť dobrou manželkou, matkou a veru sa, na svoje veľké potešenie, po čase stala i starou matkou. Srdečnosť a láskavosť stále žiarili z jej dobrých očí, svojou priazňou a náklonnosťou zahŕňala každého, s kým sa stýkala.

Nadišiel čas, keď každý z troch bratov, vyrastajúcich pod dozorom starostlivých rodičov, začal rozmýšľať o svojej rodine, o vlastnej existencii a o tom, ako by bolo najlepšie do života zahryznúť. Vyzbrojení boli tým najdôležitejším poznaním, že bez tvrdej a úpornej práce sa im v živote nebude dariť, ale i náramnou chuťou pustiť sa doň. Tomáš neotáľal, bol zo synov najstarší, nuž sa prvý i oženil, s Kovačičankou Alžbetou Jonášovou. V ich dome prišiel na svet najprv Tomáš, a potom aj Martin.

Onedlho jedno z kovačických dievčat učarilo i Jánovi. Zamiloval sa do Evy Kizúrovej, osobášili sa a žili šťastne so svojimi dcérkami, Evkou a Markou. Martinovi to trvalo najdlhšie, hádam i preto, že bol najmladší. No láska ani jeho neobišla, pretože v ňu veril. Tiež ju raz stretol, ibaže neskoršie, a nie v Kovačici.

Starí rodičia Elenky Zapletalovej: Juraj a Eva Strehárskovci

o O o

Evka a Juraj Strehárskovci odišli do ďalekej vychválenej zeme americkej s jasným zámerom zarobiť si tam peniaze a po piatich rokoch sa vrátiť do rodiska. Ale keďže odjakživa platí pravidlo, podľa ktorého človek mieni, Pán Boh zmení, nestalo sa tak, ako si mysleli. Nezarobili dosť, ba až primálo na to, aby si v Laliti postavili dom, a to bolo hlavnou príčinou ich odchodu, a už vonkoncom nie dosť na to, aby Jozefovi, Jánovi a Julke, svojim deťom, mohli zabezpečiť lepší život. Vrátili sa domov. Ale Amerika, tá zasľúbená zem za šírym morom, im nijako nedala pokoja. Nuž sa rozhodli skúsiť ešte raz a predsa len nejako zarobiť tie vytúžené doláre. Za nimi odišiel i syn Jozef. Druhé dve deti zostali doma. Janko chodil do učiteľskej školy a Julka do takej, kde sa mladé dievčatá učili, ako sa stať dobrými gazdinkami. No Julke sa stalo to, čo sa mladým dievčatám často stáva, zamilovala sa. Školu a lásku človek v takých mladých rokoch ťažko pomerí, a tak i Julke, ktorá rozmýšľala iba o svojej láske a o vydaji, na učenie nezbudlo veľa času, ani jej na ňom nezáležalo. Jej vyvolený, Štefan Supek,

poriadny mládenec, len čo je pravda, a Julka, rojčili o svojom šťastí a spoločnej budúcnosti. Nie div, boli na prahu života. Ibaže na Štefana čakala ešte vojenčina, ktorá v tom čase trvala celé tri roky. Štefan si o všetkom dobre rozmyslel, a keďže aj sám túžil po tom, aby čím skôr začali s Julkou spolu žiť, povedal jej takto: „Pôjdem na vojenčinu skôr, už pri prvej príležitosti, a to znamená, že sa skôr i vrátim. Potom sa vezmeme."

Po Štefanovom odchode Julka bývala smutná, po svojom milom veľmi túžila, cítila sa osihotene a nevedela sa dočkať jeho návratu. No osud, ako to často býva, sa pokúsil zvrtnúť jej život v inom smere.

Istého dňa pricestoval do Lalite z Veľkej Bytče na Slovensku Karel Zapletal, stolár. Po čase sa, keď sa tu začal cítiť už trošku ako doma, začal obzerať i za dievčatami. Zapadla mu za oko akurát Julka a hneď i začal za ňou chodiť. Dvoril jej, bol úporný, priam neodbytný, a usiloval sa získať si jej priazeň všetkými možnými spôsobmi. Hovoril, že ju náramne miluje, že za ňou lipne. Sľuboval, že jej znesie hviezdy z neba a tvrdil, že bez nej nemôže žiť. Julka žasla nad toľkou láskou a takými silnými prejavmi ľúbosti. Karel si ju svojou vytrvalosťou a sľubmi postupne získal. Sladké slová jej lahodili, boli jej deň čo deň milšie a zdalo sa jej, že sú i úprimné. Nie div, veď nebola ešte ani plnoletá, skúseností ani zamak, a rodičia – za šírym morom! Karlova láska ju očarila. Na Štefana pomaly začala zabúdať. Bola si vedomá, že nedokáže rovnakou mierou ju opätovať. Sľúbila, že sa vydá.

Nuž sa osobášili. Tak sa Julka Strehárska istého dňa stala Julkou Zapletalovou. Ibaže sa po krátkom spolužití vo svojom manželovi nesmierne sklamala. Rýchlo pochopila, že bol k nej neúprimný, vyčítala si, že v ňom a v jeho lichotivých slovách nespoznala luhára, že verila sľubom, ktoré neprichádzali zo srdca. Rodina a manželstvo Karlovi neznamenali nič. „Bol to klamár! Ako som mu len mohla veriť?!" – veľakrát spomínala aj vtedy, keď už bola starenkou.

Karel Zapletal zradil lásku, o ktorej tak veľa hovoril a na ktorú prisahal. Zneužil Julkinu dôveru, ako i to, že bola neskúsená, sama. Jedna z dodnes živých latinských výpovedí hovorí, učí nás, že najhoršie je zneužiť najlepšieho – *Abusus optimi pessimus*.

Julka nevidela východisko z nepriaznivej situácie, do ktorej sa vydajom dostala. A tak sa z mladej, veselej a peknej devy stala po čase nešťastná manželka. Potkali ju i mnohé ťažkosti, ktoré život ináč prináša sebou. Sama s nimi ťažko zápasila. Pán Boh jej však bol naporúdzi, lebo vyslyšal jej vrúcne modlitby, v ktorých volala o pomoc.

Aj napriek Julkinmu veľkému sklamaniu, dňa 4. júna 1914 sa u Zapletalov narodila dcéra Elenka. Pre mladý manželský pár prírastok do rodiny priniesol novú nádej na krajší a radostnejší život. Vyzeralo to nachvíľu, ako keby slniečko svojimi teplými lúčmi ohrialo prvé jarné kvety. Prinieslo im aj šťastie?! Nie, hrialo iba krátko. Opäť sa objavili temné mračná, ktoré nič dobré nemohli priniesť. Prvorodeniatku sa tešila iba matka...

Keď Elenka mala dva mesiace, otec narukoval do rakúsko-uhorskej armády. Povíchrica prvej svetovej vojny ho odviala na ruský front. Osemnásťročná matka však ani v týchto pohnutých časoch nestrácala duchaprítomnosť. Ba čo viac, keďže už predtým bola pochopila, že pri mužovi, za ktorého sa

Zľava: Júlia Zapletalová, jej dcéra Elenka, Eva Strehárska a Ján Strehársky, učiteľ

vydala, nemá budúcnosť, rozhodla sa zrušiť svoje úradne uzavreté manželstvo. Urobila to na patričnom veľvyslanectve, teda tiež úradne. Týmto ukázala, že je bez ohľadu na svoje mladé roky predsa rozumná, ba čo viac smelá a emancipovaná žena, ktorá sa vie o seba postarať.

Karel Zapletal sa po skončení vojny do Lalite nevrátil.

Život bežal ďalej, ale prinášal i nové ťažkosti. Potrebné bolo nejako uživiť i seba i dcérku. Keďže sa žiadnej roboty nebála a nič iné sa jej nenaskytlo, Julka sa dala do vyšívania. Objednávala si rôznofarebné hodvábу a plátno, a mnohé iné veci, ktoré k tomu patrili a ktoré sa vtedy dali kúpiť iba v Budapešti, a vyšívala. Svoje výšivky predávala a tak si zarábala na život.

Napokon sa i Štefan Supek vrátil z vojenčiny. Keď videl, čo sa stalo, kým nebol doma, zrútil sa mu svet a život obrátil naruby. Julka mala iné, nie viac svoje rodné priezvisko, a mala i dieťa. Bol prekvapený, znechutený a veľmi ubitý, úplne stratený, žiť sa mu nechcelo. Kamaráti ho všelijako tešili hovoriac to, čo sa pri takých príležitostiach najčastejšie hovoriť zvykne, že je na svete ešte mnoho mladých a pekných dievčat a že si i po neho šťastie raz príde. Štefan trval iba na svojom: „Keď som nedostal Julku, ani jednu inú nechcem!"

Malá Elenka rástla pri svojej starostlivej matke, a nechýbala jej ani láska starých rodičov. Bolo to pekné a milé dievča. I do školy už začala chodiť. Učila sa dobre a s chuťou – z čoho jej matka mala veľké potešenie.

V tom čase Julkin brat a Elenkin ujo – Janko Strehársky, vychodil Učiteľskú školu v Prešove. Stal sa učiteľom v Nadlaku (Rumunsko), kde sa i oženil, s Alžbetou Laczy, Eržikou, ako ju ešte volali. Čoskoro sa dosťahoval do rodnej Lalite a tu sa im narodila dcérka Milotka.

Janko Strehársky bol dlhé roky učiteľom v Laliti, kde sa rád stýkal so školenými ľuďmi z radov Slovákov a Srbov. Na ich stretnutiach veru nechýbal ani pán richtár. Družné priateľské rozhovory bývali raz u jedného, potom u druhého, a radom u všetkých, ktorí do spoločnosti patrili. Tak vtedy vyzeral spoločenský život inteligencie v našom prostredí. Nechýbali tu však ani manželky a ženy vôbec, čo tiež malo svoj význam.

Elenka Zapletalová roku 1916

Keď domácimi lalitskej inteligencie bývali Strehárskovci, pozývali do spoločnosti i Julku. Dobrá nálada a chutné zákusky sa pričinili o to, že sa u nich ľudia vždy príjemne cítili. Svojím zjavom, správaním a vzdelaním Julka patrila medzi nich a nebývala ani ďaleko od Strehárskovcov.

Keď prišla zima, a u Strehárskovcov bolo znovu usporiadané pobavenie pre známych a hostí, do vyberanej spoločnosti pozvali raz i Štefana Supeka. Všetci sa tu cítili ako doma. Pri žarte, smiechu a rozhovore na mnohé témy čas rýchlo plynul. Bolo treba pomaly rozmýšľať i o odchode a keď istý pán i nahlas povedal, – Páni moji a milé panie, je čas odísť! – bolo treba i vstávať od stola. Darmo ich domáci presviedčali, aby ešte trochu zostali. Nepatrilo sa, nuž sa všetci začali chystať na odchod. A Janko, ktorý Julku ako dobre vychovaný mladý muž doteraz vždy odprevadil domov, hovorí: „Julka, vonku je tuhá zima. Možno by ťa mohol tentoraz odprevadiť i Štefan, keď pôjde domov, veď to nie je ďaleko." Julka neprotestovala a Štefan mlčaním súhlasil. V mysli sa mu vynorili chvíle, keď si s Julkou navzájom sľubovali veľkú a úprimnú lásku... Ešte stále trpel.

Ale, prečo by láska, ktorá nachvíľu poblúdila alebo zatrpkla, musela zakapať? Prečo by sa nemohla vrátiť a byť ešte krajšia a väčšia? Niekde som raz prečítala, že opravdivá láska dozrie iba vtedy, keď

Elenka Zapletalová roku 1927

prekoná dlhú cestu, na ktorej sa musí popasovať s mnohými prekážkami. Možnože takej skúške bola vystavená i láska týchto dvoch mladých ľudí!

Akokoľvek, ale tento deň bol pre nich dňom pamätným, priniesol obidvom nový začiatok a lásku nehynúcu. Trvala nezmenená, zo dňa na deň silnejšia, takmer dvadsaťtri rokov, do konca Štefanovho života. No ani potom neuhasla. Julka si často na Štefana spomínala: „Pre dvoch, ktorí sa tak mali radi ako my, je dvadsaťtri rokov veľmi málo." Po jeho smrti Julka žila ešte tridsať rokov.

Julka a Štefan svoju prinavrátenú lásku pociťovali ako ten najvznešenejší dar Boží, a tak si ju i chránili a pestovali. Onedlho ju potvrdili i pred oltárom.

Maminým vydajom Elenka dostala dobrého otčima, ktorý sa k nej správal ako vlastný otec. Obklopoval ju svojou starostlivosťou v čase, kým plnú rodičovskú lásku najväčšmi potrebovala. Mala iba desať rokov. A Štefan? Bol prešťastný, ako i Julka. Ich láska bola nekonečná.

Štefan ako hlava rodiny nezaháľal. Najskôr pracoval ako obchodník a potom bol obecným úradníkom. Jeho zárobky postačovali na zaokrytie životných potrieb ich trojčlennej rodiny.

Elenka chodila do školy, bola dobrou a usilovnou žiačkou. Vyrastala v statočnej a pracovitej rodine, ktorá ju mohla i školiť a tak jej zabezpečiť lepšiu budúcnosť. I Štefan i Julka jej takú budúcnosť úprimne dopriali.

„Dáme ju na vyššie školy," – povedal Štefan, keď Elenka vychodila základnú školu.

„Keď sa tak dobre a ľahko učí, nech je učiteľkou," – súhlasila matka.

MARTIN CHCE BYŤ UČITEĽOM

Niekoľko rokov predtým ako Supekovci v Laliti, i Kraskovci v Kovačici vážne rozmýšľali o tom, na aké školy poslať svojho mladučkého syna Martina. Zatiaľ bol usilovným a dobrým žiakom. Rodičia sa nakoniec rozhodli: „Zapíšeme ho do gymnázia..."

Martin aj sám uvažoval o tom, aké povolanie by bolo pre neho najlepšie, ale i o tom, aby školenie netrvalo dlho. Dobre vedel, aké sú majetkové pomery jeho rodičov, z roľníčenia veľa peňazí nebýva,

IX. КОЛО ЂАКА ДРЖ. УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У ВРШЦУ
1931-32

Absolventi učiteľskej školy vo Vršci, rok 1932

Martin Krasko, absolvent učiteľskej školy vo Vršci

a okrem neho sú tu ešte i dvaja starší bratia. Stále si kládol tú istú otázku: Ako to rodičia zvládnu?

Práve v tom čase jeden z Martinových učiteľov posmelil rodičov, aby ho len dali do gymnázia. Keď skončí gymnázium, bude môcť pokračovať v štúdiách. A tak sa i stalo, Martin spolu s niekoľkými spolužiakmi začal chodiť do gymnázia vo Veľkom Bečkereku (toto mesto po druhej svetovej vojne bolo premenované na Zreňanin podľa národného hrdinu Žarka Zrenjanina, pozn. redaktora).

Tak ako všetci chlapci i Martin rád hrával futbal. Za loptou najradšej behal spolu so svojimi bratmi Jánom a Tomášom. Lenže oni už vtedy boli mládencami, *čeľaníkmi*, ako v tom čase v Kovačici nazývali už trošku starších chlapcov, takže Martin, ktorý bol ešte len dieťaťom, sa futbaloval do milej vôle i so svojimi rovesníkmi. Ale si predsa uvedomoval, akú obeť podstúpili jeho rodičia tým, že ho zapísali do škôl. Bol im za to povďačný a stále rozmýšľal o tom, ako by sa im mohol odvďačiť? Výborným prospechom v škole, povedal Martin sám sebe, s učením problémy nemal, bol usilovný, a úspech, pravdaže nevystal. Ibaže sa mu zdalo, že je to málo. A tak v lete, počas prázdnin, usilovne rodičom pomáhal pri domácich prácach. Zvlášť počas

Martin Krasko ako juhoslovanský vojak. Sedí v dolnom rade tretí zľava

žatvy, keď každá pomoc bola vítaná, lebo žatva nielenže bola jedna z najťažších poľných prác, musela sa rýchlo i odbaviť. Nečas by mohol všetku úrodu za chvíľu zničiť, a to znamená, že takmer celoročná namáhavá práca by vyšla nazmar. A kosci, ako i hrstiarky, po celý deň pijú vodu akoby na šporáku hriatu, tá im smäd veru nezahasí! „Mal by som tým ľuďom odniesť sviežu a studenú vodu," – povedal si Martin. A už sa aj chytal hlineného krčaha, v ktorom sa voda nosievala do poľa.

Martin Krasko so svojimi žiakmi, v strede. Školský rok 1933/34

Martin stále rozmýšľal o tom, ako sa čím skôr zamestnať, ale súčasne si bol vedomý aj toho, že nechce so svojím vzdelaním zastať na polcesty. Keďže sa mu učiteľské povolanie vždy páčilo, rozhodol sa, keď gymnázium už skončil, zapísať sa na učiteľskú školu vo Vršci. Tam mu školenie na gymnáziu sčasti aj uznali a tým činom umožnili školu rýchlejšie skončiť. Takto sa Martinovi obidve predsavzatia splnili a onedlho veru aj učiteľskú školu s úspechom absolvoval.

Teraz Martin už mal svoje povolanie, ale bolo treba ešte odbaviť si vojenčinu.

Po návrate z vojenčiny sa roku 1934 nakrátko zamestnal v Selenči na tamojšej ľudovej škole a v tom istom roku potom v Šíde. Časť svojho platu riadne dával rodičom.

ELENKA CHCE BYŤ UČITEĽKOU

Elenka Zapletalová v roku 1930 ako žiačka učiteľskej školy vo Vršci, šiesta zľava

Elenka Zapletalová sa tiež zapísala do učiteľskej školy vo Vršci.

Do vršackej učiteľskej školy chodili aj dievčatá, najčastejšie pochádzali z bohatých rodín. Mnohé z nich sa usilovali aj vyberaným a drahým odevom upozorniť okolie na svoj pôvod, na ktorý väčšina bola náramne hrdá.

Žiaci sa v tom čase museli rovnako obliekať – nosili rovnošaty, ale tie márnivejšie dievčatá si pod ne obliekali drahé hodvábne blúzky, mali aj po niekoľko párov topánok podľa najnovšej módy a drahé zimníky.

Elenka Zapletalová a ani mnohé iné dievčatá nepatrili medzi deti bohatých rodičov a preukázať sa mohli iba svojou usilovnosťou a výborným prospechom v škole.

Vyučovanie mávali jedného dňa predpoludním a nasledujúceho dňa popoludní. Vtedy obyčajne mali málo času na učenie, a o písaní domácich úloh večer, pri svetle, sa vtedy nemohlo ani len rozmýšľať. Gazdiná, u ktorej Elenka bývala, tiež nedovolila svojim podnájomníkom večer dlho svietiť, vo všetkom veľmi šetrila, úzkostlivo dbala na každý dinár.

„Každý večer o deviatej sme museli pozahášať všetky svetlá a ísť do postele, aj domáci, aj my sme museli ísť spať v presne stanovený čas...“ – spomínala si často Elenka, ktorú trápilo, že si nemohla

urobiť domáce úlohy. Ani v posteli sa neuspokojila, zaspať nemohla, keď nemala napísanú domácu úlohu: „Vôbec som sa nepripravila na zajtra, ako odídem do školy bez domácej úlohy..." A veru ani nešla. Pred domom, v ktorom bývala a v ktorom boli všetky svetlá pozahášané, bol, na šťastie, elektrický stĺp a na ňom žiarovka. Svietila do tmy, ale i do okna, za ktorým sedela Elenka s knihou v ruke – a učila sa. A vôbec sa pritom nezlostila. Pomocou tej trochy svetla si urobila domácu úlohu, prečítala, čo bolo treba, zopakovala si, naučila sa a to bolo najdôležitejšie. No práve to už vtedy hovorilo veľa o Elenke a jej vlastnostiach, o usilovnosti tohto mladého dievčaťa, o jej zodpovednosti, a veru i o vynaliezavosti.

MARTINA VYLIEČIL SKOROCEL

Martin Krasko ako učiteľ v Šíde, r. 1941

Prvé roky práce mladého učiteľa Martina Krasku boli poznačené nevídanou horlivosťou a usilovnosťou. Bol úplne odovzdaný svojmu učiteľskému povolaniu, vedomý, že nechybil, keď si ho zvolil, spokojný bol i so žiakmi a s úspechom, ktorý dosahoval v práci s nimi.

Keď prišiel do Šídu, býval u starenky Chovanovej, kde sa aj stravoval. No radosť z práce a sľubný začiatok Martin nevychutnával dlho, jeho zdravie ktovie prečo povolilo, začal slabnúť a kašlal. Dostal zápal pľúc. Lieky predpísané lekárom síce trochu pomohli, ale ho neuzdravili.

Matka bez meškania prišla navštíviť syna, keď sa dozvedela, že ochorel. A tam, div divúci, plný dvor – *kolocieru*! „Ako dobre, že tu máte túto bylinku. Je liečivá, vylieči aj Martina," – povedala.

Martin nezadlho vyzdravel, vtedy mal okolo tridsať rokov. Sám sebe pevne sľúbil, že nebude fajčiť a že nikdy viac nevypije ani kvapku žiadnej liehoviny.

Z tohto sa dá uzavrieť, že Eva Krasková, Martinova matka, dobre poznala liečivý účinok rastlín, ktorými pomáhala svojim najbližším dostať sa z choroby. Ale k uzdraveniu bezpochyby dopomohla i skutočnosť, že sa mladý Martinov organizmus aj sám chytil s chorobou za pasy, zvlášť keď mu v tom pomohla matkina prítomnosť, starostlivosť a opatera.

Dnes sa i za liečivé rastliny musí draho platiť, ak si ich kupujeme v lekárni. Pritom vieme, že rastú všade vôkol nás – na dvore, v záhrade, na lúke, v lese, a sú nám na dosah ruky. Potrebné je iba poznať ich, ale i dôverovať im treba. Ešte starí Rimania tvrdili: *Medicus curat, natura sanat* – Lekár lieči, príroda uzdravuje. Rastlín a ľudových liekov sa netreba ani dnes zriekať, pravdaže tam, kde môžu pomôcť. No moderné časy prinášajú stále nové choroby, súčasne však vzniká i nové moderné lekárstvo, ktoré zvádza tuhý boj s mnohými chorobami. Výsledky bývajú všelijaké, v každom prípade lekárstvo a lekárnictvo sú delikátne veci, tu treba vždy byť obozretný.

Akokoľvek, ale Martin sa po chorobe a zotavení s novou chuťou pustil do svojej učiteľskej práce, ku ktorej postupne pribudla i činnosť národnokultúrna. V tých časoch veľmi patrili k sebe, a Martin, ako aj mnohé generácie učiteľov predtým, si dobre uvedomoval ich význam a s radosťou sa do nich zapojil.

Martin Krasko
(v strede)
v Kovačici,
r. 1938

ELENKA NA PRÁZDNINÁCH A JEJ PRACOVNÉ ZAČIATKY

Každé svoje prázdniny Elenka trávila doma. Veľmi sa im tešila. Boli pre ňu príležitosťou byť dlhší čas s rodičmi a *mamastarou* Strehárskou, ako ju ona a sesternica Milotka volali. No Elenka ani počas prázdnin nezaháľala, chytala sa každej práce. Spolu s mamou varievali, piekli koláče, žehlili bielizeň a v záhrade zasa pestovali zeleninu. Mala z toho dobrý pocit, jednak pomáhala rodičom a jednak sa učila domácim prácam, ktoré aj tak jedného dňa bude musieť zvládnuť.

Otec Štefan bol vždy zaneprázdnený, pretože zo dňa na deň chodil do práce. No keď bol čas poľovačiek, rád si zapoľoval. Nedeľný obed z poľného zajaca alebo mladej srňaciny, ktorú Julka vynikajúco vedela pripraviť, vždy chutil. Niekoľkokrát šla s otcom i Elenka a mala z toho veľkú radosť. Uspokojila tak svoju zvedavosť, zaujímalo ju, ako to na poľovačke vyzerá, a z druhej strany pobyt v prírode ju vždy vedel osviežiť a rozveseliť.

E. Zapletalová v ľudovom kroji (v strede) v Laliti, r. 1931

Mamastará svojej vnučke viac ráz takto hovorila: „Elenka moja, ty budeš učiteľkou, budeš mať dosť peňazí. Radím ti, aby si si pre niektoré práce, také, ktoré nedokážeš sama urobiť, našla niekoho, kto ti ich urobí za peniaze. Veľmi by som chcela, keby si sa naučila život si trochu obľahčiť. No nikdy nevieme, čo nám budúcnosť prinesie. Preto sa treba naučiť všetko robiť. To nikdy nie je na škodu. Život sa ľahko zvrtne v smere, o ktorom sme nikdy ani netušili a preto sa naň treba dôkladne pripraviť. Zajtra budeme líčiť dom. Pomôžeš mi?"

A zajtra ráno sa obidve dali do roboty. Elenka sa jedným vrzom naučila hasiť vápno, a to vôbec nie je ľahko, musí sa vedieť, koľko vody treba naň naliať, aby sa dobre zahasilo, chce i popáliť, ak si

človek nedáva pozor, a s vápnom potom i natierať steny. Veľmi je napríklad dôležité, ako sa pri líčení štetka drží, aby ruky neboleli.

Doma mali, ako v každej lalitskej domácnosti, psov, mačky, kury, husi, kačice a kravy.

Keď mamastará chovala domáce zvieratá, Elenka jej pomáhala. Bola si vedomá toho, že zvieratá v domácnosti nie sú len ten osoh, ktorý z nich máme, ale aj veľká zodpovednosť. Živočích na dvore alebo v stajni musí čakať, aby ho človek nachoval, nemôže sa o svoju potravu postarať sám. Každý majiteľ sa o zvieratá musí náležite starať, sú to tiež živé stvory, každé z nich má dušu a cit. Ich život závisí od človeka. Už len preto im patrí naša pozornosť, a keď si uvedomíme, čo všetko ľuďom dávajú, tak na tú našu povinnosť nikdy nesmieme zabudnúť.

Žiačky učiteľskej školy vo Vršci v školskom roku 1933/34. E. Zapletalová je v hornom rade prvá zľava

A keď sme už pri domácich zvieratách, tak spomenieme, že čerstvý syr a maslo boli v ich domácnosti vždy pochúťkou. Jedinou výnimkou bola Julka, ktorá si neskoršie na maslo ako-tak zvykla, ale syr nikdy nedokázala položiť si do úst.

Elenkino školenie v Štátnej učiteľskej škole vo Vršci sa pomaly blížilo ku koncu. V školskom roku 1933/34 školu skončila, získala diplom a stala sa učiteľkou.

Elenka dlho čakala na svoje prvé zamestnanie. Nikde nebolo voľné učiteľské miesto. Vytúžený deň prišiel iba o tri roky po skončení školy. Keď si vybavila administratívne veci, Elenka sa stala učiteľkou v Hložanoch. Vyučovala v tzv. Feríkovej škole. Tam na ňu v školskom roku 1937/38 čakalo 30 milučkých prváčikov.

Elena Zapletalová, absolventka učiteľskej školy

Škola v Hložanoch, kde v šk. roku 1937/38 učila E. Zapletalová

Toto učiteľské miesto bolo Elenke ako na mieru šité, nebola ďaleko od rodnej Lalite.

Mladá prácechtivá učiteľka si žiakov získala svojou dobrou povahou, bola milá, zhovievavá a rovnako sa venovala každému žiakovi.

Učiteľské platy boli veľmi nízke, najmä začiatočnícke. No Elenka bola skromná, nikdy sa nesťažovala. Bola šťastná, že si sama mohla zarobiť, že mala svoje peniaze. No i z toho mála zasielala rodičom. Ako inak sa im mohla odvďačiť? Stále mala na mysli, že ju školili, že celé roky míňali na ňu veľa peňazí, tešila sa, že im aspoň teraz môže trošku obľahčiť alebo aspoň okrášliť život.

Prváci v Hložanoch v šk. roku 1937/38 so svojou pani učiteľkou E. Zapletalovou

Učiteľka Zapletalová v Hložanoch strávila pekné chvíle. Žili tam príjemní a dobrí ľudia, s ktorými sa dalo spolupracovať. No keďže život pozostáva z príjemných a nepríjemných chvíľ, ktoré sa, nevedno ako, ale predsa striedajú, po ročnom pobyte v Hložanoch bola premiestnená do Lugu. „Ale prečo, keď mi je tu dobre, a ani Laliť nie je ďaleko...“ – trápili Elenku také a podobné myšlienky. Pretože práve vtedy v Lugu nemal kto učiť a že si práve ju, Elenku Zapletalovú, a nie niektorého iného slovenského učiteľa, ak na zozname v tej chvíli takých vôbec mali, Ministerstvo školstva Juhoslovanského kráľovstva zvolilo a do tejto sriemskej osady, aby tam malých zvedavých Lužanov učila čítať a písať a všetko ostatné, čo sa v škole robí, vyslalo práve ju.

Lug. Sriem. To je ďaleko, tam nikoho nepozná, tam naši ľudia žijú inak ako v Báčke!

No Elenka sa v tejto rázovitej slovenskej dedine príjemne cítila. I so žiakmi, i s rodičmi sa rýchlo zoznámila. Z času na čas jej prišla na návštevu sesternica Milotka, takže ani ten čas sa nevliekol tak, ako si myslela, kým ta neprišla. Skôr sa ponáhľal.

Na mladé slečny Fruška hora svojimi kopčekmi a dolinami príjemne pôsobila. Páčili sa im aj prívetiví a dobrosrdeční Lužania. Na Lug a Sriem si obidve i po odchode z neho ešte dlho spomínali.

Elenka Zapletalová, jej sesternica Milotka Strehárska a neznámy Lužan, r. 1939

Druhá svetová vojna vypukla 1. septembra r. 1939 útokom nemeckého vojska na Poľsko. Celý svet bol ustráchaný, ale netušil, aké rozmery táto pohroma bude mať a aké všetko utrpenia ľuďom prinesie. Mnohí sa snažili o tom nerozmýšľať alebo sami seba uspokojovali slovami: „Poľsko je ďaleko od našej krajiny, hádam to k nám nepríde...“

Vráťme sa však do Lugu vidieť, ako sa v tých časoch vodilo mladej učiteľke Elenke Zapletalovej. V peknom svetle nám ju okrem iného predstavuje príbeh zo seminára, ktorý raz, tak akosi podjeseň, organizovalo združenie učiteľov. Vedúci seminára sa každého z učiteľov radom pýtal na to, koľko ktorý má doma detí. Keď prišiel rad na Elenku, vážne a rázne odpovedala: „Ba veru tridsaťdve!“ Bolo to mimoriadne sympatické, všetci pochopili, o čo ide, aj vedúcemu sa taká odpoveď zapáčila,

nuž odpočítal z hŕbky balónikov presne toľko, koľko Elenka mala žiakov. Pravdaže, všetci do jedného sa náramne potešili, keď im na druhý deň v triede Elenka tie balóniky rozdelila.

Vo chvíľach voľna sa venovala ručným prácam. Matka jej pred odchodom do Lugu nachystala peknú výbavu, ktorú bolo treba len prizdobiť výšivkou alebo obháčkovať. Rada sa s tým zamestnávala, keď nemala iné povinnosti, vedomá, že tým pridáva na kráse veciam, ktoré jej rodičia z lásky nachystali.

Elenka rada písavala listy, bol to jediný spôsob, ako porozprávať priateľkám o tom, ako sa jej tu vodí. Aj rodičom často písala, túžila rozdeliť si s nimi dojmy o krásach Fruškej hory a o živote lužských osadníkov. Ani na sviatky svojich blízkych nezabúdala, jej úprimné blahoželania vždy boli opatrené krásnym namaľovaným alebo skutočným, vopred starostlivo pripraveným vylisovaným kvietkom.

Júlia Supeková pri návšteve svojej dcéry Elenky Zapletalovej v Lugu, r. 1939

E. Zapletalová s puškou v ruke. V úzadí pohľad na Fruškú horu

Mlatba v Lugu, r. 1940. E. Zapletalová na mláťačke, prvá sprava

E. Zapletalová (prvá sprava) na živánskej v Lugu, r. 1941

NEZNÁMY POSOL A ELENKIN ODCHOD DO ŠÍDU

Jedného dňa sa v Lugu objavil neznámy posol, ktorý sa pýtal na Elenku Zapletalovú. Keď mu tunajší občania povedali, kde Elenka býva, vyhľadal ju a predstavil sa jej. Bol to uhladený, príjemný pán.

„Pátrám po slečně Elence Zapletalové, narozené 4. júna 1914 v Laliti. Jste to Vy, prosím?“

„Áno, som to ja.“

„Co je k Vám pán Karel Zapletal?“ – opäť znela jeho otázka.

Vzápätí Elenke vysvetlil dôvody svojho príchodu.

KAREL ZAPLETAL

STAVEBNÍ A NÁBYTKOVÉ TRUHLÁŘSTVÍ a odborná výroba všech druhů BEDEN

KBELY U PRAHY • TELEFON 810-41/29 • ÚČET POŠT. SPOŘ. 24357

Účet s hlavičkou podniku K. Zapletala v Prahe

„Karel Zapletal byl v první světové válce na ruské frontě. Tam se seznámil s jistou Ruskou Olgou. Po určitém čase se vzali, odešli na Slovensko a potom do Prahy. Zapletal byl velice dobrý a schopný stolař a mistr svého oboru. Rychle zbohatl. Dnes má v Praze velkou továrnu na výrobu nábytku. S manželkou Olgou, dcerou Ninou a dvěma syny žije v blahobytu. Častokrát si vzpoměl a přemýšlel o své nejstarší dceři a o jejim životě. Jak se asi má. Trápilo ho svědomí, že za všecky minulé roky byl vůči ní nespravedlivým a nesvědomitým. Uvědomil si svoji chybu a chtě ji nějak odčinit, aby jeho svědomí aspoň částečně dosáhlo klidu.“

Preto angažoval tohto pána. Za námahu mu bohato zaplatil. Prikázal mu, aby Elenku doviedol do Prahy, aby sa bez nej nevrátil! Že si tam vraj môže pokojne nažívať so svojím otcom v blahobyte a rozkoši.

Mladá učiteľka Elenka Zapletalová si pozorne vypočula, čo jej neznámy pán hovoril, a keď skončil, rázne povedala: „Môj otec je ten, ktorý ma vychoval a vyškolil, a nie ten, ktorý je mojím pravým otcom. Povedzte to aj tomu, kto vás poslal! Prajem vám šťastný návrat do Prahy!“

Nastal deň, keď učiteľka Zapletalová musela opustiť i Lug, v poradí svoje druhé učiteľské pracovisko. Nebolo jej ľahko. Len čo si zvykla na svojich žiakov, už ich musela opustiť, mala ich rada, dobre si s nimi rozumela. A nechcelo sa jej ísť ani z Lugu, dobre sa cítila medzi týmto jednoduchým ale úprimným, skromne žijúcim, poctivým svetom. Konečne, toľko pekných a príjemných chvíľ zažila v Lugu... Teraz bude treba zase odznova začínať...

Dlho rozmýšľala o tom, ako toto nútené premiestnenie opäť drsne zasahuje do jej života. No keďže so zmenou pracoviska už mala skúsenosť, a to dobrú, sama seba presviedčala, že to ani tentokrát nemusí byť zle, že Šíd je predsa len už nejaké mestečko, bude tam i viac ľudí stretávať. Ale jej to predsa len nedalo pokoja. Bola zvedavá na nové prostredie, ale sa ho aj obávala, obávala sa i nových poriadkov, ktoré tam istotne majú. Všetko bude neznáme, inakšie, cudzie, a ona si na to bude musieť zvykať, prispôsobovať sa, zoznamovať sa s deťmi, ľuďmi, prostredím. Mala akúsi predtuchu, že sa jej život tam, kam ju teraz posielajú, zmení, ale nevedela prísť na to, ako sa to stane, a prečo by sa vôbec malo stať, a ani ako to bude vyzerať.

No nemala kam, príkaz dostala, bolo sa treba chystať.

E. Zapletalová a M. Strehárska v Novom Sade, r. 1942

OSUDOVÉ STRETNUTIE ELENKY A MARTINA

E. Zapletalová v Novom Sade, r. 1943

A Martinovi Kraskovi, učiteľovi v Šíde, sa práve v tom čase zdalo, že jeden z dní, ktoré inak boli obyčajné, podobali sa na seba a nič nové ani vzrušujúce neprinášali, bol predsa len inakší. Keď jedného dňa po skončení hodiny v triede vošiel do zborovne, riaditeľ školy sa mu prihovoril: „Kolega Krasko, dovoľte, aby som sa Vás opýtal, či na budúci týždeň – tu presne povedal, o ktorý deň ide, – budete mať trošku voľného času. V ten deň totiž prichádza do Šídu naša nová kolegyňa. Premiestnili ju sem z Lugu. Je mladá a slobodná. Poprosil by som Vás, a i patrilo by sa, aby ste ju Vy privítali. Pricestuje autobusom. Ste mladý, a tiež ste slobodný. Myslím si, že je to prirodzené a že sa aj ona bude vo Vašej spoločnosti lepšie cítiť." Takto riaditeľ skončil svoju informáciu a prosbu, ktorá súčasne bola i príkazom. Martin bol prekvapený, no nenamietal. Ani sa nepatrilo, riaditeľ mal pravdu v každom ohľade.

Martin sa pousiloval riaditeľov príkaz svedomite vykonať a načas odišiel na miesto, kde budúca kolegyňa mala vystúpiť z autobusu. Nemožno povedať, že nebol zvedavý na osobu, ktorú akurát mal privítať, ale ani to, že nebol vzrušený. Šlo predsa o mladé dievča, vzdelané, treba pekne naň zapôsobiť. Netrpezlivo čakal, aby to všetko už mal za sebou, ale autobus nijako aby sa zjavil. „Prečo ten autobus nechodí, aby som sa tejto povinnosti už raz zbavil?!" – pýtal sa Martin sám seba. „Ale prečo som vlastne taký vzrušený, keď osobu ani nepoznám? A riaditeľ má pravdu, treba aby ju niekto privítal, pomohol jej a obľahčil stretnutie s novým prostredím a novými ľuďmi. Veď ženám to ešte ťažšie padne ako nám, mužom," – rozmýšľal Martin intenzívne.

V tom sa autobus zastavil, vystúpilo z neho niekoľko cestujúcich, z ktorých každý odišiel na svoju stranu. Pri ceste zostalo iba jedno dievča, samo a nerozhodné. Pozerá sa vôkol seba, nevie, kam sa pohnúť.

– „Vy ste kolegyňa Zapletalová? Dovoľte, aby som sa predstavil. Som Váš kolega, Martin Krasko a vítam Vás v mene riaditeľa a kolegov našej školy, ktorí na Vás už netrpezlivo čakajú..."

Keď Elenka sedela na koči, ktorý ju odvážal do školy, Martinovi preletelo hlavou: Aká je pekná... Nevedno, či mu v tej chvíli aj rumeň vystúpila na líca, alebo mu z toho bolo iba teplo okolo srdca...

Učitelia E. Zapletalová a M. Krasko so svojimi žiakmi, r. 1944 v Šíde

Učitelia E. Zapletalová a M. Krasko so svojimi žiakmi, r. 1944 v Šíde

Učiteľské kolégium uvítalo novú kolegyňu v školskej zborovni. Potom ju odprevadili tam, kde bude bývať.

A tak toto mestečko bolo bohatšie o jednu obyvateľku, škola o novú, mladú, peknú učiteľku... A učiteľ Krasko? O nové pocity, ktoré bude musieť ešte len lúštiť, analyzovať, definovať... A čakať, čo sa z nich vykľuje.

Učiteľka E. Zapletalová so šídskou mládežou, r. 1944

POŽIAR DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY A SOBÁŠ MARTINA A ELENKY

Vojna je bezpochyby najväčšia ľudská tragédia, ktorej pôvodcom od nepamäti je človek. Vojen, bojov a revolúcií, vrážd a prenasledovania bolo v ľudských dejinách až priveľa.

Druhá svetová vojna bola opravdivou kataklizmou, na celý svet sa prostredníctvom nej zrútilo veľmi veľa nešťastia, biedy a utrpenia. Vyčíňala všade, po celej Európe, ba i širšie.

Neobišla ani Juhoslovanské kráľovstvo, aj tu sa hynulo, padali bomby z neba a trpelo sa všelijako. Zástupy utečencov hľadali svoju spásu v lesoch, tam, kde sa front ešte nestvoril alebo kde jeho ničivá sila už urobila svoje.

Ľudia sa báli o svoje životy. Tlač a rozhlas nepretržite informovali o udalostiach, o tom ako vojna zúri, o úspechoch a porážkach. No život je taký, maličkú iskierku nádeje poseje do ľudského srdca a tak pomáha prežiť aj to najhoršie utrpenie. Možno je to tak dobre. Nádej v lepšie zajtra, ale i viera, i modlitba, tiež vedia pomôcť:

Daj, Bože, mieru v hruď jak modré nebesá
– Nech duša neklesá: V šťastí i v súžení
s nami buď, – s nami buď...

(M. Rázus, *Daj, Bože, pokoja*)

E. Zapletalová na kompe na hraničnom prechode medzi Beočinom a Futogom, r. 1941

Elenka Zapletalová i v týchto pohnutých časoch pravidelne písala obsažné listy svojim rodičom. Vedela, že sa o ňu trápia, takže ich dopodrobna oboznamovala o všetkom, čo sa stávalo v prostredí, v ktorom žila.

Prví sa dozvedeli i o tom, že je premiestnená z Lugu do Šídu. Písala im i o tom, ako ju v škole privítali učitelia a riaditeľ. A srdečne ju vraj už po vystúpení z autobusu privítal a vyberanými slovami sa jej prihovoril i jeden z mladých kolegov. Je rodom z Kovačice. A už sa zoznámila i s niekoľkými dievčatami v Šíde, písala, a tešila sa i z toho, že sú žiaci aj tu veľmi poriadni.

No tak ako iných ľudí, aj ju ustarosťovali hrozné vojnové udalosti, každodenné nepríjemné správy, z ktorých sa ešte nedal vidieť ani koniec vojny, ani vlastná budúcnosť, ani budúcnosť iných...

Rodičia Supekovci by boli radšej, keby ich dcéra bola aspoň bližšie, ak už nemôže byť s nimi doma. No osud veci zariadil inak, bola vlastne veľmi, veľmi ďaleko. Až za hranicami.

Záber zo sobáša Elenky a Martina v Šíde 4. júla 1944

Po rozkúskovaní Juhoslovanského kráľovstva na začiatku druhej svetovej vojny, už roku 1941, Báčka pripadla Maďarsku a Sriem bol pripojený k tzv. Nezávislému štátu Chorvátsko. Šíd sa skutočne ocitol za hranicami, a to je vždy ďaleko. A vo vojne, ktorá zúri, je ešte ďalej.

Čo to znamenalo pre obyčajných ľudí žijúcich v týchto častiach teraz už bývalého štátu? Nové útrapy a problémy. Cestovať sa nedalo takmer ani doma, a nie ešte za hranice štátu! Život sa tým náramne skomplikoval, a bol ešte ťažší.

V jednom zo svojich listov, ktoré často písala, Elenka opäť spomenula kolegu Martina Krasku. Z ďalšieho listu sa už dozvedeli, že kolega Martin pochádza z Banátu, z Kovačice. Je vraj veľmi pozorný

Manželia Kraskovci v Šíde, r. 1944

a milý, správa sa k nej zdvorile. A už v nasledujúcom liste čítali, že vraj Elenka a Martin boli na návšteve u priateľa, sú radi, že sa trošku bližšie zoznámili a tešia sa z toho, že si môžu navzájom pomáhať pri práci. Neskoršie zasa dostali list, ktorý im spôsobil osobitnú radosť. Písala im o sebe, ale i o Martinovi, a veru i o tom, že sú tam na svojom a že sa cítia ako doma.

Dňa 4. júla 1944 Elenka a Martin svoju lásku potvrdili aj sobášom. Boli šťastní. Vedeli, boli si istí, že je ich láska skutočná a úprimná, že budú jeden druhému oporou čokoľvek by ich v živote malo potkať, pili vodu živej lásky zo studne vlastných sŕdc.

Elena a Martin Kraskovci, prví sprava, r. 1944 v Šíde

A v láske nájde človek človeka,
Hoci by prešiel od póla k pólu –
Pred nami život – cesta ďaleká
A milovať je žiť a kráčať spolu.

Ján Buzássy

Teraz, keď mali jeden druhého a boli šťastní, a keď im istotu poskytovala láska, ktorú k sebe cítili, bolo im ľahšie. Byt si vkusne upravili aj napriek neblahým spoločenským pomerom a mali všetko, čo potrebovali.

Situácia v Šíde bola každým dňom horšia. Ponad mesto v každej chvíli preletovali vojenské lietadlá a z neďalekého lesa vtedy rachotili kanóny. Výučba sa v tom čase nekonala. Škola bola pustá, zívala prázdnotou, lebo aj učitelia museli byť v tom čase doma. No keď sa situácia ako-tak stabilizovala, učitelia a žiaci museli doháňať to, čo zmeškali a snažili sa učebnú látku vynahradiť. Bola to mimoriadna situácia, všetci boli vyľakaní, v každej chvíli sa mohlo stať niečo nepríjemné, nič nefungovalo.

Je zaujímavé, že sa ohromná väčšina ľudí v takých okolnostiach snaží žiť normálnym životom, ako keby ani sebe, ani iným nechceli priznať, čo sa stáva, ako hlboko pod ľudskú úroveň klesá človek tým, že za nič-pre nič rúca, búra, vraždí, kynoží, zabíja... Možno v tom predstieraní normálneho človek hľadá energiu na prežitie, spôsob, ako neklesnúť na duchu, zachovať si dôstojnosť. Človeka ponižuje a degraduje i strach o vlastný život a život svojich blízkych, neistota, hlad, bezmocnosť.

Záber z jedného z častých stretnutí troch manželských párov. Kraskovci stoja prví sprava, Šíd 1944

SRIEMSKY FRONT, KRASKOVCI DOČASNE V KOVAČICI

Sriemsky front dvoch protivníckych vojsk – nemeckého a juhoslovanského sa ku koncu roku 1944 formoval na území medzi Šídom a Tovarnikom.

Nemecká vojnová mašinéria 19. januára 1945 prudko zaútočila na postavenia juhoslovanského vojska – bombardovaním z pevniny a zo vzduchu. Aj napriek ťažkým bojom Juhoslovanské vojsko sa snažilo zahnať nepriateľa, no Nemcom sa podarilo preraziť obranné postavenia partizánov, takže sa ani mestu nič dobré nesľubovalo. Výbuchy bômb, hrmot lietadiel, štekot guľometov vyvolali u občanov panický strach, ľudia začali opúšťať svoje domy, utekali von z osady. Brali si iba najpotrebnejšie veci: trochu odevu a pokrm. A cesta ako natruc, zamrznutá, zaviata snehom a klzká. A treba sa náhliť, utekať... Boli takí, čo odbočili z cesty hneď za Šídom, neďaleko mali príbuzných.

Počet utečencov sa znižoval so vzdialenosťou od mesta, z ktorého ušli. Za sebou už mali celé kilometre. Kráčali všetko pomalšie, ale dôležité bolo stále sa pohybovať, lebo bolo chladno. Nebezpečné bolo zastaviť sa, mohli na ceste skľavieť, zmeravieť! Chôdza bola jedinou záchranou.

Medzi utečencami boli i manželia Kraskovci. Unavení, do kosti premrznutí. Zrazu počuli hrkot kamióna. Keď prišiel bližšie, zakývali. Kamión sa zastavil. Pýtali sa vodiča, či by ich zaviezol aspoň kus cesty. Vodič sa hneď pustil do vysvetľovania: „Kamión je naložený muníciou, strelivom, ktoré veziem partizánom. Ak sa náhodou skĺznem z cesty alebo nás trafí nepriateľská bomba, munícia vybuchne a všetci zahynieme! Rýchle si rozmyslite, a kto chce, nech nasadne! Musím rýchle pokračovať v ceste."

Manželia Kraskovci, ale aj iní utečenci, si posadali na debny. Bol to hrozný pocit. No únava bola tentoraz silnejšia ako strach. Učupení v kamióne, preziabnutí do kosti, vyhladovení niekde hlboko v srdci verili, že sa toto dobre skončí.

Kamión mal namierené do Belehradu. Keď už mal odbočiť z hlavnej cesty, zastavil sa. Všetci ho museli opustiť. A zase pomaly, krok za krokom, uberali sa každý k svojmu cieľu. Kraskovci do Martinovej rodnej Kovačice. A prišli ta, lebo ich Božia ruka viedla. „Konečne sme prišli, Kovačica moja... Elenka, doma sme!" – tíško šepkal Martin a slzy sa mu stekali po tvári. Otvorili dvere rodičovského domu, vošli do pitvora. Martin zaklopal: „Kto je? Slobodno!"

Keď otvorili dvere, otec a matka sedeli okolo pece a od údivu temer skameneli.

Konečne boli doma, ďaleko od frontu, od bômb, od nízkolietajúcich lietadiel, ktoré sejú smrť. Rodičia sa postarali o teplý kútik šťastní, že predsa len prišli živí. Doráňaní, ale živí, a rany sa časom zahoja, i na tele, i na duši, najdôležitejšie je, že sú tu a že sa majú kde uchýliť. Teraz už všetko bude inak, aj vojna sa chýli ku koncu. Objatie, úprimný súcit, podaktorá slza a dlhý dobrý spánok človeku vždy pomôžu. Aj keď ešte dlho, hoci nechtiac, budú na všetko pamätať. Nie div po takej kalvárii, akú museli podstúpiť od chvíle, keď opustili Šíd. Mnohé detaily zo Šídu a z cesty im utkveli v pamäti, no za najhorší, najsmutnejší považovali deň, chvíľu, keď museli opustiť Šíd. Tam sa prvýkrát stretli, tam sa do seba zamilovali, tam zostalo všetko, čo si za ten krátky spoločný život stvorili.

Kto neplakal, ten nikdy nepochopí,
že žiaľ a radosť sú dve sestry rodné,
osudom zviazané žitné snopy,
ako dva vánky medonosné...

Mikuláš Šprinc

Nevesta a svokra doteraz nemali príležitosť dôkladnejšie sa zoznámiť. No Elenka rýchle uvidela, že má dočinenia s dobrými a srdečnými ľuďmi, dojala ju pozornosť, ktorú jej venovali. Tak si ich vlastne aj predstavovala, a i sama sa snažila nechať na nich dobrý dojem.

U rodičov zostali, kým sa vojna v Srieme neskončila. Nevesta pomáhala svokre pri varení a iných domácich prácach. Syn sa staral, aby v dome bolo vždy teplo, narúbal dreva… Pomáhali, ako vedeli.

Po Kovačici sa správa o ich príchode rýchlo rozniesla a už nasledujúceho dňa sa všetci Kraskovci – Čabenovci prišli pozrieť na mladých manželov zvedaví, ako to v Šíde tá vojna vyzerala. Pre Kovačicu to bola ale udalosť nevídaná.

Martinovi rodičia si nevestu obľúbili. Boli šťastní, že si ich syn vedel vybrať také milé a dobré dievča.

Vojna a hrôzy, ktoré spôsobila, stále boli hlavnou témou. Do osady prichádzali všelijaké správy o vraždách, útrapách, ktoré ľudia prežívali, o obetiach. No Elenkin a Martinov únik zo Šídu bol akosi najhmatateľnejší, o ňom sa mohlo hovoriť konkrétne, do detailov, v prvej osobe, ich život tam visel na vlásku, ich príbeh bol najzaujímavejší.

Jankove a Tomášove deti pozorne počúvali všetko, o čom sa dospelí rozprávajú. Prežívali to svojím spôsobom a obdivovali svojho strýka a jeho peknú manželku Elenku. Ona si ich rýchlo získala svojou bezprostrednosťou a dobrotou. „Som vašou *andikou* (strynkou)," – povedala im, keď sa zoznamovali, a snažila sa hneď si zapamätať meno každého z nich. Deťom sa hneď zapáčila, okrem iného aj preto, že vedela pútavo rozprávať o všelijakých príhodách, ktoré ich zaujímali.

Prečo tomu bolo tak? Elenka Zapletalová, teraz Krasková vyrastala ako jedináčka, mala iba sesternicu Milotku, ktorá bola od nej mladšia, ale boli blízke a dobre si rozumeli. Kraskovci boli početnejší, u nich sa stále niečo stávalo a jej sa to páčilo.

Martinovi bratia Tomáš a Ján mali svoje rodiny a deti rozličného veku. V zimnom období sa deti najradšej sánkovali. Z času na čas odišli k starým rodičom Kraskovcom, lebo tam sa im andika a *báči* (strýko) vždy osobitne venovali. Ale až potom, keď porozprávali, ako bolo v škole, aké známky z čoho dostali, ukázali svoje domáce úlohy, pravdaže vypracované.

Štefan Supek

Rodine Supekovej bol začiatok 1945. roku veľmi boľavý. S akou bolesťou v srdci sa museli navždy rozlúčiť so Štefanom – statočným a dobrým človekom, vedeli len ony dve – Julka a Elenka. Každá svojím spôsobom a podľa toho, čo Štefan pre nich znamenal. A znamenal mnoho. Jeho úmrtie tiež určitým spôsobom súviselo s vojnou. Nedali sa totiž kúpiť lieky, ktoré potreboval, zo dňa na deň chradol, a v januári uvedeného roku opustil tuzemský život. Obidve trpeli predovšetkým preto, že mu nemohli pomôcť a tak sa odvďačiť za všetku lásku a dobrotu, starostlivosť, ktorou ich zahŕňal. Za takými ľuďmi treba smútiť. A i ten odchod sa udial veľmi včas, aj to človeka bolí.

NÁVRAT KRASKOVCOV DO ŠÍDU A ODCHOD DO ERDEVÍKA

V apríli r. 1945 v Srieme konečne zavládol pokoj. S akou len túžbou ľudia čakali na ten deň, keď život konečne začne vchádzať do normálnych koľají! Aj mladí Kraskovci patrili medzi nich. Náramne sa potešili a hneď sa i vybrali na cestu – domov. Lebo Šíd teraz už bol ich domovom, na šídske prostredie si po dlhšom pobyte už zvykli, dobre sa v ňom cítili, mali tam svoje zamestnanie a útulný byt.

Už z diaľky videli, že sú dvere na ich dome odchýlené, a i poškodené. Keď si do nich zastali, skameneli. Na taký úžas predsa len neboli pripravení. Byt zíval prázdnotou! Všetok nábytok, periny z Elenkinej výbavy, ba i to trochu šperkov, na ktoré sa zmohli, všetko bolo vyrabované. Iba v kuchyni zostala malá pollitrová pavnička. Bol to zlý, surový, neľudský čin. No nehodno na to veľa slov troviť, ani na ľudí, čo dokážu také veci páchať. Život treba začať odznovu, nereptať, zabudnúť treba na ľudské neľudskosti... – tak rozmýšľal Martin.

A tak aj urobili, zase si nakupovali, čo im bolo potrebné, na začiatok iba najnevyhnutnejšie veci, z učiteľského platu sa inak ani nedalo, a boli spokojní.

Vojna, ktorá zabíjala, kaličila ľudí a mala sto iných a zlých podôb, sa konečne 9. mája 1945. roku skončila. Svet si vydýchol, ľudia plakali od radosti a snažili sa čím rýchlejšie vrátiť život tam, kde sa pred rokmi zastavil. Mnohí sa však najprv museli pomeriť so stratou svojich najmilších. Zahynulo na tisíce ľudí, mnohí sa vrátili zmrzačení, ale otázka, prečo sa tomu nedá predísť, prečo ľudské zlo a hlúposť nemožno zahatať ani vtedy, keď vidno, že celý svet vedie do záhuby, aj teraz zostala nezodpovedaná.

Život po druhej svetovej vojne, v novej, inak usporiadanej Juhoslávii nebol ľahký. Potrebné bolo vybudovať zbúrané domy, továrne, mosty, cesty, budovať nových ľudí...

Obchody zívali prázdnotou. O najnutnejšie potreby, bez ktorých sa život nemohol zaobísť ani jeden deň: mäso, cukor, múka, mydlo, tkaniny sa kupovali iba na tzv. bóny, a takáto situácia veru potrvala.

A práve vtedy, jedného letného rána Elenka povedala Martinovi: „Mali by sme tvojim do Kovačice a mojej mame oznámiť... no, vieš čo...?" Martin vedel a oznámil, i testinej do Lalite i rodičom do Kovačice že, ak Pán Boh dá, na budúci rok budú mať vnúča. Bola to na tie časy najkrajšia možná správa a všade sa jej rovnako potešili.

Mama Supeková bola vtedy už niekoľko mesiacov vdovou. Ku koncu roka prišla k „deťom" do Šídu, aby dcére bola poruke, keď porodí.

Marta Krasková (Merkleová), poldruharočná, r. 1947

Doma sa hovorilo iba o tom, čo sa im narodí, chlapec alebo dievča? Budúca stará mama si zavše zavzdychala: „Len keby bolo dievča, to by ma veľmi potešilo. Hádam preto, že i ja mám dcéru."

Rodičom to nebolo také dôležité, rovnako sa tešili i na chlapca, i na dievča. Aj tak bude ich najväčším pokladom, ich šťastím.

A prišiel i dlho očakávaný deň – 10. januára 1946, keď u Kraskov bábätko prvý raz zaplakalo. Šťastným rodičom sa narodila dcéra Marta.

Manželia Kraskovci starostlivo opatrovali malé útle dievčatko a obklopovali ho svojou rodičovskou láskou a pozornosťou. Osobitnú radosť im spôsobila stará mama Supeková tým, že priniesla veci, ktoré zachovala z Elenkinej výbavičky. Celých 32 rokov ich starostlivo opatrovala. Verila, že sa raz budú dať znovu použiť, a v tejto situácii, keď sa nič nedalo kúpiť, znamenali opravdivé bohatstvo.

S radosťou zvestovali i Kraskovcom do Kovačice, že sa im narodila vnučka Martuška.

Prišla jar a slnečné lúče zohriali aj vzduch. Stará mama položila svoju vnučku do kočíka a šli na prechádzku. Vyšli z domu v Ulici Leva Tolstého, smerovali k železničnej stanici a stadiaľ do parku, ktorý Šíďania ešte i dnes nazývajú Slovenským parkom, a potom domov, do bytu.

Ako starej maminu lásku a starostlivosť o vnučku najlepšie ilustrujeme? Týmto príbehom: na jednej z pravidelných prechádzok, práve keď šli vedľa železničnej stanice, zapískal rušeň. Jeho prenikavý zvuk zobudil Martušku a tá – daj sa do plaču... Starej mame, ktorá bdela nad každým sníčkom tohto drobčeka, bolo tak ľúto, žeby sa najradšej i sama rozplakala. Ako sa takejto situácii v budúcnosti vyhnúť? Spamätala sa a pri prvej príležitosti odišla na železničnú stanicu naštudovať si cestovný poriadok všetkých vlakov, ktoré tu premávajú, aby vedela, kedy so svojou vnučkou môže ísť na prechádzku bez obavy, že by ju tam nejaký rušeň mohol zobudiť zo sladkého sna.

Zo Šídu do Kovačice putovali obsiahle listy. Starí rodičia ich pozorne čítali. Z nich sa dozvedeli, že Martin a Elenka majú v škole a mimo školy mnoho povinností. Sú veľmi radi, že sú akurát učitelia, tak môžu ľuďom najväčšmi pomáhať, a práca so žiakmi, ako ani iné učiteľské povinnosti, nie sú pre nich žiadnym zaťažením. No zo školy jednako náhlia domov. Chcú so svojou dcérou, ktorá je neúrečná a rastie ako z vody, stráviť čím viac času, tešiť sa z nej, z každého jej kroku alebo nového slova, vychutnávať jej odrastanie.

Mamička Krasková v Kovačici už takmer nevládali svojim vnučkám, Marke a Evke, odpovedať na stokrát položenú otázku, kedy už raz pôjdu do Šídu vidieť malú Martu, a tak sa pred koncom školského roka začali chystať na cestu a osobitne na stretnutie s vnučkou Martuškou. „Na takú ďalekú

cestu sa musíme dobre pripraviť!" – hovorili dievčatám. Nemali to jednoduché. Starej mame predsa len treba privítať vnučku ako sa patrí. O všetkom dobre porozmýšľali, a nevedeli iba, čo tomu malému stvoreniatku kúpiť? A potom sa spamätali – paplón! O také veci je teraz núdza...

Deň pred odchodom prichystali jedlo, aby na ceste netrpeli hladom a keď už mali vycestovať, navarili lipového čaju. Do čistej *váľaničky* zabalili jedlo a pekne rúče ho uložili do košíka, potom opatrne vložili doň fľašu s lipovým čajom, ktorá z košíka trochu vyčnievala, aby bola poruke.

Evka a Marka už boli oblečené a čakali len na chvíľu, kedy mamička povedia – ideme!

„Marka, ty budeš niesť *parazoľ* (dáždnik) a ty, Evka, košík." Mamička mali pod pazuchou pekne zabalený paplón a hybaj na kovačickú železničnú stanicu. Prišli ta skôr, veď vlak na nikoho nečaká. Nastúpili do vlaku, ktorý mal namierené do Belehradu, tam mali prestúpiť do iného vlaku, ktorý ich odvezie rovno do Šídu.

Po niekoľkohodinovej ceste, keď už boli celkom blízo pri Šíde, mamička zistili, že vo fľaši je ešte hodne toho dobrého zdravého lipového čaju. „Nebudeme hádam tento čaj nosiť do Šídu! Tam si uvaríme čerstvý a tento si vypijeme teraz, ešte kým sme vo vlaku. Bude nám ľahšie."

Všetko to pozorne sledoval istý spolucestovateľ a pritom usilovne rozmýšľal, čo v tej fľaši je. Môže víno mať takú ružovú farbu? Ak je to naozaj víno, ako ho táto starena môže dávať deťom? A keďže to chcel aj zistiť, opýtal sa: „Babička, Vy deťom dávate víno?" Mamička sa usmiali: „Ale kdeže, je to lipový čaj – najlepšie občerstvenie na ceste." „To som nevedel!" – uspokojil sa cestujúci.

o O o

Počas letných prázdnin učitelia Kraskovci boli so svojou dcérou na návšteve v Kovačici a Laliti. Kovačickí príbuzní sa i tentoraz zhŕkli vidieť svojich Kraskovcov. Najväčšmi boli zvedaví na najmladšiu členku rodiny – na Martušku.

Elenke sa tieto stretnutia v Kovačici páčili. Veľká rodina – to je fajn. Obdivovala najmä harmóniu, súlad, ktorý vládol medzi nimi toľkými. A toho si bola vedomá do konca života. Tešila sa, že tú harmóniu ničím neporušila, ba čo viac, aj sama sa stala jej súčasťou. Nezáležalo jej na tom, ako ju kto oslovil – Elenka alebo andika. Pretože s Martinovou rodinou úplne splynula. Ako keby v nej aj sama vyrástla.

V Laliti okrem starej mamy Julky boli ešte i *mamastará*, Martuškina prababička. Vedeli šiť na stroji a hoci boli už v pokročilom veku, s ochotou ušili niekoľko šatočiek pre Martu a jej bábiky.

Keď sa minuli školské prázdniny, Kraskovci sa vrátili do Šídu. Ešte stále to boli povojnové roky, nedostatok základných životných potrieb bolo cítiť na každom kroku. Nebolo im ľahko. Tak ako všetci občania Juhoslávie, i oni stále znášali následky druhej svetovej vojny. No snažili sa o tom veľa nemyslieť, prispôsobovali sa tomu tak, ako i ostatní.

Martuška deň čo deň rástla. Rodičia sa z nej náramne tešili. Len čo zima stačila vyceriť svoje zubiská, Martuška už mala rok. Peknými kučeravými vláskami a milučkými skomoleninami pri rozprávaní, do ktorého sa smele púšťala, svojím detským šarmom a šantivosťou si všade získala náklonnosť, všetci sa jej prihovárali, obklopovali ju svojou pozornosťou a nehou.

A raz, jedného pekného jarného dňa Martin zase písal do Kovačice a do Lalite:

„Milí naši, ak bude vôľa Božia, na leto budeme mať bábätko..."

Mama Julka a mamastará z Lalite sa veľmi potešili a takto odpísali:

„Milé naše deti, veľmi sme sa potešili peknej zvesti. Elenke držíme palce, aby všetko dobre dopadlo!" Natešená mama Julka takto uvažovala: – Elenka bola jedináčkou, vždy bola sama, Martuške bude lepšie, keď bude mať bračeka alebo sestričku. Ak sa narodí chlapec, budú mať doma pekný párik, len čo je pravda.

I rodičia v Kovačici sa potešili radostnej zvesti, ibaže sa na prírastok do rodiny trochu inak pozerali. Koľko to potom budeme mať vnúčeniec? Syn Tomáš má dvoch chlapcov, Ján dve dcéry. Mamička si nad tým dosť hlavu lámali, ale nevedeli, čo sa v Šíde narodí: alebo budú mať tri vnučky a troch vnukov, alebo štyri vnučky a dvoch vnukov. Sama nevedia, čomu by sa väčšmi tešili. Premýšľali, kombinovali ešte aj kým miesili chýrečné kovačické rejtešíky. Pozorne to sledovali apka a zahriakli mamičku: „Stará moja, čo sa nad tým toľko sužuješ? Najdôležitejšie je, aby dieťa bolo živé a zdravé a aby ich bolo ešte."

Už na začiatku letných prázdnin Kraskovci zo Šídu odcestovali k svojim najbližším do Kovačice. Všetci sa im potešili, najmä Martuške. Dlho neboli spolu. A tém na rozhovory im nikdy nechýbalo, práve preto že si boli takí blízki a dobroprajní. Elenka už dobre poznala Martinových príbuzných, ale i susedovcov. Vtedy ešte bolo zvykom posedieť popoludní trochu na ulici a porozprávať sa so susedovcami a okoloidúcimi na všelijaké témy. Úprimná zvedavosť nie je zlá, a Banátčanov žijúcich na rovine vždy zaujímalo, ako sa ľuďom žije v Srieme.

Z Kovačice šli do Lalite. V tých dňoch v dome starej mamy Supekovej boli teraz štyri generácie: mamastará Eva, stará mama Julka, jej dcéra Elenka a napokon malá Martuška.

Susedovci sa žartovali: „Treba aby sa vám narodil chlapec, aby Martin nebol sám v dome:"

Mamastará boli už veľmi stará, sily ich opúšťali, ani robiť už nevládali. Aj napriek tomu by rada potešiť svoju pravnučku, ušiť jej nejaké šatočky. Dcéra im pri práci pomáhala a Elenka s Martinom obdivovali ich ochotu, tešili sa z nových šatočiek, ale aj peknej výbavičke, ktorá vychádzala spod ich starých usilovných rúk, pre bábätko, ktoré len-len že neprišlo na svet.

No a 4. augusta 1947. u starej mamy v Laliti sa Kraskovcom narodilo i druhé dieťa – syn Milan Rastislav. To je skvelé! Majú dcéru a syna. Samá radosť! Brat a sestra – nič krajšie sa im nemohlo stať. Neskoršie Milana volali Milanko, a kratšie Milko.

Elena a Martin Kraskovci s Milanom a Martou v Šíde, r. 1948

Keďže mamastará v Laliti potrebovali teraz už opateru, ich dcéra Julka, Elenkina mama, Martina a Milanova stará mama, tentoraz nemohla s nimi odcestovať do Šídu. Preto Elenka s deťmi zostala ešte niekoľko týždňov u starej mamy a keď Milan zosilnel, všetci traja opustili Laliť a odišli do Šídu.

Na sklonku r. 1947 umreli mamastará. Zahasil sa život dobrej usilovnej ženy, ktorá po celý život neúnavne pracovala od svitu do mraku. S manželom Jurajom, vyučeným tokárskemu remeslu, vychovali tri deti.

Dvakrát boli v Spojených štátoch amerických. Dlho sa ta cestovalo. Loď vtedy pristávala v Hamburgu (Nemecko) a stadiaľ do Lalite bolo treba prekonať ešte 1 800 km. Keď sa na to dnes pozeráme, tak to skutočne trvalo celú večnosť. Teraz sa do Ameriky chodieva lietadlom a cesta trvá zhruba pol dňa.

Pobyt v Amerike bol poznačený namáhavou prácou. Za každý v pote tvári zarobený dolár pracovali do úmoru.

Prababička varievali pre Slovákov z Dolnej zeme, ktorí v tom čase sami odchádzali za skyvou chleba, za zárobkom, bez manželiek a rodín. Boli dobrou krajčírkou a vždy si, keď mali čo len trochu voľna, sadávali k šijaciemu stroju, takže i takýmto spôsobom si privyrobili nejaký ten dolárik. Za takto spoločne zarobené a ušetrené peniaze si pred návratom do vlasti kúpili mnohé osožné veci – stroje do tokárskej dielne a dva šijacie stroje.

Jeden z tých strojov je vyrobený v dávnom 1883. roku a dnes sa s ním pýši pravnučka Marta vo Frankfurte nad Mohanom. Korunou ich usilovnej práce v Amerike je rodinný dom v Laliti, ktorý si sami postavili. Dodnes je tým najlepším svedkom ich usilovnosti a striedmosti. Žije v ňom ich pravnuk Milan so svojou rodinou.

Práca je tvrdý chlieb, ktorým je duša živá.
Je láska, ktorá ťa do smrti neopustí.
Môj otec – ten to vie, na vlastnú dlaň sa díva.
Kamenné mozole rátajú jeho prsty.

Ján Turan

Na začiatku školského roka 1947/48 manželia Kraskovci boli premiestnení do Erdevíka. Zmenili svoje bydlisko a presťahovali sa do osady učupenej na okraji Fruškej hory. Bývali u Krásnikovcov v Ulici T. G. Masaryka. Keďže sa stará mama Julka v Laliti cítila osamelá, prišla za svojimi do Erdevíka, aby im

bola nápomocnou v domácnosti a dávala pozor na vnúčatá za ten čas, kým ich otec a mama boli v škole.

Martuška vtedy nemala ani dva roky a neprestajne rozprávala. Bolo to ako keď sa potok rozbehne a neprestajne zurčí, hovorili starší. Slová ako sú mama, otec a mamika už neboli žiadnym problémom a denne do zásoby pribúdali ďalšie.

Týždne a mesiace sa míňali. Učitelia Kraskovci boli zaneprázdnení školskými povinnosťami. Stará mama sa starala o domácnosť a dávala pozor na deti.

Mamička Krásniková a ich vnučka Zuzka Šerfézyová v Erdevíku boli milé a dobré osoby. S podnájomníkmi Kraskovcami všetko klapalo a bolo v tom najlepšom poriadku, ale tie dve miestnosti v prednej časti domu, kde bývali, boli pre ich rodinu pritesné.

Fara SEAVC v Erdevíku

Náhoda chcela, ako to často život zvykne vyrežírovať, že práve v tom čase Slovenská evanjelická cirkev nemala v osade svojho farára a byt na fare bol prázdny. Miestny národný výbor v Erdevíku ho pridelil učiteľom Kraskovcom.

Všetko, čo som doteraz o živote svojej rodiny napísala, som sa dozvedela od svojich rodičov, starých rodičov, príbuzných a priateľov. (Marta Merkleová)

KRASKOVCI, NA AKÝCH SA JA PAMÄTÁM

(Moje spomienky a zážitky)

I keď sa pamätám na množstvo príbehov zo svojho raného detstva, akosi najväčšmi mi v pamäti utkvelo to, čo sa u nás v rodine stávalo 13. novembra roku 1950.

Bývali sme vtedy už vyše dva a pol roka na fare v Erdevíku. Keď sme sa toho pamätného dňa ja a Milan zobudili, otec už bol v škole. Mama síce bola doma, ale sa akosi stále snažila nebyť s nami. Zatiaľ mamika bola pri nás stále. Niečo tu neklapalo, bolo čudné, nezvyčajné a pomaly nás to začalo i trápiť. Pýtali sme sa do spálne, pochopili sme, že je mama tam, ale mamika nás ta nepustila.

Keď sa Milan pustil do nariekania a úporne chcel ísť k mame, mamika nám povedala, že mamu neskoršie uvidíme, a hneď nato odišla do spálne aj ona. Nevedeli sme si také ich správanie nijako vysvetliť, boli sme znepokojení, podobnú situáciu sme nikdy predtým nezažili, i rodičia i mamika vždy boli s nami.

Odrazu sme počuli buchot do múra, za ktorým bola mamina spálňa. Mamika, ktorá bola s nami v kuchyni, povedala: „Teraz už môžete ísť k mame!“ Vošli sme do spálne. Mama ležala na posteli. To sme vonkoncom nevedeli pochopiť. My sme už dávno na nohách a ona, ktorá vždy vstávala skôr ako ostatní, doposiaľ leží?! A potom ešte i toto – v spálni bola cudzia žena. Kto je ona a čo tu robí? A kedy prišla, keď sme ju doteraz nevideli? No práve ona nám rázne povedala: „Deti, teraz sa musíte rýchlo vrátiť k mamike!“

Pocítila som hnev voči tej prísnej žene. Prečo nás vyháňa? Nič mi nebolo jasné.

A keď som si po určitom čase pomyslela, že my dvaja môžeme teraz už aj sami odísť k mame, že zákaz viac neplatí, mamika nám to stále nedovolila.

Po dlhšom čase opäť ten buchot do múra. Mamika nás konečne pustila ta, kde sme sa po celý čas plačom a prosbami dobýjali. Mama stále ležala v posteli, ale vedľa nej bolo teraz položené akési dieťatko. Milo sa na nás usmievala a povedala: „Martuška, Milko, toto je váš braček.“ „Brat?!“ – udivene sme sa pýtali.

Vtedy som mala štyri roky a desať mesiacov. I keď od tej chvíle ubehlo necelých šesťdesiat rokov, zdá sa mi, ako keby sa to všetko udialo pred niekoľkými mesiacmi. Spomínam si, s akým prísnym pohľadom som pozrela na Milana a opýtala sa ho: „Máš rád bračoka?“ A hneď som na položenú otázku sama i odpovedala: „Ja nie!“

Pretože bol mladší odo mňa, Milan robil všetko, čo som robila ja, alebo čo som mu prikázala robiť, takže i jeho odpoveď bola záporná: „Ani ja ho nemám rád.“ O krátky čas sme však obidvaja nášho bračeka mali nesmierne radi. A tá skutočne bratská láska trvá po dnešné časy.

Potom už rýchlo zavítali i Vianoce. Dnes naisto viem, že to boli moje najkrajšie Vianoce. Úplne som sa oddala radostiam z prípravy na tento veľký sviatok. Na Štedrý deň som sa ešte za tmy zobudila a rozmýšľala, ako Vianoce budú vyzerať tohto roku, aký budeme mať stromček a tešila sa tomuto sviatku, lebo na Vianoce je všetko inakšie, veselšie, jagavejšie, všetci sme doma... Vtom som i zaspala. Zobudila som sa, keď už bol deň. Len čo som otvorila oči, vedľa postele som uzrela sánky! Nevedela som, či snívam alebo je to skutočnosť? Nevedela som ani, čo to znamená. Patrí toto čo tu vidím mne? Kto ešte vie, že tu, pri mojej posteli sú sánky? Rýchlo som rozmýšľala, ale nevedela som na žiadnu otázku odpovedať, bola som z toho všetkého zmýlená a bezradná.

Zdalo sa mi, že niekto vošiel do izby. Bola to mama, tichučko sa prikrádala k mojej posteli. Ako vedela, že už viac nespím? Zaumienila som si, že sa nedám vyrušiť z myšlienok, ktorých som mala plnú hlavu, ale ona, keď už bola blízo pri posteli, tíško povedala: „Toto vám trom doniesol Ježiško.“

Z jej úsmevu a pohľadu sa do môjho srdca v tej jednej jedinej chvíli vlialo nesmierne veľa lásky a nežnosti.

Takmer šesťdesiat rokov táto udalosť žije v mojom srdci, ako keby sa včera udiala. Stačí iba spomenúť vianočné sviatky v tom dávnom roku 1950., a moje srdce sa naplní nehou nevídanou, mám z tej udalosti osobitnú radosť.

o O o

Mojou najlepšou priateľkou v Erdevíku bola Jarmila Balážová. Bývala oproti. Keď sa z jari oteplilo, spolu sme sa hrávali raz u nich a raz u nás, a dakedy i na ulici.

Keďže Jarmila bola o dva roky staršia ako ja a nepochybne i silnejšia, nikdy som si nedovolila zmerať si s ňou svoju telesnú zdatnosť. Asi preto som na malé krivdy a neprávosti, ktoré som občas cítila, najčastejšie nijako nereagovala. No raz sme sa predsa boli poriadne pohádali. Vo chvíli, na ktorú si spomínam, som sa nemohla zdržať. A keď som v blízkosti zbadala nejakú starú handru, hneď som dostala aj inšpiráciu. Vzala som tú handru do ruky, odtrhla žihľavu a vyšibala ňou Jarmilku po nohách. Dala sa do náreku a utekala domov.

Len neskoršie som prišla na to, že v mojom detskom podvedomí čupel problém, s ktorým som si nijako nevedela poradiť. Cítila som, že som slabšia a keď sa mi naskytla príležitosť, pokúsila som sa vyriešiť to. Hádam som si myslela, že som sa s Jarmilkou teraz, keď som ju poriadne popŕhlila, vyrovnala

aj ohľadom sily. No všetko to bolo na úrovni akýchsi inštinktov a citov. Aj to víťazstvo, ktoré som niekoľko minút vychutnávala.

Skutočne iba niekoľko minút, lebo hneď nato prišla k nám so žalobou Jarmilkina stará mama a už z dvier si začala: „Suseda, viete čo urobila vaša Marta mojej Jarmilke?“ – a pekne dopodrobna a do dôsledkov vyrozprávala celý prípad mamike.

Zrazu som sa začala báť. Pre každý prípad som sa dobre schovala, ale tak, aby som mohla aj ďalej počuť, ako rozhovor beží. Nepočula som síce všetko, ale som mala pocit, že sa konflikt urovnal a že mi nehrozí žiadne nebezpečenstvo.

Mamika povedala: „Ozaj, suseda, či sa my dve máme vadiť kvôli deťom a ich hlúpostiam?“ „Pravdaže nie, chcela som vám iba povedať, aby ste o tom vedeli.“ A ďalej pokračovali v rozhovore, ktorý ma už vôbec nezaujímal.

No keď rodičia prišli domov, mamika im príbeh s Jarmilkou vyrozprávala a ja som dostala svoje. Bolelo ma tak, že som plakala.

Ale už o niekoľko dní sme sa s Jarmilkou opäť hrali, ako keby sa nič nebolo stalo.

Starí Rimania hovorili *Tempus fugit*, čiže Čas letí... A veruže letí. Po uplynutí niekoľkých desaťročí som často rozmýšľala o tom, ako spolu s časom plynie i náš život, ako i z neho ubúda, a uvedomovala som si, že minulosť sme vlastne my sami, ona existuje len dovtedy, kým existujú tí, čo si na ňu pamätajú. Minulosť totiž žije v nás.

Musím priznať, že mi tento nerozvážny detský počin spáchaný na Jarmilke Balážovej, dnes Virovcovej, dlho nedal pokoja. Zvlášť potom, keď sme sa z Erdevíka odsťahovali, keď som od Jarmilky bola ďaleko. Mala som potrebu zbaviť sa toho nepekného činu, vari až hriechu, ktorý ma stále omínal, a postupne som prišla na ideu poprosiť ju o odpustenie. Stalo sa, že od zrodu tejto idey po jej uskutočnenie ubehlo 50 rokov!

Navštívila som svoju priateľku Jarmilku už ako šesťdesiatročná. Bolo to roku 2006, keď sme s manželom, bratmi a ich manželkami odcestovali do Erdevíka. Úprimná radosť zo stretnutia s Jarmilou, vrelé objatie a slzy najlepšie hovorili o tom, že mi je nielen odpustené, ale i zabudnuté.

Naše slzy sa rýchlo osušili a priateľstvo sa ešte väčšmi upevnilo, nadobudlo i novú kvalitu tak, ako sme sa i my medzičasom zmenili, stali inakšími, skúsenejšími, zodpovednejšími. Akokoľvek, ale život je predsa len naším najväčším učiteľom.

Počas nášho krátkeho pobytu v Erdevíku sme chceli navštíviť i faru, na ktorej sme voľakedy dávno bývali. Tej tam už ale nieto. Na jej mieste sa pýši nová, vystavaná r. 1985.

Využili sme túto príležitosť a navštívili i nášho bývalého suseda, pána Samuela Anušiaka. V družnej besede o zašlých časoch sa slová z nás husto sypali, spomienky akoby vyvierali jedna za druhou. Na všeličo sme sa spamätali, veľa toho pospomínali a za nenávratnými časmi spolu banovali.

Zuzka Mocková, rodená Šerfézyová nám ukázala časť domu, v ktorej sme u nich nakrátko bývali skôr, než sme sa presťahovali na faru.

Stretnutie s Bartošovcami v Erdevíku a návšteva u nich bola osobitnou udalosťou. Po dlhšom rozhovore pán učiteľ Bartoš sa nám zdôveril, že sa chystá do slovenského magazínu Rovina písať o svojej bývalej učiteľke Elenke Zapletalovej (mojej matke), ktorá ho v školskom roku 1937/38 učila v Hložanoch. V pokračovaní rozhovoru sme dospeli k náhľadu, že by bolo lepšie a spravodlivejšie písať o obidvoch Kraskovcoch, obidvaja boli učiteľmi, obidvaja svojou prácou ešte ako prispeli k zveľadeniu prostredí, v ktorých pôsobili. Postupne sme sa uzhodli na tom, že by bolo treba urobiť i viac, napísať napríklad knihu o nich. Zrno padlo do úrodnej pôdy a tak možno povedať, že zárodok tejto knihy vznikol na návšteve u Bartošov. V mene svojich bratov Milana a Jána a vo vlastnom mene pánu učiteľovi Bartošovi za túto krásnu ideu a posmelenie aj na tomto mieste vyjadrujem osobitnú vďaku.

Vážený čitateľu, pri dotváraní obrazu o živote učiteľov Kraskovcov sa teraz vrátim na začiatok päťdesiatych rokov. Bol to posledný rok ich pôsobenia v malebnej fruškohorskej osade – Erdevíku.

OČKOVANIE DETÍ

V tom už teraz dávnom r. 1951 v erdevíckej škole sa konalo štepenie žiakov a detí predškolského veku proti nákazlivým chorobám. Je samozrejmé, že toho dňa s malými deťmi prišli do školy i rodičia. Lekár a zdravotné sestričky ich čakali s veľkými injekčnými striekačkami a dlhými ihlami, ktoré u detí vyvolali strach a u tých najmenších priam zúfalý nárek a krik. Keď lekár dával injekciu, a v detských očiach to vždy robil nemilosrdne, do usedavého plaču sa dali i deti, ktoré sa po lekára ešte ani nedostali.

Vo chvíli, keď sa naši mama a otec rozprávali s rodičmi svojich žiakov a vysvetľovali im, čo očkovanie vlastne je a čo pre deti znamená, a pri nich bol v tej chvíli i pán učiteľ Michal Kopčok (ktorý mi jediný zostal v pamäti spomedzi všetkých erdevíckych učiteľov), my sme sa rozhodli odísť, ujsť z toho miesta, lebo aj v nás to lomcovalo strachom. Využili sme trmu-vrmu, ktorá tam vládla, poticho sa vytratili zo školy a zutekali domov.

Mamika, ktorá práve chovala Janka, bola prekvapená a pýtala sa: „A kde sú otec a mama?" Milan lakonicky odpovedal: „V škole."

Tak sa to skončilo s naším očkovaním.

Keď v škole zistili, že tam nie sme, všade nás hľadali a rodičia sa po práci veľmi ustarostení náhlili domov. Verili akosi, že sme doma, ale sa predsa nemohli len tak uspokojiť.

Keď prišli domov, už z dverí sa pýtali starej mamy v kuchyni: „Kde sú deti?" „Tu sú," – odpovedala mamika. Mame a otcovi odľahlo, keď videli, že sme doma, a hoci aj neočkovaní.

„Kým sme deti hľadali, lekári odišli domov," – vysvetľovala mama. A tak nás pred tou velikánskou striekačkou a ešte väčšou ihlou zachránil z jednej strany nevídaný strach a z druhej strany to, že sme ušli. Bol to hrdinský čin, alebo to bola zbabelosť? Nás to vtedy vonkoncom nezaujímalo, ušli sme z miesta, na ktorom sa ozýval plač, z detských tvárí trčal strach a z očí tiekli slzy.

Akokoľvek, ale ja a môj brat sme sa velikánskej a boľavej injekčnej ihle vtedy vyhli. Boli sme jedinými neočkovanými deťmi v Erdevíku. Aké víťazstvo! Aká radosť z toho, že sme ušli pred takou nepríjemnou vecou, akou bolo očkovanie.

O svojich rodičoch sme v tom veku vedeli, že sú naši mama a otec, a ešte že sú učitelia v škole. No význam toho krásneho slova učiteľ sme nechápali celkom, ani nás tým nikto nezaťažoval. Cítili sme

ho iba podvedome a to nám stačilo. Boli sme hrdí na svojich rodičov, ale sme z toho nikdy neťažili. No časom sme pochopili, že nepatria len nám a že si ich často musíme rozdeliť s nejakým tam zasadnutím či konferenciou, rodičovskou poradou a podobne. Ale že ich naši príbuzní oslovovali s dcéra, zať, strýko, andika, báči, to sa nijako nemohlo vpratať do našich detských hláv.

Členovia SČS v Erdevíku z roku 1936

ZBER LIEČIVÝCH RASTLÍN

Erdevíčania boli usilovní ľudia. Okrem práce v poli, v zamestnaní alebo okolo domu, a tých vždy bolo veľa, zbierali i liečivé rastliny, napríklad repík, rumanček, žihľavu, bazu, ľubovník a iné. Pozorne osušené rastliny alebo ich časti ukladali do veľkých vriec a to sa potom predávalo do Ameriky. Takouto prácou si privyrobili trochu peňazí. V Amerike sa z tých rastlín zhotovovali lieky a všelijaké kozmetické prípravky.

Moji rodičia ako zamestnanci ľudovej školy boli pri príjeme rastlín, ktorých zber robili žiaci, a dozerali na ich sušenie, pretože je práve tá fáza v spracovaní liečivých rastlín veľmi dôležitá. Vtedy som prvýkrát počula, ako otec vysvetľuje žiakom význam žihľavy dvojdomej, ktorou sa kedysi liečil reumatizmus, a hovoril i o tom, že táto burina má ešte niektoré liečivé vlastnosti. Slovu reumatizmus, ľudovo povedané *lámka*, som vtedy nerozumela. Otec mi ho vysvetlil, keď sme prišli domov.

Vtedy som začala chápať, že moji rodičia nie sú len našimi rodičmi a učiteľmi v škole, súčasne sú i ľuďmi, ktorí si predsavzali šíriť osvetu a kultúru medzi pospolitým ľudom, vzdelávať a vychovávať ho.

CESTA DO BINGULE

Po čase zaklopalo na dvere i leto a prišla žatva. Prázdniny sa už začali, dni boli dlhšie a času na hranie nekonečne veľa...

Jarmilka a ja sme toto ročné obdobie naplno vychutnávali. Hry, ktoré sme sa doteraz hrávali, nám pomaly zunovali. Nevedno ako, ale do našich detských hláv sa zrazu nasťahovala idea o tom, že sme už dosť múdre a do života súce. Zdalo sa nám, že sme dospeli a že nám treba pomaly začať skusovať svet, a ten svet bolo to, čo sa nachádza za erdevíckym chotárom. Aj tak sme na krídlach fantázie už precestovali všetky tie časti sveta, o ktorých sme vedeli, že existujú, a bolo nám pritom mimoriadne pekne. Bolo treba niečo aj konkrétne podniknúť.

Rozhodli sme sa, že pôjdeme do Bingule (*bin gula*, po turecky dva potoky), ktorá je od Erdevíka (*erdö vég,* po maďarsky koniec hory) vzdialená 3 km. Nám sa zdalo, že je Bingula ďaleko, hádam preto, že sme v nej nikdy neboli. Doma sme nič nehovorili, ani na ulici nás nikto nezastavil, keď sme už kráčali v tom smere. Začalo sa sľubne, zdalo sa nám, že sa podujatie vydarí, všetko šlo podľa plánu a hladko, ako po masle.

Vyrazili sme z našej ulice, tzv. Žabňary. Na rohu, pri dome pána majstra Jozefa Jaša sme sa obzreli, či sa niekto náhodou nedozvedel o našom tajnom pláne a ide možno za nami. Potom sme trochu pridali do kroku, a ulicou tzv. Malej Bingule sme smerovali k Binguli. Cestou sme si museli dávať pozor, aby na nás nebodaj nespadli práve vtedy dozrievajúce plody moruše, *jahody*, ako sme ich volali, čierne ako uhlík, lebo by sme si doma za zašpinené šaty poriadne vyznali.

A už-už sme boli na konci dediny. Mali sme prejsť ešte len chodníkom vedľa niekoľkých domov a boli by sme za dedinou. No ale čo? Na predposlednom dome bola uličná brána dokorán otvorená, na nádvorí mlátili pšenicu. Mláťačka hučala ostošesť. Ľudia usilovne pracovali. Namáhavá to bola práca, plná nepríjemného prachu a plevy. Jedna zo žien si nás všimla a razom sa pýtala: „Dievčence, a kam idete?“

Keďže som tú ženu poznala, a považovala som ju za dôveryhodnú, tak som jej povedala, ale sme to vlastne urobili obidve, a naraz, ako jedna: „Do Bingule!“

Žena sa zvrtla, zdvihla zo zeme kukuričné steblo a rázne povedala: „Aká Binguľa! Idete vy domov, aj to hneď, lebo vám tak navyliepam po zadku touto palicou, že si zapamätáte!“

Naša cesta do Bingule bola týmto činom zmarená. Nuž, vzali sme nohy na plecia a dali sme sa na útek. Tak rýchlo sme dovtedy nikdy neutekali, a to práve my dve, múdre a veľké, skorože dospelé dievčatá!

A v nedeľu v kostole sa mamika a Jarmilkina stará mama dopodrobna dozvedeli o našej slávnej ceste – do Bingule. A čo sa stalo potom, neprezradím. Nech si radšej každý domýšľa sám.

ODCHOD DO LALITE

Bol november r. 1951, náš najmladší braček Janko mal rok. My sme sa z Erdevíka sťahovali do Lalite. Pre mamu to bol návrat do rodnej osady, pre nás troch odchod z osady, v ktorej sme rástli a poznali ju ako seba samých, no a pre otca to bola úplne prozaická záležitosť: jedno z niekoľkých sťahovaní. Mama, mamika a my, drobizgy, sme cestovali vlakom, zatiaľ čo otec a starý otec Krasko kamiónom, v ktorom sa prepravoval i náš nábytok.

Vlak pristál na železničnej stanici v Odžakoch. Zvyšných 10 km do Lalite sme zdolali kamiónom.

A cestovanie kamiónom vyzeralo takto: pod nepremokavou plachtou kamiónu, na jeho zadnej platforme boli drevené lavice bez operadiel. Pri väčšej rýchlosti alebo nejakej ostrejšej zákrute sa na nich nesedelo dobre, ale tým, čo sedeli, bolo predsa len lepšie ako tým, ktorí museli stáť. A takých bolo ešte viac, ľudia predsa musia cestovať. Stálo sa v dvoch radoch pomedzi lavice. Bolo nás v tom kamióne veľa, presnejšie toľko, koľko sa doň vmestilo. Ľudia boli stlačení ako sardinky v plechovici. Tí čo stáli, sa krivili raz sem, a raz tam, najmä na zákrutách. Nemali sme sa o čo držať, a zavše niekto tratiac rovnováhu vykríkol. To vyvolávalo i smiech, i súcit...

My sme sa cítili, ako keby nás tá tlačenica išla zahrdúsiť, zmliaždiť, dolámať. No domov sme prišli živí a zdraví. Privítal nás rodinný dom patriaci našim starým rodičom Supekovcom. Vystavali ho ešte mamikini rodičia, Juraj a Eva Strehárskovci, z peňazí zarobených v Amerike. Moji rodičia boli tretia generácia, ktorá v ňom žila.

Vonku ani nebolo veľmi chladno, ale vnútri, v dome, bolo veru zima. Vysvetlili nám prečo. V dome už dlhší čas nikto nebýval, nekúrilo sa, takže sa aj múry na dome rozchladili.

Teta Pava, vrstovníčka našej mamiky, a k tomu i dobrá susedka, bývala na druhej strane ulice. Prišla a pozvala nás k sebe do teplej kuchyne, kým sa naše izby ako-tak zohrejú. Tetu Pavu veľmi tešilo, že nám mohla hoci aj takto pomôcť. Vyzerala, ako keby z nej samej sálalo teplo, ktoré sme tak veľmi potrebovali po namáhavej ceste. A bola to iba úprimná radosť zo stretnutia s nami, teraz už novými susedovcami, prameniaca z jej dobrého srdca.

Keď sme si dom už ako-tak dali do poriadku, začali k nám, ale nie pričasto, prichádzať susedy, ba i priateľky našej mamiky, ale iba tak, na posedenie a rozhovory. Svorne nadpriadali nitku udalostí, ktoré vypĺňali dedinský život. Často sa pritom vracali na príbehy, o ktorých už bolo reči a mamika si

neodpustila: „Jaj, veď je to z čias Pantišloga..." Rozmýšľala som o Pantišlogu a uzavrela, že to muselo znamenať, že sa dáka udalosť stala veľmi, veľmi dávno, pradávno.

Pamätám sa aj na jedno obyčajné kúpanie z tohto domu. Raz večer, keď sme sa dohovorili, že sa budeme kúpať, a u nás sa to pravidelne robievalo, všetci sme sa sústredili na túto udalosť. Do vane, v ktorej už bola zohriata voda, rodičia najprv položili najmladšieho chlapca, Janka. Keď ho mama okúpala, otec ho zakrútil do prikrývky a odniesol do postieľky. Potom mama začala kúpať Milana. A mne sa zdalo, že to kúpanie pridlho trvá, minúty sa míňali tak pomaly, že sa to nedalo vydržať.

Bola som nepokojná a netrpezlivá, všeličo mi prišlo na rozum. Hnevala som sa, a nevedela som na koho. Kládla som si všelijaké otázky, okrem iného som si uvedomila, že vlastne nemám nič z toho, že som sa prvá narodila, keď nikdy nemám prednosť pred svojimi bratmi?! Nijako sa mi to nechcelo vpratať do hlavy. Bolo zrejmé, že rodičia majú nejaký svoj poriadok, aj to kúpanie usporiadali tak, ako si mysleli, že je najlepšie. Len ja som ten poriadok nevedela pochopiť. Asi som si myslela, že som ako najstaršia mala byť na prvom mieste, a nie na poslednom.

Konečne som sa i ja dostala do vane. Keď ma mama okúpala, otec ma tak isto ako mojich bratov zakrútil do prikrývky a odniesol do postieľky. Vyzerá, že medzi nami predsa len nerobili nijaký rozdiel.

Bola som unavená. Oči sa mi zatvárali a hlava klesala na otcovo rameno. Ale aj tak som za tých niekoľko sekúnd a tých niekoľko metrov, ktoré otec prekráčal od vane po postieľku, pocítila všetko blaho a šťastie, ktoré si deti v tom veku môžu uvedomiť. Nie rozumom, to srdce dáva znať, ako je v otcovom náručí dobre a teplo, ako sladko sa tam usína. Neskoršie si človek všetko uloží tam, kde to patrí a tak teraz viem, že je to súčasť šťastného detstva a že by malo patriť všetkým deťom. Žiaľ, v živote to býva všelijako.

Bola som už temer dospelou osobou a o tomto svojom zážitku či pocite úplnej blaženosti som sa často rozprávala s rodičmi vedomá toho, že tie chvíle sú neopakovateľné, a preto i sú také vzácne.

Zo všelijakých rozhovorov som sa dozvedela, že sa naša mama, ktorá si prácu v škole svedomite vykonávala, snažila aj domácnosť držať v poriadku, aj deti opatriť, nezaťažovala nás zbytočnými povinnosťami len kvôli tomu, aby sme niečo robili, nechala nás hrať sa do milej vôle. Naše detstvo bolo šťastné a veselé.

Koľkokrát nám len očistila topánky a kedy to stačila urobiť, to len ona vedela. Ale topánky boli nielen očistené, ale i vyleštené.

Najkrajšie nám bývalo, keď sme všetci spolu sedeli okolo stola alebo sa takto zoskupení každý z nás niečím zamestnával. Ako by bolo krásne, keby sa tie pekné časy mohli vrátiť! Žiaľ, čas je nenávratný a preto treba dokonale vychutnať všetko pekné vtedy, keď sa nám ponúka. Často sa s nostalgiou vraciam do tých čias, keď naša rodina bola pokope, keď sme si, teraz to vidím, z radosti a šťastia ukrajovali veľké kusy.

No o návrate do starých čias nehodno sniť, mladí Kraskovci, ja a moji bratia, si medzičasom založili svoje rodiny, každý z nás odišiel za svojím životom. Mama, otec a mamika zostali bez nás. Neboli sami, mali jeden druhého, nemali iba nás. Iba? Telefonické rozhovory, akokoľvek časté, nemôžu nahradiť živý rozhovor, ani dlhé a obsažné listy, bez ohľadu na to, že putujú v obidvoch smeroch.

Jediné, čo nás v takej situácii uspokojí, je skutočnosť, že raz dávno, v osudovej chvíli svojho života aj naša mama opustila svoju matku, otec tiež. Tak je tomu odjakživa, a bude tak aj v budúcnosti. Tí, čo z domu vyleteli, majú svoje plány, svoj život, idú za svojím cieľom, a tí čo zostali doma, vedia, že tak to v živote je a že sa s tým treba vyrovnať.

AKO SME SA FOTOGRAFOVALI

Janko, Milan a Marta Kraskovci (zľava), Laliť 1952

Na začiatku päťdesiatych rokov sme ešte nemali fotografický aparát. Občas nás preto dali vyfotografovať, aby sme neskoršie, keď narastieme, mali obrázky z detských čias.

Istého letného rána, keď Janko už mal rok a pol, mama nám prikázala nezašpiniť sa, lebo práve dnes má prísť ujo fotograf a budeme sa fotografovať.

Ja som si ihneď chcela ísť obliecť iné, pekné šaty, ale by som taká vyobliekaná musela čakať niekoľko hodín, lebo vraj fotograf príde až poobede. Bola som veľmi nespokojná a nedočkavá, rada som sa fotografovala, a čas sa doslovne vliekol.

Keď fotograf konečne prišiel, otec sa s ním rozprával iba kým nás mama a mamika obliekali do sviatočných šiat. A potom sme všetci šli do záhrady, kde sa všetko len tak zelenalo.

Na mieste, ktoré sa najlepšie hodilo ako úzadie na fotografiách, fotograf nám vysvetlil, ako si kto má zastať.

Milan a ja sme poslúchli majstrove rady a stáli sme ako vojaci v pozore. Janko bol ešte malý a vystrájal všelijaké kúsky a nezbedy. Nechcel stáť a zavše niekam odbehol. Otec ho vrátil späť a postavil k nám, ale Janko sa rozplakal.

Ako fotografovať takého plačka? Radšej ho nejako uspokojiť. Milan a ja sme sa zboku pozerali na celú situáciu a bolo nám do smiechu z Jankovho vyčíňania. Mamika chcela priniesť nejakú hračku v nádeji, že možno prestane plakať. A i fotograf už mal vyše hlavy Jankovho správania. Vybral z vrecka zápalkovú škatuľku a dal mu ju, aby sa s ňou pohral. Škatuľka ho veľmi zaujala a – div divúci – prestal fňukať.

Teraz sme sa Milan a ja nemohli prestať smiať, ani sme už nestáli v pozore ako vojaci. Zrazu bolo treba nás napomínať, aby sme trochu zvážneli...

Ale bez ohľadu na toľké prípravy a Jankov plač, máme dnes jednu z najkrajších fotografií z nášho detstva.

Kraskovci so svojimi deťmi a starou mamou Júliou Supekovou v Laliti 1952

ZAČALA SOM CHODIŤ DO ŠKOLY

V januári r. 1953 som bola už takmer sedemročná. Rodičia mi povedali, že toho roku začnem chodiť do školy, do prvej triedy a že sa v škole naučím písať, čítať, rátať, a ešte mnoho rozličných a užitočných vecí.

V hlave sa mi rojili všelijaké myšlienky, starosti a obavy, nevedela som si učebňu a seba v nej nijako predstaviť.

Nuž čo má robiť malé dievča, keď je odrazu také veľmi bezradné? Spamätala som sa na mamin rozhovor s istousi ženou, ktorá tvrdila, že je pre rozvoj detí lepšie, aby do školy začali chodiť šesťročné. Mama však mala opačný názor, a opodstatnila ho takto: „Ja si zase myslím, že je lepšie, aby deti čím dlhší čas zostali doma a užili si radosti svojho detstva. Škola je vážna vec, prináša veľké zmeny do ich života, vyžaduje si inakšiu organizáciu dňa, kladie pred deti všelijaké povinnosti, a všetko to ich vskutku oberá o bezstarostné hry, ktoré deti tiež veľmi potrebujú. Je to ako keby im niekto ukradol zo života rok, a to je celých 365 krásnych bezstarostných dní. “

Ustarostilo ma tvrdenie tej ženy, že je lepšie, aby deti šli do školy o rok skôr. V hlave sa mi zjavilo mnoho otáznikov: ak táto druhá mama má pravdu, tak sú moji vrstovníci už žiaci, a ja som jediná, čo do školy ešte nechodí? Ak zostanem doma, s kým sa budem hrávať, kým ostatní budú v škole?!

Bola som z toho ustráchaná a zamyslená. Bolo to zbytočné, lebo všetci moji vrstovníci šli do prvej triedy, keď mali sedem rokov.

Na začiatku septembra r. 1953 sme mama a ja šli spolu do školy. Mama v úlohe učiteľky a ja v úlohe žiačky prvej triedy. V škole na pani učiteľku už netrpezlivo čakalo mnoho mám a toľko i detí. Mamy sa medzi sebou rozprávali a my, čo iné sme mohli robiť, hrali sme sa, šantili.

Keď mama vošla do učebne a sadla si za katedru, prihovorila sa i mamám, i nám žiakom. Džavot utíchol. Po uvítaní začala vyvolávať mamy, každá pristúpila k jej stolu odpovedať na otázky, ktoré mama ako učiteľka mala vopred schystané. Odpovede si zapisovala do veľkej školskej knihy, o ktorej som vedela, že sa volá – denník.

Každej z mám povedala, kde si má so svojím dieťaťom sadnúť: „Posaďte sa so svojou dcérou do prvej lavice..., Vy s Miškom do druhej...“, a tak radom.

Trvalo to, kým mama neskončila rozhovor aj s poslednou mamou. Konečne povedala i mne: „Ty si, Marta, sadni..."

Už sme všetci sedeli – každé dieťa so svojou mamou, iba ja sama. No kde sa vzala, tu sa vzala – ku mne sa zrazu posadila moja dobrá mamika. Bolo mi trošku ľahšie, nesedela som sama. Ale keď ona nebola mojou mamou! Bolo mi ľúto, ale som rýchle pochopila, že je to osud všetkých učiteľských detí, a tak som sa s tým zmierila.

Je samozrejmé, že na zážitky prvého dňa v škole si nespomínajú všetci rovnako. Závisí od toho, ako sme ten deň dožili. A od toho dňa, od toho konkrétneho zážitku, od spôsobu, ako nás tam privítali, môže závisieť i vzťah k škole ako inštitúcii, v ktorej sa človek má vyzbrojiť pre život, v konečnom dôsledku môže od toho závisieť sám život. Preto je ten deň dôležitý v živote každého človeka a verím, že na túto otázku každý z nás má vlastnú odpoveď.

Po uplynutí niekoľkých desiatok rokov som z nejakých dôvodov rozmýšľala o svojom prvom dni v škole. Uvedomila som si, že po celý svoj život som šla akosi vlastnou cestou, vždy som mala pred sebou nejaký cieľ a vždy bolo niečo, čo ma k tomu cieľu viedlo, jasne, alebo ani nie celkom, ale ja som za tým predsa šla. Možnože sa to moje osamostatňovanie začalo práve toho septembra roku 1953. A rodičom som povďačná za to, že vždy mali pre mňa a moju náturu dostatok porozumenia a že ma v tom podporovali.

Do školy som rada chodila. A mama, tak ako bola dobrou mamou, bola i dobrou učiteľkou. Trpezlivosti jej nikdy nechýbalo. Rýchlo si zapamätala mená všetkých v triede, sledovala prácu každého žiaka, mala porozumenie pre tých, ktorým sa na začiatku nedarilo najlepšie, venovala sa im viac ako ostatným, vysvetľovala, napomínala, pomáhala...

Voči mne bola prísnejšia ako k ostatným žiakom.

V školskom roku 1956/57 som už bola štvrtáčkou.

Mama vtedy učila slovenské deti od prvej po štvrtú triedu spolu s kolegyňou Emíliou Heinleinovou. Každá mala po dve triedy, dva ročníky. Vyučovanie sme mávali popoludní.

Stalo sa raz, že mama bola v škole kvôli iným povinnostiam dopoludnia a nestačila prísť domov na obed. Mamika obed navarila, my sme sa všetci naobedovali, a ja som potom mala ísť do školy a vziať obed pre mamu. No mamika s balením akosi meškala a tak som potom aj ja zmeškala do školy. Pani učiteľka čiže mama už začala s výučbou. Keď som vošla do učebne, prísne sa na mňa pozrela: „Marta, ty vieš, že si sa oneskorila?" Bolo mi nepríjemne pred ostatnými žiakmi, ale som nič nepovedala, ani to, prečo meškám. No niekde hlboko v sebe som cítila, že dobre urobila, že ma pokarhala tak, ako by bola pokarhala ktoréhokoľvek iného žiaka. Bola som si vedomá, že je to správne, že inak ani nemohla urobiť.

Cítila som sa zle zakaždým, keď ma napomínala alebo karhala, bolo mi nepríjemne, tak ako i ostatným deťom, ktorým sa tiež občas ušlo nejakého pokarhania. Možno mňa trošku väčšmi bolelo, možno

sme si to obidve uvedomovali, ale tak muselo byť. Medzi mnou a ostatnými nesmel byť nijaký rozdiel. Mala pevný princíp: na hodinách som pre ňu bola žiačkou ako všetci tí, s ktorými som v triede sedela.

Dnes som jej povďačná za všetky drobné i väčšie korekcie a úpravy, ktoré na mne robila práve takým spôsobom. Nikdy pritom nekrivdila, robila to taktne, pozorne, s mierou. Verím, že jej to nezazlievali ani mnohí iní žiaci.

NÁVŠTEVY

Rodina Kraskovcov v Kovačici, r. 1954

Starí rodičia Kraskovci nás v Laliti často navštevovali. Jeden v jeseni a druhý na jar. My deti sme sa každej ich návšteve náramne tešili, ale i z radostného zvítania mamičky alebo apka s otcom, mamou a mamikou bolo vidno, že mali z ich príchodu vždy iba potešenie.

Rozhovoru nebývalo konca, kým sa nevyčerpali všetky závažné rodinné a dedinské udalosti buď v Kovačici, alebo v Laliti. Keď prišli k nám mamička, vedeli sme, že prinesú bylinkový čaj, a zakaždým inakší. A keď nám začali vysvetľovať: „Tento čaj, deti..." hneď sme vedeli, ako to pôjde ďalej: „lieči..." takú alebo onakú chorobu. Taká boli naša mamička. Tichá, dobrého srdca, a súca do všetkého.

A tak to šlo dokola, raz do roka prišli apka, raz do roka mamička, kýmkoľvek ich zdravie slúžilo.

Mamika Supeková bola energická a temperamentná, a mamička Krasková zase tichá a vyrovnaná osoba. Otec bol stelesnením dobroty svojich rodičov a krášlila ho vnútorná vyrovnanosť a duševný pokoj. Moja mama zase bola zhovorčivá, dobrá a ku každému mala iba pekné slovo.

Kraskovcom sme návštevy vracali počas letných prázdnin. U starých rodičov v Kovačici nám bývalo veľmi pekne. Dobre sme sa cítili medzi toľkými Kraskovcami, čo do počtu boli skutočne neúreční. Páčili sa nám i široké kovačické ulice s veľkým priedomím a malou kvetinovou záhradkou, ktorá

sama osebe hovorila jednak o usilovnosti ľudí, ktorí si to tak pekne vedeli upraviť, jednak o ich zmysle pre krásu, o potrebe mať dom a jeho okolie vždy pekne upravené, aby aj oko malo na čom spočinúť. A keď zadul čerstvý karpátsky vietor, pocítili sme aj tú druhú, drsnejšiu stranu Kovačice a Banátu.

Starí rodičia Kraskovci boli zaujímaví ľudia. Mamička vedeli z obyčajnej kačky pripraviť hádam najchutnejšie jedlo na svete. Závideli by im na tom i tí najchýrečnejší kuchári, a na svoje by si pri takej pochúťke prišli i tí najväčší labužníci. Chutila nám zakaždým prenáramne, kedykoľvek sa dostala na stôl. Apka sa obyčajne priplichtili k nám, kým sme sedeli za stolom, len aby videli, ako to, čo je pred nami na stole, rýchlo mizne. Pôžitok mali všetci, my z jedla, mamička z nás, a apka – zo všetkých.

Od mamičky som sa naučila mnohé veci o rastlinách, napríklad že sú pre človeka užitočné a mnohé z nich i liečivé. Naučila som sa niektoré i poznať a dozvedela som sa i o takých, o ktorých som predtým ani nepočula.

Apka s nami rád žartovali a my sme často nevedeli, kedy hovoria vážne a kedy žartujú.

Pýtali sa nás: „Budíček je malý, ako taký malý môže ísť?"

Alebo: „Kostolné hodiny sú veľké, preto musia byť presné..." A už aj vzali rebrík, opreli ho o múr, vystúpili hore, a keďže mali zrak sokola, hneď nám aj povedali, koľko je na nich hodín. My sme potom ozlomkrky utekali do izby preveriť, či náš budíček dobre ide a či aj jeho ručičky ukazujú toľko hodín, koľko tie na kostolnej veži.

Taký boli náš apka, mali rád žarty, a povahu dobráka.

Pred koncom letných prázdnin, ale iba dovtedy, kým ich zdravie slúžilo, v Laliti nás pravidelne navštevovali „ujkovci". Tak moji rodičia volali maminho uja, Jána Strehárskeho, voľakedy lalitského učiteľa, a jeho manželku Eržiku. My sme ich volali teta a báči.

Oni sa medzičasom presťahovali z Lalite do Nového Sadu. Ich dcéra sa pozdejšie tam vydala, potom už bola Miholjevićová. Manželstvo nebolo požehnané potomkami, takže sme si my traja aj u nich prišli na svoje, mali nás radi všetkých troch a považovali nás sčasti za svojich vnukov.

Vždy keď nás navštívili, priniesli také darčeky, aké sa v Laliti ešte ani nepredávali. Boli sme si toho vedomí, takže sme na svoje hračky dbali, len aby nám čím dlhšie trvali. Báči vedel pútavo rozprávať všelijaké poviedky, ktoré sme pozorne počúvali. Nemohli sme oči od neho odtrhnúť, zaujal nás každý príbeh, o ktorom hovoril.

Ja som najradšej počúvala, keď rozprával o skutočných príbehoch zo života, zvlášť o prvej svetovej vojne, keď ho udalosti odviedli až do Sibíri. Vtedy tam vraj bola taká tuhá zima, že i mlieko v hrnčekoch mrzlo. Také niečo sme si tu nevedeli ani predstaviť.

Jeho príhody zo života boli také, že sme sa z nich vždy mohli niečomu naučiť. Len neskoršie som si to uvedomila. Pamätám sa tiež, ako ochotne som pomáhala mamike a tete, keď miesili a krájali

rezančoky a *šiflíky* do polievky (na štvorec alebo kosoštvorec krájané natenučko rozvaľkané cesto). Nebolo to ani také jednoduché, cesto sa muselo dobre vymiesiť, natenko rozvaľkať a potom sa krájalo. Mamika to robila veľmi šikovne a rýchlo, spod jej ruky vychádzala spústa ako nitka tenučkých a rovnakých rezančekov. Bolo to hotové umenie. Mamika s tetou to robili s pôžitkom, vôbec im to nepadlo ťažko. Osušené rezančoky si ujkovci s potešením odnášali do Nového Sadu.

I my sme chodievali do Nového Sadu, alebo s rodičmi všetci traja alebo iba ja ako najstaršia s mamikou. Zvykli sme zostať u nich celý týždeň a tak sme mali možnosť zoznámiť sa i s mestom. Mojím najväčším zážitkom v Novom Sade bývala jazda električkou.

Náš báči bol vtedy už vo výslužbe a v slovenskom kostole v N. Sade bol kantorom. Raz v nedeľu vzali do kostola aj mňa, sedela som vedľa neho za organom aj vtedy, keď hral. Všetko sa mi tam nesmierne páčilo, zvlášť jeho šikovné prsty, ľahučko dotýkajúce čierno-biele klávesy. Vedel prekrásne hrať.

Stretnutie Kraskovcov a Struhárikovcov na Jadranskom mori, r. 1957. Zľava: Mariena Struháriková, Dr. Juraj Struhárik, Anna Tereková, Marta a Elena Kraskove a pani biskupová Mariena Struháriková

Chodieval i na faru k pánu biskupovi Dr. Jurajovi Struhárikovi. Nuž aj mne sa naskytla príležitosť zoznámiť sa s pána biskupom, jeho manželkou a dcérou. Tešila som sa tomu, ale som mala i trému. Úplne neznámi ľudia, k tomu na takom postavení! Ako sa im prihovorím, čo tam vôbec budem robiť? A bolo to stretnutie, na ktoré si veru dodnes v dobrom spomínam. Život ma naučil, ale to prišlo len neskoršie, že vzdelaní a dobrí ľudia nebývajú zaťažení predsudkami, rozprávajú sa s ľuďmi ľahko, otvorene, úprimne, počúvajú, čo iní ľudia majú a chcú povedať, snažia sa pochopiť ich. Preto je komunikácia s nimi ľahká, zbavená fráz, prázdnych slov.

Prekvapilo ma, že poznali i mojich rodičov. Oni mi o tom nikdy nehovorili.

A zistila som to náhodou pri mori. Cestovali sme niekam loďou po Jadranskom mori, boli sme tam počas prázdnin, keď zrazu mama hovorí otcovi: „Zdá sa mi, že tam tí ľudia sú Struhárikovci..." Dovtedy už aj oni spozorovali nás a tak sme sa srdečne zvítali úprimne prekvapení z tohto nečakaného stretnutia. A čo pri takej peknej náhode urobiť, ak nie zvečniť ju, vyfotografovať. Aby bolo neskoršie na čo spomínať.

Je zaujímavé, ako to život všelijaké udalosti pekne vyrežíruje! V Novom Sade som vskutku poznala iba niekoľko osôb, i dokopy málo, a teraz, tu, tak ďaleko od Nového Sadu, s tromi z nich som sa naraz stretla.

PORIADOK A DISCIPLÍNA

Letné prázdniny plynú rýchlejšie ako školský rok, to je neodškriepiteľná pravda. I nám štyrom Kraskovcom, mame a otcovi za katedrou a Milanovi a mne v školských laviciach, sa čas počas väčšej časti roka naozaj vliekol. No najmladšiemu členovi našej rodiny sa ten čas doslova plazil, pretože väčšinu dňa trávil bez nás. Veľmi sme mu chýbali. A preto sme si držali za svätú povinnosť hrať sa s ním vždy, keď sme mali voľný čas. A z roka na rok ho bolo všetko menej, alebo sme boli v škole, alebo sme si písali domáce úlohy.

Prvé jesenné dni bývali dosť príjemné a tak som si domáce úlohy najčastejšie robievala v *gongu*. Mala som vo zvyku vždy, keď som si úlohy napísala, poodnášať svoje veci do izby, totiž sama si ich upratať. Keby mi ich upratal niekto iný, musela by som najprv hľadať, kde sú a potom si všetko odznova preverovať.

No raz večer som bola taká unavená, že som odišla spať bez toho, aby som si veci upratala. Zostali porozkladané na stole. Keď som ráno vstala, knihy tam neboli. Niekto ich upratal.

Na druhý deň sa vec zopakovala. Aj tretieho dňa moje knihy ako keby samy vošli do izby. Neviem prečo, ale mne sa zdalo, že je to celkom fajn a už som o tom ani nerozmýšľala.

Netrvalo to však dlho. Raz, len čo som si ľahla, otec sa ma opytuje, kde sú mi knihy. Prekvapil ma, nestačila som ani odpovedať na jeho otázku, lepšie povedané on na ňu ani nečakal, iba mi tichým, pokojným hlasom povedal: „Tie knihy a zošity v gongu si ihneď uprac!"

Poslúchla som ho. Bola som unavená, ťažko mi bolo vstať z teplej postele, ale omnoho ťažšie mi bolo to, že ma nehrešil, nevyčítal nedbalosť, darebáctvo, možno to bolo i príživníctvo. Bolo mi veľmi ťažko, ale bolo i posledný raz, že som dovolila, aby moje veci upratoval niekto iný.

Teraz viem, že to bol jeho spôsob výchovy, nie do tej miery prísny, do akej adekvátny a preto úspešný.

VÁZA

Dodnes sa pamätám, s akou chuťou sme na hodinách ručnej práce vyrábali rôzne predmety. Mama vždy mala originálne nápady a tak sme raz dostali za úlohu priniesť do školy fľašu na zaváranie a suché škrupiny z asi 15 vajec. Škrupiny sme polámali, rozdrobili na malé, 1 až 2 mm kúsky, potom sme na fľašu naniesli lepidlo a celú ju obsypali pripravenými škrupinami. Keď sa to všetko dobre usušilo, každý žiak si svoju vázu vyfarbil, ako najkrajšie vedel.

Moja váza bola viacfarebná. Cez deň sa v nej rado uzeralo slnko, alebo ju objímalo svojimi lúčmi. Páčila sa aj mojim doma a často sme ju používali. Ešte aj pred niekoľkými rokmi som ju videla v rodičovskom dome v Laliti.

Učiteľka E. Krasková so svojimi žiakmi, r. 1955 v Laliti

Jiří Wolker: Věci

Miluji věci, mlčanlivé soudruhy,
protože všichni nakladají s nimi,
jako by nežili,
a ony zatím žijí a dívají se na nás
jak věrní psi pohledy soustředěnými
a trpí,
že žádný člověk k nim nepromluví.
Ostýchají se první dát se do řeči
Mlčí a čekají, mlčí
a přeci
tolik by chtěly trochu si porozprávět.

Proto miluji věci
a také miluji celý svět.

ELENKA KRASKOVÁ V ČECHÁCH

Elenka Krasková so svojím otcom Karlom Zapletalom, r. 1956 v Prahe

Na začiatku r. 1956 prostredníctvom Miestneho národného výboru v Laliti mama dostala úradný list z Prahy, v ktorom sa písalo, že pán Karel Zapletal z Prahy pátra po svojej dcére Elenke Zapletalovej a že chce s ňou nadviazať čo najužší kontakt. Bude sa vraj tešiť, ak ona prejaví svoj súhlas.

Po prijatí listu mamika, mama a otec zvážili všetky okolnosti tejto delikátnej záležitosti a nakoniec vysvitlo, že všetci traja o tejto veci rovnako rozmýšľajú.

Potom mama odišla opäť na MNV v obci a podala na úrade ústnu správu, že s návrhom Karla Zapletala súhlasí a že mu to môžu oznámiť.

Uplynul iba krátky čas a mama znovu dostala list od rodiny Zapletalovej z Prahy, v ktorom sa ju jej vlastný otec pýta, či by ho chcela navštíviť? Urobí mu vraj veľkú radosť, ak pricestuje do Prahy, a jej návšteva by, písal v pokračovaní, náramne potešila i celú jeho rodinu.

Skôr než sa vydala na cestu, otec jej zaslal niekoľko metrov nádhernej látky, aby si dala ušiť šaty, podľa ktorých ju bude poznať, keď v Prahe vystúpi z vlaku.

V lete r. 1956 spolu s mamikou sme mamu vyprevadili až po juhoslovansko-maďarskú hranicu do Subotice. Tam nastúpila do vlaku, ktorý ju odviezol rovno do Prahy.

V Čechách, respektíve v Prahe pobudla mesiac. Ten čas sme my detváky spolu s otcom trávili u jeho rodičov v Kovačici.

Keď sa mama vrátila z Prahy, nestačila odpovedať na naše otázky, takí sme všetci boli zvedaví. A ona nám dopodrobna rozprávala o všetkom, čo tam videla a čo sa dozvedela o našich nových príbuzných, o peknom dome v Kbely (predmestie Prahy), v ktorom jej otec býva, a kde aj ona bývala, kým bola v Prahe.

Každý deň šiel s ňou niekto z domácich do mesta, aby sa čím lepšie oboznámila s týmto prekrásnym starým mestom a s jeho dlhými dejinami. Všetko je tam zaujímavé a krásne, opakovala mama.

A Praha je taká veľká, a taká stará, každá jej budova má svoju vlastnú históriu! Najväčšmi sa jej páčili Hradčany, Karlov most, Zlatá ulička, Václavské námestie atď., atď. V Prahe je okrem toho nespočetne veľa kostolov, múzeí, sôch, galérií, divadiel, kláštorov, opera... Najstaršie budovy datujú z 9. storočia.

Nevedeli sme si všetko to predstaviť, nemali sme v tom žiadnu skúsenosť a tak sme nemohli pochopiť ani to, prečo sa napríklad jedna z pražských uličiek nazýva práve Zlatou uličkou? Hádam len nie je celá zo zlata? Nie. Mama nám vysvetlila: „Preto, že v minulosti tam bolo veľa zlatníckych dielní." Dozvedeli sme sa aj to, že cez Prahu preteká rieka, ktorá sa volá Vltava. Český hudobný skladateľ Bedřich Smetana (1824) vo svojej symfonickej básni tiež nazvanej Vltava vraj hudbou opísal celý tok tejto najdlhšej českej rieky, dočaril v nej žblnkot vĺn, štebot vtákov žijúcich okolo rieky a mnoho iných vecí, ktoré sa stávali na jej brehoch po celé stáročia.

Toto veľkolepé dielo slávneho českého skladateľa Bedřicha Smetanu, pripomínajúce ľudovú pieseň, si mama tam aj vypočula.

Očarilo ju i Václavské náměstí, ktoré datuje zo 14. storočia. Je na ňom, a hrdo tam už roky stojí, impozantný pamätník patróna „země české", socha Sv. Václava, podľa ktorého námestie bolo pomenované.

Hlavná železničná stanica, po česky nádraží, pôsobí svojou monumentálnosťou. A pýchou mesta je Staroměstská radnice (sídlo mestskej rady v starobylých mestách). Tiež je veľmi stará, veľa toho zažila, a prežila. Na jej veži sú veľké hodiny a nad nimi dve okná, v ktorých sa každú hodinu zjavujú 12 apoštoli. Vtedy sa tam zhrnie veľa sveta obdivujúceho tieto jedinečné hodiny i majstra, ktorý ich zostrojil.

Mamina sestra po otcovi, Nina Bahenská, mala dvoch synov: Petríka a Pavlíka. Boli približného veku ako Milan a ja.

Keď Bahenskovci prišli k starým rodičom uvítať tetu z Juhoslávie a zoznámiť sa s ňou, títo šarvanci jej povedali: „Těto, přijdi k nám, ukážeme ti kočku."

Bolo vari trochu aj škodoradosti v smiechu, ktorým sme reagovali na toto pozvanie, totiž na to, že v takom veľkom meste a velikánskom dome, v akom Zapletalovci bývali, mávajú aj kvočky. No mama nám hneď pripomenula, že tam, kde ona bola, v Čechách, sa hovorí po česky, teda inak ako u nás. Aj keď sú naše dva jazyky, český a slovenský, dosť blízke, predsa sú medzi nimi i rozdiely.

A potom sme zistili: v češtine je *kočka* mačka. Ale my sme sa zase smiali. Dovtedy sme si totiž mysleli, že mačka je na celom svete iba mačka. Vedeli sme, že je na svete mnoho jazykov, ale sme nikdy nerozmýšľali o tom, ako sa rozdiely medzi nimi prejavujú. Neskoršie nám to predsa len nejako vošlo do hlavy a prestali sme rozmýšľať o tom, ako si to Česi poriadne poplietli. No ale nedozvedeli sme sa, ako potom nazývajú kvočku?

Hora Krkonoše v Čechách na hranici s Poľskom sa vyznačuje malebnou prírodou. Pred druhou svetovou vojnou, v čase keď oplývali bohatstvom, Zapletalovci často navštevovali perlu českých hôr, ako Krkonoše nazývali. Teraz boli radi, že túto krásu môže spoznať aj Elenka. Mama bola nadšená. Priniesla odtiaľ tri asi dvadsaťcentimetrové jedličky, ktorým sa na plodnej báčskej zemi dobre darilo a o také polstoročie v záhrade nášho rodičovského domu narástli do výšky dvojposchodovej budovy.

SEN

Raz v januári 1957. roku sa mame prisnil čudný sen a hoci nebola poverčivá, veľmi sa jej dotkol. Nijako nemohla prestať naň myslieť a zbaviť sa akejsi nedefinovanej ťažoby. Šlo v tom sne o nejakú stratu, zmiznutie nejakej veci. Hovorila o tom aj s otcom, ale bolo to také silné, že sa stále nanucovalo, a tak sa z toho potom vykľula akási zlá predtucha. Mamu to veľmi znepokojilo. No a neskoršie toho dňa sme dostali telegram, v ktorom nám oznamovali, že zomrel otcov brat Ján.

A tak z troch bratov nažive zostal už len môj otec. Brat Tomáš a jeho syn boli už dávno nebohí. Strýko Tomáš zomrel ešte počas vojny a jeho syn, tiež Tomáš, padol v tej istej vojne ako partizán.

Znamená to, že moji starí rodičia – mamička a apka, utratili dvoch synov a vnuka. Ťažko im to padlo, život im nedožičil odísť skôr ako ich deti! Boli z toho takí ubití, že sme to aj my deti videli a priam cítili bolesť, ktorá nimi otriasala.

Mamička boli pobožná žena a všetko nešťastie, ktoré na nich doľahlo, i utrpenie, ktoré museli znášať, považovali za vôľu Božiu. To im dalo sily nezúfať a neklesnúť duchom.

Po synovi Tomášovi mali vnuka Martina, ktorý býval s nimi. Tešili sa, keď sa oženil. Martin s manželkou Katarínou Hriešikovou zostal aj ďalej bývať s nimi, čo mamičku a apka náramne tešilo. Verili, že sa dočkajú i ďalších potomkov po synovi, ktorého im život nemilosrdne a predčasne vzal. V ich srdci bolo miesta i pre pravnúčatá. Potom by im aj staroba ľahšie padla a bola krajšia a obsažnejšia.

Vedeli sme aj predtým, že naše návštevy, akokoľvek krátke, boli pre nich slnkom, na ktorom vždy i duševne i telesne pookriali, ale i sviatkom, ktorý nakrátko zahnal jednotvárnosť ich spomalene plynúcich dní. Prinášali sme im radosť a potešenie. Úprimne sa tešili i Marke Cickovej, keď prišla s manželom Martinom, i Evke Lenhartovej a jej manželovi Jánovi, i všetkých ďalších vždy úprimne a s radosťou vítali.

ODIŠLI SME K MORU

Po návšteve starých rodičov Kraskovcom zostalo ešte trochu prázdnin, takže sme odcestovali k moru, do Rijeky. Na železničnej stanici sme najprv čakali na vlak, ktorým mala pricestovať mamina sestra po otcovi Nina s manželom Adamom z Prahy. Z rijeckeho prístavu sme sa potom loďou prepravili na ostrov Krk. Namierené sme mali do mesta Malinska.

Ešte v Rijeke, len čo sme prišli k moru, švagor Adam (my deti sme ho volali báči) vybral z puzdra fotografický aparát a s oduševnením konštatoval: „Tak hodně vody jsem ještě nikdy neviděl." A s nadšením začal fotografovať more.

Mama a teta Nina ho upozornili, že to bude jednotvárna a nezaujímavá fotografia, pretože bude na nej iba more, voda. No báči hneď vysvetlil, ako sa on na to díva. Všetko čo by zaclonilo pohľad na to ohromné množstvo vody, by pokazilo jeho zážitok mora. Jemu práve záležalo na tom, aby fotografoval vodu a iba vodu.

Jedného dňa nás na pláži prekvapil dážď. Ľudia si čo zväčša pozbierali svoje veci a odišli. Zostali iba tí odvážnejší. Keďže naši príbuzní využívali každú chvíľu byť pri vode alebo v nej, vychutnávali more, ako len najlepšie vedeli, nedali sa ani teraz vyrušiť, nuž sme zostali aj my. Začali sme sa obzerať po dákom strome v blízkosti, pod ktorý by sme sa ukryli. No teta Nina mala originálny a úplne logický návrh: „Schováme se pod vodu, abychom nezmokli." – povedala a s pôžitkom si ihneď zaplávala.

Teta Nina rada žartovala a vôbec bola to milá a veselá osoba. Z ničoho nič vymyslela nejaký žart, na ktorom sme sa všetci schuti smiali, bola sympatická a ľahko sa púšťala do rozhovoru.

POSTOJINSKÁ JASKYŇA

Z Malinskej sme sa jedného dňa vybrali na celodenný výlet do svetoznámej Postojinskej jaskyne, ktorú spomedzi nás všetkých dovtedy videl iba otec.

Do vnútra jaskyne sme sa viezli malým vláčikom, ktorý pomaly jazdil chodbami. No boli i také miesta, po ktorých sa mohlo ísť iba pešo. Najzaujímavejšie zo všetkého boli, nám to vtedy tak vyzeralo, ľadové cencúle obrátené nadol, ale aj nahor, čomu sme sa osobitne divili. Na tvári miesta sme sa potom dozvedeli, že ide o útvary, po slovensky sa volajú kvaple, ktoré vznikajú zrážaním minerálnych látok. Odborne sú to stalagmity (stoja na dne jaskyne a vznikajú z látok, rozpustených vo vode, ktorá stále na ne dopadá zhora), a stalaktity (visia zo stropu a vznikajú tiež z minerálnych látok rozpustených vo vode, ktorá presakuje cez strop jaskyne). Za 10 rokov vraj „narastú" celý 1 milimeter. Potrebujú niekoľko tisíc rokov, aby sa spojili. No a kým sa to nestane, môžeme ich obdivovať, pozorovať, ako sa menia na všelijaké figúry pripomínajúce zvieratá, človeka a pod. V strede jaskyne bola veľká dvorana. Cez ňu preteká rieka Pivka. V tejto rieke žije jeden zo zriedkavých živočíchov, patrí medzi mloky a vyskytuje sa iba v tejto časti sveta. Ani veda ho po dlhé roky nepovažovala za osobitný druh. Nazývajú ho aj človečia alebo ľudská rybička, pretože farbou a výzorom svojej kože pripomína ľudskú kožu.

Jaskyňa vznikla pred takmer 40 000 rokmi, je najkrajšia v Európe, dlhá, zaberá 23 km, je jedna z najdlhších jaskýň na svete. Aj sami sme obdivovali toto dielo stvorené zo všetkých majstrov najlepším – prírodou.

Po návrate z mora Bahenskovci pobudli v Laliti ešte niekoľko dní a potom sa vrátili do Prahy. Napísali nám srdečný list, v ktorom vyjadrujú vďaku za pohostenie a pozornosť, ktorú sme preukázali počas ich pobytu u nás, vďaka ktorej si z Lalite, zo Slovinska a z pobytu pri mori domov odniesli len tie najkrajšie spomienky. Boli si vedomí skutočnosti, že sami by sa ta nedostali, v tom čase totiž Česi a Slováci mohli letovať iba na Blatenskom jazere v západnom Maďarsku alebo pri Čiernom mori v Bulharsku.

Môjho starého otca K. Zapletala vnúčatá v Prahe oslovovali *dedíček*. No a ten dedíček po čase napísal mojim rodičom obsiahly list. Veľmi bol šťastný, keď počul – tak písal môj starý otec Zapletal, – ako krásne sa jeho dcére a zaťovi vodilo v Juhoslávii, ako srdečne boli tu vítaní, s akým oduševnením mu

o všetkom rozprávali, keď prišli domov, všetko to aj na neho príjemne zapôsobilo a tak si aj sám dovolil písať tým, čo sa o to postarali, – vysvetlil vo svojom liste.

Elenka je dobrá duša, – píše neskoršie, – zaslúžila si takého dobrého manžela ako je Martin. Všetko pekné vraj počul i o deťoch a mamike. Zatúžil vidieť nás všetkých a zoznámiť sa i so svojím zaťom a vnukmi. Nakoniec sa i opýtal, či by sme mu dovolili prísť na týždeň k nám?

Rodičia a mamika uvažovali o tom, čo by bolo najlepšie v danej situácii urobiť. Mamika sa s ním nechcela stretnúť, ale nechcela mu odoprieť ani stretnutie so zaťom a vnukmi. Konečne, mal na to právo. Celú túto po troške delikátnu situáciu vyriešili tak, ako sa na kultúrnych a rozumných ľudí patrí. Keď dedíček už mal prísť, mamika odcestovala k Strehárskovcom do Nového Sadu.

Vďaka takémuto riešeniu sme si aj my deti prišli na svoje a zoznámili sa s dedíčkom. Bol u nás niekoľko dní, žiaľ, nevznikol medzi nami nejaký bližší vzťah. Možno to potrebuje dlhší čas, možno i jazyk bol na vine, akokoľvek, ale tento náš starý otec bol a zostal pre nás cudzím človekom.

Z Lalite odcestoval a už nikdy viac sme ho nevideli. Mama si s ním písala, ale ani to netrvalo dlho, v januári roku 1958. zomrel.

Zľava: Marta, Elena a Martin Kraskovci a Nina Bahenská z Prahy, v Laliti v roku 1957

JANKO SA STAL ŽIAKOM A NAŠE HRY

Teraz už i náš najmladší brat Janko narástol po školu. Bol veľmi šťastný, keď sa naučil čítať a písať! Vzal si do hlavy, že sme teraz už všetci rovnakí, chcel, aby sme mu rozprávali, čo sa my v škole učíme, vysvetľovali mu kadečo, čo jeho zaujímalo a vôbec stále sa motal okolo nás. My sme sa, pravdaže, s takým drobizgom nechceli veľmi zaoberať, nemali sme na to ani času a ani trpezlivosti. No keď sa bolo treba hrať a malo nás tam byť čím viac, brali sme ho s nami. Hry na schovávačky alebo na slepú babu sú zaujímavejšie, keď je viac detí pokope.

Našimi obľúbenými hrami boli i riekanky, ktoré sme sa naučili v Laliti, ale i v Kovačici.

Adam, Eva, Abrahám,
všetky zuby vytrhám,
iba jeden zanechám,
aj ten zajtra vytrhám.

Pri odriekaní sa najprv rukou ukázalo na ľavé líce (Adam), na pravé (Eva), na bradu (Abra–), na ústa (–hám)...

Alebo:

Keď som ja pásence húsencoval,
šteky na mňa psali.
A ja plot ponad skok,
všetky drapy som si roznohavicoval.

Zložitejšia bola táto vyčítanka:

Traja mladí sa chceli ženiť.
Ten prvý sa volal Jakci, ten druhý bol Jakci-Drakci a ten tretí Jakci-Drakci-Drone.
Tri dievky, do ktorých sa zamilovali a s ktorými sa oženili, boli:
Lipka, Lipka-Cipka a Lipka-Cipka-Lipompone.
Jakci a Lipka mali syna menom Fuj.
Jakci-Drakci a Lipka-Cipka mali syna Fuj-Fujči.

Jakci-Drakci-Drone a Lipka-Cipka-Lipompone mali syna Fuj-Fujči-Drone-Lipompone.

*

Keď si na to všetko spomíname, a robíme to často, musíme priznať, že sme mali pekné a bezstarostné detstvo.

Bývalo obyčajne tak, že najmä od jari a po koniec školského roka učitelia mali hodne práce v škole a žiaci museli písať mnoho školských a domácich úloh. Dobre sa pamätám, ako si mama v tom čase zo školy prinášala za náruč zošitov, aby ich doma pokojne poprečitovala a červenou ceruzou poopravala.

Otec nacvičoval žiacky spevokol. Bol vždy zaneprázdnený, jednak prácou v škole a jednak doma, kde súkromne učil nadaných žiakov hrať na husliach, harmonike alebo na harmóniu.

Na záverečnom školskom programe žiaci recitovali básničky, spievali a pri tej príležitosti v škole sa pravidelne usporadúvala i výstava žiackych ručných prác. Rodičia, starí rodičia, tety mali tak príležitosť pozrieť si časť celoročnej práce svojich detí.

Dobre, že sme mali doma mamiku, ktorá sa o nás starala, lebo rodičia mali v škole skutočne veľa povinností. Len záverečný program si vyžadoval veľké vypätie síl tak učiteľov, ako i žiakov. A programov i všelijakých iných poriadaní a udalostí bývalo hodne aj cez rok.

KURZ ŠITIA, ZIMNÉ VEČERY A CESTOVANIE

Lalitské ženy boli nadšené, keď počuli, že budú mať príležitosť naučiť sa šiť na šijacích strojoch.

V tom čase továreň na výrobu šijacích strojov *Bagat* poriadala v našej osade kurz šitia, ktorý navštevovalo mnoho žien a moja mama si tiež nedala ujsť tejto príležitosti.

Kurz prebiehal v tzv. Starej slovenskej škole. Sediac za niekoľkými šijacími strojmi, *bagatkami,* ako sme ich volali, ženy, ktoré to mali rady a dobre zvládli techniku, rozpriadali, ako to obyčajne býva, rozhovor o všeličom. V družnej besede sa tak raz dostali k vankúšom a hovorili o tom, aký vankúš je najlepší, koľko peria treba doň vložiť, aby nebol veľmi vysoký, ale ani tenký, a predsa mäkký, aby sa na ňom dalo dobre oddýchnuť. Mienok o tom, a to všade tak býva, bolo takmer toľko, koľko i žien, a tak rozhovor na túto tému potrval. Do debaty o vankúšoch sa nakoniec zapojila i mama. Opýtala sa žien, či vedia, ktorý vankúš je najmäkší na svete.

Učiteľka E. Krasková za šijacím strojom v Laliti r. 1961 (fotené na Bagatovom kurze)

Nevedeli. Mama ich nenechala dlho čakať na odpoveď a tak povedala: „Mamina dlaň." Ani teraz nezaprela v sebe učiteľku, ale to urobila jemne, taktne a s citom.

Ženy súhlasili: „Máte pravdu, pani učiteľka, skutočne je tomu tak."

Potom sa už šilo na plné obrátky a vymýšľali nové témy na rozhovor.

Dlhé zimné večery otec krátil v spoločnosti literatúry. Vyberal nášmu veku primerané knihy, rozprával nám ich obsah svojím charakteristickým a zaujímavým spôsobom, vedeli sme sa naň úplne sústrediť. Boli toto súčasne naše prvé stretnutia so svetovou detskou literatúrou, spomínam si na *Deti kapitána Granta* spisovateľa Julesa Verneho, tiež na jeho knihu *Za 80 dní okolo sveta* a iné. Rozprával nám ich na pokračovanie, každý večer iba časť. A o dĺžke časti každý večer rozhodoval najmladší člen našej rodiny, Janko, pretože sa jemu prvému začalo podriemkavať. Keď otec videl, že nevládze počúvať, že mu oči od ospanlivosti klipkajú, povedal: „Na dnešný večer bude stačiť. Zajtra budeme pokračovať."

Zajtrajšieho večera sme sa nevedeli dočkať.

Naši rodičia často museli navštevovať semináre v Odžakoch, Sombore alebo v Novom Sade.

Keď sa otec z toho či onoho seminára vrátil, iba v skratke nám porozprával, o čom bola reč. No keď sa vrátila mama, o všetkom dopodrobna informovala, dozvedeli sme sa priebeh celého seminára od začiatku do konca. Vždy bolo dobre počuť, čo si ona na takých stretnutiach všímala, čo ju zaujímalo a ako o tom rozmýšľala. Mamika a ja sme ju vždy pozorne počúvali. Inak my tri sme si po celý čas nášho spoločného života veľmi dobre rozumeli.

Semináre mali za cieľ pomôcť učiteľom vo výchovno-vzdelávacej práci, umožniť im zdokonaliť sa a tak skvalitniť i svoju prácu i výchovno-vzdelávací proces, sledovať, čo sa v tejto oblasti stáva aj širšie, držať krok s ostatnými.

V tých časoch sa súčasne s vývinom a pokrokom spoločenských a hospodárskych pomerov v Juhoslávii menili i učebné osnovy. Stávalo sa to dosť často a tak ako ostatní učitelia i moji rodičia sa museli prispôsobovať všetkým zmenám učebných osnov a museli ich do dôsledkov dodržiavať a plniť. A to znamenalo takmer každý rok sa odznovu pripravovať na hodiny, spracúvať nové témy a pod.

Okrem toho, že mali sledovať a uplatňovať nové didakticko-metodické postupy v práci so žiakmi, učitelia museli spolupracovať i s rodičmi svojich žiakov. Aj predtým si dali záležať na tom, aby spoznali rodinnú situáciu každého svojho žiaka, vedomí toho, že tak vo svojej pedagogockej práci dosiahnu lepšie úspachy. Zaujímalo ich, do akej miery sú deti angažované na domácich prácach, či majú dosť času na učenie, ale aj na hru, i hmotná situácia rodiny, pomery v nej. Taký prístup k výchove mladých a vzájomná dôvera prinášajú aj dnes dobré výsledky.

Pamätám sa, že jedna z tém na niektorom zo seminárov sa týkala otázky, či si deti vôbec vedia vážiť to, čo rodičia pre nich robia, či sú vedomé ich starostlivosti a často aj obetavosti? Napríklad, mama prvá v dome vstáva nie preto, že sa jej viac nechce spať, ale preto, aby kuchyňa bola teplá a raňajky na stole, kým deti vstanú. Deti si to neuvedomia samy od seba, pre nich je to samozrejmé, zvykli si na to od narodenia. Preto treba, aby im rodičia alebo učitelia vysvetlili, že je to vlastne prejav maminej lásky a starostlivosti, je to niečo, čo ona deň za dňom nesebecky dáva svojej rodine a že do rodiny, ak má v nej byť súlad, zhoda, harmónia, ak sa jej členovia úprimne majú radi a navzájom uctievajú, majú všetci prispievať, každý podľa vlastných možností.

V zimných chvíľach voľna nám mama hovorila o tom, že každé ročné obdobie má svoje krásy a svoje čaro, ale prináša i všelijaké nebezpečné situácie, spôsobuje hmotné škody ľuďom, ako i straty na živote. Treba to stále mať na rozume, prírodu treba spoznať, treba sa naučiť čítať jej mnohoraké tváre a vrtochy, v každej chvíli sa zodpovedne správať, lebo človek ju do dnešných dní nespoznal dokonale, akokoľvek sa veda o to stále usiluje. Pamätám sa, raz takéto svoje rozjímanie doložila konkrétnou udalosťou, keď sa veselí svadobníci prevážajúc sa cez zamrznutý Dunaj na saniach ocitli vo vode,

pretože praskol ľad pod ich ťarchou. Doplatili tak na svoju veselosť, nezodpovednosť... Tak hovorievala naša mama...

Už sa nepamätám, aká to bola príležitosť, ale spolu s mamou sme raz cestovali z Lalite do Kovačice. Viem iba, že bolo zimné obdobie a že bolo hodne snehu. Najprv sme do Odžaku cestovali autobusom. Tam sme museli počkať na vlak, ktorým sme potom cestovali do Nového Sadu. Na železničnej stanici v Novom Sade sme prestúpili na ďalší vlak, ktorým sme mali cestovať do Orlovatu. Prechádzali sme i cez rieku Tisu. No vlak sa po niekoľkých kilometroch pokazil. Celé hodiny sme čakali v poli, medzi dvoma stanicami, kým ho opravili.

Musím priznať, že sedieť niekoľko hodín v snehom zaviatom vlaku je osobitný zážitok. Nezostalo nám nič iné, iba sa dívať von oknom a všímať si prírodu. Často na to nemáme čas a pekné veci vtedy nepovšimnuté prebehnú povedľa nás. A to je škoda. Mama hovorila o tom, ako pole pod snehom oddychuje, aká krásna je príroda, keď ju necháme na pokoji, všetko sa belie, dokiaľ oči dovidia, na snehu nie sú čierne špinavé zdrapy, ktoré na ňom nechávajú ľudia alebo stroje, zvieratá po snehu kráčajú jemne, nenechávaju hlboké stopy, lepšie prírode rozumejú ako človek. A to, ako sa slnko v snehu uzeralo, ako sa slnečné lúče odrážali od snehu a ako sa všetko okolo lesklo, to tiež možno zažiť iba v šírom poli!

Vonku bolo ticho, iba kde-tu prebehol zajac alebo preletel bažant. Vo vlaku nám bolo pomerne teplo, takže nám táto prestávka nepadla ťažko.

Keď vlak opravili, plnou parou sme uháňali banátskou rovinou. Bolo nám ľúto, že sme zanechali tichú zimnú idylu, v ktorej všetko bolo dokonale usporiadané. Preto na nás tak silne aj pôsobila. Konečne sme prišli do Orlovatu, no vysvitlo, že vlak do Kovačice na nás nečakal. Čakali sme my na ďalší. Tu, na stanici, bolo všetko inak a v úplnom protiklade s tým, čo sme videli v poli. Ani stopy po tej kráse! A tak sme za krátky čas mali príležitosť vidieť aj líce, ale aj rub tej istej veci. No náš vlak rýchlo dohrmel, zastavil sa iba nachvíľu a taký celý ufučaný frčal ďalej a rýchlo nás dopravil do cieľa. Na stanici v Kovačici nás privítali apka a doma na nás už netrpezlive čakali naša dobrá mamička.

RYBY A KONFIRMANTI

Prišiel čas, keď si moji vrstovníci mali odbaviť konfirmáciu. Intenzívne sa pripravovali na túto veľkú udalosť. V evanjelickej cirkvi sa pod tým rozumie slávnostné prijatie za dospelého člena. Už niekoľko rokov predtým začali chodiť do tzv. Nedeľnej školy. Stretávali sa v nedeľu pred začiatkom ranných služieb.

Konfirmanti boli povinní riadne chodiť na hodiny, na ktorých im pán farár Pagáč tlmočili Bibliu, učili sa tam o náboženstve a spievali nábožné piesne.

No chlapci by neboli chlapcami, keby niečo aj tu nevyparatili. Niekto z nich vraj počul, že ryby toho leta plávajú po povrchu rybníka. Takže namiesto do kostola, mnohí z nich odišli k rybníku vidieť, čo sa tam deje.

Pán farár boli veľmi prísny a o týždeň chlapci veru „dostali svoje". Poriadne ich vyhrešili a prikázali, aby si také nezmysly v budúcnosti vyhodili z hlavy. O ich nezbednom kúsku upovedomili aj rodičov.

Dievčatá čo zväčša rady chodili do tejto školy. Možno i preto, že vážnejšie chápali význam konfirmácie, ktorá sa považuje za akúsi hranicu, oddeľujúcu detstvo od dospelosti. V tom veku sa deti po troške už i cítia ako dospelé, neuvedomujúc si, že detstvo je to najkrajšie obdobie, ktoré im život daruje, veselé a bezstarostné.

Bola som smutná, že nie som aj ja s dievčatami v kostole, v Nedeľnej škole. Ešte smutnejší boli z toho moji rodičia. No bol to svojrázny poplatok dobe, cirkev bola vtedy oddelená od štátu, vyobcovaná zo školy a štátni zamestnanci mali zakázané chodiť do kostola, krstiť svoje deti, sobášiť sa v kostole a držať sa cirkevných obyčají. Teda ani konfirmácia neprichádzala do ohľadu, hoci sa tam nedalo počuť nič také, čo by ľuďom mohlo uškodiť.

My traja sme sa narodili na začiatku toho obdobia, v čase kým to okolo cirkvi ešte nebolo také prísne, a naši rodičia sa bez problémov mohli správať aj v tom ohľade tak, ako to naše staročné zvyky prikazovali, takže sme všetci traja boli hneď po narodení i pokrstení. Ale o konfirmácii už nebolo *ani hútky*! Všetci sme to ťažko znášali, cítili sme sa ako keby sme medzi našich ľudí ani nepatrili, ako keby sme ich zradili.

No keď sa to všetko po uplynutí niekoľkých desaťročí začalo búrať a ľudia sa na to začali inak pozerať, nahradili sme to, o čo sme boli ukrátení v detstve a všetci traja sme sa dali toho istého dňa konfirmovať. Bolo to naše prianie, mali sme z toho radosť a iste by ju boli mali i naši rodičia, keby boli naživе.

VODICE

Mala som dvanásť rokov, Milan jedenásť a Janko osem, keď sme spolu s rodičmi letovali na pobreží krásneho Jadranu, v meste pod názvom Vodice.

Bývali sme súkromne a hneď po príchode sme odišli kúpiť si olivový olej, ktorým sme si navzájom natierali pokožku, aby sme pekne do čokoládova uhoreli a súčasne zamedzili účinok škodlivých ultrafialových lúčov. Veru nám to pomohlo.

Za ten čas, kým mama chystala obed, s otcom sme šli k vode. No otec by nebol tým čím bol, keby každú vhodnú chvíľu nevyužil na poúčanie. Hovoril nám o prílive (stúpanie morskej hladiny) a odlive (klesanie hladiny mora). A my sme potom po celý čas boli zaujatí sledovaním, viac odhadovaním, ktoré kamene na pláži boli počas prílivu vo vode celé a ktoré z vody vyčnievali. Ako aj hľadaním kamienkov, ktoré roky, stáročia, voda a naša fantázia sformovali do podoby, ktorá nám niečo alebo niekoho pripomína. Všetky deti na svete majú takú fázu.

Kraskovci vo Vodiciach r. 1958. Zľava: Ján, Marta, Milan s mamou Elenou

Pozorovali sme i morské dno, tiež bolo zaujímavé. V plytkej vode, pravdaže. Bolo plné všelijakých väčších i menších kameňov, podaktorá rastlinka sa predierala pomedzi ne bližšie k slnku, a keď sme boli ticho a vodu nevírili, tak do tej plytčiny priplávali rybičky, maličičké malé, a bolo ich veľa, hemžili sa jedna cez druhú. Boli také hybké, zdalo sa nám, že sa ohrievajú na slniečku, že im je tu dobre, a predsa zmizli na najmenší náš pohyb, ešte aj na tieň, ak sme náhodou zdvihli ruku a zaclonili im slnko.

A objavili sme aj inakší západ slnka. To mama nás naň upozornila. Slnko tam, ako vieme, nezapadá za posledné kukuričnisko, ktoré dovidíme, ale sa ukladá do mora. Je krásne dívať sa na to, ako sa veľká žeravá guľa postupne stráca v mori.

Ani my sme neodolali, tak ako ani iné deti, a nadonášali sme si domov všelijaké spomienky, zvlášť Milan a Janko si pri mori nazbierali mušle, očistené morské ježovky, hviezdice, ale najviac drobných kamienkov rôzneho tvaru a sfarbenia.

Kufor veru poriadne „zaváňal“ na tú neodborne urobenú zbierku suvenírov.

Toto naše letovanie bolo jedno z najkrajších. Každý deň pri mori mal svoj osobitný pôvab, každý bol inakší, a všetky bežali rýchlo, ako keby sa niekam ponáhľali, no nám sa to len zdalo, lebo sme sa ani nachvíľu nenudili.

VRNJAČKA BANJA

V školskom roku 1958/59 som bola žiačkou 6. ročníka. Bola jar a oteplilo sa. Ovocné stromy boli obsypané kvetmi. Ich vôňa a vône ožívajúcej prírody sa príjemne šírili po okolí.

Príroda, ktorá sa práve prebúdzala zo zimného spánku, dobre pôsobila na náladu v škole. Žiaci boli veselí, očarení zmenami, ktoré jar za krátky čas stačila porobiť po celom kraji.

Bolo asi poludnie, keď mi uprostred hodiny z ničoho nič učiteľ povedal, aby som hneď a zaraz šla domov, lebo som vraj chorá. Nevedela som to pochopiť, lebo som sa tak ani necítila. Bola som prekvapená, ale keď súdruh učiteľ tak povedal, poslúchla som ho, vzala si svoju tašku a pobrala sa domov. O chorobe som ani nerozmýšľala, bola som iba hladná, takže som sa vlastne i tešila, že idem domov.

Elena a Marta Kraskove v kúpeľoch, Vrnjačka Banja, r. 1959

No keď ma uvidela mama, ktorá práve končila obed, len-len že jej varecha nevypadla z ruky: „Pane Bože, Martuška, čo je to s tebou? Ako to vyzeráš? Veď si žltá ako vosk!“ Mamika tiež bola celá vyľakaná, ustarostená.

Hneď popoludní som šla k lekárovi, ktorý zistil, že mám *hepatitis*, čiže žltačku. Keď sa o tom dozvedeli naši ujkovci, ihneď mi z Nového Sadu zaslali za škatuľu pomarančov. Mama mi viackrát povedala, že som práve vďaka tým pomarančom rýchle vyzdravela.

Lekár odporúčal, aby som počas troch nastávajúcich rokov určitý čas strávila v kúpeľoch, vo Vrnjačkej Banji, že mi tamojšia liečivá voda bude veľmi osožiť. A tak sme hneď toho roku mama, mamika, Milan a ja šli do tých kúpeľov.

Keďže otec a Janko nemohli odolať krásnemu Jadranu, hneď po našom návrate z kúpeľov odišli na niekoľko dní k moru trošku sa tam zrekreovať.

Tak sme teda aj ďalšie dva roky dovolenku trávili v povestnej Vrnjačkej Banji. Ubytovaní sme boli vo vile *Mala Katarina*. Tu som sa dozvedela, že každý dom, ktorý slúži na ubytovanie turistov, sa nazýva *vila*. Bolo to pre mňa niečo úplne nové, ale po čase som zistila, že to predsa len neboli celkom obyčajné domy.

Ak človek trošku lepšie porozmýšľa o tom, ako to v živote beží, ľahko zistí, že aj tie najhoršie situácie, napríklad choroba, sa po čase obrátia na nejaký svoj opak, na niečo dobré. Treba mať iba trochu trpezlivosti a zhovievavosti, treba vedieť zmieriť sa so situáciou, v ktorej sa človek niekedy ocitne, a využiť ju vo svoj prospech. Keď pre chorobu niekto polihuje a nesmie sa púšťať do ťažkých robôt, má času na rozmýšľanie. Tak som aj ja počas tých dvoch týždňov, kým som bola viazaná o posteľ, rozmýšľala – o budúcnosti. Ako to bude, keď narastiem, dospiem? Kde budem žiť? Ako budem žiť? Po lalitsky, ako teraz? Alebo inak? Ani po lalitsky, ani tak, ako teraz žije moja mama, bude to istotne inak. Musí byť inak, v opačnom prípade by život nešiel vpred, všetko by stálo, nemenilo sa. Veď ani moja mama nežije tak, ako žila jej mama. Stále som hľadala ten oblôčik, cez ktorý by som nakukla do budúcnosti, skúsila ho otvoriť a vidieť, čo sa tam skrýva.

Mamike a rodičom som stále hovorila: „Keď budem veľká, všetko bude na elektrinu. Pritlačí sa gombík a okno sa otvorí, alebo zatvorí. Keď sa pritlačí na nejaký ďalší gombík, práčka operie a vyžmýka šaty, a všetko sama." Vtedy sme mali „modernú" poloautomatickú práčku, ktorú bolo treba obsluhovať, ale aj tak bola veľkou pomocou v našej domácnosti.

Podarilo sa mi predsa len odchýliť ten spomínaný oblôčik? Mám pocit, že som mala to šťastie.

ZOMREL NÁŠ BÁČI

Asi podjeseň roku 1959 nám ujkovci oznámili, že je báči Janko vážne chorý. Našu mamiku to zarmútilo a hneď po prijatí správy odišla do Nového Sadu navštíviť ho. O niekoľko týždňov bola tam tiež, pretože sa jeho zdravie neustále zhoršovalo.

Raz vzala mamika sebou aj mňa. Bola som prekvapená, ten vysoký, silný a vždy dobre naladený báči ležal teraz v posteli a vôbec sa nepodobal na seba. Bol vychudnutý a chorobou úplne zničený. Počula som, ako príbuzní hovorili, že sa mu blíži koniec...

Bolo mi ho ľúto, ale aj tak som sa nezriekala nádeje, že sa predsa ešte zotaví.

No nebolo tak. Onedlho sa smutná udalosť stala a hneď sme sa o nej aj dozvedeli: dňa 3. decembra 1959 báči Janko opustil tento svet.

Jeho telesné pozostatky, vtedy som to prvýkrát počula, boli vyložené vo vyrezávanej truhle v novosadskom evanjelickom kostole. S bratmi sme rýchle pochopili, že jeho rakva je tam z úcty voči nemu, a že sa taká úcta preukazuje iba horlivým a zaslúžilým cirkevníkom, aký bol báči Janko.

V kostole a na novosadskom cintoríne sa s Jánom Strehárskym, učiteľom a lalitským rodákom, prítomní dôstojne rozlúčili.

*

V ROČENKE Z ROKU 1960

biskup Juraj Struhárik o Jánovi Strehárskom takto píše:

Dňa 3. decembra 1959. roku tíško v Pánu usnul kantor – učiteľ Ján Strehársky.

Narodil sa 22. októbra 1893 roku v Laliti. Základnú školu vychodil v rodisku, meštianku v B. Palanke a učiteľský ústav absolvoval v Prešove. Učiteľom bol v Nadlaku, kde vstúpil i do stavu manželského s Alžbetou Laczy. Potom prešiel za učiteľa do Lalite a v roku 1930 do Nového Sadu. Bol učiteľom z tej generácie, ktorá vedľa svojho povolania pôsobila i v cirkvi, vykonával službu kantorskú, ba v Novom Sade bol dlhé roky i levitom a pod správou viacerých kňazov sa ako administrátor staral o novosadský cirkevný zbor. Istý čas zastával v našej krajanskej cirkvi i hodnosť presbytera.

Dokonal po asi ročnom chorľavení, nie ani 67-ročný, keď ešte stále bol svojej cirkvi potrebný, ale k lôžku bol pripútaný iba krátky čas, takže takmer do smrti vykonával svoje kantorské povinnosti. Pochovaný bol v Novom Sade z chrámu Božieho 4. decembra, za veľkej účasti cirkevníkov a známych. Pohrebnú kázeň odbavil br. senior M. Štrba a odobierky povedali slovenský br. biskup J. Struhárik a nemecký a maďarský br. farár Š. Čepčanyi, liturgickú časť obradu vykonal br. farár G. Babylon. Nad hrobom prehovorili, menom novosadského zboru dozorca J. Častvan, lalitského dozorca J. Terek a menom školy učiteľ Michal Benka.

Nech mu Pán Boh dá tichého spočinutia a raz aj radostného vzkriesenia.

Pamiatka jeho nech je požehnaná.

Juro Struhárik

*

STAROBA – CHOROBA

Dobre sa pamätám, že sme od včasného detstva počas letných prázdnin radi chodievali k našim starým rodičom do Kovačice.

V poslednom čase sme však zistili pri nich mnohé zmeny. Mamička už nevarili. Nemohli. Staroba ich premohla. Na tú chýrečnú kačku sme mohli už len spomínať. Dobre bolo, že ich v tejto práci mal kto vystriedať. Moja mama a andika Kata, vnukova manželka. Ani apka sa už nežartovali tak ako dakedy. Ani neopierali svoj rebrík o stoh slamy, aby videli, koľko je hodín na kostolných hodinách. Moji starí rodičia boli teraz staručkí ľudia. Preto už viac neprišli ani do Lalite.

Teraz k nám prichádzali mladší: náš bratranec Martin Krasko s manželkou Katarínou a synom Marcikom, sesternica Eva Lenhartová s manželom Jánom a synmi Jankom a Štefankom – Icom a sesternica Mária Cicková s manželom Martinom a dcérou Markou. Tešili sme sa, že naše príbuzenské vzťahy trvajú a utužujú sa.

VOĽBA POVOLANIA

V školskom roku 1960/61 som bola žiačkou záverečného ročníka lalitskej základnej školy.

Rodičia sa ma často opytovali, či mám už dáku predstavu o svojom budúcom povolaní?

O tejto otázke, probléme, alebo jednoducho veci, závisí, ako sa človek na to pozerá, som často uvažovala, ale jednako som si myslela, že sa to vyrieši samo. V tom zmysle som rodičom i odpovedala zakaždým, keď sa ma pýtali, či o tom rozmýšľam a aké povolanie sa mi páči.

Boli časy, keď som seba videla ako spisovateľku. Rada som písala, mala som výborné známky zo všetkých jazykov, ktoré sme sa v škole učili. Vtedy som si naivne myslela, že to na také povolanie stačí.

Mama by bola rada, keby som bola učiteľkou. Veď báči bol tiež učiteľom, i ona s otcom sú učitelia a namôjveru by bolo pekne, keby som i ja pokračovala v rodinnej tradícii. No toto povolanie sa mi nezdalo až také lákavé. Ide o to, že som stále nevedela, čím ja to chcem v živote byť!

Pri istej príležitosti otec priniesol zo Somboru zaujímavú knihu o zápise žiakov do stredných škôl v Srbsku. Táto kniha dôkladne poskytovala údaje, v ktorom meste sú aké školy, koľko rokov trvá školenie a podobne.

Na jednej z fotografií v tejto knihe som si v jednej chvíli všimla v ako sneh bielom plášti laborantku a na stole nejaký prístroj. Srdce mi zaplesalo a hneď aj povedalo: to bude tvoje povolanie!!!

Svoje rozhodnutie som ihneď oznámila rodičom. Mala som pocit, že sú prekvapení. Veď v celej Laliti, ale ani v rodine, a ani v širšom kruhu známych sme nemali nikoho s takýmto povolaním. Mama sa ma pre každý prípad ešte raz opýtala, či by som predsa len nechcela ísť za učiteľku.

Nie. Bola som energická a taká presvedčivá, že som hneď vtedy všetkých uistila, že sa budem usilovne učiť a že budem dobrou žiačkou, ako i doteraz.

Dané slovo som dodržala. Všetky štyri ročníky na Strednej lekárskej škole v Novom Sade som absolvovala s výborným prospechom tak, ako i základnú školu doma v Laliti.

V tých dňoch boli u nás na návšteve teta Eržika, jej dcéra Milotka a zať Vladimír, Vladko, ako ho všetci volali, z Nového Sadu.

Nuž a z reči do reči sa mama *báčina* Vladka opýtala, čo si myslí o povolaní, ktoré som si zvolila. Povedal, že som si zvolila krásne povolanie a pochválil aj to, že som si dobre rozmyslela. V tej chvíli som bola vari najšťastnejšia na svete.

Opýtala som sa Milana a Janka, čo si oni myslia o mojom budúcom povolaní. Im však táto téma bola ešte veľmi ďaleká, tak sa v rozhovore ani nezúčastnili. Radšej obdivovali tetino a báčinovo nové auto.

Mama sa vtedy spamätala na udalosť, na ktorú som ja už dávno zabudla: „Marta mala dva roky. Ja som ochorela, musela som ležať a dostávala som injekcie." – rozprávala mama. „Keď mi zdravotná sestrička dávala injekciu, pozorne sa dívala, ako to ona robí. Len čo sestrička odišla, Martuška vytrhla z metly stebielko ciroku, prišla ku mne, pritláčala ho o moju ruku a hovorila: Mama, *inecia*! – *Injekcia* bolo vtedy pre ňu priťažké slovo." Niekto z dospelých poznamenal: „Nie div, že si vybrala práve toto povolanie".

Do rozhovoru sa zapojila i mamika, ktorá poznamenala, že už oddávna všetkým v rodine ošetrujem rany, keď sa porežú alebo inak zrania. A je pravda aj to, že som nikdy nestrácala duchaprítomnosť, keď niekomu tiekla krv. Možnože to bolo akousi prípravou pre budúce povolanie, alebo dávalo tušiť, že sa tak stane.

Veľmi zriedkavo sa stávalo, že som raz alebo dva razy do roka bola doma úplne sama. Za dňa v tichej pohode som si v našom druhom dvore vtedy zvykla sadnúť na klát a vôkol mňa behali sliepky. Hrabali, ďobkali okolo a ja som si všetkými zmyslami uvedomovala to velikánske ticho, ten pokoj a krásu dedinského prostredia.

Rada som sa pozerala i do neba, pozorovala som jeho farbu, jemnú modrú farbu, akú len tam hore vidno, sledovala oblaky i obláčiky, ktoré putovali za svojím cieľom, alebo možno i bez neho, často menili tvar, podobali sa raz na niekoho z bohatého sveta živočíchov, inokedy pripomínali rozprávkovú obludu...

Raz som niekde počula, že každý človek má svojho anjela, ktorý ho sprevádza od narodenia až po smrť. Keďže ľudské oko anjelov nevidí, človek si namiesto neho môže zvoliť hviezdu a vždy, keď tú hviezdu uzrie, je ako keby uzrel svojho anjela. Mne sa však všetky hviezdy páčili a nemohla som sa rozhodnúť, ktorá by mala byť „moja". Stačilo mi, že som vedela, že jedna z nich svieti i mne.

Neznámy básnik to raz krásne povedal...

Mám rád hviezdy,
všetky sú moji anjeli,
tá, čo do mojich očí svieti,
je hviezda v mojom srdci...

VĎAKA ZA PEKNÉ DETSTVO

Pätnásť rokov mojich deň čo deň,
ubehli rýchle ako pekný sen.
V Šíde som sa narodila Vám,
o krásnom detstve v Erdevíku znám.
Žiačkou v Laliti som bola,
každý deň ma videla škola.
Pätorky jednu za druhou som mala,
žiacke povinnosti vždy si spĺňala.
S bratmi sa hrala, liezla na strom,
bola to veľká radosť všetkým trom.
Mamike som bola viac než vnučka,
ba ešte i jej veľká miláčka.
Rodičia moji, Vy ste nado mnou bdeli,
mne vždy iba to dobré ste želali.
Onedlho vyletím z rodinného hniezda,
odletím tam, kam ma odvedie moja hviezda.

*

Základnú školu som vychodila doma. Letné prázdniny v 1961. roku som trávila inak než všetky predchádzajúce. Bola som si vedomá, že sa minulo moje bezstarostné detstvo. Začala som chápať, že som na prahu nového života.

Každý deň som sa po troške lúčila so všetkým, čo doposiaľ tvorilo náplň môjho radostného detského života.

Nezostalo mi už nič, len sa poberať za školou do mesta. Na jednej strane som sa tešila životu v meste a novej, zaujímavej škole a na druhej strane som bola užialená, že opúšťam rodičov, bratov a mamiku.

SOM ŽIAČKOU MEDICÍNSKEJ ŠKOLY

Na začiatku septembra školského roka 1961/62 stala som sa žiačkou Strednej lekárskej školy v Novom Sade – kádrový profil laborantský technik.

Všetky predmety a prednášky profesorov ma od prvého dňa zaujali, s pozornosťou som ich počúvala a s veľkou radosťou som sa učila. Deň za dňom sa mi otváral nový svet, svet medicíny. Nádhera! Pre každý vyučovací predmet sme mali osobitného profesora, inštruktora alebo lekára.

Inštruktorka vyučovacieho predmetu Poskytovanie prvej pomoci a ošetrovanie chorých Anna Mahdíková (neskôr Ružićová) bola zároveň i našou triednou.

Na prvej hodine, ako to obvykle býva, naša triedna sa zoznamovala so svojimi žiakmi. Podľa abecedného poriadku žiakov vyvolávala a občas sa s niektorým i porozprávala alebo sa na niečo pýtala. Keď vyvolala mňa, konštatovala: „Ty si Marta Krasková.“ „Áno.“ – potvrdila som. „Aké je to zaujímavé a pritom i pekné. V Erdevíku, ale je to dávno, som bola žiačkou tvojho otca a teraz si ty mojou žiačkou.“ – povedala. Naozaj je svet malý. Všade stretávame niekoho, koho priamo alebo nepriamo poznáme a to činí život krajším a bohatším.

Počas štvorročného školenia v Novom Sade som bývala u našej tete, ktorú sme volali teta Eržika, a u tete Milotky a báčiho Vladka. Oni boli bezdetní, tešili sa mojej prítomnosti a ja som sa u nich príjemne cítila.

Občas nás prišla navštíviť mama alebo mamika. Na rodičovské porady chodieval zvyčajne otec. Ja som chodievala domov počas víkendu, každé dva alebo tri týždne.

Keď som nemohla prísť do Lalite, rodičia mi písali dlhé a obsažné listy. Pravidelne som na ne odpisovala. Opisovala som život v škole, hovorila o jednotlivých predmetoch, o učiteľoch, ako i o známkach, ktoré som dostala a čo bolo nového u tety.

ZOMRELI NÁŠ STARÝ OTEC TOMÁŠ

Naši starí rodičia v Kovačici už dávno neboli u nás. Dlho sme od nich dostávali listy, ktoré obsahovali len tie najkrajšie priania. Mamička svoje listy obyčajne takto začínali: „Milé naše deti, srdečne Vás pozdravujeme, i naše milé vnúčence...“

Postupne však mamičkine listy začali byť smutné, jeden smutnejší ako druhý. Oni dvaja boli čoraz starší, chorľaveli. „Staroba – choroba, nuž čo sa tu dá robiť...“ – čítali sme v ich listoch. „Veď kolobeh života nemôže ani nás obísť, je neúprosný, vždy tak bolo, že jedni umierajú a druhí prichádzajú na svet...“

Náš dobrý apka Tomáš nás opustili dňa 8. januára 1962. Ten apka, ktorý sa vedeli tak pekne žartovať. Ten usilovný, poctivý apka už dávno odpočívajú v kovačickom cintoríne.

Tomáš Krasko v pozdných rokoch, Kovačica 1961

MILANA ZAUJALA FARMÁCIA

Každý môj pobyt doma počas víkendu bol radostný. Jednak preto, že sme boli všetci spolu pri rodinnom krbe, a i preto, že sme sa my traja, myslím tu na deti, navzájom mali radi.

S bratom Milanom som sa často rozprávala o škole, do ktorej teraz chodím. Už bol ôsmakom. Prišiel čas, aby sa aj on rozhodol, do akej školy pôjde.

Keď pochopil, že moje budúce povolanie si vyžaduje denne sedieť v laboratóriu a prezerať krv, ktorú ľudia dávajú na analýzu, nepáčilo sa mu to. Jeho viacej zaujímali fľašky a analytická váha.

Rozhodol sa zapísať sa na lekársku školu v Sombore – kádrový profil farmaceutický technik. V tejto práci zotrval do dnešných dní a je úspešným farmaceutickým technikom v Laliti.

DIVÉ HUSI

Počnúc od školského roka 1962/63 už dvaja Kraskovci boli z domu preč. Trafilo sa niekedy, že sme sa počas víkendu stretli doma, v Laliti, ale všetko zriedkavejšie sa to stávalo. Každý mal svoje povinnosti a spôsob, ako sa s nimi vyporiadal. Keď zhodou okolností prišiel iba jeden z nás, akokoľvek bolo všetko v poriadku, ten tretí chýbal.

V čase letných prázdnin sme pomáhali rodičom. V záhrade sme vykonávali jednoduchšie práce alebo sme pomáhali pri upratovaní dvora. A vynikajúco sme sa organizovali v kuchyni: ja som riad umývala, Milan utieral a Janko odkladal. Za chvíľu bolo všetko umyté, upratané, jedna radosť.

O vtákoch, ako konečne všetky deti odrastajúce na dedine, sme dosť toho vedeli. Viac zo života, zo skúseností, ako z knihy. I to, že sa divé husi, bociany a vtáky na začiatku jesene sťahujú do teplých krajov, aby tam prezimovali. Na jar sa vracajú späť do rodiska, ktoré si nikdy nepomýlili. Bola to normálna vec, na ňu sme si zvykli a veľa sme sa s tým nezamestnávali. Prekvapilo nás však, keď sme videli, a otec nás raz na to upozornil, koľko divých husí sa vmestí do jedného kŕdľa. Pohľad na ne bol skutočne impozantný. Vysoko nad našou osadou leteli v podobe písmena V. Bolo ich tam hore nespočetné množstvo a ich gagot sa rozliehal po celej báčskej rovine.

Od tých čias čakám na ten gagot každú jeseň a vyprevádzam husi pohľadom, kýmkoľvek sa aj posledná z nich nestratí na nekonečnej oblohe. Jedni vravia, keď sa na ne dívajú, ako tak plávajú po nebi, že veštia tuhú zimu, iní, že zima bude dlhá. A husi, vedené dokonalým inštinktom, iba tiahnu ta, kde v priaznivých podmienkach môžu dočkať jar, aby sa opäť vrátili späť do rodiska.

Pred niekoľkými rokmi som o divých husiach napísala verše...

Ptice selice

U lepoj i dalekoj Africi
domovina je ptici selici.
Ove ptice veselo dolepršaju
i tako nam proleće ulepšaju.
Na našu radost veliku
čitavo leto – do jeseni su tu.
Pre nego dođe zima
jasno nam je svima:
rastati se moramo.
Tad naše ptice gledamo
kako lete svom toplom jugu
a nama ostave malu tugu.
Onda proleće novo čekamo,
da lepe ptice opet vidimo!

MARTINO LITERÁRNE UZNANIE

Bola som žiačkou tretieho ročníka Strednej lekárskej školy v Novom Sade. Tak ako to aj dovtedy bývalo, ku koncu školského roka bola vypísaná súťaž o najlepšiu literárnu prácu.

Najlepšie literárne práce mali aj tentokrát byť odmenené, taká bola prax a to už všetci aj vedeli. O súťaž sa však zaujímalo pomerne málo žiakov. Aj ja som patrila medzi takých. Radšej som mala odborné predmety. Myslela som si, že pre budúcu laborantku sú dôležitejšie ako krásna literatúra. Tá sa bude čítavať už len zo záľuby, rozmýšľala som.

No stalo sa inak. Počas 1. mája – sviatku práce som bola doma, v Laliti. Vonku sa lialo ako z krhly. Ani z izby sa nedalo vyjsť pre silný dážď. Nuž čo robiť v takej situácii? Vziať pero a písať.

Začalo sa mi hneď na začiatku dariť. Napísala som celú prácu na dúšok. Keďže som vedela, že práca má byť podpísaná značkou, začala som rozmýšľať o tom. Sužovala som sa, lebo som si nevedela značku vymyslieť. Opýtala som sa otca, lebo v takýchto nesnádzach vždy vedel poradiť. A on hneď, ako z rukáva: „Nech je značka *Hymna slobode*..." Keďže som prácu písala v srbochorvátčine, tak tomu v tých časoch bolo, teda *Himna slobodi*.

Na veľkých školských oslavách v júni, ktoré sa konali na nádvorí školy, za prítomnosti všetkých žiakov a profesorov, zverejnené boli aj výsledky tejto literárnej súťaže.

Prvú cenu získala literárna práca pod značkou: *Himna slobodi*. A dozvedela som sa to tam, na tvári miesta, keď aj všetci ostatní. Veľmi som sa prekvapila, nemohla som v prvej chvíli ani veriť, že sa mi to stalo! Odmena bola peňažná. Tých sedem tisíc dinárov mi úplne stačilo na nový sveter.

Mama sa tešila, že som si kúpila osožnú vec a nestrovila peniaze na nepotrebné veci.

Priateľstvo a kamarátenie so spolužiakmi vzniklo a utužovalo sa po tie štyri roky nášho školenia. Potom nastal čas rozluky. Ako je to ťažko! Denne sme sa vídali, zdieľali i dobré i zlé, súťažili medzi sebou, chodievali na výlety, do duše nazerali jeden druhému a zrazu – nič z toho viac nemá existovať, každý len čo nevykročil na svoju cestu života. A tak sme si dobre rozumeli, pomáhali si navzájom, navštevovali sa, stretávali! Asi už tu človek začína chápať, že život z tých stretnutí a rozlúčok sa vlastne i skladá. No nič iné sa nedalo urobiť, iba si sľúbiť, že v mene toho pekného štyri roky tkaného priateľstva všetci do jedného na stretnutie prídeme už o päť rokov. A budeme pokračovať tam, kde sme zastali. V tej chvíli sme, mladí a neskúsení pevne verili, že sa tak aj stane. Možno nám tak rozlúčka ľahšie padla.

A predsa sme na naše prvé výročné stretnutie, ktoré sme si tak svätosväte sľubovali, dlho čakali. Tak dlho, že sa tie štyri spolu strávené roky osemkrát znásobili. Trvalo to takmer celý pracovný vek! No nakoniec sa predsa stalo. Ibaže mladosť z nás medzičasom vyprchala, mnohým hlavy postriebrili šediny, na tvár vysadli vrásky, každého z nás čas a život nejako poznačil.

A podaktorí sa stretnutia ani nedočkali...

A samo stretnutie bolo dojímavé. Tak dlho sme naň čakali, že sme zrazu nevedeli, čo si s ním počať. Spomínať tú krásnu, veselú, šťastnú mladosť a banovať za ňou, za sviežimi tvárami a hybkým telom, za krásnym kamarátením? Nechať sa unášať citom, od ktorých všetkým vlhli oči?

Alebo sa zo stretnutia tešiť, trebárs i po toľkých rokoch? Využiť príležitosť a nechať citom a spomienkam, aby nás jednoducho zaniesli do čias, ktoré nás takým pekným spôsobom raz dávno dali dokopy?

Alebo si zaspievať niečo na tému tej našej starodávnej: *Zahučali hory, zahučali lesy / kam ste sa podeli, kam ste sa podeli / moje mladé časy...*?

A veru sme robili i jedno, i druhé, i tretie...

PRÁCA

Dňa 15. augusta 1965 som začala pracovať v novosadskej detskej klinike.

No pätnásteho augusta bola práve nedeľa, čo by malo znamenať, že do práce nastúpim 16-teho. Nezdalo sa mi, že by bolo na mieste začínať niekde s prácou práve v nedeľu, ale ak v zmluve o práci píše 15. 8., ako potom môžem odísť do práce 16. 8.?! A zase, čo budem v laboratóriu robiť v nedeľu? Poradila som sa s otcom, ako vždy, keď som mala nejakú dilemu. „Pozri sa, Marta, v nemocnici sa pracuje stále – cez deň alebo v noci, počas pracovných dní, na sviatok, v nedeľu," – povedal mi otec. „Choď do laboratória 15., v nedeľu, predstav sa kolegyni, ktorá má 15. službu, zoznám sa s ňou, porozprávajte sa o práci a v pondelok potom choď už riadne do roboty." A bolo dobre, že som tak urobila. I kolegyniam i šéfke sa páčilo toto gesto a také zodpovedné správanie z mojej strany. Predsa len životná skúsenosť veľa znamená!

V Novom Sade som mala vynajatý súkromný byt. V izbe so mnou bývala dcéra majiteľky domu. Už na začiatku som si uvedomila, aký veľký je rozdiel medzi bývaním u príbuzných a u úplne cudzích ľudí. Príbuzní sú predsa len aj tvoji, majú k tebe iný vzťah. Ale aj to sa dá pochopiť. Teraz som musela myslieť na každú maličkosť, a u tety som mnohé veci používala ako svoje.

Zakaždým, keď som išla z domu do Nového Sadu, môj kufor bol plnučičký plný. Všeličo mi mama doň zbalila. Drobnosti, bez ktorých sa nedá, napríklad krém na topánky, na ktorý som sa spamätala vždy len vtedy, keď som ho potrebovala. Mama mi ho sama zbalila, vedela, že aj drobnosti sú každodennou potrebou a že ich nedostatok ešte ako strpčuje človekovi život.

Mojim dobrým rodičom

Vašou rodičovskou láskou sprevádzaná,
dobré korene pre život som dostala.
Šťastné detstvo ste mi umožnili,
v škole ma dobre usmernili.
Dovolili mi vybrať si povolanie –

každodenné krviskúmanie.
Laboratórium, a ja v ňom!
Ten lekársky svet, šťastná som.
Každý mesiac dostanem svoj dinárik,
stačí pre mňa, a zbudne i pre Vás malý darček.
Postavili ste ma na nohy. Je čas,
aby som povedala „vďaka“ nahlas.

*

Vedela som, že im dobre robia moje listy, písala som často, naširoko opisovala, čo robím, kam chodím, s kým sa priatelím... Telefónom sme sa často rozprávali, ale najväčšiu radosť mali, keď som prišla domov.

JANKO BUDE CHEMICKÝM TECHNIKOM

Bol ôsmakom a už hodne vedel o mojej a Milanovej škole.

Moje budúce povolanie sa mu zdalo byť zaujímavejšie než Milanovo. Práca v laboratóriu sa mu páčila, len tá krv mu veľmi prekážala. Tak hovoril. Roku 1965 sa zapísal do Strednej chemickej školy vo Vrbase.

Marta navštívila Janka vo Vrbasi, r. 1966

ODCHOD NAŠEJ MAMIČKY DO VEČNOSTI

Eva Krasková v pozdných rokoch života

Písal sa rok 1966-ty. Mama mi písala, že mamička Krasková sú chorá a slabá a že otec a ona ihneď po skončení školského roka odcestujú do Kovačice.

Tento list bol inakší ako všetky dovtedajšie. Nielen preto, že doniesol smutnú správu o mamičkinej chorobe. V ňom sa hovorilo o tom, že otec a mama prvý raz odcestujú do Kovačice sami – bez nás. Vyleteli sme z rodičovského hniezda a oni dvaja – zostali sami.

Aký je to pocit? Veľmi bolí? Alebo len omína? Stačí povedať si, že je to normálne, že tak aj má byť, a tešiť sa z toho, že sú deti schopné začať vlastný život? Nestačí, ale pomôže. Ako aj vedomie o tom, že sa všelijaké radosti budú v budúcnosti množiť, násobiť s počtom detí, ktoré ste odchovali, a že vlastne okrem tej samoty, ktorá na človeka zíva, keď sa mu deti vydajú na svoju cestu životom, všetko iné bude dobre. S ňou si už nejako predsa len poradia. A ak budú môcť a ak bude treba, pomôžu, pochvália, pohladkajú, podporia... Urobili všetko čo mohli, školili svoje deti, každý dostal do ruky svoj chlieb, učili ich poctivému životu, pracovitosti... A nakoniec, aj oni potrebujú odpočinok, pokoj, trošku viac času pre seba, a teraz i pre chorú mamičku.

Otec bol v Kovačici počas celých prázdnin. Mama sa vrátila skôr.

Správy boli čoraz smutnejšie, s mamičkiným zdravím bolo všetko horšie. Sily ich opúšťali a najviac času trávili teraz už v posteli.

Len teraz som si naplno uvedomila význam toho, o čom mamička v posledných rokoch všetko častejšie hovorili. Keďže po celý život ťažko robili, život na nich uvalil všelijaké neduhy a trampoty, chorobu a smrť najbližších, všetku svoju nádej vkladali do záhrobného, inakšieho, krajšieho života. Boli pobožná a verili, že si ako všetci veriaci a poctiví ľudia po všetkom utrpení na zemi zaslúžili kráľovstvo nebeské a večný život v ňom. Veď i v biblii sa píše, že poslední budú prví, tí, čo na zemi podstúpili najväčšie utrpenie, budú po smrti na nebi šťastne žiť. Pre starobou a chorobou zmučeného človeka sú práve tieto slová jedinou nádejou.

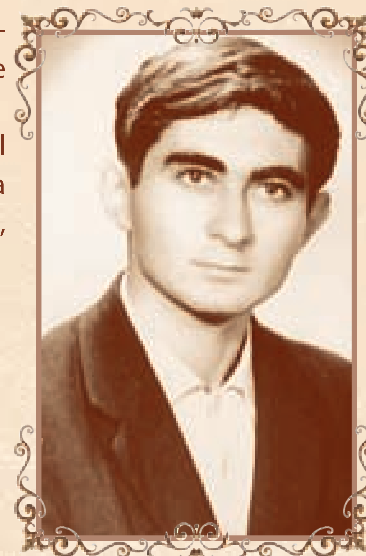
18. augusta 1966. mamička zomreli. Odpočívajú spolu s manželom, dvoma synmi a vnukom na kovačickom cintoríne.

MILAN JE FARMACEUTICKÝM TECHNIKOM

V rodine sme už niekoľko mesiacov mali skončeného farmaceutického technika – brata Milana. On a ja sme teraz už mali svoje povolanie, a Janko, najmladší z nás, mal ešte tri roky chodiť do školy.

Milan nemal toľko šťastia ako ja, aby sa zamestnal hneď po skončení školy. Odišiel na štúdium medicíny do Nového Sadu. Prvý rok štúdia ho dokázal zaujať, ale neskoršie sa to zmenilo... Medzičasom sa mu naskytla príležitosť zamestnať sa v lekárni v Odžakoch, takže zanechal štúdiá medicíny. Od roku 1981 pracuje v lekárni v Laliti.

Milan Krasko – farmaceutický technik

PRÁCA V LABORATÓRIU

Marta Krasková, laborantka v Detskej klinike v Novom Sade. Stojí, druhá sprava, jún 1967

Nový Sad bol mestom mojej mladosti. Žila som tam skromným ale radostiplným životom.

V klinike pracovalo mnoho mladých zamestnancov. Našla som si medzi nimi i priateľky: Jelenu – Icuku Jelenovú, dnes Leščešenovú, ktorá bola detskou ošetrovateľkou na jednom z oddelení, Mariju Juhásovú, teraz Bizjakovú, pracovala ako úradníčka v kancelárii.

Všetky tri sme spolu s ešte niekoľkými priateľkami spoločne chodievali do kina, do divadla a na výlety. Po rokoch sme sa rozišli, každá pošla, ako to už v živote je, svojou stranou.

Icuka sa vydala v Novom Sade, kde doteraz žije, Marija odišla do Ľubľany, tam sa vydala, a ja som sa ocitla v Nemecku, vo Frankfurte nad Mohanom. Naše úprimné priateľstvo sme si zachovali až po dnešné dni.

Bola som vyše jedného roka zamestnankyňou Detskej kliniky v Novom Sade. Práca v laboratóriu sa mi páčila a malí pacienti mi prirástli k srdcu, vedela som si ich získať, obohacovali, zošľachťovali moju dušu svojou nevinnosťou a úprimnosťou.

Deti ako pacienti boli pre mňa príjemnejší, ľahšie sa s nimi spolupracovalo ako s dospelými. Laboranti každé ráno odchádzali na jednotlivé oddelenia v nemocnici s presným zoznamom detí, ktorým bolo treba vybrať krv, ktorú sme potom v laboratóriu analyzovali. Niekedy bolo treba urobiť to i počas dňa, vybrať krv a skontrolovať ju, zvlášť keď šlo o veľmi chorého malého pacienta. Nepadá to človeku ľahko, ale nám pomáhalo poznanie, že pacient potrebuje pomoc, že jeho zdravotný stav treba stále sledovať, že sa bez toho nedá zistiť ani choroba a bez toho sa mu ani nepomôže.

Jedného dňa som sa tak asi okolo poludnia vrátila z obchôdzky malých pacientov do laboratória a tam ma čakalo milé prekvapenie. Uprostred miestnosti na stoličke sedela a trpezlivo na mňa čakala mamika. Nezvykla si tak dlho ma nevidieť, nuž sa rozhodla prísť do Nového Sadu, navštíviť ma, a tak je teraz tu – tak jednoducho a presvedčivo mi to povedala, že každá námietka bola zbytočná. A musím priznať, že som sa jej nečakanej návšteve aj ja náramne potešila.

Po skončení pracovného času sme odišli k tete Eržike. Mamika zostala u nej ešte tri dni a začiatkom víkendu sme spolu odcestovali do Lalite.

Občas ma navštívili i moji rodičia. Zamestnanie, práca, povinnosti ani im, a ani mne nedovoľovali častejšie sa stretávať. No snažila som sa nechýbať im veľmi, bola som k nim pozorná, vždy keď som mohla, potešila som ich nejakým darčekom. Ale aj tak som stále mala pocit, že sa im za lásku a obetavosť, ktorou ma zahŕňali, nikdy neodvďačím.

Marta so svojou mamikou

DUNAJ

Táto rieka ma vždy nadchýnala svojou mohutnosťou. Bývala všelijaká, pokojná, tíško tiekla popod mosty, ktorými ju ľudia preklenuli, ale vedela i prekvapiť, vziať život, vyjsť z vlastného koryta a tak ohrozovať ľudí, ale aj ostatné tvory žijúce na jej brehoch. Dunaj rovnako rozdával i radosť i smútok.

Pozorovala som túto rieku počas všetkých štyroch ročných období.

Na jar, keď sa na Alpách topí sneh, hladina vody v ňom stúpa aj o niekoľko metrov, voda vtedy búra násypy a rieka sa vylieva. Neraz práve Dunaj, náhliac sa k svojmu cieľu – Čiernemu moru, zaplavil mnohé mestá, ktoré si ľudia vystavali vedľa neho. A stavali preto, že očakávali od neho pomoc a nie aby im robil nepríjemnosti. Záplavy, ako každá živelná pohroma, strpčujú ľuďom život. No voda komu-tomu niečo aj prinesie, zvyknú hovoriť starí ľudia. S ohňom to býva horšie.

K Dunaju som rada chodievala, ako keby bol mojím priateľom. Kúpavala som sa v ňom, plavila sa loďou, prechádzala sa po moste a rada jedávala ryby. Dokázala som sedieť na jeho brehu a dívať sa do vody, pozorovať, ako tečie, ako sa jeho hladina mriežka a mení, vyprevádzala som pohľadom jednu jeho vlnku a už nadchádzala ďalšia, o ktorú som sa okom zachytila, a mohlo to trvať dlho, i po niekoľko hodín. I tak človek môže odpočívať a na pokoji rozmýšľať. O všeličom.

Keď dunajské vody zamrzli, bolo úplne inak. Slnečné lúče sa odrážali od ľadu ako od zrkadla. Taký zmeravený Dunaj pôsobil inakšou krásou, no z jeho mohutnosti mu nikto nemohol ubrať.

Obdivovala som jeho sútok s riekou Sávou pri hradbách Kalemegdanu. Plaviac sa loďou do Kladova, obdivovala som rumunské hory a ľavý breh rieky. V Maďarsku som Dunaj videla v Budapešti a na Slovensku v Bratislave. Po uplynutí niekoľkých desaťročí bola som i na Schwarzwalde, čo v preklade znamená čierny les, kde táto mohutná rieka pramení.

V Nemecku, vo svojom hornom toku, je Dunaj najprv malým veselo žblnkajúcim potokom, ktorý postupne rastie a silnie a na svojej ceste do Čierneho mora nazbiera toľko vody, že už pri Viedni je z neho opravdivá rieka. Kým potom navštívi ešte Slovensko, Maďarsko, Chorvátsko, Srbsko, Rumunsko, Bulharsko a takmer v každom z týchto štátov má i jeho meno inakšiu podobu (nem. Donau, maď. Duna, rum. Dunarea, srb. Dunav), a keď zmohutnie, zosilnie a rozšíri svoje brehy, vyslúži si ešte jeden prívlastok – európsky.

O Dunaji som napísala báseň, ktorú som s láskou venovala svojej priateľke Miladinke Miloševićovej, žijúcej v Novom Sade.

Na Kamenjaru

Europska reka – vojvođanski Dunav,
to je nešto lepo, svih nas ponos sav.
U Švarcvaldu izvire potočić mali
kojeg zovu i oduvek DONAU su zvali.
Teče kroz Ulm, Regensburg i Passau,
na svom nemačkom putu za Austriju.
Od potoka, rečice, postaje reka,
kojoj se divi Linc, Beč i još mesta neka.
Kratki put pred sobom slovački ima DUNAJ,
od Bratislave do Šturova – i tu mu je kraj.
DUNA pozdravlja Budimpeštu, Dunaujvaroš,
a i posle Mohača, u Mađarskoj je uvek još.
Tek što je u Hrvatsku zavirio,
DUNAV se s njom već i oprostio.
Dobro došao, Dunave vojvođanski,
kaže u Apatinu narod bačvanski.
Dunav je odabrao i najdraži grad
na tako dugom putu to je Novi Sad.
U Beogradu se venčao sa Savom,
teče dalje a u Kladovu kaže – zbogom.
Znamo da svaka reka teče moru svom
a DUNAREA – Crnom moru rumunskom.
Ove fascinantne reke obala
za mnoge ljude je odmor i zabava.
Na Kamenjaru smo letos bili gosti,
što nam je pričinjavalo puno radosti.
Miladinka i Sava bili su domaćini,
tu, gde je Dunav najinteresantniji.

*

V januári 1967. ma otec a mama poctili tým, že mi zverili jednu zo svojich, ako oni to chápali, svätých povinností, odísť na rodičovskú poradu. Požiadali ma, aby som ich zastúpila na tomto stretnutí v škole vo Vrbasi, do ktorej chodil brat Janko. Bol to prejav dôvery. Na porade som bola, dopodrobna som ich o všetkom informovala, o tom ako sa Janko učí, ako sa správa, o všetkom, čo som tam počula. Boli so mnou spokojní. A ja som bola nekonečne šťastná.

NA PRAHU NOVÉHO ŽIVOTA

Na konci roku 1967 som sa zoznámila s Petrom Biondićom zo Záhrebu, svojím budúcim manželom. Bolo to v čase, keď tzv. *gastarbeiteri* odchádzali za prácou do západoeurópskych štátov Európy, a najviac do Nemecka.

Boli sme mladí a zdraví, plní elánu a priam sme horeli zvedavosťou spoznať život v cudzine. Dovtedy som už bola v Maďarsku, na Slovensku, v Rakúsku, Rusku, konkrétne v Moskve. Ale ma cestovanie stále vábilo.

Petar mal ujka v Kanade. Rozmýšľali sme, že odídeme najprv do Nemecka, vidieť, ako sa tam žije, a potom do Kanady. Keď som to povedala doma, mama a mamika dobre z nôh nespadli.

Pocítila som maminu ruku na svojej. Urobila pohyb, ktorým mi kázala sadnúť si. A začala: „Keď človek rozmýšľa na také niečo sa podobrať, musí si dobre rozmyslieť. Musíš vedieť, že my tu sa navzájom poznáme a sme tu doma. V cudzine ťa nikto nepozná, ani ty nikoho nepoznáš. Budeš tam sama a osamelá, bude ti ťažko“. Citovala mi i básnika: „Každá krajina má svoje – nepozná muky tvoje. / Každá krajina má rada svojich...“

Dlho sme sa o tom rozprávali, súhlasila som so všetkým, čo mi hovorila, niekde hlboko v sebe som vedela, že má pravdu.

Ale, mne to predsa nedalo pokoja, opantali ma myšlienky o inom a inakšom živote, chcela som ísť na skusy, vidieť, ako sa inde žije, presvedčená, že sa aj tam vynájdem a že sa všetko dobre skončí.

Veď i moji prastarí rodičia Eva a Juraj Strehárskovci boli dvakrát po päť rokov v Amerike a zakaždým sa vrátili. Ak sa mi tam nebude páčiť, vždy sa môžem vrátiť aj ja.

Možnože moje vtedajšie pocity lepšie vystihnú moje verše...

Lúčenie

Kovačica, Šíd, Erdevík, Laliť.
Všade bolo a je pekne, pekne žiť.
Boli sme roky spolu v rodine
a žili pokojným životom na dedine.
My traja sme pekné mali detstvo, mladosť
a z každého dňa veľkú radosť.
Milan je študent, Janko žiak,
ja odletím ako vták.
Z našej panónskej roviny
láka ma do ďalekej cudziny.
Som v najkrajšom životnom kvete
a pôjdem vidieť, čo sa deje vo svete.
Zostanem Vašou, aj keď som tam,
tento sľub Vám už teraz dám.
Mama, otec, mamika, blíži sa rozlúčka.
Dovidenia. Vaša dcéra a vnučka.

*

ODCHOD DO NEMECKA

V lete roku 1968 môj snúbenec odišiel do Nemecka. V poslednom mesiaci toho istého roku odcestovala som i ja.

Mama ma vyprevadila do Belehradu a na železničnej stanici som nastúpila do vlaku Instanbul-express, ním som cestovala do Nemecka, presnejšie do Frankfurtu nad Mohanom.

Pri rozlúčke mama plakala. Tešila som ju, že neodchádzam navždy... Usmiala sa, ale slzy jej i ďalej prúdom tiekli dolu tvárou.

Objali sme sa a nastúpila som do vlaku. Cez vozňové okno som jej povedala ešte niekoľko slov, ktoré sa pri takej príležitosti hovoria, hoci vieme, že nepomáhajú. Po chvíli vlak už uháňal, ako keby vedel, čo za nedočkavú stvoru vezie do sveta. Stačili sme si ešte raz mávnuť rukou a už sme sa nevideli.

Viem, že mame bolo ťažko. Bála sa o mňa, nemohla ma pochopiť, cudzina, neznáme kraje ju ľakali, nebude ma vídať ani tak ako doteraz... A mňa práve tie kraje, ďaleké a neznáme, neodolateľne lákali, sľubovali niečo nové, zaujímavé.

Po niekoľkohodinovom uháňaní vlak dohrmel na záhrebskú železničnú stanicu, *kolodvor*, ako ju tam nazývajú.

Tam ma už čakala budúca svokra, dala mi orechový koláč, aby sme si vo Frankfurte pochutnali. Vlak mal pätnásťminútovú prestávku a čas nám plynul v srdečnom rozhovore.

A zasa svojim veršom nechám, aby hovorili o mojich pocitoch z nového prostredia, v ktorom som sa ocitla...

Telefón

Snehom zaviaty Frankfurt ma privítal.
Páčim sa ti? – ako keby sa pýtal.
Áno, ty nové, neznáme mesto,
viem, že tu veľa pekného jesto.
Ale najprv napíšem list rodičom,
aby vedeli, že dobre prišla som.

Listy cestovali dlho, čakať ich treba bolo,
až po dva týždne, nič sa robiť nedalo.
Vtedy telefón jestvoval v jednej
jedinej ulici lalitskej, a to hlavnej.
O krátku dobu, pekná správa pre Laliť:
kto chce, môže si telefón pripojiť.
Naše číslo je, prišla od rodičov zvesť:
osem, sedem, nula, jeden, štyri, šesť.
Haló! Milí moji bratia, otec, mama,
fajn je táto komunikácia priama!

*

Marta a Petar Biondićovci, Frankfurt 1969

Rodičia sa ako-tak uspokojili, keď počuli, že sa mi v Nemecku páči. Po mojom odchode sa v našom vzťahu nič nezmenilo, aj ďalej sme si boli blízki, úprimní, nikdy som na nich nezabudla, neprestala sa o nich trápiť, vytrvale som im písavala dlhé listy, telefonovala, len aby sa tá fyzická vzdialenosť čím menej cítila.

Keď mi i úradne bol povolený pobyt, zamestnala som sa v tamojšej novej, modernej frankfurtskej nemocnici, pracovala som vo svojom odbore, v laboratóriu.

V 1969. roku sme sa s Petrom osobášili a dňa 24. mája 1970 sa nám narodil syn Egon. Boli sme šťastnými rodičmi.

Moji rodičia boli hrdí na to, že sa dožili chvíle stať sa starými rodičmi, najmä mamika, že je už prababičkou.

Pretože mama bola dobrá a skúsená matka a učiteľka, poskytla mi cenné rady, keď šlo o výchovu a psychológiu detí.

Za všetku jej ochotu preukázanú najmä v tých chvíľach, keď som sa stala matkou, som jej dodnes osobitne vďačná.

Otec, mama a mamika mi vždy pomáhali. Prvé tri roky svojho života Egon bol viacej v Laliti ako v Nemecku. Keď sa učil rozprávať, oslovoval ich ako všetky deti, akýmsi svojím spôsobom a tak sme sa dostali po celkom nové slová – *mamba*, vzniklo z mam(a) + ba(bička), a starého otca volal po kovačicky – *apka*. Ale aj tu sa Egon tvorivo správal, nemohol ešte vysloviť *k,* preto *apta* namiesto apka, ale bolo to také sympatické, že sme tieto slová všetci začali používať.

Keď sme Egona doviezli do Frankfurtu, mal tri roky, hneď sme ho zapísali do škôlky. Aj dnes ešte počujem mamine slová, keď sa s nami, ale predovšetkým s Egonom lúčila pred odchodom do Nemecka: „Môj Egika ,už nikdy nebude tak dlho u nás."

Marta a Egon Biondićovci, Frankfurt 1970

Martin a Elena Kraskovci s vnukom Egonom v Laliti, r. 1970

JANKO SKONČIL STREDNÚ ŠKOLU

Ján Krasko ako žiak chemickej školy, Vrbas 1966

Brat Janko roku 1970 vychodil svoju chemickú školu vo Vrbasi. Na krátky čas sa zamestnal v Novom Sade, neskoršie v Subotici, a potom sa natrvalo presťahoval do Nového Sadu, kde aj dnes žije.

V rokoch 1971 – 1973 naši rodičia mali dvoch synov na vojenčine. Milan bol vojakom v Leskovci a Janko v Belehrade.

Obidvom písali dlhé a obsažné listy, rovnako ako i nám do Nemecka. Vždy bolo čo poradiť, pripomenúť, napomenúť, vystríhať pred niečím... Poľutovať, spolucítiť, vyhrešiť... Boli sme ďaleko od seba, ale naše srdcia si boli blízke. Spájal ich potok vyvierajúci z dvoch prameňov, ktorý sa vlieval do našich sŕdc a v nich vznikali nové potôčky spájajúce našu malú rodinu do nerozlučného zväzku. Tomu nás učili od útleho detstva, tým žijeme dodnes.

*

Blažený je pocit mať dospelé deti, hovorievala moja mama. „Boli ste dobré deti, dobrí žiaci, teraz každý má svoje povolanie a som hrdá na vás. Všetci ste dospelí a budete žiť vlastným životom. Prajem vám šťastia a Božieho požehnania. Marta je vydaná a Milan a Janko si tiež raz založia svoje rodiny. Mať dospelé a dobré deti je pre rodičov veľké potešenie. Je pravda, že rodičia, keď im deti dospejú, zostanú sami, cítia sa byť opustení, žiadostiví sú svojich detí, ale život je taký, také sú poriadky a je dobre, že je tomu tak."

Otec nehovoril mnoho. Iba z času na čas potvrdil mamine slová.

Vtedy už boli vo výslužbe. Svoje povolanie vždy vykonávali svedomite, vzdelávaciu, výchovnú, a národnokultúrnu prácu konali tiež statočne a obetavo. Všetko to, spolu s rodinou, ktorej sa tiež venovali ako najlepšie vedeli, tvorilo náplň ich života. Preto si, keď už boli vo výslužbe, s uspokojením a uľahčením vydýchli. Nadišiel čas venovať sa opäť jeden druhému a cirkvi, častejšie chodiť do kostola a prísť si konečne na svoje, nahradiť to, co zmeškali, kým do kostola ako učitelia chodiť nesmeli.

MAMIKA NÁS NAVŽDY OPUSTILA

Mamika deň čo deň chradla. Keď sme ju navštívili roku 1975 hovorila, že starý človek sa životu už neteší tak ako skôr. Telo je vyčerpané, každý deň niečo zabolí. „Už by som nedbala umrieť..." – zvykla povedať občas. A znelo to úprimne.

Ako sa asi cíti človek, ktorý by radšej zomrel, než žil? Želela som ju a tak rada by som jej pomohla. Ale ako? Iba tak, že jej opäť a opäť dávaš znať, ako veľmi ju máš rada, ako cítiš s jej bolesťami, ako ti je ľúto, že odchádza...

Opustila nás dňa 31. mája 1975, keď v tichosti usnula.

Jej život nebol ľahký. Ale vždy mala pred sebou nejaký cieľ. Keď sa jeden uskutočnil, už smerovala k druhému. To jej dávalo vôľu žiť a silu vydržať.

Pamätám sa na jej slová: „Dieťa moje, len keby som dožila, aby si skončila základnú školu, aby som vedela, do akej školy budeš chodiť a chcela by som vidieť, kde sa zamestnáš, kde budeš pracovať. Ale aj za koho sa vydáš? Koľko budeš mať detí?" Bolo to také charakteristické pre ňu.

Všetky jej priania týkajúce sa môjho života, sa splnili a zo všetkého mala radosť. Už temer 78-ročná po prvýkrát cestovala lietadlom. Svoju radosť ani vtedy netajila. A hádam preto bol jej život taký požehnaný, že si všetko, čo sa jej v živote stalo, vedela rozdeliť s inými.

ŽIVOT BEŽÍ ĎALEJ

Ján a Nataša Kraskovci, Nový Sad 1976

Môj najmladší brat 25. januára 1976 vstúpil do manželstva so svojou kolegyňou Natašou Maletinovou. V tomto roku 18. augusta Pán Boh im požehnal syna Mirka.

V 1976. roku mama, Egon a ja sme boli krátko v Poreči. Nedovolili sme si uniknúť príležitosti odísť na jednodňový výlet do Terstu – pozrieť si toto mesto, prístav a obchody. Mama podotkla: „Ako sa tie časy menia, kedysi som ja tebe umožnila spoznávať svet, a dnes je naopak. Dobre mi je, keď sa takto bezstarostne prechádzam po meste a vychutnávam jeho krásu." A skutočne jej to dobre robilo, úsmev a radosť jej stále žiarili z tváre.

Roku 1977 sme sa s Petrom rozviedli. Zistili sme, že sa naše názory na život diametrálne rozchádzajú. Jediné východisko bol rozvod. A tak každý z nás pošiel iným smerom. Mama bola z toho veľmi nešťastná. S otcom žili v krásnom a vyrovnanom manželstve spojenom úprimnou láskou a vzájomným uctievaním sa. Taký život priali i svojim deťom. No keďže sú ľudia rozliční, i manželstvá sú všelijaké, a tak sa potom aj naše životy líšia.

VIANOCE V NEMECKU

Elena Krasková, mamba, s vnukom Egonom na Vianoce r. 1978 v Nemecku

Na Vianoce roku 1978 nás do Nemecka, do Frankfurtu nad Mohanom, prišla navštíviť mama.

Dni boli slnečné, obloha čistá ako oko, jasná a bez mrakov. Počasie bolo pekné, dni akoby sa závodili, jeden krajší ako druhý, utkveli v pamäti i môjmu synovi. Dodnes si na ne spomína.

Dňa 24. decembra, na Štedrý deň, v predvečer veľkého sviatku pokoja a lásky, narodenia Ježišovho, sa zrazu počasie zmenilo a náhle zachladilo. Na severe Nemecka, na necelých 500 km od nás sa sneh priam sypal z neba, celá príroda bola za chvíľu pokrytá bielou prikrývkou.

„Ozaj či bude i u nás padať?" – Egon by rád sánkovačku.

A už o niekoľko hodín začali i u nás poletovať prvé snehové vločky a na našu veľkú radosť celé mesto sa zachvíľu zabelelo. Bolo ako z rozprávky.

„Mamba, pozri ako pekne sneží!" – zvolal Egon. „Pôjdeš sa s nami zajtra sánkovať?" „Pravdaže pôjdem." – odpovedala mamba... „Vy sa tu snehu vždy tak tešíte?" „Áno, máme ho radi."

Deň sa chýlil k večeru, k Štedrému večeru. Šli sme do kostola. Vonku samá radosť, nálada sviatočná, štedrovečerná, sneh padá, len sa tak sype z neba. Po chodníkoch ho je už hodne, vŕzga nám pod nohami...

Ľudia prichádzajú zo všetkých strán na sviatočné bohoslužby. Zvony oznamujú príchod veľkého kresťanského sviatku.

V kostole je tiež sviatočná nálada. Blízo pri oltári hrdo stojí vianočný stromček ozdobený malými mihotavými svetielkami a lustre sťa hviezdy osvetľujú celý kostol. Hudba organu sprevádza spev cirkevníkov, ktorý splýva do strhujúceho harmonického celku. Všetci sú sústredení na vznešenosť chvíle, dočarenú ovzduším v kostole, ktorú si ľudia Vianocami sprítomňujú, na narodenie Ježiša, syna Božieho, Spasiteľa.

Vzrušení atmosférou všetci radostne spievajú *Tichú noc*.

Za zvukov zvonov na východe z kostola si ľudia vzájomne podávajú ruky a prajú krásne prežitie vianočných sviatkov.

Vonku sneh neustále padá. Domov prichádzame veselí. Mama je bohatšia o krásny zážitok zo Štedrého večera, má dobrú náladu, zdá sa mi nachvíľu – šťastná. A ja spokojná, že som jej to mohla darovať.

Dňa 14. apríla 1979 brat Milan vstúpil do manželského stavu s Vericou Ostoićovou. Pán Boh im požehnal dve deti: dňa 28. apríla 1980 sa im narodila dcéra Jelena a 11. apríla 1986 aj syn Vladimír.

Zľava: teta Milotka, synovec Egon a manželský pár Verica a Milan Kraskovci, Beočín 14. 4. 1979

TIENE ŽIVOTA

Roky sa míňali. Rodičia navidomoči starli. Moji bratia a ja sme ich často navštevovali. Tešili sa nám zakaždým, z ich zvedavosti neubudlo ani zamak, ale ešte stále ich najväčšmi zaujímalo, ako sa máme, ako sa nám darí, kam sa uberajú naše životy. Teraz už viem prečo. Videli v nás pokračovanie vlastného života, ale nie v zmysle fyzického trvania. Život je oveľa komplexnejšia záležitosť, ako si to človek v mladom veku dokáže uvedomiť.

No aj tak mi nebolo ľahko, keď začali ochorievať a slabnúť. Zoči-voči takej neodškriepiteľnej a nenapraviteľnej skutočnosti som už viackrát bola, moja profesia sa do určitej miery tiež zamestnáva touto fázou ľudského života. Vedela som, že to, čo sa im stáva, je vlastne nevyhnutné a že sa tým smerom všetci uberáme, ibaže sme od cieľa nerovnako vzdialení. Hodne som o tom aj čítala, práve preto, aby som mohla čím viac pomôcť, keď pomoc bude potrebná. Neviem, či im moje vedomosti a do určitej miery aj odborná opatera starobu a ťažké chvíle aspoň trochu obľahčili, skutočne neviem. Viem však celkom iste, že jedno je vedieť o takých veciach, kým sa nás priamo nedotknú, a celkom iné vidieť, že sa stávajú našim najbližším. Jedno je vedieť, že je smrť nevyhnutná a celkom iné vidieť ju predodvermi.

Obidvaja sa všetko viac uzatvárali do seba, zriekali sa rodinných slávností, ťažko im padli a postupne ich prenášali na nás.

Elena Krasková so svojimi najbližšími, Laliť r. 1984

Kraskovi vnuci: Egon a Mirko so psom Merry

Roku 1984 sme spolu strávili veľkonočné sviatky. Boli sme u nich všetci. Všetkých nás rovnako hrialo teplo rodinného domu. Prišla i teta Milotka, ktorá medzi nami tiež našla radosť a útechu, lebo zostala sama. Už takmer všetci jej príbuzní odpočívajú vo večnom pokoji. Spomínala si na svojich rodičov vedomá ich dobroty a tak isto si myslela aj o mojich rodičoch. „Sú to dobrí a statoční ľudia. Ich mravný život bol vzorom mnohým ľuďom. Ukázali, že šťastie a pokojný život vedia ľudia nájsť aj vtedy, keď žijú skromne, bohabojne, keď usilovne robia a vedia sa tešiť z malých vecí. Bohatstvo nie je zárukou šťastia." A doložila: „Dobre je žiť v zhode so všetkými, nezabúdať na svojich blízkych. Tvoja mama je najlepším dôkazom toho. Starostlivo pestovala dobré vzťahy i v širšej rodine, na obidvoch stranách, nezabúdala ani na naše osobné sviatky, na naše narodeniny."

Elena a Martin Kraskovci so svojimi vnukmi: Egonom, Jelenou a Mirkom. Laliť 1985

Práve v tej chvíli vošla do izby mama: „Skutočne si tak myslíš o mne a Martinovi?" – opýtala sa. „Áno, ešte i viac si myslím. Práve preto ťa teraz považujem tak trochu i za svoju mamu. Veď okrem teba nikoho viac ani nemám." Obidvom sa v očiach zjavili slzy.

V lete sme zase všetci boli u rodičov v Laliti. Milan a Janko s rodinami prišli cez víkend. Ja som so synom Egonom bola tam už tri týždne. Pomáhala som. Mame už ťažko padalo aj obed pripraviť, hoci to nepriznala. Vďačne som tie povinnosti prebrala na seba. Viackrát s úsmevom konštatovala, ako sme teraz obidve na dovolenke: „Ja oddychujem od svojej roboty a ty od svojej, ibaže ty upratuješ, žehlíš, varíš... no vďaka tebe ja teraz skutočne oddychujem."

Spestrovala som im jedálny lístok novotami z Nemecka, nemali s tým problém, zakaždým nové jedlo úprimne pochválili, ak sa im páčilo, a veru boli tak isto úprimní aj vtedy, ak im nechutilo.

No aj v tých pozdných rokoch sa zaujímali o všetko, čo bolo nové a rozširovalo ich vedomosti. Duchom boli svieži a mladí.

Našim návštevám a pomoci sa vždy tešili. Bolo na nich vidno, že im sily ubúdajú, ale prijímali to tak ako všetky životné danosti predtým – s pokorou a dôstojne. Život ich nikdy nemaznal, ale sa naň nesťažovali.

Otec roky chodieval na nákup potravín do domácnosti. Mal vo zvyku, a rád to robieval, občas kúpiť mame nejakú vecičku, drobnosť, ktorá jej spôsobila radosť, alebo urobil niečo, čo ju potešilo. Tak udržiavali svoju lásku, dávali na javo jeden druhému, že sa stále majú radi, pestovali to, na čom im obom záležalo a robili to tak dobre, že im vydržalo do konca.

Pri jednej z mojich návštev som už i sama pobadala zmeny v ich živote. Doteraz o nich iba hovorili, uvedomovali si ich, a teraz sa už i videlo, ako rýchlo sa unavia, ťažko sa pohybujú, čo zväčša posedúvajú. Mama viacej nechcela cestovať do Nemecka, a predtým nás rada navštevovala. Neskoršie mi povedala, že otca nechce nechať samého... Čo ak sa práve v tom čase, nedajbože, niektorému z nich niečo stane? Ako ten druhý môže pri tom nebyť! „Ani jeden z nás by to sebe neodpustil," – povedala. Bolo mi jasné, že štyridsať rokov trvajúce spolužitie a dokonalá harmónia ich manželstva neznesie viacej žiadnu rozluku. Okrem tej, na ktorú nemohli vplývať a s ktorou sa už obidvaja vyrovnali. Mali silnú potrebu každý deň byť spolu, jeden bez druhého nemohli a nechceli byť.

Elena a Martin Kraskovci s vnukmi Mirkom a Jelenou, Laliť 1985

Keď som ich o niekoľko mesiacov navštívila znovu – definitívne ostareli. Otec bol vyrovnaný, reálny, ale mama sa ešte vzpierala. „Donedávna som okolo domu všetko ako-tak porobila, a teraz mi trvá celú večnosť, kým niečo urobím," – sťažovala sa.

Radila som jej, aby si popoludní vždy trochu odpočinula. Tak ako to robieva otec. Nech skúsi, možno pomôže. „Ja som nikdy cez deň nespala, nebudem ani teraz!" – energicky mi odpovedala.

Tak, že keby túto odpoveď počula neznáma osoba, pomyslela by si, že ide o štyridsaťročnú osobu, nie o niekoho, čo má vyše sedemdesiat! Otec sa tiež snažil presvedčiť ju, aby si popoludní skutočne troštíčku odpočinula, to človeku pomôže, sily sa obnovia a hneď sa lepšie cíti. „Nemusíš spať," – nedal sa otec, – človek oddychuje aj vtedy, keď leží," – trval otec na svojom.

Pri káve, ktorú sme si práve upíjali, otec akoby nahlas premýšľal o živote: „ Vyzerá, ako keby človek počas svojho života mal zdolať nejakú pologuľu. Hneď po narodení sa oblúkom tej pologule začína šplhať k jej najvyššiemu bodu. Keď vynaloží veľa úsilia a konečne sa ta dostane, je v rozkvete svojich duševných a telesných schopností. Po čase sa pomaly začne uberať dolu – a začína chradnúť, vädnúť, schnúť. Stále je slabší, pomalší. Je to tá časť života, ktorú voláme starobou a po ktorú sme sa i my práve dostali. Je to jeseň života, jar je už dávno preč, prichádza zima..."

Takto môže hovoriť len rozumný, vyrovnaný a so svojím životom spokojný človek.

NÁVŠTEVY

Kraskovi vnuci: Egon a Jelena pri Dunaji, Bogojevo 1985

Nasledujúceho roku, 1985., som viackrát cestovala domov a vracala sa späť. Čas medzi dvoma návštevami plynul pomaly, doslovne sa vliekol, a ledvy som dočkala deň, aby som ich obidvoch zase videla. Ich trápil ten istý problém, nevedeli sa dočkať, kedy zase prídem. Dni strávené spolu bežali rýchlo, minuli sa ako dlaňou o dlaň. A na odchode boľavá, zaslzená otázka: „Kedy znovu prídeš?“

Prišiel i ten deň, keď otcovi bolo ťažko ísť do obchodu na nákup, po tlač a listy na poštu.

Voľakedy všetky poštové zásielky adresované na lalitských učiteľov poštár odnášal do školskej zborovne. Po odchode do výslužby si otec každý deň šiel na poštu sám vyzdvihnúť predplatenú tlač a podľa potreby zaplatiť nejaký ten účet a vybaviť i rôzne iné veci. Taká každodenná prechádzka bola okrem toho užitočná a otcovi dobre robila.

Pri jednej z mojich častých návštev som sa nemálo prekvapila, keď som zistila, že poštár priniesol poštové zásielky domov. Na druhý deň sa to zopakovalo.

Keďže brat Milan býval v Odžakoch a bol zamestnancom lalitskej lekárne, keď mu čas dovolil, odskočil po otcove noviny a bolo to aj tak dobre. Keď už nemohlo byť inak.

Počas víkendov rodičov navštevovali synovia so svojimi rodinami, striedali sa – raz Milan, potom Janko.

Milan a Janko pracovali v záhrade a okolo domu, nevesty varili a upratovali. I otec i mama si pochvaľovali takú organizáciu a boli spokojní, že nie sú ponechaní sami na seba. No najviac radosti im spôsobovala prítomnosť celej rodiny, dom akoby ožil, ozýval sa smiechom, trkotaním, a ak bolo treba, nuž i plačom.

K Egonovi a Jelene pribudol i vnuk Vladko, Laliť 1989

ROZJÍMANIE O ŽIVOTE A SMRTI

Otec o všeličom premýšľal, mal skutočne široké pole záujmov, ale pri našich krátkych posedeniach, ktoré sme si s rodičmi dopriali, keď som bola u nich, obyčajne za stolom v gongu, všetko častejšie hovoril o živote, o tom, cez aké úskalia človek prechádza, aké boje zvádza i so sebou i s inými, ale i s rôznymi nástrahami, ktoré sa pred neho vedia postaviť...

„Raz sú to šťastím naplnené chvíle a potom samé nepríjemnosti, choroby, bieda a ktovie čo všetko nie... a tak po celý život. Nie div, že sa človek unaví, že mu to všetko zunuje. Že nevládze..." – hovoril, ale nesmútil.

Rodičia s dcérou Martou, Laliť 1986

Bola som úprimne zvedavá, a chcela som preniknúť do samej podstaty veci, vidieť i počuť, ako človek, ktorý si je vedomý, že život v ňom pomaly hasne, sa môže s tým pomeriť, na to pristať, pokoriť sa a byť k tomu úplne pokojný. „Človek oddaný Bohu sa na starobu, i na chorobu, i na svoj odchod do večnosti inak pozerá. Vie, že nie je sám, že Boh je s ním od jeho narodenia, a že ho ani teraz, v tejto rozhodujúcej chvíli neopustí," – povedal mi otec pevne presvedčený, že človek, ak poctivo žil a pracoval, aj po smrti zažije radostiplné chvíle. „Ako vieme, že Boh je s nami a že nás sprevádza na našej tuzemskej ceste?" – opýtala som sa ho. Otcova tvár sa rozjasnila a z očí mu žiarilo šťastie: „Boh je s nami stále, a my sme s ním, i v dobrom i v zlom, teda i v chorobe, i v starobe. On nás ochraňuje, skúša, všeličo na nás dopúšťa, ale nám i pomáha..."

*

O tri mesiace som zase prišla. Mama mi nedovolila veľa robiť. Bolo jej milšie, keď sme spolu sedeli a rozprávali sa. „Kým sme ešte naživе..." – zvykla čoraz častejšie doložiť.

Mala som pocit, že sa i mama lúči. Vtedy som si jasne uvedomila, že sú skutočne starí a chorí a že rozlúčka už nedá na seba dlho čakať.

Ako je ťažko pomeriť sa s tým! A tak rada by som im dopriala ešte trošku radosti, potešenia, ešte stále som sa im neodplatila za všetko, čo som od nich dostala. A potom som si uvedomila jedinú a ako svet veľkú pravdu: odplatiť sa rodičom za to, že nás narodili, vychovali, že nad nami takmer po celý život bdeli, môžeme iba vtedy, ak ich – nezradíme. A nezradiť rodičov znamená zachovať si po celý život ľudskú dôstojnosť, tak ako si ju oni zachovali, žiť a správať sa tak, aby sa za nás nemuseli hanbiť. Len vtedy ľudský život nevyjde nazmar, keď potomkovia nezavrhnú to, čo od rodičov do vienka dostali. A pomoc, pozornosť, láska, to je to, čo si navzájom a stále máme dávať, to život robí krajším, ľahším a znesiteľnejším, to nám ako ľuďom aj beztak patrí, to je to, čím sa každý z nás preukazuje pred svojimi a pred cudzími ľuďmi.

ŠTYRIDSIATE NARODENINY

Môjmu úmyslu osláviť svoje štyridsiate narodeniny u nich, spolu s bratmi a ich rodinami, sa mama nesmierne potešila. „Bude to pre nás nekaždodenný zážitok a teším sa, že ti také niečo vôbec napadlo," – povedala mama, keď som jej to navrhla.

A skutočne sme sa všetci príjemne cítili. Bola som presvedčená, že najšťastnejší boli otec a mama, keď videli, ako sme všetci traja obrátení k sebe a ako dobre nažívame. Náš vzťah doteraz ani len nachvíľu nebol iba póza.

O tri mesiace neskoršie sa im narodil ďalší vnuk, štvrtý, Vladko. Pravdaže sa mu tešili, tak ako i tomu prvému.

V nastávajúcich rokoch veselých príhod bolo čoraz menej. Otec začal polihovať už i predpoludním. Mama bola rezkejšia, ale robota jej nijako neodbúdala. Fotografia z roku 1989 prezrádza túto skutočnosť na prvý pohľad, ale ešte lepšie hovorí o tom, ako ich ten ich lásky a porozumenia plný život za štyridsaťpäť rokov zblížil, koľko nehy je v ich očiach pre toho druhého.

Elena a Martin Kraskovci, posledný záber. Laliť 1989

ŽIVOT ZHASÍNA

Ubehlo niekoľko rokov, ako sme mama a ja boli v Kovačici.

V roku 1990. otec už viac nemohol cestovať do rodnej Kovačice, bolo by to preň veľmi namáhavé a riskantné. Ani ja som v takej situácii nechcela viacej cestovať nikam, iba do – Lalite. Dovtedy som už precestovala mnoho európskych štátov. Bola som i v Rusku, i v Severnej Afrike, a teraz som o cestovaní ani nerozmýšľala, všetka moja pozornosť bola sústredená na rodičov.

Najťažšie mi bolo vtedy, keď som od nich odchádzala, bez ohľadu na to, že som už vopred vedela, kedy opäť prídem. Lúčenie mi ťažko padlo. Zakaždým ťažšie a ťažšie. Pritom všetci sme ukrývali slzy, aj keď sa človek za také slzy nemá čo hanbiť. A ani nešlo o hanbu, išlo o to, že sme nechceli vlastnými slzami jatriť rany tým druhým, tým takým vzácnym a drahým, blízkym ľuďom.

V polovici novembra r. 1990 som sa zase chystala na cestu k rodičom.

Už roky som im telefonovala raz do týždňa. A keď som v ten štvrtok 1. novembra opäť zavolala, mamin hlas znel úplne inak ako obvykle. Hneď mi bolo jasné, že sa s otcom niečo stáva.

Opýtala som sa len tak, akoby nič, ako sa majú? Mama mi povedala: „Otcovi je zle!“

Bolo jej ťažko, na viac slov sa nezmohla. Vyľakala som sa a nevedela som, čo mám robiť: cestovať tak, ako som si bola naplánovala, alebo teraz hneď? Chudera mama, nevedela mi poradiť. Povedala iba, aby som o tom rozhodla sama.

Na druhý deň som sa so svojím problémom zdôverila šéfovi laboratória: „Choďte hneď, aby ste neprišli neskoro, bude vám veľmi ľúto a nikdy si to neodpustíte.“

DOHASOL OTCOV ŽIVOT

Písané slzami...

Už nasledujúceho dňa, v sobotu, som sedela v lietadle, na letisku vo Frankfurte. A ledvy som dočkala, aby vzlietlo. Aj na takmer 10 000 metrovej výške moje myšlienky a srdce boli neustále pri otcovi.

Brat Janko ma čakal v Surčine na letisku. U neho som prenocovala. V nedeľu ráno sme spolu s nevestou Natašou odcestovali do Lalite. Mama počula, keď Janko otváral bránu, vyšla na dvor a tíško poprosila: „Trochu tichšie s tou bránou, otec je veľmi chorý!"

Všetci sme videli, že otcov zdravotný stav je nozaj povážlivý, kritický. Bol pri vedomí a trochu sa so mnou i rozprával... O hodinu neskoršie prišiel i Milan s Vericou z Odžakov. Boli sme spolu, tak ako sa patrí v takej situácii. Ale bezradní a bezmocní. Srdcia sa nám zvierali bôľom pri pohľade na otca.

Popoludní mal návštevu, známa osoba to bola, nemala potuchy, že je otec na smrteľnej posteli.

Mama a ja sme celú noc prebdeli pri otcovi.

I zajtra predpoludním ho prišli navštíviť susedy a známi. Jedna zo žien priniesla jablko: „Aby pán učiteľ ozdraveli a boli červený ako toto jablko." Aké pekné gesto, aká symbolika, znelo však ako hlas volajúceho v púšti a zdravie otcovi nevrátilo.

Okolo poludnia prišiel ďalší návštevník. Keď uvidel chorého otca, pošepky povedal: „Pán učiteľ pracujú..."

A v pondelok 5. novembra 1990. navždy usnul náš milovaný otec, manžel a starý otec.

Správa o jeho smrti sa rýchlo rozniesla po dedine a už večer ľudia začali prichádzať vyjadriť nám sústrasť. Príbuzní, priatelia, známi, susedovci, obyčajní ľudia z dediny cítili potrebu povedať nám tých niekoľko slov potechy a rozlúčiť sa predovšetkým s pána učiteľom. Členky cirkevného zboru vo večerných hodinách spievali nábožné piesne a tak sa snažili zmierniť náš bôľ.

So zosnulým sa prišli rozlúčiť príbuzní z Kovačice, Lalite, Nového Sadu, priatelia a známi z rôznych našich osád, i zo Šídu. Prišli otcovi i mamini kolegovia, celý jeden ročník žiakov z nižších tried, to bolo zvlášť dojímavé, žiaci vyšších ročníkov lalitskej školy a mnoho, mnoho Laliťanov.

Od zosnulého sa lúčili dvaja farári: miestny farár SEAVC v Laliti, ThMgr. Vladimír Lovás a ThMgr. Juraj Šefčík, farár kulpínsky, vtedy i hlavný a zodpovedný redaktor Evanjelického hlásnika SEAVC v Srbsku, ktorého sídlo bolo v Novom Sade.

Liturgoval farár Juraj Šefčík a pohrebnú kázeň odbavil farár Vladimír Lovás.

Slová rozlúčky v mene Metodistickej cirkvi v Šíde povedal jeho bývalý žiak, šídsky rodák Martin Chovan, a v mene ZŠ Nestora Žučného riaditeľ školy, učiteľ Ján Zorňan.

Množstvo prítomných, ktorí prišli vzdať pohrebnú počestnosť zosnulému, hovorilo o ňom s úctou a vďakou za jeho veľký prínos v šírení osvety, výchovy, za jeho národnokultúrnu činnosť, toleranciu a humanizmus.

ThMgr. Vladimír Lovás, evanjelický farár

POHREBNÁ KÁZEŇ MARTINOVI KRASKOVI

Pane života i smrti, Hospodáru veľký, drahý, osvecuj nás, posväcuj naše snahy, kým nám to praješ na tejto pozemskej púti. A keď príde jeseň tá pozdná – žatvy chvíľa, posilni nás svojím hlasom a prenes v stany svoje, kam sa verní uchýlia.

Amen

II. Mojž. 3;5

„Nepribližuj sa sem, zobuj si obuv z nôh, lebo miesto, na ktorom stojíš, je posvätná pôda."

Stalo sa to v zemi Midjanskej, že muž Boží, Mojžiš, pásol na hore Chóreb stádo. Ako tak pásol, zazrel ker, ktorý horel, ale nezhorel. Zvedavý na tento jav Mojžiš, si povedal: „Odbočím z cesty a pozriem... prečo ker nezhára?" Ale ako sa k tomu miestu priblížil, počul silný hlas vychádzajúci sprostred kra: „Mojžišu, Mojžišu!... Nepribližuj sa sem, zobuj si obuv z nôh, lebo miesto, na ktorom stojíš, je posvätná pôda."

Nuž, týmito slovami, možno sa na to ešte niekto pamätá, pred desiatimi rokmi som už odprevadil jednu matku na večný odpočinok. Bola šľachetná, usilovná, vtedy ešte štyri svoje deti sprevádzajúca. A potom už po nej len spomienky zostali.

Viem, povie niekto: Prečože sa vraciam k tomuto slovu? Preto, lebo je v ňom zahrnutý bohatý prameň potechy i pre vás, milá rodina. Vraciam sa preto, lebo toto slovo je dobrým balzamom na rany srdca vášho. Ale nadovšetko vraciam sa preto, že ja v tomto prípade vidím istési spojivo, blízkosť s tým dávnym prípadom, ktorý sa odohral v krajine Midjanskej. Vtedy tam, ako o tom Písmo svedčí, jeden muž, menom Mojžiš pásol stádo, ovce svojho tesťa, a tu dnes vidíme, že tento muž pásol iné stádo, na inom mieste. Na troch pasienkoch pásol mladučké stádo svojho rodu. V Šíde, Erdevíku a potom nakoniec i tu, v Laliti, tento učiteľ, pastier to rodu svojho, Slovače svojej

skromnej a vernej snažil sa dať to, čo srdce jeho cítilo, čo ho hrialo, čo v živote otužovalo. A otužovali a hriali ho, vieme to všetci, láska, dobrota, usilovnosť, úprimnosť, česť a mnohé iné ľudské cnosti.

Touto svojou vnútornou hodnotou pásol – vyučoval tento pastier jemu zverené stádo svojich nie na hore Chóreb, ale v spomenutom Šíde, Erdevíku a v Laliti. Ale čo je ešte dôležitejšie, tento pastier popri tých baránkoch a ovečkách – detí v školských laviciach, ktoré učil, k dobru privádzal ešte jedno stádo, domáce, rodinné.

Vy traja, dcéra a synovia, ako tri ovečky ste, poskakujúce si bezstarostne po lúkach zelených, vzápätí čoho ich mať a otec hore zdvihnutú hlavu majú, dávajúc pozor, aby dáky votrelec nezasiahol nečakane i zhubnou tlamou nespôsobil im úraz. Tak aj vy traja, Marta, Milan a Janko, pod dozorom hore zdvihnutých hláv svojich rodičov cítili ste bezpečie, lásku oboch rodičov, cítili ste zdarnosť ich výchovy. Veď nielen, že sa mi zdá, ale ja to aj vidím dnes jasným zrakom, že ako ten pastier, čo pásol stádo svojho tesťa Jetru, tak aj tento pastier pri usilovnosti a statočnosti, s ktorou sa skláňal k jemu zverenému stádu, k tomu v školských laviciach, mal silu, chuť a vôľu, aby sa ešte zvlášť venoval vám deťom, svojmu stádu.

Odkiaľ mal na to síl? V čom základ nachádzal, aby nikdy z jeho úst nevyšlo ani jedno mrzké slovo? Kde našiel síl, aby sa manželke nikdy v ničom nepriečil a aby v posledných týchto dňoch chorobou už zlomený tíško a odovzdane niesol svoj kríž? Základ životných síl, tá láska k cudzím deťom ako k svojim vlastným. Dobré mravy a výchova, že aj dnes si mnohé generácie spomínajú na svojho učiteľa, ktorý im mnoho toho dal. Mal predovšetkým tú silu, čerpal ju z Toho a v Tom, ktorého poznal i Mojžiš. Mojžišovi sa Boh po prvýkrát zjavil v horiacom kre. Stadiaľ ho oslovil a kázal: „Zobuj si obuv z nôh, lebo zem, na ktorej stojíš, je posvätná pôda."

A posvätná pôda, ktorú Boh ukázal vášmu drahému učiteľovi, kolegovi, manželovi, otcovi, priateľovi, bola Biblia, Písmo sväté. Na tejto pôde i on stál. Stál nie nohami, ale dušou a srdcom. Z tejto pôdy čerpal silu, lásku manželskej vernosti, pokory, skromnosti, úprimnosti a pečlivej výchovy. S touto silou teda vychovával a zaopatroval zvedavé detské duše, učil ich – pásol, vedomosti dával, aby sa vychovával zdravý rod ľudského pokolenia.

Nuž, vďačia ti, milý učiteľu, mnohí dnes tu vôkol teba stojaci. Mnohí si v myšlienkach zaspomínajú na tú-ktorú chvíľu, keď si nenapísali domácu úlohu, za ktorú horúca packa dopadla na dlaň. Za ňu ti vďačia, lebo si ich nenechal v hore života divo rásť.

Za výchovu rodičovskú, za to privádzanie k správnym cestám života dnes ale vďačia ti slzavými pohľadmi zastreté oči tvojich detí, dcéry a synov, ktorých vír života, hoci aj javiac sa krutosťou svojou, nezmýlil. A nezmýlil ich preto, lebo v tebe im Boh dobrého otca dal, ktorý bol verný a vytrvalý, prísny a láskavý, úprimný a pokorný a vo všetkom sa vždy na Boha spoliehajúci.

Za tvoju lásku, pomoc a ochrannú ruku vďačí ti dnes i tvoja manželka. Ona nepoznala lásku otcovu. Ten ju opustil, ponechal ju na lásku tvoju a za ňu ti ona aj ďakuje.

Ďakujeme ti ale aj my, spoločenstvo veriacich tohto zboru, ale aj všade, kde verná Slovač evanjelická rada číta nejaké to slovo nábožné. Pre nich si písal slová rady a ponaučenia. Príbehy zo života, kázne prežité. Tie si uverejňoval prostredníctvom nášho Evanjelického hlásnika. Nimi si prejavil duchovné bohatstvo, bohatstvo svojho srdca.

Nuž vďačia ti za to mnohí, náš oslávenec. Áno, oprávnene ti patria tieto slová, lebo práve dnes je 6. novembra – Deň osvetových pracovníkov Srbska, medzi ktorých si i ty patril.

Amen

Ján Zorňan, *riaditeľ lalitskej školy*

LÚČENIE S MARTINOM KRASKOM

Cintorín SEAVC v Laliti

Vážená smútiaca rodina, vážené smútiace zhromaždenie!

Keď v živote stretneš človeka takej dobráckej tváre a šľachetného srdca a keď vieš, že bol osvetovým pracovníkom, pomyslíš si, že iba týmto aj mohol byť, lebo len takto mohol dennodenne rozdávať zo svojej bohatej klenotnice vedomosti, skúsenosti a dobroty vo vzdelávaní a výchove mnohých mladých generácií. Iba takto mohol najviac dať seba a tak čestne spĺňať poslanie národného učiteľa a tým sa natrvalo zapísať do knihy snaživcov, ktorí nikdy nešetrili seba, ale vždy boli ochotní priniesť akúkoľvek obeť v prospech spoločnej veci.

Kolega Krasko počas mnoho rokov pôsobenia dosahoval mimoriadne úspechy ako vo vzdelávaní, tak aj vo výchove mladých, ktorým bol viac než učiteľ, bol im niekedy aj otcom, aj poradcom. Vždy mal pochopenie pre každého z nich a vždy nachádzal ospravedlnenie aj pre ich nezbedy a vyčíňanie. Jednako mal však pochopenie i pre starších. Na každom kroku bol tým, pre čo sa rozhodol už v mladom veku, bol opravdovým učiteľom.

Pána učiteľa Krasku, ako sme ho všetci volali, aj žiaci, aj rodičia, krášlili tie najkrajšie cnosti: láska, dobrota, šľachetnosť a obetavosť. Kolega Krasko mal súdružský vzťah ku svojim kolegom, ale i rodičovský ku žiakom, ktorí s veľkou záľubou sledovali jeho prednášky a výklady na hodine. Všetci sa dobre pamätajú, ako netrpezlivo očakávali jeho príchod na hodiny, na ktorých okrem mnohých faktov nikdy nechybovalo ani hodne ponaučení. Všetko im to podával takým pútavým spôsobom, že hlas školského zvončeka, oznamujúceho koniec hodiny, prerušil žiacke prežívania a ktorí hneď vyjadrili žiadosť obetovať prestávku pre zakončenie zaujímavého rozprávania. On im to nikdy neodmietol.

Jeho ochota nemala hraníc. Preto jeho žiakom, teraz už rodičom, pán učiteľ zostal natrvalo v pamäti ako dobrý vychovávateľ, ktorý po celý svoj život štedrým priehrštím rozsieval vôkol seba nezištnú lásku a životný optimizmus.

Kolega Martin Krasko žil a pôsobil v ťažkých vojnových a povojnových rokoch, keď nebolo žiadnych školských pomôcok, ba ani tabule. Avšak on sa svojou schopnosťou vynachádzal aj v takýchto okolnostiach a dosahoval jednako pozoruhodné výsledky ako v školskej, tak aj v mimoškolskej práci.

Po dlhé roky bol predsedom KUS Štefánika a súčasne knihovníkom spolkovej knižnice. Dalo by sa uviesť ešte mnoho prác, ktoré úspešne a s ochotou vykonával. Nikdy sa nesťažoval, že je toho mnoho. Mal toľko síl a životného optimizmu ako máloktorý človek, a taký bol aj v rodinnom živote. Tešil ho každý šťastný krok a úspech jeho troch detí, dnes už dospelých, ale vždy ochotných prijať radu od svojho múdreho, spravodlivého a rozvážneho otca.

Bol láskavý a pozorný voči svojmu okoliu a príkladom človeka duchovne hlboko založeného, ktorý má na mysli uskutočňovanie dobra a šťastia pre všetkých, ktorý sa v prípade potreby dokáže odosobniť.

Vážená rodina!

Vedomie, že sa dnes lúčime s drahým kolegom, otcom a manželom vysokých morálnych kvalít, je skľučujúce. Uvedomujeme si však, že je nutné nepoddávať sa žiaľu, ale obstáť aj v tejto ťažkej životnej skúške.

Pohreb učiteľa Martina Krasku. Pri rakve sa s ním lúčili farári (zľava) J. Šefčík a V. Lovás

Tichou spomienkou prichodí poďakovať zosnulému za všetku obetavú prácu. Jeho vlastný prínos k spoločnému dielu bude stále žiť v srdciach jeho najbližších, príbuzných, priateľov, kolegov a známych. Zostane spomienka na dobrého, statočného a láskavého človeka.

Lúčime sa so zosnulým ďakujúc mu za to, čo pre nás svojím celoživotným dielom utvoril.

Jeho pamiatka zostane v našich srdciach a mysliach.

Česť jeho svetlej pamiatke.

V Laliti dňa 6. novembra 1990

A ŽIVOT BEŽÍ ĎALEJ...

Hovorí sa, že život plynie, letí, tečie, nepozná zastávky, a my musíme kráčať spolu s ním. Áno, ale ako?! Po strate manžela mame akoby sa zrútil celý svet, a nám, deťom, a vskutku už dospelým ľuďom, náš dom tiež bol prázdny a pustý.

Mama si priala, aby všetky otcove veci zostali na svojom mieste, tam kde boli aj za jeho života. A tak sme mu i týmto spôsobom vyjadrili úctu.

Dni môjho pobytu v Laliti po otcovej smrti rýchlo plynuli. Bolo treba vrátiť sa do Nemecka a pokračovať tam, kde som zastala pred posledným príchodom sem. Vedela som, že sa bratia o mamu postarajú. No ťažko mi bolo nechať ju tu. Najradšej by som bola, keby šla so mnou do Nemecka. No musím priznať, že ma neprekvapilo, keď moju ideu o ceste do Nemecka bez rozmýšľania odmietla: „Nehnevaj sa, Marta moja, nepôjdem. Nechcem tak dlho byť ďaleko od otcovho hrobu."

Po krátkej prestávke sa ma spolovice pýtala a spolovice akoby konštatovala: „Ty budeš, ako i doteraz, častejšie chodievať..." Nenechala som ju dopovedať, nemohla som dovoliť, aby čo len na chvíľu pochybovala o tom, že teraz sa budem inak správať, a tak som ju prerušila: „Pravdaže budem, v tom ohľade sa nič nezmení."

Keby som mala možnosť, zostala by som pri nej. No keďže som pred rokmi tak veľmi chcela cestovať a skusovať svet, a nechala, aby ma život odvial inde, musela som sa vrátiť ta, kde na mňa čakal syn, práca, zamestnanie.

A potom prišiel i nový rok, 1991. Ozaj, čo nám len prinesie? Nad našou krajinou sa začali zbiehať mračná. Keď som na jar bola u mamy, hovorila, že z miestneho spoločenstva chodili po domoch vidieť, kde by pre prípadných utečencov mohli zabezpečiť ubytovanie. Také správy nič dobré neveštili.

Mama tiež bola vyľakaná. Čo to má znamenať, akí utečenci?! Prečo? „Hádam len nebude vojna!?" – vyhŕklo to z mamy. Veď sa ešte nezahojili ani rany spôsobené druhou svetovou vojnou. Ale táto neradostná správa ustarostila i mňa...

„Ale, mama, kdeže by vojna? Kto tu bude s kým bojovať?" – zdalo sa mi, že som ju trochu uspokojila.

V rozhovore mi neskoršie povedala: „Ty si, chvála Bohu, vojnu neskúsila, nevieš, čo všetko sebou nosí."

Mala pravdu, skutočne som nevedela.

Vojna je úžas, je smrť, hlad, vraždenie, búranie... všetkého, čo človek stvoril. Vojna je to najhoršie, čo človek vymyslel, je to tragédia, ktorú len podliaci môžu ľuďom pripraviť.

Mama mi písala, že jej je bez otca smutno a ťažko. Milan a Janko ju často prídu vidieť, posilniť a potešiť. Ani kolegyne a susedy na ňu nezabúdajú, tiež občas prídu, posedia u nej, porozprávajú sa. Dobre jej to robí, aspoň nachvíľu zabudne na svoj smútok a bôľ...

USNULA I NAŠA MAMBA

Dočkali sme sa i dňa, keď Egon vychodil gymnázium, mala byť ešte maturitná skúška a po nej – obidvaja cestujeme k našej mambe. No po všetkých povinnostiach, ktoré mali maturanti, a po absolvovaní takej dôležitej skúšky, akou je skúška zrelosti, Egonovo gymnázium tradične usporadúvalo ešte jednu slávnosť pre svojich chovancov, ale aj pre ich rodičov a príbuzných, priateľov.

V tých dňoch bol u nás na návšteve Janko, takže na slávnosť šiel i on. Sviatočná atmosféra, veselá nálada, všetci prítomní veselí a šťastní. Každý má svoj dôvod tešiť sa z toho, že je tu – žiaci, že matúru majú za sebou a víziu budúceho života v hlave, a rodičia – že vychovali poriadnych ľudí. Ani my sme neboli výnimkou, tešili sme sa z Egonovho úspechu a mali svoje plány do budúcna. Po pol noci sme z tohto slávnostného posedenia odišli plní pekných dojmov, spokojní. Matúra je za nami, všetko sa dobre skončilo, prichodí nám už len si oddýchnuť a pripraviť sa na cestu domov, kde si dojmy a radosť z posledných udalostí rozdelíme s ľuďmi, ktorí sa z nich budú tiež tak úprimne tešiť. Odomkýname a vchádzame do bytu... zvoní telefón... Čo to má znamenať? K nám tak neskoro nikto netelefonuje! Slúchadlo zdvihol Janko. Ticho. Všetci sme zmeraveli.

„Mamba zomrela!" – zopakoval Janko dve otrasné slová a slúchadlo podal mne. Volal Milan. V prvej chvíli som jeho hlas ani nepoznala. Zopakoval správu, ktorá mi nijako nemohla vojsť do hlavy. Nevpratala sa, taká bola nemilosrdná, zdrvujúca.

Potom Milan rozprával, ako sa to stalo.

Toho dňa, a bolo to 27. júna tak asi okolo poludnia, mamu vraj navštívila suseda Galambošová. A po skončení výučby prišla ju obísť i pani učiteľka Zorňanová, s ktorou bola zadobre. Vždy si rozumeli, mali veľa spoločných tém, ktoré ich bavili. Aj v ten osudový deň si veľa toho povedali.

Čo bolo potom, nevieme. Lekár, ktorý zistil smrť, predpokladá, že jej v istej chvíli prišlo zle, sadla si a jednoducho usnula. Tíško, bez slova.

Pred tromi dňami v nemeckých televíznych správach sme počuli, že v Juhoslávii vypukla vojna. Boli sme ustarostení a znepokojení. No jednako sme si mysleli, že sa táto ľudská pohroma rýchlo skončí, takže sme sa s tým doteraz veľmi ani nezamestnávali.

Teraz sa situácia zrazu zmenila a museli sme na ňu rýchlo reagovať. Má Egon ísť s nami alebo nie? Tam je predsa vojna. Pustia ho po pohrebe domov?! Nakoniec sme rozhodli, aby nešiel. Ak sa veci

pohnú v zlom smere, bude to pre nás nové nešťastie a trampoty. V takejto situácii nám nikto nebude zazlievať, že zostal tu. Aj ja v Laliti zostanem iba toľko, koľko bude nevyhnutné, razom sa vrátim späť.

A tak sme sa ja a Janko vydali na najsmutnejšiu cestu v živote. Rýchlo sme prekročili rakúsko–maďarské štátne hranice. V Maďarsku sme si museli trochu odpočinúť a tak sme zastali pri reštaurácii vedľa diaľnice, kde sme obedovali. Čašník práve počúval televízne správy, z ktorých sme sa dozvedeli, že v Juhoslávii vojna zúri. Ukazovali niekoľkých dôstojníkov vo vojenských uniformách, ktorí hovorili, že už majú niekoľkých zajatcov. Zhrozili sme sa nad touto skutočnosťou. Ešte stále sme nevedeli, kto proti komu bojuje?

V Maďarsku sa nám ako natruc ešte aj auto pokazilo a museli sme ho dať do opravovne.

Opantali ma myšlienky o vojne a hrôzach, ktoré prináša, hoci som ich dovtedy nezažila. Uvedomovala som si, kam ideme, ale nič sa nedalo robiť. Spomínala som si na mamine slová o tom, ako ľahko sa situácia vo vojne zvrtne, aj o tom, ako oni vo vojne pochodili a tak sa strach vo mne umocňoval s každým ďalším kilometrom. Nikomu by som nedopriala také pocity, aké sa vo mne vtedy rodili.

Do Lalite sme prišli za tmy. Veľa času nám vzala i oprava auta. Na dvore sme stretli ľudí v čiernom, smútočnom oblečení, uplakaných, tichých. Prišli vyjadriť sústrasť, ale i pomôcť. A niet človeka, čo v takejto situácii pomoc nepotrebuje. Najviac v podobe úprimného súcitu a liečivých slov.

Bol iba začiatok leta, ale horúčavy boli mimoriadne veľké, Milan sa postaral, aby mamine telesné pozostatky boli odnesené do Nového Sadu.

Najužší kruh rodiny tvorili teraz moji bratia Milan a Janko a ja spolu s našimi rodinami, sesternice Mária a Eva, potom bratranec Martin z Kovačice a teta Milotka. No neúprosne redli i naše rady.

Pohreb bol deň po našom príchode.

Dlhodobej lalitskej učiteľke poslednú počestnosť preukázali jej bližší a ďalší príbuzní, priatelia z Lalite, známi, susedovci, kolegyne a kolegovia, priatelia z iných osád a mnoho, mnoho Laliťanov. Rozlúčil sa s ňou farár, ThMgr. Vladimír Lovás a v cintoríne učiteľka Anna Zorňanová.

ThMgr. Vladimír Lovás, evanjelický farár

POHREBNÁ KÁZEŇ ELENE KRASKOVEJ

Kriste, i v starobe buď verných posilou, poteš mdlých pri hrobe tou nádejou premilou. Áno, utvrď v pravde svojej, že nás opäť zhromaždíš tam, keď sám smútok raz na radosť večnú premeníš!

Amen

Mk. 4, 35
„V ten istý deň, keď sa zvečerilo, povedal: Prejdime na druhú stranu!“

Amen

Smútočné kresťanské zhromaždenie, milí synovia, dcéra, známi, blízki, priatelia. Ani pred rokom, presnejšie 6. novembra, lenže vtedy bol utorok, v to jesenné poobedie stál som tu, kde stojím i dnes. Vtedy stáli sme nad po dlhej chorobe sa lúčiacim manželom, otcom, rodákom, učiteľom Martinom Kraskom. A dnes už svoju loďku života za ním usmernila, hovorím, ani nie po celom roku tichého vdovstva, i jeho manželka, vám dietkam dobrá matka, tiež učiteľka, na ktorú si ešte generácie a generácie niekdajších žiakov budú dlho spomínať. I ona už rozhodla sa prejsť tam, na druhú stranu, k brehom večného pokoja.

Jej odchod javí sa preveľkým smútkom poznačený, najmä pre vás synov a dcéru, ktorí ste ju náhle a nečakane stratili. Veď pondelok, napozajtre, mal byť deň, kedy ste sa mali stretnúť. Letná dovolenka vás mala zblížiť, potešiť, urobiť vás bezstarostnými a šťastnými. Iste by si s ňou, ty milá Marta, využila prvú príležitosť a šla na cintorín, k hrobu svojho otca. Veď tak to robia všetky dcéry, to by bol tvoj prvý cieľ po návrate sem, domov. A stalo sa naopak. Najprv smutná telefonická správa a potom aj tvrdá pravdivá skutočnosť, áno, táto rakva svedčí, že už len za ňou vy traja pôjdete a k boku toho, ktorého milovala, ktorému bola do krajnosti verná, k boku jej manžela ju uložíte.

Myslím si, že ani veriť sa vám nedalo, keď ste cez plač a slzy rozoznali známy hlas, ktorý vám oznámil, čo sa tu stalo. Áno, kto by bol veril, že ju tak náhle stratíte a už len večným snom uspokojenú vidieť budete!? Ona náhle, že už ani náhlejšie nemohla, rozhodla sa z moci Božej svoju púť zamerať ku konečnému cieľu.

Nuž, toto všetko čo sa stalo, čo sa javí ako nepopierateľná skutočnosť a pravda, ja vidím, že je to v istomsi zmysle ten rovnaký príbeh, ktorý sa odohral i vtedy, 2 000 rokov dozadu pri jazere Genezaretskom.

Áno, vtedy dávno, keď tu ešte nohami svojimi po zemi tejto kráčal Pán Ježiš. Na sklonku jedného dňa, keď učil zástupy o Božích pravdách, sám tiež unavený, veď hoc bol Božím synom, bol aj pravým človekom, teda unavený od zástupov, ktoré Ho sliedili na každom kroku, ktoré chceli počuť čím viac o tej novej idei, ktorá im dovtedy bola neznáma, on sám cítiac z toho únavu, káže svojim učeníkom nasadnúť na loď i preplaviť sa na druhú stranu. Chcel si tam v tichosti odpočinúť, načerpať nových duševných i telesných síl. Ten učiteľ, Ježiš Kristus, učil svojich poslucháčov o kráľovstve Božom, o rovnoprávnosti všetkých, ktorí milujú Boha, o živote večnom, ktorý dosiahne každý Boha znajúci. A po jednom namáhavom a ťažkom dni požiadal učeníkov, aby mu dopriali chvíľkového odpočinku tým, že Ho loďkou prevezú na druhú stranu. Písmo sväté v súvislosti s týmto spomína, že len čo sa dali k plavbe na druhú stranu, Ježiš unavený zaspal. V tom okamihu strhla sa ale veľká búrka. Boli by sa potopili. Tá príšera by ich bola pojala do

hlbín, keby vtedy pri sebe nemali Ježiša. Ten totiž krátko nato, keď videl strach na tvárach učeníkov, vstal a pohrozil búrke, ktorá sa ihneď utíšila.

Nuž ajhľa, aj tu jeden učiteľ, vlastne učiteľka, vynikajúca učiteľka žiakov v školských laviciach, trúfala si na chvíľočku odpočinúť. Sadla si na priedomie a tíško uvažovala, možno o tom, že sa čoskoro stretnete. Možno uvažovala o tom, keď kedysi dávno v malebnej dedinke, v Lugu, začala svoju učiteľskú dráhu alebo o prvých dňoch manželského života. Možnože uvažovala o nedeľnej kázni. Veď tak pečlivo nedeľu za nedeľou počúvala o tých večných pravdách, ktoré zaujať môžu každého človeka. Predvčerom tak uvažujúc iste mala potešenie z krátkej každodennej návštevy svojej susedy, syna Milana a nakoniec i kolegyne, učiteľky Zorňanovej. S ňou sa pozdravila a potom odišla, odišla navždy. Odišla tak, ako je to i v slovách nášho textu podotknuté – „na druhú stranu", k brehom večnosti.

Nuž, smútočné kresťanské zhromaždenie, milá rodina. Keď si priblížime tieto slová z Písma a keď tú udalosť dávame do jedného súvisu s touto udalosťou, na ešte jednu skutočnosť, blízkosť, spolupatričnosť hodné je poukázať. Avšak vtedy na rozkaz Pánov učeníci zamierili loďkou k druhej strane jazera Genezaretského a na tej ceste ich k strachu priviedla búrka. A keby vtedy nemali pri sebe Ježiša, boli by našli zánik v hlbinách jazera. Slobodne môžeme povedať a musíme na to prízvuk dať, že i tu, v plavbe tejto loďky života našej matky, vždy s ňou bol Ten, ktorý tíšil búrky jej života, ktorý riadil a cez bezpečné úskalia ju spoľahlivo sprevádzal.

Veru áno, počas všetkých 77 rokov, koľko trvala jej púť pozemská. I v mladosti, ale i v starobe, v jej loďke života bol a zostal, a Ten ju aj na tú druhú stranu previedol – Ježiš Kristus. S Ním sa plavila, alebo vari je lepšie povedať dopriala, aby On riadil kormidlo jej života. Veď preto ste mohli poznať ju ako láskavú a dobrú matku, ako vernú manželku, o žiakov sa neustále starajúcu učiteľku. A preto, že ona bola taká, s vďakou a úctou pamätajte na jej život, pamätajte ale aj na jej smrť, ktorá nech nás nesužuje, ale zaujme toho istého sprievodcu života si vziať.

Amen

Odobierka

Smútočné kresťanské zhromaždenie, milé dietky, rodina, známi a priatelia. V živote sme niekedy dojatí rôznymi prekvapeniami. Niekedy príjemnými, milými, z ktorých sa radujeme, ale veru niekedy i smutnými, bolesťou poznačenými. Takéto prekvapenie ste zažili i vy, milé smútiace a lúčiace sa dietky. Veď kto by bol povedal, že tak zrazu a nečakane odíde, a to navždy, tou poslednou cestou vaša matka? Neverili ste ani prvým hlasom, ktoré vám túto smutnú skutočnosť tlmočili. Veru áno, náhle a nečakane skončila sa pozemská púť vašej matky. Tak náhle odišla, že neviete ani, ktoré boli jej posledné slová, jej posledné myšlienky. Možnože radosť zo skorého stretnutia s vami jej dopomohli k takému náhlemu odchodu?

Nuž, bolo ako bolo, skutočnosť nám táto hovorí, že jej život sa predsa skončil s požehnanou náplňou, v pravom a dobrom zameraní.

Za tento a takýto život vďačte jej dnes vy, dietky, rodina, známi, vďačte priatelia a susedia. Vďačte ale nadovšetko vy, ktorých vás učila rozumieť, chápať a brať život v pravom a dobrom zmysle.

Rozlúčka táto nech preto nie je náhodilá, ale vážna, vďačná, úctou a dôstojnosťou poznačená, lebo tá, ktorá sa od nás odobrala, iste si to zaslúžila svojou svedomitou a statočnou prácou, svojou úprimnou láskou. Popri svojich troch deťoch, Marte, Jánovi a Milanovi, mala ešte i mnohé iné „svoje" deti rovnako rada. Všetkých žiakov zo školských lavíc v Lugu, Šíde, Erdevíku a tu v Laliti milovala, dávala im kus svojho srdca. A za túto lásku, za vľúdne slová, za trpezlivosť a výchovu jej dnes mnohí ďakujú.

Nuž lúčime sa s vďakou a láskou s Elenou Kraskovou, ktorá svetlo dňa po prvýkrát uzrela 4. júna roku 1914 v dome rodičov Karla Zapletala a Júlie narodenej Strehárskej. Ako 30-ročná vstúpila na spoločnú púť manželskú a to s Martinom Kraskom. Ich manželstvo Boh požehnal dcérou a dvoma synmi – Martou, Jánom a Milanom.

Teda, po životnej púti, ktorá trvala 77 rokov a 23 dni, dnes sa so svojou matkou lúčia predovšetkým vďačné dietky – dcéra Marta so svojím synom Egonom, syn Milan s manželkou Vericou a dietkami Jelenou a Vladimírom a konečne syn Ján s manželkou Natašou a synom Mirkom. Z vďaky za lásku svojej matky odovzdajte jej kyticu večných spomienok.

Zosnulá sa lúči i so svojou sesternicou Milotou Mihaljevićovou, narodenou Strehárskou. Po švagrovi Tomášovi Kraskovi sa lúči s jeho synom Martinom a jeho rodinou. Po švagrovi Jánovi Kraskovi sa lúči s jeho dcérami Evou a Máriou a s ich rodinami.

Zosnulú do večného objatia Otca nebeského odovzdávajú kolegovia z lalitskej základnej školy, bývalí žiaci, kmotrovci, svatovci, priatelia, známi a susedia. Nuž, pokoj buď!

Modlitba

Svätý a večný Bože, ajhľa dnes znovu v tomto neistom a zložitom živote, keď ako to aj v Písme svätom bolo poukázané, loďky životov našich sa plavia cez rozbúrené more vášní a žiadostí na tú druhú stranu, kde má nastať večné odpočinutie, k Tebe, Pane, voláme, pripoj sa nám na našej púti, ako si bol a zostal i so spolusestrou našou, tak buď s nami i veď nás na ceste života istotou, pravdou a láskou. Veď tých, čo túžia po Tebe, neponecháš samych. Daj i nám preto k Tebe sa utiekať, v radosti i v žiali s Tebou byť. Napokon, umožni nám i to večné spočinutie nájsť, život nový, život večný, život v Tebe a s Tebou. Otčenáš...

Amen

Anna Zorňanová, *odborná učiteľka*

LÚČENIE S ELENOU KRASKOVOU

Cintorín SEAVC v Laliti

Drahá smútiaca rodina, vážené smútočné zhromaždenie, drahí kolegovia, priatelia a susedovci!

Náhla a nečakaná smrť vyrvala z kruhu rodiny i z nášho kruhu nám všetkým známu pani učiteľku Kraskovú, ktorá ako výkvet svojej dlhodobej práce na škole zanechala generácie a generácie skončených žiakov poznačených vedomosťami a obohatených jej životným optimizmom, ktorý sálal z celej jej bytosti. Mnohí tuná prítomní boli jej žiakmi a predstavujú si jej veselú, usmievavú, dobrácku tvár a jej rodičovský prístup k práci, zvlášť so žiakmi prvej triedy, keď im iste viedla ruku v začiatočnom písaní. Vyhla sa ostrému tónu v práci so žiakmi. Jej teplé slová umožnili deťom cítiť sa príjemne v jej blízkosti a verím, že takou zostane navždy v pamäti.

Skláňame sa nad pamiatkou zosnulej, vzdávajúc jej poslednú poctu nielen ako láskavej matke, milujúcej manželke, ale aj ako vzornej a zaslúžilej učiteľke a verejnej pracovníčke. Poznali sme ju ako obetavú pracovníčku v spolku priateľov detí, ktorý roky úspešne viedla. A vôbec všetky úsilia venovala spoločným cieľom.

Bola šťastná, že mala práve také povolanie, pre ktoré akoby bola zrodená – bola učiteľkou. Takú lásku k deťom, ako mala zosnulá, má málokto a preto aj mohla tak úspešne spĺňať svoje poslanie národnej učiteľky. Bola bohatá láskou k deťom, vedomosťami a skúsenosťami, ktoré štedro rozdávala žiakom, kolegom a známym. Iba takú ju poznáme my – jej kolegovia, vy – jej bývalí žiaci a ostatní známi.

Pre tú svoju nezištnú lásku k deťom a svoju obetavosť dosahovala také pozoruhodné výsledky. Deti pre ňu znamenali život, optimizmus a preto po odchode do výslužby všetky svoje úsilia a lásku venovala svojim štyrom vnúčatám, ktoré si s láskou na ňu spomínajú a za všetko ďakujú – svojej MAMBE. My, ktorí sme boli bližší s ňou, vedeli sme, čo pre nich znamená príchod do domu mamby. Bolo to nesmierne šťastie, ktoré, ako sa im zdá, krátko trvalo. A skutočne trvalo krátko. Teraz sú už ukrátení oň. Veríme, že si budú na ňu s láskou spomínať a nikdy na ňu nezabudnú.

Vo svojej rodine vytvárala priaznivé ovzdušie pre mladých ľudí, svoje deti. Žila skromne. Pracovala pre rodinu, pre svoje deti, vnúčatá a pre spoločnosť. Láska k nim bola hybnou silou v jej počinoch. Jej ideály a pokrokové zásady budú aj naďalej sprevádzať vás, jej deti. Verila vám a nesklamala sa. Žila v presvedčení, že vo vás, svojich deťoch, má spoľahlivých pokračovateľov vlastného životného úsilia. Láskavá a pozorná voči svojmu okoliu bola príkladom človeka hlboko založeného, ktorý má na mysli uskutočňovanie dobra a šťastia pre všetkých, a ktorý sa v prípade potreby dokáže odosobniť.

Uplynulo iba niekoľko mesiacov od smrti pána učiteľa Krasku, manžela zosnulej, a už sa rozniesol chýr o smrti pani učiteľky. Bolo to na neuverenie. Veď o pol druhej vyprevadila svoju poslednú návštevu a potom ju náhla smrť zastavila v práci. Bola neúnavná v práci. Keďže očakávala návštevu drahej dcéry z Nemecka, mala žiadosť uvítať ju v najväčšom poriadku. Mnoho pracovala, ale náhla smrť ju v tom prekazila.

Pohreb Eleny Kraskovej

„Mama, koľko ráz som neprišiel k starému prahu, keď si ma čakala,
keď si nič nečakala, iba to slovko: *mama*.
Mama,
už nečakáš,
roztratila si sa mi
stebielkom po stebielku a vzlykom po vzlyku,
pozvoľna si sa stotožnila s tichom.
Akoby iba ticho bola podstata.
Akoby iba praočami hrudy
bolo možné vidieť neviditeľný svet
na slnci, čo spája."

(*Ľútosť*, Ján Brezina)

Vedomie, že sa lúčime so zosnulou, matkou, človekom vysokých mravných kvalít, je skľučujúce.

Uvedomujeme si však, že je nutné nepoddávať sa žiaľu a obstáť aj v tejto ťažkej životnej skúške. Veď tak by si to želala aj tá, ktorá nás navždy opustila.

Smútiaca rodina, vo svojom žiali nezostávate osamotení. Bolesť nad stratou osoby vám najdrahšej prežívame s vami. Lúčim sa so zosnulou v mene kolektívu základnej školy a vo vlastnom mene. Tichou spomienkou prichodí poďakovať sa zosnulej za všetku obetavú prácu. Jej vlastný prínos pre spoločné dielo bude stále žiť v srdciach jej najbližších, príbuzných, priateľov a známych.

Česť jej svetlej pamiatke. Nech jej je ľahká rodná hruda.

V Laliti dňa 29. júna 1991

ODCHOD DO SPOMIENOK

A tak naši milí rodičia odišli navždy a nenávratne z nášho života. Spomienky na nich si nepretržite oživujeme v našich srdciach. Zašlé časy sa ako sen prelínajú so skutočnosťou.

Boli opravdiví kresťania – poctiví a úprimní, dobrí pedagógovia, svedomití a obetaví pracovníci, učitelia.

Svojim rodičom dobré deti a nám trom dobrí rodičia. Vychovali a vyškolili nás. Bdeli nad nami i vtedy, keď sme boli už dospelými. Radili nám a naúčali nás. Mali k nám vždy iba tie najkrajšie slová.

KOLEGOVIA NAŠICH RODIČOV

na Základnej škole Nestora Žučného v Laliti boli:

Michal Benka, Mária Kyseľová, Emília Heinleinová, Emilija Popovićová, Spira Rakočević, Ján Zorňan, Anna Zorňanová, Ján Fraňa, Juraj Turčan, Johana Turčanová, Ján Očenáš, Anna Očenášová, Miodrag Stojković, Dominka Stojkovićová, Michal Bažaľa, Anna Tereková, Anna Mravíková, Milovan Marjanović, Stevana Cepančićová, Milivoj Pavlović, Vladislav Popović, Ljiljana Popovićová, Mileva Stojanovićová, Dragica Milanovićová, Dragomir Janković.

NAŠI RODIČIA SA NEDOŽILI...

Herbert, Marta, Egon v deň sobáša Merkleovcov vo Frankfurte nad Mohanom, 30. augusta 1994

Milan a Verica Kraskovci, pani farárka Bátoriová a Marta a Herbert Merkleovci po cirkevnom sobáši. Laliť 4. 9. 2004

...pre náš život dôležitých udalostí, ktoré by aj pre nich určite znamenali veľké šťastie a radosť.

Nedožili sa dňa 30. augusta 1994, keď sme sa Herbert a ja osobášili. S ním žijem v šťastnom manželstve už 15 rokov vo Frankfurte nad Mohanom (Nemecko).

Nedožili sa Milanovej, Jankovej a mojej konfirmácie.

Nedožili sa ani dňa 4. septembra 2004, keď sme sa Milan s Vericou a ja s Herbertom osobášili i v slovenskom evanjelickom kostole v Laliti.

Kostol v Laliti

A ŽIVOT OPÄŤ BEŽÍ ĎALEJ...

Pri istej príležitosti v dávnom roku 1966 navštívila ma mama v Novom Sade. Teta Milotka, ktorá tam stále bývala, sa prišla na ňu pozrieť spolu s manželom, a keďže času bolo dosť, vybrali sme sa na krátky výlet do Fruškej hory, ktorá je na krok od Nového Sadu. Vychutnávali sme jej krásu, vôňu, ale keď človek má za sebou poriadny kus života, ani o spomienky nebýva núdza, a tak sa i v mame prebudili. Nahlas privolala časy, keď bola v Srieme učiteľkou a keď ju tam navštívila sesternica Milotka... Nie div, Sriem je pekný, taký hrboľatý, zelený, voňavý, inakší... A bolo tu ešte niečo, v Srieme zostali i mamine najkrajšie roky, a tam si na ňu počkala i láska, taká veľká a krásna, že obidvom na celý život vystačila...

*

Neskoršie som i sama chodievala do Fruškej hory s rovnakým oduševnením. Učarila mi svojou prírodou. Dobre sa cítim i v Erdevíku a dodnes si rada doň zájdem, kedykoľvek mám príležitosť. Blízki sú mi i ľudia, ktorí tam žijú, stále sa máme o čom rozprávať. Som predsa jednou z nich.

A ja dodnes neviem, čo za tým je? No ani nemienim veľmi sa tým zaoberať. Jednoducho Sriem mám rada, tam som sa narodila. Mám rada i Báčku, i Banát, stadiaľ pochádzajú moji rodičia, tam som strávila svoje mladé roky. A som šťastná, že je tomu tak.

Mám rada i Nemecko, tam žijem a je mi v ňom dobre, a mám rada i Prahu, i Bratislavu... mám rada celý svet.

Keby len tej spravodlivosti bolo v ňom viac, mala by som ho ešte radšej!

Milan Krasko

MOJI, NAŠI RODIČIA

Bol tretí deň v týždni, štvrtý v šiestom mesiaci roku ôsmeho tretieho milénia. Tri stoličky sú voľné, sedím na štvrtej. Šiesta odbila, dívam sa do vyblednutého mesiaca tajuplno pozorovateľskými a trojdimenzionálne – miléniovými očami.

Dvadsaťštyri hodín je interval medzi včerajškom a zajtrajškom, obdobie krátke, i dlhé na to, aby sa niečo dožilo, pochopilo, zaznamenalo alebo vytrelo. Aby sa život zrodil vlastnými a pred našimi očami, ten prírodný jav potrebuje deväť mesiacov, niekedy sa začne aj desiaty alebo...

Večné tajomstvá o kvalite dosiahnutého a dosahu neuskutočneného v človeku boli odjakživa, sú i teraz, navždy budú. Existencia bude aj bizarná, aj bimorfná, nepochopiteľná pre všetkých ľudí. Pre mňa tiež! Uvažoval som, premýšľal o jestvovaní existujúceho, ešte stále som zamyslený v samote, ale i potešený tým, že predsa nie som sám. Myslím si, že ma obklopovali myslitelia sugerujúc mi, aby som nebol na ich druhej strane, aby som odišiel tam, kde mnohí už boli a ja som ešte ani nekročil.

Poslúchol som ich radu a vlastné svedomie, pokúsil som nájsť seba v svojej najbližšej rodine. Zdanie, či skutočnosť? To je to: skromná koliba, dom alebo palác – všetko jedno. Dom pre dvoch. Symbióza bytostí, ktoré začínajú a rodia nové. Tak sa tá reťaz odjakživa nadväzovala donekonečna, koliby rástli, rodila sa spokojnosť šťastných, i trápenie, a všetko opäť a znova...

V tých biotických reťaziach vytvárali to, čo vytvárať vedeli všetci tí vtedajší moji, aj ich predkovia, aj budúcich budúci. Život tak oslnil prarodičov mojich a oni svojím jasaním a srdečnosťou povzbudili novonarodených potomkov svojich, rodičov mojich, našich.

Rodič po veľkej vojne bol tvorca a opatrovateľ, režisér a priateľ, krotiteľ a podporovateľ, mysliteľ a učiteľ... Vydržali to všetko naši rodičia!? Ako, pýtame sa teraz tak, ako sa oni pýtali vtedy. S ktorou dávkou strachu z opätovného krachu, s akou obetavosťou spolucítiac s toľkými obeťami. Spytovali sa, ako kúpiť stravu pre dievčatko a dvoch chlapcov, čo urobiť, aby sa trasovala cesta, na ktorej sa privoláva slobode, slobode a len slobode?

My tri deti sme necítili nedostatok peňazí. Požadovali sme len svoju kašičku a fľaštičku. Rodičia, ako aj všetci vtedajší ľudia, živili sa skromne, malou lyžicou. Jediná radosť im bol zriedkavý žart a detská hra. Tak to bolo vtedy, taký bol pulz života nebojácnych sŕdc dvoch rodičovských bojovníkov.

Aj neskoršie bolo „vojen" a menších zrážok, degradujúcich, bez zbrane, na bojovej relácii: človek – človek, človek – spoločnosť, človek – štátne zriadenie. Koľkokrát naši rodičia držali jazyk za zubami, akokoľvek im to ťažko padlo, vypili kalich horkosti do dna alebo sa pokorili pred takými, čo velebili nemravnosť – to len predpokladáme a tušíme z ich zriedkavého rozprávania. Boli sme malí a nerozvážni, oni veľkí v našich, ale i cudzích očiach, neveľmi prítomní na veľkej scéne.

Naši rodičia mali dobré meno, keď ich hodnotili tí, ktorí vedeli, kto akému oceneniu podlieha.

Prichádzali aj krajšie časy, keď sa úsmev neskrýval a nekradol. Mamba a apta (tak ich volali vnukovia), sa tešili zo svojich a zo všetkých detí, starali sa o nás a o ne na pätorku, lebo boli pedagógovia. Vedeli aj vo všetkej tej biede usmerňovať deti, aby v budúcnosti, dokonca aj vtedy, keď už budú mať šediny, nežili v biede. Za tie ich hrdinské skutky vďačím im osobne, v mene sestry a brata, ale aj v mene mnohých sestier a bratov pokorného a pobožného ľudského rodu. Lebo nie nadarmo bolo povedané: *Gens una sumus* (Sme jedna rodina).

My traja sme vyrastali, ale ešte stále sme detskými očami vpíjali všetko to, čo sa mohlo a dalo. V rodičoch sme videli ochranu nechápajúc, ako oni to dokážu preniesť na nás. Odrastali sme bezstarostne, bez analýz všetkých ich starostí, ukolembaní do reality vďaka bájom, lebo sme mali predobrých mamu a otca.

Naše školenie prebiehalo tak, ako sme my chceli. Koľko sa pritom zriekali naši rodičia, nikdy sa nedozvieme, lebo každý rodič vie, že dieťaťu netreba rušiť sen o idylickosti, alebo aspoň nerobiť to pričasto. Naši rodičia boli šetrnejší ako väčšina ľudí v našom okolí, tomu učili aj nás a my sme sa pýtali, či to musí byť práve tak. Uctievali sme si rodičov a ich konanie, všetku tú skromnosť a vedomosti, ktorými fascinovali najprv nás, ale i známych, spolupracovníkov, rovnako zmýšľajúcich ľudí, dokonca aj takých, čo s nimi nemali mnoho zhodných názorov.

Starí Rimania povedali: *Tempora mutantur, et nos mutamur in illis* alebo Časy sa menia a my sa meníme s nimi. To každý skúsi, ale mnohí nechcú uznať všetky tri alebo aspoň jednu svoju metamorfózu, či tú u všetkých, alebo aspoň u niekoho svojho. Prichádzajúce roky v niečom zmenili aj Elenu, aj Martina, aj Martu, aj Milana, aj Jána. My traja sme viac neboli takí malí, ale ani takí veľkí, aby sme sa mohli predierať životom bez poradcov. Rodičia zošľachťovali všetko to, čo sa nám nedarilo, mali na to síl a vôle. Ich dobrota sa mohla porovnávať len s múdrosťou, trpezlivosťou a pobožnosťou velikánov.

V týchto dňoch, rokoch, desaťročiach, vraciame sa v myšlienkach do obdobia našej ranej i neskoršej mladosti, potom zrelosti a do čias, keď sme boli spolu s rodičmi, a oni s nami ešte väčšmi. Často

sme im nerozumeli, budovali sme vlastné princípy ľubovoľne, v behu, v rozmare a nejakom len nám známom zadosťučinení.

Rodičia nám tolerovali aj nevedomosti, aj buričské výtržnosti, trpezlivosťou usmerňovali tie zahmlené zásady k bystrejším prúdom budúceho obstátia. Každý chcel a musel prijať ich podanú ruku, posmeľujúce výchovno–duchovné pokyny, lebo ak sa kadečo môže i neprijať, toto sa nesmelo odmietnuť. To je hodnota nad všetky ostatné, bohatstvo, ktoré nemôže zlyhať, to každý rodič vlastní a MUSÍ prenášať na tých, ktorí sa rovnako tak raz tiež stanú rodičmi...

Tento príbeh by bol veľmi zdĺhavý, keby obsahoval sporadické či časté detaily. Možno by sa tak dalo hlbšie ponoriť do tajomstiev a krásy žitia, no aj s málo slov, esenciálne, sa môže vzdať uznanie ľuďom. Našim rodičom to uznanie a úcta patria polyvalentne – a na všetky časy.

Vďaka im za všetko!

Kraskovci najradšej letovali pri mori

Ján Krasko

MOJA MLADOSŤ A MOJI RODIČIA

Narodil som sa 13. novembra roku 1950 v Erdevíku.

Sotvaže som mal rok, keď sa moji rodičia z Erdevíka presťahovali do matkinho rodiska, Lalite.

Tu som strávil svoje hravé a veselé detstvo, ktoré sa mi dobre uchovalo v pamäti.

Už ako deväťročný chlapec som chodieval do Zorňanovej pekárne po čerstvé rožky, lebo brat Milan a sestra Marta chodili doobedu do školy. My, žiaci nižších ročníkov – od prvého po štvrtý – museli sme ísť poobede.

Kým som sa vrátil z pekárne domov, mamika, ako sme volali našu starú mamu, strhla smotánku z mlieka, ktorú som si natrel na rožky. Na rožkách so smotanovou nátierkou som si potom sladko vychutnával.

Keď som o tom rozprával svojej kolegyni na pracovisku, vhĺbila sa do svojich myšlienok, trochu sa zamyslela a potom mi povedala: „Moji rodičia boli chudobní, prvý raz v živote som rožok ochutnala, keď som mala už temer 18 rokov, keď som už bola zamestnaná." I ja som sa zamyslel – nad jej minulosťou.

Keď som vychodil základnú školu, stal som sa žiakom Strednej chemickej školy vo Vrbasi. Býval som súkromne.

Môj nepokojný duch ma nepretržite prenasledoval, pobádal k niečomu, k práci. Nuž čo? Kúpil som si skromné laboratórium na zhotovovanie fotografií a tak som si ich sám vyrábal.

Po absolvovaní strednej školy som sa všemožne usiloval zamestnať sa v Novom Sade. Prvé pracovné miesto som dostal v továrni Kulpin. Práca bola zaujímavá, ale plat malý. Rozmýšľal som o tom, ako by som si mohol nájsť inú prácu. O niekoľko mesiacov som sa dozvedel, že Zorka, továreň na výrobu minerálnych hnojív v Subotici, potrebuje robotníkov, nuž som odišiel ta. Prešlo asi pol roka a zavolali ma do vojska. Po návrate z vojenčiny, som sa zamestnal v „mojom" Novom Sade vo Vetprome. Moje posledné pracovisko bolo od roku 1977 po rok 2008 v novosadskej rafinérii.

V tom čase, keď som pre malý plat rozmýšľal zanechať továreň Kulpin, rodičia mi boli dobrí poradcovia. Boli opravdiví ctitelia svojich detí. Hovorili mi, aby som zotrval na tom pracovnom mieste,

a že práve tých niekoľko mesiacov mi možno bude raz chýbať do plnej pracovnej doby. Vďaka ich múdrym radám by môj odchod do výslužby skutočne trval dlhšie. Chýbajú mi ešte 4 roky.

Moje civilizačné ambície sa postupom času rozrastali. Za svoj prvý plat som si kúpil športový bicykel značky FAVORIT z ČSR, ktorý stál viac. O niekoľko mesiacov som vlastnil motocykel značky TOMOS – APN HIPI. V tom čase, keď bolo veľa hippikov, mať takú motorku vyvolávalo senzáciu.

Tak ako aj iní mladí ľudia, i ja som kráčal s duchom času. Mal som dlhé vlasy a bradu.

Moje ambície, keď šlo o dopravné prostriedky, nezostali pri motorovom bicykli. Roku 1975 som si kúpil osobné auto značky Citroën či Spačeka. Tak rýchle som išiel vpred, že som si začal myslieť, že je môj celý svet. Auto by som si nemohol kúpiť, keby nebolo výdatnej podpory rodičov, sestry, brata a ešte i bankových úverov.

Na tom dobrom motorovom koníku brat Milan a ja sme z Lalite odišli navštíviť sestru Martu v Nemecku. A len počas jedného mesiaca sme boli vo ôsmych európskych štátoch: v Maďarsku, Československu, Nemecku, Francúzsku, Belgicku, Luxembursku, Švajčiarsku, Taliansku, najazdili sme 10 000 km.

Zamladi hnaný túžbou spoznať iné štáty, niekedy ma cesta odviedla do Československa a Poľska, kde som vedel zostať i do dvoch mesiacov u svojich priateľov. Jediné spojenie s rodičmi boli pohľadnice z miest, v ktorých som pobudol.

Mama, ako všetky dobré mamy, moje pohľadnice ukazovala iným a nosila ich so sebou. Mnohí mi závideli, ako som trávil čas.

Chvála Bohu, mal som dobrých rodičov a tí nás mravne a hmotne pomáhali. Keď som sa oženil, manželkini a moji rodičia nám tiež pomohli, aby sme si kúpili byt.

V súčasnej dobe som otcom a starým otcom. Ako mi pribudol syn a neskôr i vnúčatá, pribúdali i starosti.

Život, ten najlepší učiteľ, naučil ma chápať vznešené úlohy rodiča. Keď deti žijú v zhode a vzájomnom porozumení s rodičmi, to napĺňa radosťou a šťastím i rodičov i deti.

Pre spoločný život dvoch či troch generácií v základnej spoločenskej jednotke – rodine je potrebné, aby členovia jednotky boli trpezliví, znášanliví a tolerovali určitúsi činnosť, aby v rodine nedošlo k roztržke. S vývojom spoločnosti takých rodín je stále menej.

Keď ide o rodinu vyčlenenú zo širšieho rodinného zväzku, i tu musí byť vysoký stupeň tolerancie medzi staršou a mladšou generáciou.

Naši rodičia nás na vlastnom vzornom živote naučili, aký máme mať vzťah k svojim deťom. Ako chápať ich problémy a spoločne ich riešiť.

Neskoršie sme uvideli, že v živote býva aj inak. Veď my sme teraz rodičia a starí rodičia, časy sa zmenili, treba inak aj reagovať.

Žijeme rýchlym životom a nemáme času venovať sa svojim deťom. A keď im hovoríme o živote našich rodičov, po boku ktorých sme rástli, a že i tri generácie žili v zhode a v láske, nevedia to pochopiť.

My starší, ktorí sme zažili spoločný život niekoľkých generácií, máme na tie časy trvalé spomienky. Máme čo porovnávať, ten život voľakedy a dnes.

Egon Merkle

MAMBA A APTA

Takto som oslovoval svojich starých rodičov – kým som bol celkom malý, kým som sa učil rozprávať. Spojil som si, ktovie prečo, *mam*a + *ba*bička, takže z toho bola Mamba, a Apta je od slova *apka*, ibaže to *k* som vtedy ešte nebol zvládol a tak som si, ako to robí väčšina detí v tom veku, zavolal na pomoc *t.* A to moje Apta bolo potom všetkým také sympatické, že ho aj oni často tak oslovovali. A viem, že tiež to robili s veľkým A.

Na svojich starých rodičov si zachovávam trvalú pamiatku. Často sa v myšlienkach vraciam na krásne dni, ktoré som u nich trávil. Ako najstarší vnuk prvých šesť rokov som ich mal iba pre seba. Je zaujímavé, ako si deti ľahko privlastnia ľudí, ktorí sú im blízki a majú ich radi. V mojej naivnej detskej hlave oni boli iba moji a patrili len mne.

Po čase pribudol ďalší vnuk, Mirko, a neskoršie i Jelena a Vladko. Rýchlo som si na to zvykol, pretože Mamba a Apta nerobili medzi nami žiadny rozdiel, všetku svoju lásku spravodlivo na nás delili a všetkých nás mali úprimne radi. Ale aj my ich! Vtedy som to iba cítil, a dnes to už viem.

Spomedzi všetkých vnukov práve ja som bol ten, čo býval od nich najďalej, medzi našimi bydliskami bolo viac ako 1 300 km. Navštevoval som ich spolu s mamou a neskoršie, v dospievajúcom veku i sám, dvakrát do roka. Viackrát prišla i Mamba k nám do Nemecka.

Do školy som začal chodiť 6. septembra 1977. roku v nemeckom Bad Homburgu. Pamätám sa, že všetci prváci, naša učiteľka, rodičia a príbuzní šli toho dňa predpoludním najprv do kostola. Tam sme dostali Božie požehnanie a iba potom sme šli do školy. Mamba bola vtedy s nami, lebo mame záležalo na tom, aby ona ako bývalá učiteľka tiež bola prítomná, keď sa stanem žiakom.

Moja prvá učiteľka sa volala Hönigová. Keď sa mama s ňou zoznamovala, povedala jej, že i moja stará mama je učiteľkou na jednej zo slovenských škôl v Juhoslávii. Všimol som si, že sa ony dve potom rozprávali medzi sebou po slovensky. Pre mňa to nebola nijaká zvláštnosť, nevenoval som tomu žiadnu pozornosť preto, že fungovanie vo viacerých jazykoch bolo pre mňa už vtedy samozrejmosťou. Ľudia okolo mňa hovorili všelijako a vždy si rozumeli. No bol som aj dosť malý, v tom veku sa deti takými vecami nezaoberajú, ak len nie sú k tomu prinútené.

Keď sme prišli zo školy domov, Mamba mi povedala, že pani učiteľka Hönigová pochádza z Československa a že už mnoho rokov žije v Nemecku. No ja som sa so svojou učiteľkou nikdy nerozprával po slovensky, vždy iba po nemecky, tak ako i moji spolužiaci.

Každému odchodu do Lalite som sa tešil. Vo Frankfurte som nastúpil do lietadla a po ani dvojhodinovom lete som už bol na letisku v Surčine. Tam na mňa spravidla čakal môj dobrý ujko Janko. Z letiska sme sa na aute rýchlo dostali do Nového Sadu (zhruba to trvalo toľko, koľko i moja cesta lietadlom). U neho som prenocoval a na druhý deň poďho s ujkom do Lalite.

A tam bolo tak pekne! V meste je inak, tam sa nedá tak bezstarostne žiť, ani vystrájať ako na dedine. Tu je človek oveľa väčšmi svoj, treba len mať fantáziu a smele skusovať svet. Okrem toho Mamba vynikajúco varila, u nej mi všetko chutilo, a piekla i výborné koláče. Veru ešte i dnes cítim chuť jej krempity alebo torty. Pamätám sa, ako veľa vajec rozbila zakaždým, keď robila nejakú tortu. Ale čo potom robíš s toľkými škrupinami? – pýtal som sa jej. Mamba mi hneď povedala, ako sa najlepšie dajú zúžitkovať. Treba ich len dobre osušiť, pomrviť a potom dávať sliepkam. Aby dobre nosili vajká, potom bude zase nová torta alebo krempita, – hovorila mi. Sám som potom sliepkam každý deň dával pomrvené škrupiny, aby sme mali čím viac vajec.

Apta sa so mnou rozprával o výučbe na škole a boli i chvíle, keď sme si spolu zaspievali. Napríklad:

Komm, lieber Mai und mache
die Bäume wieder grün.
Und lass uns an dem Bache
die kleinen Veilchen blüh'n…!
Alebo...
Milý máj, teba čakám,
aby stromy znovu ozeleneli
a vedľa potoka nám
malé fialky zakvitli...!

Čudoval som sa: ako to, že Apta vie aj po nemecky spievať? No najviac sme spievali slovenské piesne. A veľaráz mi rozprával i zaujímavé rozprávky.

Bol som žiakom druhého ročníka základnej školy. Vianoce len-len že neprišli, ale na naše veľké potešenie niekoľko dní skôr prišla naša Mamba. Tak tento veľký kresťanský sviatok bol pre nás ešte slávnostnejší.

Jej pracovité ruky nikdy nezaháľali. Mama ešte predtým kúpila biely papier no a Mambe viac nič nebolo treba, hneď sa pustila do práce. Zhotovila utešené hviezdičky, ktorými sme vyzdobili náš stromček. Uschovali sme si ich a dodnes každý rok nimi zdobíme vianočný stromček.

Mamba bola u nás tak asi tri týždne. Ja som práve mal zimné prázdniny a bol som po celý deň s ňou. Boli to pre oboch pekné chvíle, plné radosti a šťastia. Nikdy nesedela bez práce, ale predsa celá patrila mne, o všeličom sme sa rozprávali a vždy sa snažila pripraviť práve tie jedlá, ktoré ja mám rád. Bolo to také samozrejmé, a pritom spontánne, úprimné, bez mnoho slov.

Počas víkendových dní, keď i mama mala voľný čas, odišli sme na výlet na Taunus. Je to pohorie s vrchmi okolo 900 m nadmorskej výšky. Vzali sme si, pravdaže, sánky, bez tej rekvizity sa na Taunus nechodí.

Mamba si pri tejto príležitosti nostalgicky zaspomínala na svoje mladé časy, keď bola učiteľkou v Srieme, lebo jej hory Taunusu pripomínali oblé sriemske kopčeky.

Keď prišli letné prázdniny, mama a ja sme sa, a ako inak, vybrali do Lalite. Cestovali sme vlakom do Prahy, tam sme pobudli niekoľko dní, potom ešte zopár dní v Bratislave a Budapešti. Potom sme prišli do našej Lalite, kde bolo vlastne najkrajšie. Tam sme boli doma.

Mamba a Apta sa nám veľmi tešili a pes Merry stále vrtel chvostom a od radosti na nás vyskakoval. Tušil, že v hre bude mať spoločníka. A veru ho mal, a to každý deň. Vystrájali sme všelijaké kúsky, hra nemala konca-kraja.

Jedného dňa Mamba mi hovorí: „Egika, si ty počul ako sliepka kotkodáka? Kotkodák, kotkodák, znesiem vajce ako klát... Ona kotkodákaním oznamuje, že zniesla vajce a že my dvaja máme teraz ísť ku hniezdu a vidieť, či sme dobre počuli." Lenže hniezd bolo viac, tak sme išli od jedného k druhému, kým sme vajce nenašli. A odvtedy, len čo sliepka zakotkodákala, už som bol pri hniezde a ešte s teplým vajcom bežal do kuchyne.

Bolo nám veselo a príjemne, keď k našim starým rodičom prišli na návštevu bratranec Mirko a sesternica Jelena (bratranec Vladko vtedy ešte nebol na svete).

Boli sme dosť neposední, nijako sme nemohli dlho byť na jednom mieste, stále sme niečo robili. Radi sme sa šplhali na stromy, najradšej na morušu na dvore. Pre istotu pod morušou vtedy stál ujko Milan. A nechýbalo ani upozornenie starých rodičov, aby sme dávali pozor na seba, aby sme nebodaj nespadli a neublížili si.

Keď som už trochu narástol, bol som starým rodičom trochu i nápomocným. Pílil som a rúbal drevo, pomáhal som v záhrade a pri iných prácach – zakladal oheň v šporáku, šiel do obchodu alebo k susedovcom po mlieko.

Ujko Milan s rodinou býval v Odžakoch. Bol som viackrát u nich a s ujkom som po celé hodiny hrával šach. Raz som u nich oslávil i novoročné sviatky. Keď ujko Milan prišiel do Lalite, vyskúšali sme naše šťastie v hre na tombole.

Ujko Janko rád chytal ryby na udicu na Dunaji a keď bol v Laliti, šli sme na kanál Dunaj-Tisa-Dunaj. Na rybačku sme šli zavčas rána, viackrát sa nás, kým sme tak pri tichosti sedeli, chcel zmocniť i spánok. Nedovolili sme, aby sa nám také niečo stalo, lebo ak by sme prišli domov s prázdnou kapsou...

Naša Mamba z tých rýb, čo sme nachytali, vždy pripravila chutný obed.

Čo ešte záverom povedať o svojich starých rodičoch? Zhrnul by som to do niekoľkých viet: obaja boli úprimne oddaní náboženstvu. Apta hovoril rozvážne, ale málo. Mamba nebola skúpa na slová, ale všetko, čo hovorila, bolo premyslené a malo svoj cieľ.

Apta zomrel v novembri r. 1990 a Mamba v júni r. 1991. Bol som už veľký, skončil som strednú školu. Odvtedy ubehli roky, ale si na svojich starých rodičov s láskou spomínam. Budem sa snažiť dodržať v živote tie princípy, ktoré aj oni považovali za základ ľudského bytia, pretože sú univerzálne a večné.

Česť ich pamiatke!

II
HĽADANIE KOREŇOV

*

Carasco

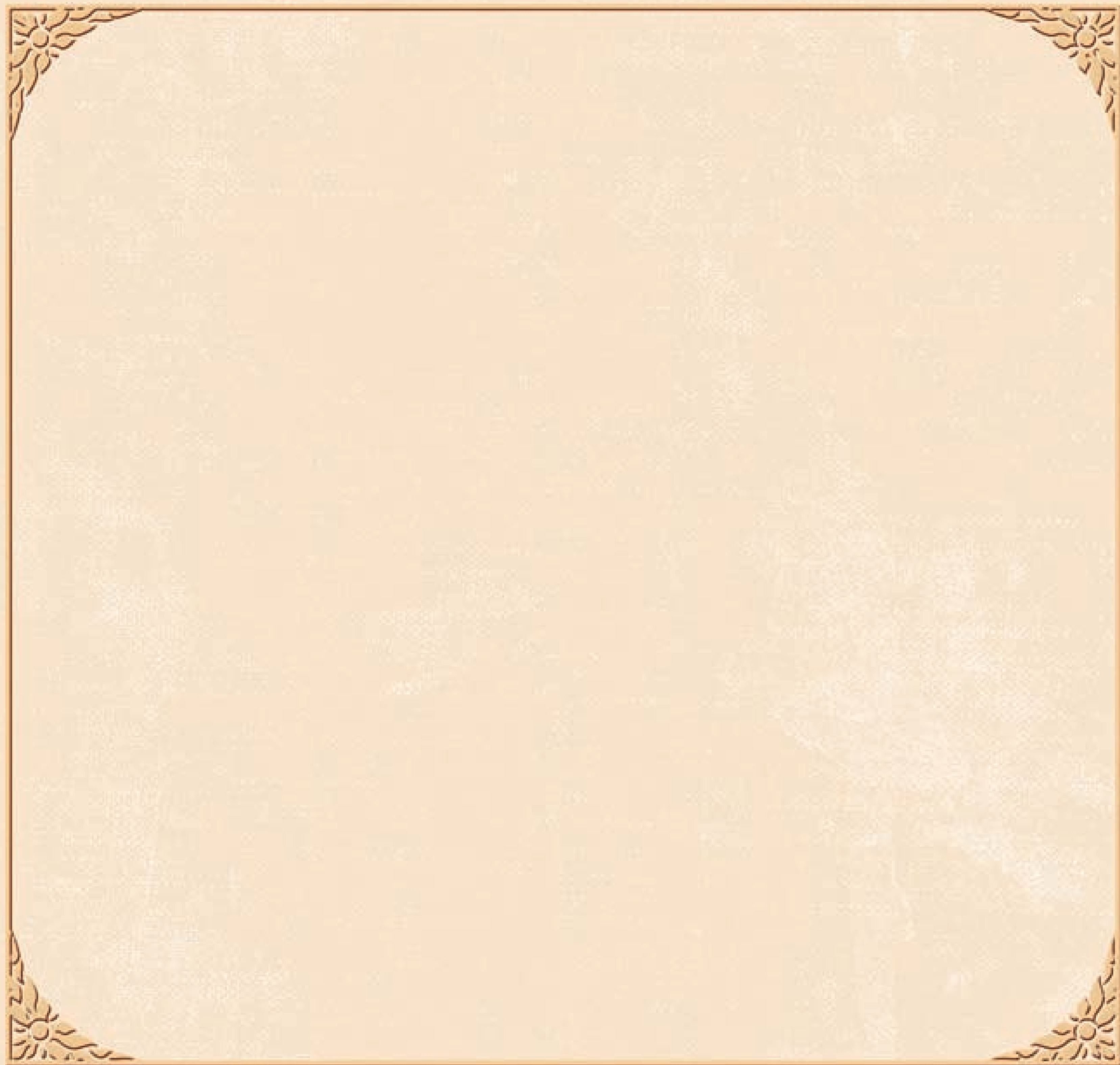
*

Kraskovo

*

Kraskovci

*

Marta Merkleová

HĽADANIE KOREŇOV NA SLOVENSKU

Gemer a Malohont, južné Slovensko, nás oduševnili krásnou prírodou, históriou a ľuďmi. Dedinky sú tu malé, často je v nich i menej ako 200 obyvateľov. Pre nás to bolo zaujímavé, hotová romantika, ale sme si boli vedomí toho, že sa tam neľahko žije.

A ako tomu bolo voľakedy, predtým ako Slováci začali opúšťať túto krásnu prírodu a za skyvou chleba ísť do neznáma, hľadať svoj domov na Dolnej zemi? Dozvieme sa, aspoň sčasti, na tvári miesta, lebo sme sa za odpoveďou na túto otázku do tých krajov, teda na Slovensko, práve vybrali.

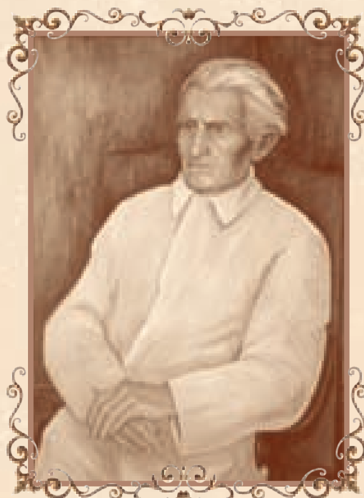
Dňa 27. augusta 2008 som sa so svojím manželom Herbertom vybrala na cestu do Kraskova. Prečo práve do tejto osady? Nuž preto, že som sa z knihy profesora Dr. Daniela Dudka *Priezviská juhoslovanských Slovákov* dozvedela, že Kraskovci pochádzajú z dedinky Kraskovo.

Obecný úrad v Kraskove

Kilometer za kilometrom a boli sme čoraz bližšie k vlasti mojich predkov. Hoci som na Slovensku bola už niekoľkokrát, tentoraz to bolo celkom inak. Šla som s určitým cieľom – do „môjho" Kraskova. Už sám vstup na teritórium Slovenska sa líšil od všetkých predchádzajúcich. Ani na hranici nás viac nečakali namosúrení uniformovaní colníci a policajti. Teraz sú aj tam inakšie poriadky, je to skrátka povedané Európa a hranice v tej starej podobe viacej neexistujú.

Cesta do Kraskova nás viedla vedľa Bratislavy, Nitry, Zvolena, Detvy, Lučenca, Rimavskej Soboty... Boli sme zvedaví, čo tam na nás čaká. Nepoznáme nikoho, cestujeme k úplne neznámym ľuďom a predsa sa tešíme. Ako je to možné?

Básnik Ivan Krasko

Pred obecným úradom sa hrali deti a na lavičke sedel istý starší pán. Keď sme zaparkovali, vstal, pozdravil nás a povedal, že nás na obecnom úrade už očakávajú. V tej chvíli sa zjavila i starostka obce, pani Zdena Očovayová, a srdečne nás privítala. Na úrade nás potom ešte uvítala najstaršia Kraskovčanka, 86-ročná pani Júlia Šramková a úradníčka Zdenka Očovayová mladšia. Ponúkli nás domácimi *pampúchmi* a kávou, čo nás po dlhej ceste občerstvilo.

Ubytovaní sme boli v hoteli Drieňok na Teplom Vrchu, v dedine vedľa jazera s najteplejšou vodou na Slovensku. Hotel sa nachádza v chránenej prírodnej oblasti, ktorá dakedy patrila nemeckému šľachtickému rodu Coburgovcov (čítaj ko-), ktorí roku 1827 získali významné majetkové postavenie v Uhorsku.

Rodný dom Ivana Krasku v Lukovištiach

Neďaleko Kraskova je dedinka Lukovištia, kde sa 12. 7. 1876 narodil, a tam je i pochovaný, básnik a chemik Ing. Dr. Ján Botto, veľký slovenský básnik a tvorca moderny, ktorý svoje básne písal pod krycím menom Janko Cigáň, a neskoršie pod pseudonymom Ivan Krasko.

Pamätná izba Ivana Krasku v Lukovištiach

Boli sme pri jeho hrobke a vzdali sme poklonu životu a dielu tohto veľkého slovenského básnika. Vedľa neho večným snom odpočíva jeho manželka Elena Bottová, rod. Kňazovičová. V Lukovištiach sme navštívili aj jeho pamätnú izbu – múzeum a pozreli sme sa i na jeho rodný dom.

Pri príležitosti 50. výročia smrti Ivana Krasku (3. 3. 1958) sme navštívili

Gemersko–malohontské múzeum v Rimavskej Sobote a výstavu o živote a diele tohto veľkého básnika.

Dedinka Drienčany sa nachádza v blízkosti Kraskova a Lukovíšť. Tam sme si obzreli tzv. Slnečné hodiny.

V Drienčanoch sme vzdali poctu zberateľovi slovenských ľudových rozprávok Pavlovi Dobšinskému (1828 – 1885), ktorý bol v tejto osade evanjelickým farárom. Vďaka nemu sú slovenské ľudové rozprávky dnes známe i mimo hraníc Slovenska.

Po obchôdzke týchto osád sme sa vrátili do Kraskova. Starostka obce Kraskovo, pani Očovayová, nás poprosila napísať pár slov do kraskovskej kroniky. Poctila nás tým a radi sme vyhoveli jej žiadosti:

Náhrobný kameň Ivana Krasku, Lukovištia

Milá pani Očovayová, vážení Kraskovčania!

Z príležitosti nášho pobytu v Gemeri a Malohonte a zvlášť v „mojom“ Kraskove, chcem sa Vám prihovoriť a popriať všetko najlepšie.

Slnečné hodiny v Drienčanoch

Narodená som v Šíde, ktorý sa nachádza vo Vojvodine a patrí do Srbska. Moji rodičia, Martin Krasko a Elena, rod. Zapletalová, boli učitelia v Laliti (Vojvodina). O rodine Kraskovcov píšem knihu a na Slovensku pátram po našich kraskovských koreňoch. Podľa profesora Dr. Daniela Dudka, my Kraskovci by sme mohli pochádzať z Kraskova. Je to aj moja mienka a tak sa cítim trochu i Vašou.

Marta Merkleová pri pamätníku Pavla Dobšinského

Môj manžel Herbert je Nemec, s ním a synom Egonom žijem vo Frankfurte nad Mohanom.

Z rodiny Kraskovcov ešte nikto v Kraskove nebol. Keď odídeme k našim do Vojvodiny, bude mnoho reči o „našej“ dedinke a jej srdečných obyvateľoch.

Kraskovo 5. 9. 2008

Marta Merkleová
Herbert Merkle

Pri tejto príležitosti sme na Obecnom úrade odovzdali niekoľko darčekov, medziiným pre každého kraskovského žiaka – ceruzku.

A ako dar som všetkým Kraskovčanom venovala svoju báseň:

Marta Merkleová píše do kraskovskej kroniky

Herbert Merkle má do kroniky tiež čo pripísať

Kraskovo

Voľakedy, v časoch dávnych,
niekoľko párov manželských,
zanechalo hrudu rodnú:
odsťahovali sa na Zem dolnú.
Rozlúčili sa s dedinkou KRASKOVO
i so všetkým, čo dovtedy ich bolo.
Odišli tam, kam ich volala:
BÉKÉSCSABA, neznáma, ich nezlákala.
No Kraskovcov ďalšia viedla cesta
do KOVAČICE – pekného, malého mesta.
Vyše dvesto rokov je tomu:
prv než odišli z KRASKOVA, z rodného domu.
Už dávno ich domov je VOJVODINA,
táto pekná Panónska rovina.

27. 8. 2008
Marta Merkleová

*

Po kratšom čase sme začali pátrať po priezvisku KRASKO. Deň za dňom sa nám otvárali nové „dvere“, dostávali sme sa po nové cenné informácie. Všetko šlo akoby po masle. Začali sme vstupovať do minulosti... Veľká radosť vyplnila moje srdce a túto radosť si chcem podeliť i s tebou, milý čitateľu tejto knihy.

Podľa ústneho podania starších Gemerčanov a Malohonťanov, ako i podľa literatúry (napríklad knihy *Pôvod dedín Kraskova a Lukovíšť* z pera básnika Ivana Krasku z roku 1937), po asi 13. storočie táto časť južného Slovenska mala prekrásne lesy, lúky, rieky a jazerá, bola ale neosídlená. Králi, farári a majitelia týchto pozemkov, týchto prírodných krás, hľadali kolonistov na rôznych stranách Európy.

Manželia Merkleovci Zdene Očovayovej odovzdávajú darček – zarámovanú báseň Kraskovo Marty Merkleovej

Evanjelický kostol v Kraskove

A v 13. i 14. storočí prichádzajú sem cudzinci rôznych povolaní (baníci, remeselníci, roľníci) z Čiech, Nemecka a Talianska.

Sústreďme sa na Talianov, lebo je to pre rodinu Kraskovcov najzaujímavejšie. Časť prisťahovalcov pochádzala z Ligúrie, oblasti v Taliansku neďaleko Janovského zálivu, v blízkosti miest Rapallo a Chiavari na talianskej riviére, presnejšie z dedinky ***Carasco***.

Kolonisti, ktorých ohľaduplní staroosadlíci volali hostmi, si v novej vlasti, teda na dnešnom južnom Slovensku, založili sídlisko, ktorému dali meno svojho rodného mesta: CARASCO.

Kolonisti postupne osvojili i hory. Boli medzi nimi ľudia všelijakých povolaní, najviac baníci a natierači (remeselník, ktorý natiera steny vápnom, farbou, maliari, ako sa to u nás hovorí), ale i iní remeselníci, potom i roľníci, ktorí obrábali lúky vedľa riek a starali sa o to, aby dedinčania mali čo jesť. Carascovčania si vystavali i kostol a interiér ozdobili krásnymi freskami, možno najkrajší je kazetový strop. Kostol bol pôvodne katolícky a po reformácii sa stal evanjelickým.

Storočia ubiehali, veľmoži štátne hranice posúvali a v súlade s tým sa zakaždým trochu zmenilo i meno dedinky: ***Karazkou***, potom ***Crasco*** alebo ***Karásko***, ***Karaszkó***. Od roku 1920 má názov slovenskú podobu – **KRASKOVO**.

Podľa knihy *Pôvod dedín Kraskova a Lukovíšť*

Kazetový strop v evanjelickom kostole v Kraskove

od Ivana Krasku „...pomenovanie Kraskova vzniklo v súvislosti s názvom talianskej obce Carásco, odkiaľ pochádzali kraskovskí kolonisti... Pomenovanie ľudí podľa obce, odkiaľ pochádzali, je a bolo vždy veľmi časté. Roku 1717 sa z Kraskova a i z Lukovíšť odsťahovalo niekoľko rodín na Čabu a tam niektoré z nich pomenovali Krasko a Lukovický, hoci ich pôvodné mená doma boli iné; Kraskovo meno bolo napr. v Kraskove Žugan...“

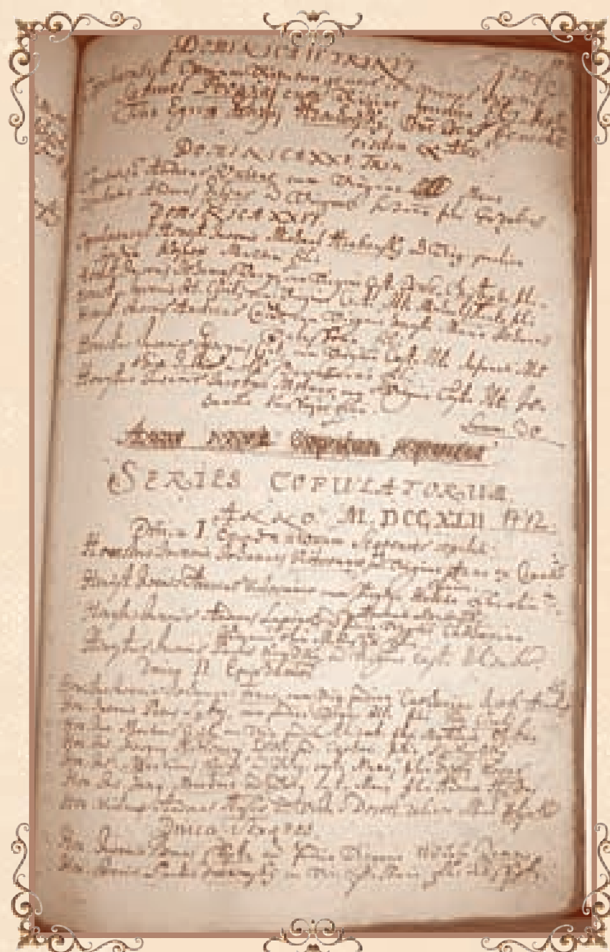
Ako sa stalo, že Slováci, dosťahovalci na Dolnú zem, teda v Čabe (Békéscsaba), dostali iné mená? Doma (na dnešnom Slovensku) boli poddaní a robili pre zemepánov, ktorí ich nemilosrdne využívali. Keďže sa vykúpiť nemohli, lebo na to potrebné peniaze nemali, jediné východisko z ťažkej situácie videli v úteku. Keď zemepán potom poslal žandárov, aby ich chytili a vrátili na majetok, z ktorého ušli, utečenci si vymysleli iné meno, presnejšie priezvisko, najčastejšie podľa dediny, z ktorej pochádzali alebo podľa svojho povolania. Tak obuvník povedal, že sa volá Šuster, zo Žugana z dedinky Kraskovo sa stal Krasko atď. Sú to teda vyložene utečenecké priezviská.

Faksimile prvej matriky v Čabe

Podľa údajov, s ktorými doteraz disponujeme, sa zdá, že i priezvisko Krasko prechádzalo cez také obmeny ako i názov osady preto, že ho v starých matrikách stretávame raz Kraskowsky, inokedy

SERIES COPULATORUM
ANNO M. DCCXLII 1742

Kraszkovszky, Kraskoviech, Kraszkó. No podľa našich domnienok sa všetko toto udialo ešte kým Kraskovci boli na Horniakoch, čiže predpokladáme, že sa do Čaby vybrali pod vlastným menom a priezviskom, teda ako Kraskowský, a že sa nejakým spôsobom vyhli núdzovému meneniu svojho priezviska, o ktorom hovoril I. Krasko vo svojej knihe.

V tom čase podnikali do tých krajov Slovenska svoje výboje aj Turci, plienili a pálili, časť obyvateľstva odvliekli do Turecka, iným sa podarilo zachrániť a tak sa s priezviskom Krasko naši známi, tiež Kraskovci, ale z Nitry, stretli aj v martinskom archíve, v ktorom sa v údajoch z roku 1596 spomínajú i dvaja Kraskovci, Adam a Urban. Jeden z nich by mohol byť priamym predkom toho Tomáša Kraskowského, ktorý v Békéscsabe písal svoj testament a ktorého vnuk Adam z Békéscsaby odišiel najprv do Slovenského Bardáňa, potom do Ečky a zakotvil v Kovačici. Ten Adam je naším prapredkom, o čom svedčí Dr. Ján Pavlovič v knihe Dejiny slovenského cirkevného zboru v Kovačici. Vyžaduje si to ešte hodne práce a pátrania, no máme nádej, že sa aj tá vec rozlúšti, tým prv, že sa ňou vytrvalo a húževnate zaoberajú aj spomínaní Kraskovci. Žičí im skutočnosť, že sú na prameni veci a bližšie k zdrojom, čiže doma, na Slovensku.

Na útek sa obyčajne rozhodli len usilovní, smelí a odvážni ľudia. Púšťali sa do ďalekého, neznámeho sveta... Skoncovať so spôsobom života v jednom prostredí znamenal začiatok nového a inakšieho, lepšieho života. Nikto nečakal, že v novom domove bude tiecť med a mlieko, bude stačiť, keď človek nebude musieť hrdlačiť od svitu do mraku, keď ten život bude trebárs len trošíčku ľahší, znesiteľnejší. A dolnozemskí zemepáni radi prijímali týchto utečencov. Vedeli, že dostávajú prvotriednu pracovnú silu!

Život na Čabe bol trochu lepší, no ruže nekvitli ani tam. Preto sa časť týchto Slovákov rozhodla na ďalšie sťahovanie a tak roku 1785 prišli do Slovenského Bardáňa. I tu zostali iba tri roky, r. 1788 odišli do Ečky. Všade bolo o poznanie lepšie ako doma, ale *dobre* nebolo nikde, ani v Čabe, ani v Bardáni, a veru ani v Ečke. Pre nepriaznivé podmienky opúšťajú i Ečku. Medzičasom sa dozvedeli, že na území tzv. Vojenskej hranice sa žije ľahšie, že tam zemepán berie menšie dane, a vedeli i to, že je tam zeme neúrekom. Preto v rokoch 1802 – 1803 opúšťajú Ečku a prichádzajú do Kovačice.

NÁHODA ALEBO OSUD?

Aj jedno, aj druhé! Na Slovensku sme sa zoznámili s manželským párom, inžiniermi Katarínou a Pavlom Kraskovcami z Nitry. Aj ich zaujímala minulosť – predkovia, ktorí sa kedysi na Horniakoch volali Kraszkovszky, neskoršie Kraszko a potom Krasko. V rozhovore sme zistili, že máme spoločného predka v osobe Tomáša Kraszkovszkého. Aký to bol objav, aká to bola radosť! Naši nitrianski ďalekí príbuzní boli ochotní dať nám doklady o tom pre nás také vzácne, za čo sme im osobitne povďační. Jeden z nich je originálny testament, pochádza z Evanjelického archívu v Békešskej Čabe.

TESTAMENT

alebo posledné poručenstvo slovutného a váženého muža Kraszkovszky Tomáša, bývalého obyvateľa Čaby

V mene blahoslovenej Trojice Svätej, Boha Otca, Boha Syna a Boha Ducha Svätého začína sa testament alebo posledné poručenstvo slovutného a váženého muža Kraszkovszky Tomáša, majúc na pamäti, že sa už cieľ a termín života jeho približuje a on tento zemský život žiada premeniť a byť s Kristom. Takto nasleduje:

1. Pretože viem to iste, že umrieť musím, kým hodina mojej smrti povedomá nie je – preto zanechávam môjmu synovi Michalovi a ostatným mojim domácim, priateľom, susedom a dobre prajúcim moje bezduché telo k poctivému pohrebu a dušu svoju oddávam do rúk môjho Hospodina, ktorý mi ju dal, aby on sám k sebe vziať ráčil a k vyvoleným svojim do večného nebeského raja pripojil.

2. Majúc na pamäti moje pozostalé sirôtky, zvlášť moju úprimnú manželku, ktorá takmer už na najväčší stupeň biedy prišla, pretože okrem veku starého i zraku pozbavená je – z tej príčiny tebe, syn môj milý, zanechávam tvoju macochu a moju úprimnú manželku k vernému opatrovaniu, aby si o ňu takú starosť mal ako na svoju vlastnú matku a jej vo všetkom poctivosť a poslušnosť synovskú poukazoval, krivdu ani sám, ani skrze svoju ženu, ani skrze žiadneho iného robiť nedopustíš, lebo tak budeš môcť očakávať požehnanie od Pána Boha.

3. K tebe obraciam ešte moju reč, milý syn môj Michal – ty najlepšie vieš, čo máme a z milosti Božej čím zvládneme a pritom aj to je tebe známe, že po tvojom nebožkom bratovi Pavelovi zostala sirota menom Adam, lebo je to tak moje dieťa ako i ty – preto ho tebe zanechávam a čím nám sám Pán Boh dal zvládnutie – tretiu čiastku a to do toho času, kým jemu milostivý Pán Boh dopomôže do mužského veku, keď sa bude mať oženiť daj, a na to ťa prosím, môj milý syn, že by si tej sirote v ničom neukrivdil, ale podľa toho, ako som ti poručil, zo všetkého tretiu čiastku vydelil.

Aj o to ťa prosím, aby si do rúk jeho otčinovi a materi ničoho nedal okrem tej kravy, ktorú si k opatrovaniu toho chlapca oddal – tá nech im bude za opatrovanie, pretože musia prácu vynaložiť na neho, pokiaľ nevyrastie. Ak by ale milostivý Pán Boh inak naložil – tú sirôtku, že by zomrel v detstve a do stavu mužského nedorástol, vtedy z ničoho čokoľvek máš tvoje bude a s nikým sa ti deliť netreba.

A to ešte zanechávam v testamente, že keď ten čas bude, že sa budete mať medzi sebou deliť, potom za tvoje opatrovanie zo všetkého statku dva voly, ktoré sa tebe budú páčiť na svoju stranu vezmeš a tak ostatné na troje rozdelíš a tak tretiu čiastku jemu verne dáš a spravodlivo oddáš k rukám. Toto zanechávam a porúčam, aby toto moje poručenstvo nezmeniteľné, tak ako som poručil, zostalo.

Čaba 4. januára 1749

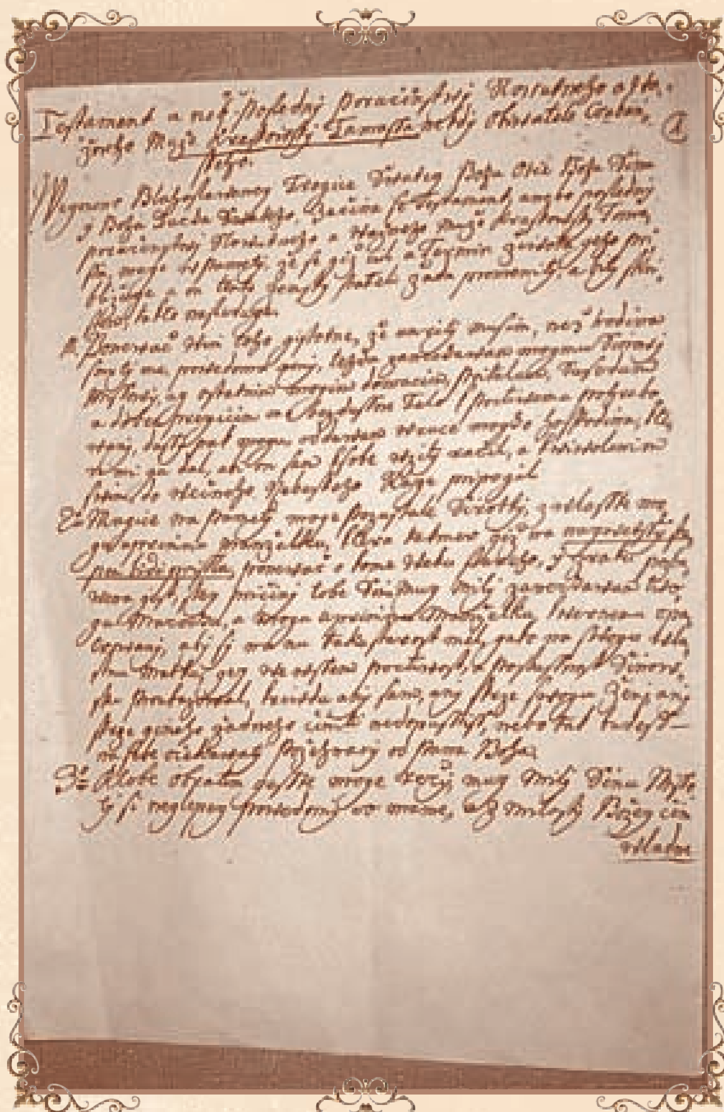
v prítomnosti vážených a statočných ľudí a notára
Meký Jánosa, Csicsel Paľa a Brezovszki Mihálya.

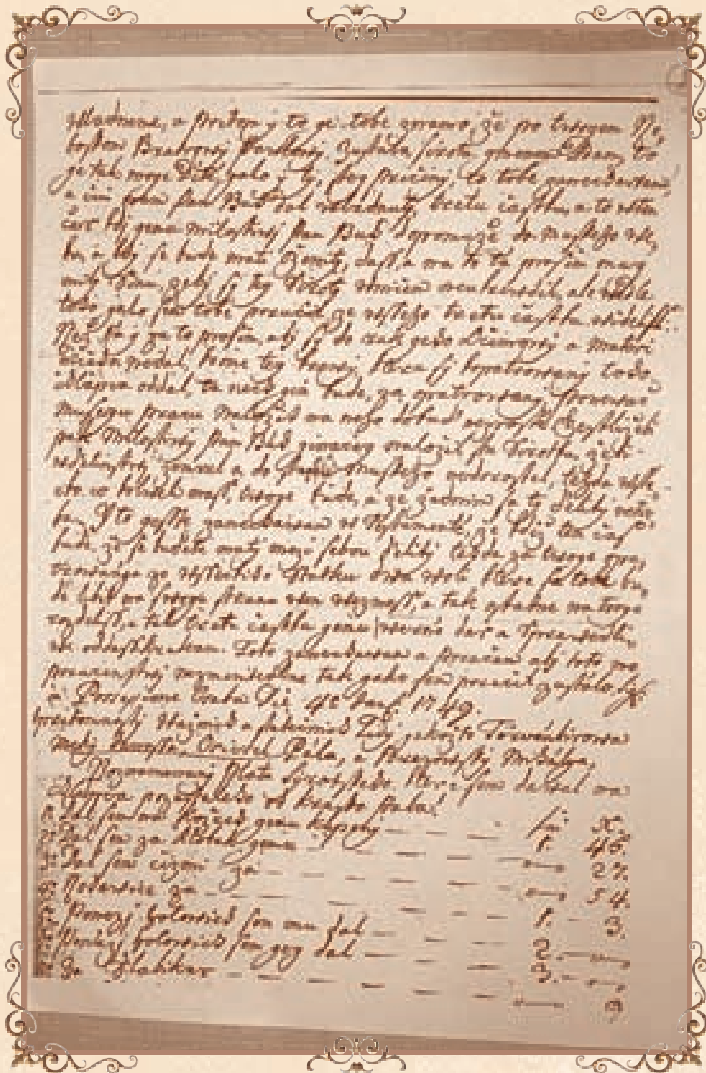
Zaznamenanie sirotského platu, ktorý som dostal na chlapca pozostalého po Kraskovi Paľovi:

	zlatka – florén	**krajciar**
1) dal som na kožuch jemu kúpený	1	45
2) dal som za klobúk jemu	-	27
3) dal som za čižmy	-	54
4) nohavice za	1	3
5) peňazí hotových som mu dal	2	-
6) peňazí hotových som jej dal	3	-
7) za šľabikár	-	9
8) za donat	-	24
9) za katechizmus	-	15
10) za evanjelium	-	17
11) dal som bratovmu chlapcovi	1	59
12) na nohavice	-	17
13) na klobúk	-	32
14) dal som Erži na ďule na jarmoku	3	30

*

Za výdatnej pomoci nitrianskych Kraskovcov, ako aj za pomoci Dr. Jána Marka, univerzitného profesora na dôchodku, v osobnom rozhovore s ním a na základe jeho knihy *Prvé slovenské osadnícke rodiny v Kovačici* z roku

1995, ktorú sme od neho dostali do daru, vznikol náš čiastočný rodokmeň. Mal ešte veľa otáznikov, čo znamenalo, že nám chýbalo hodne informácií. Pani Anna Hrková, bývalá kovačická matrikárka, umožnila nám dostať sa k starej

Faksimile Testamentu Tomáša Kraszkovszkého z r. 1749

matrike v Kovačici a tak sa počet našich otáznikov začal zmenšovať.

Ďalšiu pomoc sme dostali v západoslovenskej Senici, nachádzajúcej sa v blízkosti hraníc s Rakúskom a Českom. Pri návšteve rodiny Šefčíkovej, u pána farára Juraja Šefčíka, seniora seniorátu Myjava a jeho manželky, dostali sme fotokópiu knihy *Dejiny slovenského ev. a. v. cirkevného zboru v Kovačici* od Dr. Jána Čaploviča z roku 1928. Tam sme sa dozvedeli, že prvý Krasko, ktorý r. 1803 prišiel do Kovačice, bol náš prapraotec Adam. Ako nový dosťahovalec s rodinou dostal 36,5 jutra zeme. Jeho pôvod a púť sme vierohodne zistili: Békešská Čaba, Slovenský Bardáň, Ečka.

Na tomto mieste chcem pripomenúť: dnes senický farár, ThMgr. Juraj Šefčík, bol predtým kulpínskym farárom (Vojvodina), ktorý r. 1990 spolu s vtedajším lalitským farárom ThMgr. Vladimírom Lovásom pochoval môjho otca Martina Krasku.

Pobytom v Senici a obchôdzkou Mohyly Milana Rastislava Štefánika na Bradle, skončili sme našu cestu po peknom Slovensku. Cestu, ktorá sa začala v Kraskove, romantickej dedinke mojich predkov. Domov sme sa vrátili plní zážitkov, bohatší o mnohé krásy a poznatky, šťastní. Pretože, a niekde som také čosi i prečítala: *Čím viac vieme o svojich predkoch, tým viac vieme o nás samých.*

SÁGA O RODINE KRASKOVEJ (*)

Kraszkovszký Tomáš, o ktorom sa podarilo získať najstaršie písané údaje (narodený v roku 1675), založil svoje druhé manželstvo v Békeššskej Čabe s **Doroteou** (narodená v roku 1683, umrela v B. Čabe 31. 1. 1749; 66-ročná). Toto manželstvo zostalo bezdetné.

V matrikách je evidované, že sa v **Tomášovom** prvom manželstve narodili štyria potomkovia: **Elena** (v roku 1711 – umrela v BČ 2. 3. 1746; 35-ročná), **Ján** (1712), **Michal** (1714 – BČ 8. 8. 1757; 43-ročný) a **Pavel (**1724 – BČ 8. 1. 1745; 21-ročný).

Podľa matričných údajov manželstvo založili:

Tomášova dcéra **Elena** (1711) s **Tomášom Lukovickým (**1711 – 1766 v BČ; 55-ročný)**;** potomkovia neboli evidovaní.

Tomášov syn **Michal** (1714), vtedy 19-ročný, oženil sa (BČ 1733) s **Doroteou Sebianovou** (zomrela pri pôrode v BČ 1752).

Narodilo sa im sedem detí:

Michal I (BČ 1736 – ?),

Žofia (BČ 1739 – 1781; 42-ročná), ktorá sa ako 14-ročná 1753. roku vydala za **Mateja Farkaša**, ich deti: **Ján** (BČ 1754), **Dorota** (BČ 1757), **Michal** (BČ 1760), **Matej** (BČ 1761). **Žofia** sa druhýkrát vydala 1763. roku za **Ondreja Sarvaša**, deti z tohto manželstva: **Ondrej I** (BČ 1764), **Pavel** (1767), **Ondrej II** (BČ 1771), **Katarína** (BČ 1775),

Ján (BČ 1742 – 1792; 50-ročný),

Ilona (BČ 1744 – 1804; 60-ročná), ktorá sa 16-ročná vydala za **Jána Lustika**, mali osem detí,

Michal II (BČ 1746 – ?),

Pavel (BČ 1751 – 1775; 24-ročný),

Dorotea (BČ 1752 a 6-mesačná zomrela).

Michalova manželka Dorotea 1752. zomrela. Vdovec **Michal** sa v B. Čabe 1753. oženil s vdovou **Dorotou Žilakovou**. Mali týchto potomkov: **Juraja** (BČ 1754 – 1761; 7-ročný) a **Ondreja** (BČ 1757 – 1761; 4-ročný).

Tomášov syn **Pavel** (1724) sa 18-ročný oženil (BČ 4. 1. 1742) s **Alžbetou**. Narodil sa im syn **Adam** (BČ 10. 12. 1744 – Kovačica 22. 1. 1818; 73-1-12). Po Pavlovej smrti vdova **Alžbeta** sa v BČ 15. 4. 1747 vydala za **Martina Balika**.

Andreas Kraszkovszký, Tomášov brat (1678 – BČ 9. 3. 1730; 52-ročný) mal podľa matričných údajov synov **Andreja** (1699 – BČ 6. 12. 1739; 40-ročný) a **Jána** (1703 – BČ 1766; 63-ročný).

Andrej (1699) sa oženil s **Dorotou** (1709 – BČ 12. 2. 1741; 32-ročná) a ich potomkovia boli: **Mária**, **Ilona**, **Andrej I** a **Andrej II**. Synovia zomreli do jedného roka od narodenia.

Ján (1703) bol v manželstve s **Doroteou** (1701 – BČ 1771; 70-ročná). Ich deti: **Mária** (BČ 1731 – 1732; 1-ročná), **Pavel** (BČ 11. 1. 1733 - ?), **Adam** (BČ 24. 5. 1739 – ?), **Katarína** (BČ 3. 10. 1740 – 1788; 48-ročná), **Juraj** (BČ 25. 4. 1744 – ?; a 18. 11. 1764 sa oženil s **Máriou Babincovou** – mali 11 detí) a **Matej** (BČ 15 9. 1747 –?).

Potomkovia Pavla Kraszkovszkého a Alžbety

Adam Kraszko, narodený 10. 12. 1744, 20-ročný založil v Békešskej Čabe 18. 11. 1764 manželstvo s **Elenou Šipkovou** (BČ 1747 – 20. 10. 1776; 29-ročná), 17-ročnou dcérou **Tomáša Šipku.**

V manželstve sa narodili štyri deti: **Ján (**BČ 1766 – 1770; 4-ročný), **Pavel** (BČ 13. 8. 1770 – Kov. 15. 12. 1831; 61-4-2), **Adam** (BČ 3. 2. 1773) a **Michal (**BČ 1776). Manželstvo mali príležitosť založiť **Pavel** a **Adam.**

Po smrti **Eleny Šipkovej** (1776) 32-ročný **Adam Krasko** v BČ 3. 6. 1777 založil manželstvo s 25--ročnou **Máriou Zomborszkou** (nar. v BČ 1752 – Kov. 4. 3. 1821; žila 69 rokov).

Počas pobytu v Békešskej Čabe sa im v roku 1779 narodili dvojčatá **Ján** a **Ondrej**, ktorí v tom istom roku aj umreli. Tu sa narodil aj **Ondrej II** (BČ 12. 11. 1780 – Kov. 27. 4. 1826; 45-5-15). Po príchode na Slovenský Bardáň sa narodil **Samuel (**SB 18. 9. 1786 – Kov. 8. 5. 1845; 58-7-20).

Manželstvo mali príležitosť založiť **Ondrej** a **Samuel**.

Potomkovia Adama Kraszku a Eleny Šipkovej

Pavel Krasko, nar. 13. 8. 1770 bol ako 27-ročný v Ečke sobášený 26. 2. 1797 s **Máriou**, dcérou **Jána Slobodníka** a **Anny Strelcovej**. V matrikách sa uvádza, že sa v tomto manželstve narodilo 10 potomkov (piati chlapci a päť dievčeniec). Ťažko je dnes vysvetliť, prečo sa po siedmom potomkovi ako matka–macocha uvádza Pavlova vdova **Mária Zvarová** – **Verešová**. O sobáši **Pavla** s touto osobou neexistujú žiadne záznamy.

Meno	Osada nar.	Dátum nar.	Osada úm.	Dátum úm.	Poznámka
Anna I	Ečka	1799	Ečka	1801	2-0-0
Anna II	Ečka	3. 6. 1802	Kovačica	21. 7. 1807	5-1-18
Pavel I	Kovačica	4. 9. 1808	Kovačica	5. 9. 1808	0-0-1
Pavel II	Kovačica	29. 5. 1810	Kovačica	30. 5. 1810	0-0-1
Anna III	Kovačica	20. 7. 1812	Kovačica	29. 7. 1812	0-0-9
Pavel III	Kovačica	14. 8. 1813	Kovačica	20. 8. 1813	0-0-6
Mária	Kovačica	28. 2. 1816	Kovačica	18. 6. 1832	16-3-20
Eva	Kovačica	...3. 1818	Kovačica	22. 6. 1818	0-3-0
Pavel IV	Kovačica	24. 1. 1820	Kovačica	24. 1. 1820	0-0-0
Matúš	Kovačica	19. 11. 1821	Kovačica	19. 11. 1821	0-0-0

Adam Krasko (3. 2. 1773) mal bezmála 27 rokov, keď sa 26.11. 1799 v Ečke sobášil s **Elenou Števkovou,** dcérou **Pavla Števku a Anny Bielej**. Manželstvo bolo bezdetné.

Potomkovia Adama Krasku a Márie Zomborszkej

Ondrej Krasko (12. 11. 1780) sa ako 23-ročný oženil v Kovačici 15. 11. 1803 s **Alžbetou Hurávikovou**, dcérou **Jána Hurávika** a **Kataríny Kováčovej**.

V spomínanom manželstve podľa matričnej evidencie bolo narodených 9 detí.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Mária	18. 2. 1805	18. 2. 1805	0-0-0
Alžbeta I	25. 10. 1807	3. 1. 1808	0-2-8
Zuzana	14. 10. 1808	26. 12. 1842	34-2-12
Eva I	5. 3. 1811	...	...
Alžbeta II	10. 10. 1812	16. 1. 1864	57-3-6
Ondrej	1817	24. 11. 1822	5-....-....
Eva II	1. 11. 1820	1. 11. 1820	0-0-0
Anna	...11. 1823	4. 4. 1824	0-5-...
Eva III	17. 3. 1824	...	...

Samuel Krasko (18. 9. 1786) mal osemnásť a pol roka, keď sa 26. 2. 1805 v Kovačici sobášil so svojou vrstovníčkou **Katarínou Ďuricovou (**Stamora 1786., umrela v Kovačici 3. 6. 1849; 63-ročná), dcérou **Juraja Ďuricu** a **Márie Hámovej**.

V spomínanej rodine sú evidovaní deviati potomkovia.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Mária	29. 9. 1807	26. 12. 1856	49-2-27
Samuel	2. 3. 1811	1. 2. 1831	19-10-29
Katarína	4. 4. 1815	14. 12. 1889	74-8-10
Ján I	22. 10. 1817	12. 12. 1822	5-1-20
Pavel	4. 1. 1820	19. 4. 1826	6-3-15
Eva	12. 3. 1822	...	...
Ján II	15. 2. 1824	11. 10. 1892	68-7-26
Anna	16. 7. 1826	27. 10. 1827	1-3-11
Zuzana	8. 8. 1829	10. 12. 1906	77-4-2

Potomkovia Ondreja Krasku a Alžbety Hurávikovej

V matričnej evidencii je zaznačené, že sa **Zuzana Krasková** (14. 10. 1808) vydala za **Pavla Galáta**, narodeného 1807. Keď 34-ročná **Zuzana** umrela (1842), on sa ako vdovec 28. 11. 1847 oženil s 38-ročnou vdovou **Evou Hrkovou**, narodenou 1809.

Alžbeta Krasková (10. 10. 1812) žila 57 rokov, tri mesiace a šesť dní. Nezisteného dňa sa vydala za **Samuela Hriešika**.

Potomkovia Samuela Krasku a Kataríny Ďuricovej

Mária Krasková narodená 29. 9. 1807, žila 57 rokov. Sobášená bola s **Ondrejom Balážom**.
V tejto rodine sa narodili dvaja chlapci.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Pavel	...2. 1831	15. 8. 1831	6-mesačný
Ondrej	...1833	24. 4. 1840	7-ročný

Katarína Krasková (4. 4. 1815) sa dožila hlbokého veku; žila 74 rokov, 8 mesiacov a 10 dní. Bola osobášená s **Martinom Holíkom**.

Eva Krasková (12. 3. 1822) sa vydávala dva ráz. Prvý raz sa ako 23-ročná vydala (5. 11. 1844) za **Štefana Karkuša**, druhý raz (14. 5. 1872), bola 50-ročná, keď sa ako vdova vydala za vdovca **Štefana Svetlíka**.

Ján Krasko (15. 2. 1824) mal 20 rokov, keď sa (2. 11. 1843) sobášil so svojou rovesníčkou **Máriou Tomanovou** (narodenou v Kovačici 21. 4. 1824, umrela 15. 11. 1897; 73-6-24), dcérou **Jána Tomana** z Ľuboreča a **Kataríny Králikovej**.

V rodine sa narodilo šesť detí – traja chlapci a tri dievčatá.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Alžbeta I	9. 11. 1844	10. 12. 1844	0-1-1
Ján	28. 10. 1845	30. 6. 1934	88-8-2
Katarína	3. 9. 1848	23. 1. 1921	72-4-20
Alžbeta II	23. 12. 1852	16. 10. 1855	2-9-23
Pavel	15. 12. 1854	8. 5. 1921	66-4-23
Adam	4. 5. 1865	22. 12. 1899	34-7-18

Zuzana Krasková (8. 8. 1829) bola 20-ročná, keď sa 8. 11. 1849 sobášila so svojím rovesníkom **Adamom Koreňom** (1829 – 2. 5. 1904; 75-ročný).

Narodili sa im tri deti, ktoré umreli v útlom veku.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Ján	....9 . 1852	14. 3. 1853	0-6-0
Adam	5. 3. 1854	1. 10. 1855	1-6-26
Mária	22. 10. 1858	28. 10. 1858	0-0-6

Potomkovia Jána Krasku a Márie Tomanovej

Ján Krasko (28. 10. 1845) bol 20-ročný, keď sa (7. 11. 1865) sobášil s 18-ročnou **Máriou Liptákovou** (13. 1. 1848 – 20. 2. 1927; 79-1-7), dcérou **Michala Liptáka** (nar. 5. 10. 1825) a **Anny Králikovej** (27. 7. 1827).

V tomto manželstve sa narodilo desať detí. Štyria synovia a šesť dcér.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Ján	9. 10. 1866	10. 11. 1931	65-1-1
Martin I	29. 4. 1869	25. 9. 1869	0-4-26
Martin II	6. 10. 1870	7. 11. 1956	86-1-1
Alžbeta	3. 4. 1873	2. 10. 1902	29-5-29
Zuzana I	11. 8. 1875	18. 11. 1882	7-3-7
Mária	29. 3. 1878	28. 8. 1939	61-4-29
Tomáš	20. 12 .1880	8. 1. 1962	81-0-12
Zuzana II	3. 9. 1883	29. 4. 1965	81-7-26
Anna	1886	11. 10. 1891	5-...-....
Mária	9. 4. 1887	2. 11. 1891	4-6-23

Katarína Krasková (3. 9. 1848) bola 17-ročná, keď sa toho istého dňa (7. 11. 1865), keď aj jej brat **Ján**, sobášila s 20-ročným **Jánom Jaškom** (narodeným v roku 1845).

Pavel Krasko (15. 12. 1854) sa 21-ročný 4. 11. 1875 oženil s **Máriou Čížikovou, (**1857 – 10. 2. 1930; zomrela 73-ročná), dcérou **Jána Čížika** (priezvisko otca sa uvádza aj ako **Cicka** alebo **Cesnak**) a **Evy Paluškovej**.

V kovačických matrikách je zaevidované, že sa v tomto manželstve narodili štyri deti.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Zuzana	28. 11. 1879	23. 12. 1955	76-0-25
Ján	23. 11. 1882	1. 1. 1965	82-1-8
Pavel	1. 2. 1885	7. 2. 1885	0-0-6
Martin	2. 7. 1887	29. 4. 1919	31-9-27

Adam Krasko (4. 5. 1865) sa 21-ročný 25. 10. 1886 sobášil so 17-ročnou **Zuzanou Čížikovou** (nar. 1869 – umrela 10. 1. 1942; 73-ročná), dcérou **Michala Čížika**, matka **Ferová**.

V manželstve sa narodili tri dcéry.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Mária	1. 6. 1888	14. 7. 1960	72-1-13
Zuzana	2. 4. 1891	26. 1. 1952	60-9-24
Anna	7. 11. 1893	14. 1. 1895	1-2-7

Potomkovia Jána Krasku a Márie Liptákovej

Ján Krasko (9. 10. 1866) bol 21-ročný, keď sa 17. 11. 1887 sobášil s **Evou Cickovou** (1869 – 1934; 65-ročná), dcérou **Martina Cicku** a **Evy Gálikovej**.

V manželstve sa narodili dievčence.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Katarína I	5. 8. 1888	16. 4. 1891	2-8-11
Anna	12. 11. 1892	11. 12. 1892	0-0-29
Katarína II	15. 11. 1893	16. 7. 1894	0-8-1
Mária	27. 12. 1895	25. 10. 1897	1-9-28
Zuzana	1901	umrela na Slovensku	....

Po smrti **Jána** (10. 11. 1931) 62-ročná vdova **Eva** sa 16. 12. 1932 vydala za **Juraja Cicku**, ktorý zomrel 23. 7. 1933.

Martin Krasko (6. 10. 1870) bol 20-ročný, keď sa 19. 11. 1890 sobášil so 16-ročnou **Zuzanou Cickovou** (16. 12. 1874 – 27. 4. 1945; 70-4-11), dcérou **Jána Cicku** a **Anny Litavskej**.

V tomto manželstve sa narodili traja chlapci a jedno dievča.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Martin	2. 2. 1892	17. 5. 1967	75-3-15
Ján	21. 12. 1898	31. 1. 1959	60-1-10
Zuzana	6. 1. 1905	24. 7. 1987	82-6-18
Pavel	6. 6. 1909	Daruvar 25. 2. 1968	58-8-19

Alžbeta Krasková (3. 4. 1873) sa 19-ročná sobášila s **Tomášom Bolerácom** 15. 11. 1892**.**

Mária Krasková (29. 3. 1878) bola 18-ročná, keď sa 19. 11. 1896 sobášila s **Martinom Galátom**.

Tomáš Krasko (20. 12. 1880) mal 19 rokov, keď sa 27. 11. 1899 sobášil so 16-ročnou **Evou Mikušovou** (18. 5. 1883 – 18. 8. 1966; 83-3-0), dcérou **Martina Mikuša** (26. 10. 1854) a **Zuzany Jonášovej** (15. 9. 1854 – 4. 1. 1931; 76-3-19).

V manželstve sa narodili traja synovia.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Tomáš	12. 5. 1902	12. 10. 1935	33-5-0
Ján	10. 7. 1905	11. 1. 1957	51-6-1
Martin	24. 9. 1910	Laliť 5. 11. 1990	80-1-11

Zuzana Krasková (3. 9. 1883) prvé manželstvo založila 20-ročná, keď sa 30. 4. 1903 osobášila s **Michalom Čemanom** (1882 – 23. 1. 1905; 23-ročný), druhé ako mladá vdova 11. 12. 1911, keď sa vydala za **Jána Kotváša** (1880 – 5. 3. 1939; 59-ročný), a tretie, keď sa ako vdova 21. 5. 1940 vydala za vdovca **Jána Kadanca**, nar. 4. 9. 1879.

Potomkovia Pavla Krasku a Márie Čížikovej

Zuzana Krasková (28. 11. 1879) sa 15-ročná 27. 12. 1894 sobášila s **Martinom Hriešikom** (nar. 27. 7. 1876 – 11. 4. 1959; 82-8-14).

Ján Krasko (23. 11. 1882) nezisteného dňa založil prvé manželstvo (zostalo bezdetné) so **Zuzanou Mikušovou,** a druhé, vtedy bol 27-ročný, 16. 11. 1909 so 16-ročnou **Annou Takáčovou** (nar. 23. 3. 1893 – 14. 2. 1965; 71-10-21), dcérou **Juraja Takáča** a **Anny Petríkovej**.

V manželstve sa narodilo sedem detí.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Mária	...1910	10. 5. 1965	55-0-0
Anna	6. 11. 1917	9. 1. 1981	...
Ján	19. 9. 1921	umrel v Bratislave, SK	...
Pavel	...1924	umrel v Bratislave, SK	...
Juraj	28. 10. 1926	5. 9. 1990	63-10-7
Katarína	6. 11. 1928	23. 2. 1995	66-3-17
Zuzana	8. 9. 1933	6. 3. 2004	70-5-10

Martin Krasko (2. 7. 1887) sa nezisteného dňa oženil s **Máriou Bolerácovou** (29. 3. 1891 – 1955; 64-ročná).

V tomto manželstve sa narodili štyri deti.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Zuzana	...1908	...	...
Pavel	10. 9. 1910	Belehrad 23. 9. 1982	72-0-13
Mária	...1913	23. 3. 1943	30 -... -...
Martin	13. 9. 1919	3. 5. 2003	83-8-20

Potomkovia Martina Krasku a Zuzany Cickovej

Martin Krasko (2. 2. 1892) sa 18-ročný 10. 11. 1910 oženil so 17-ročnou **Annou Marčekovou** (11. 6. 1893 – 22. 3. 1968; 74-9-11), dcérou **Martina Marčeka** a **Anny Labátovej**.

V manželstve sa narodili tri deti.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Martin	19. 1. 1912	22. 12. 1989	77-11-03
Vladimír	19. 3. 1923	2. 5. 1923	0-1-13
Ján	12. 1. 1925	1. 3. 2004	79-1-19

Ján Krasko (21. 12. 1898) sa 23-ročný 28. 11. 1921 oženil s 21-ročnou **Juditou Jonášovou** (21. 9. 1901 – 6. 12. 1968; 67-2-15), dcérou **Juraja Jonáša** a **Márie Čížikovej.**

V tomto manželstve sa narodil syn **Ján Krasko** (24. 3. 1935 – 5. 11. 2009; 74-7-11).

Zuzana Krasková (6. 1. 1905) sa 17-ročná dňa 28. 12. 1921 sobášila s 18-ročným **Jánom Svetlíkom** (1903 – 6. 1. 1990; 87-ročný).

Pavel Krasko (6. 6. 1909) bol 28-ročný, keď sa 29. 7. 1937 oženil s vtedy 27-ročnou **Žofiou Zubkovičovou** (nar. 11. 11. 1911 – 2004; 93-ročná).

V tomto manželstve sa narodil syn **Ivan Krasko** (Zreňanin, 7. 12. 1940).

Potomkovia Tomáša Krasku a Evy Mikušovej

Tomáš Krasko (12. 5. 1902) bol 20-ročný, keď sa 24. 11. 1921 sobášil so 17-ročnou **Alžbetou Jonášovou** (9. 1. 1905 – 31. 1. 1984; 79-0-22), dcérou **Michala Jonáša** a **Kataríny Kuchárikovej**.

V tomto manželstve sa narodili dvaja synovia.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Tomáš	3. 10. 1923	20. 4. 1945	21-6-17
Martin	2. 5. 1928	3. 1. 1999	70-8-1

Ján Krasko (10. 7. 1905) sa ako 21-ročný mládenec sobášil 4. 5. 1926 s 18-ročnou **Evou Kizúrovou** (25. 1. 1908 – 24. 11. 1994; 86-9-29), dcérou **Antona Kizúra** a **Evy Raspírovej**.

Narodili sa im dve dcéry.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Eva	16. 8. 1928	20. 7. 2007	78-11-4
Mária	6. 3. 1936		

Martin Krasko (24. 9. 1910) 34-ročný sa v Šíde 4. 7. 1944 zosobášil s 30-ročnou **Elenou Zapletalovou** (Laliť 4. 6. 1914 – 27. 6. 1991; 77-0-23), dcérou **Karela Zapletala** a **Júlie Strehárskej**.

Narodili sa im tri deti. **Marta** (Šíd 10. 1. 1946), **Milan** (Laliť 4. 8. 1947) a **Ján** (Erdevík 13. 11. 1950).

Potomkovia Jána Krasku a Anny Takáčovej

Mária Krasková sa narodila v roku 1910 a ako 19-ročná sa 1929. roku osobášila so svojím vrstovníkom **Michalom Bartošom** (1910 – 2. 2. 1991; 81-ročný), synom **Fera Bartoša** a **Zuzany Mlynaričovej**.

Narodilo sa im päť detí.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Michal	1929	2000	71-...-...
Ján	3. 6. 1937		
Pavel	1939		
Anna	1940	1940	6-mesačná
Mária	1946	2000	54-...-...

Anna Krasková (6. 11.1917**)** sa vydala sa za **Jozefa Sokola** (17. 3. 1914 – 15. 3. 1976; 61-11-28), syna **Jozefa Sokola** a **Kataríny Babkovej**.

Manželom sa narodilo päť detí.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Anna	26. 9. 1942		
Mária	11. 4. 1944		
Ján	15. 11. 1946		
Katarína	11. 3. 1952		
Zuzana	7. 12. 1955		

Ján Krasko (19. 9. 1921) sa 20-ročný 28. 1. 1941 v Padine osobášil s 21-ročnou **Zuzanou Dišpiterovou** (13. 12. 1920 – 3. 10. 2004; 84-9-20). Manželia sa pozdejšie rozviedli, **Ján** sa presťahoval do Bratislavy, kde aj umrel.

V manželstve sa narodili dvaja synovia.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Ján	29. 1. 1942	Belehrad 26. 4. 2005	63-2-27
Pavel	28. 2. 1944	20. 3. 1944	...-...-21

Pavel Krasko (1924) bol osobášený so **Zuzanou Patákovou**. Potom sa, ako aj jeho o tri roky starší brat **Ján**, presťahoval do Bratislavy, kde aj umrel.

Juraj Krasko (28. 10. 1926) sa 22-ročný 4. 2. 1948 osobášil so 17-ročnou **Katarínou Šiškovou** (8. 2. 1931 – 18. 8. 2008; 77-6-10), dcérou **Jána Šišku** a **Kataríny Cickovej**.

V tomto manželstve sa narodili dvojčatá **Anna** (20. 11. 1948) a **Katarína** (20. 11. 1948).

Katarína Krasková (6. 11. 1928) bola 27-ročná, keď založila manželstvo s 32-ročným **Jánom Brtkom** (6. 7. 1923 – 29. 11. 1977; 54-4-23), synom **Jána Brtku** a **Kataríny Zlochovej.**

Narodil sa im syn **Ján** (2. 3. 1956).

Zuzana Krasková (8. 9. 1933) ako 18-ročná 18. 11. 1951 vstúpila do stavu manželského so svojím vrstovníkom **Jurajom Puškárom** (25. 7. 1933 – 26. 3. 1985; 51-8-1), synom **Juraja Puškára** a **Alžbety.**

V manželstve sa narodili: **Mária** (30. 12. 1951) a **Zuzana** (20. 8. 1958).

Potomkovia Martina Krasku a Márie Bolerácovej

Zuzana Krasková (1908) sa vydala za **Štefana Hriešika**, nar. 1904, syna **Štefana Hriešika** a **Zuzany Haviarovej**.

V tomto manželstve sa narodili tri dcéry: **Zuzana** (1928), **Mária** (1935) a **Alžbeta** (9. 7. 1938).

Pavel Krasko (10. 9. 1910) bol 19-ročný, keď sa 5. 11. 1929 osobášil s 15 a polročnou **Katarínou Farkašovou** (24. 5. 1914 – 10. 3. 1977; 62-9-16), dcérou **Jozefa Farkaša** a **Alžbety Bartošovej**.

Manželom sa narodili 2 deti:

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Katarína	10. 11. 1931	31. 7. 2006	74-8-21
Pavel	9. 11. 1936	14. 1. 2000	63-2-5

Martin Krasko (13. 9. 1919) sa ako 19-ročný mládenec 29. 12. 1938 osobášil so 17-ročnou **Zuzanou Farkašovou** (16. 12. 1921 – 3. 4. 2001; 79-3-17), dcérou **Martina Farkaša** a **Zuzany Paraskovej.** Narodili sa im tri deti.

Meno	Dátum narodenia	Dátum úmrtia	Poznámka
Martin	...	...1942	umrel 6-mesačný
Zuzana	9. 5. 1944		
Anna	12. 8. 1946	2. 6. 2008	61-9-20

Potomkovia Martina Krasku a Anny Marčekovej

Martin Krasko (19. 1. 1912) sa 26-ročný 15. 2. 1938 oženil s **Evou Ferovou** (1905 – 1977; 72-ročná). Od nej sa rozviedol a 1967. roku sa oženil s hodne mladšou **Evou Bartošovou** (nar. 1945). Obidve manželstvá boli bezdetné.

Ján Krasko (12. 1. 1925) bol 20-ročný, keď sa 27. 12. 1945 oženil s 22-ročnou **Zuzanou Patakovou** (22. 6. 1923 – 27. 5. 2008; 84-11-5), dcérou **Pavla Pataka** a **Alžbety Samporovej.**

Narodili sa im dve dcéry: **Anna** (16. 7. 1946) a **Zuzana** (7. 4. 1950).

Potomkovia Jána Krasku a Judity Jonášovej

Ján Krasko (24. 3. 1935) bol 25-ročný, keď sa 19. 11. 1960 oženil so 16-ročnou **Máriou Sokolovou**, nar. 11. 4. 1944, dcérou **Jozefa Sokola** (1914) a **Anny Kraskovej** (1917).

Narodili sa im dve deti: **Mária** (26. 2. 1962) a **Ján** (13. 4. 1967).

Potomkovia Pavla Krasku a Žofie Zubkovičovej

Ivan Krasko (7. 12. 1940) sa 32-ročný v Ľubľane 26. 4. 1972 osobášil s 33-ročnou **Marinkou Humerovou** (31. 5. 1939 v mestečku Škalce pri Celji – 29. 8. 2008 /Ľubľana/; 69-2-28), dcérou **Jožeho Humera** a **Doroty Moserovej**.

V tomto manželstve sa narodili dve dcéry: **Špela** (Ľubľana 3. 8. 1973) a **Katarína** (Ľubľana 13. 9. 1975).

Potomkovia Tomáša Krasku a Alžbety Jonášovej

Martin Krasko (2. 5. 1928), vtedy 18-ročný mládenec, bol sobášený 6. 1. 1947 s 19-ročnou **Katarínou Hriešikovou** (12. 9. 1927 – 28. 3. 2008; 80-6-16), dcérou **Jozefa Hriešika** a **Kataríny Bartošovej**.

V manželstve sa narodil syn **Martin** (3. 10. 1955 – 22. 10. 2009; 54-0-19).

Potomkovia Jána Krasku a Evy Kizúrovej

Eva Krasková (16. 8. 1928) bola 18-ročná, keď sa 29. 10. 1946 sobášila s 23-ročným **Jánom Lenhartom** (28. 1. 1924 – 27. 3. 2000; 76-1-29), synom **Štefana Lenharta** a **Anny Vargovej**.

V tomto manželstve sa narodili dvaja chlapci: najprv **Ján** (29. 9. 1947 – 2. 12. 1993; 46-2-3) potom **Štefan** (18. 6. 1950).

Syn **Ján Lenhart** (29. 9. 1947), dňa 29. 11. 1969 založil manželstvo sobášom s 19-ročnou **Nadeždou Kukuljovou** (nar. 10. 8. 1950). Z tohto manželstva pochádzajú dve deti: **Ján** (19. 5. 1970) a **Stevan** (2. 9. 1976).

Syn **Štefan Lenhart** (18. 6. 1950) bol 22-ročný, keď sa 30. 12. 1972 sobášil s 18-ročnou **Katarínou Hriešikovou** (19. 5. 1955). V tomto manželstve sa narodili dve deti. **Katarína** (13. 4. 1973) a **Vladimír** (21. 4. 1978).

Mária Krasková (6. 3. 1936) mala 17 rokov, keď (8. 1. 1953) založila manželstvo s 18-ročným **Martinom Cickom** (9. 11. 1934 – 14. 10. 2008; 73-11-5), synom **Martina Cicku** a **Zuzany Hriešikovej**.

V tomto manželstve je narodená dcéra **Mária Cicková** (26. 7. 1953).

Potomkovia Martina Krasku a Eleny Zapletalovej

Marta Krasková (Šíd 10. 1. 1946) bola 23-ročná, keď sa vo Frakfurte/M 24. 12. 1969 sobášila s 25-ročným **Petrom Biondićom** (Vinica, RCH, 25. 1. 1944), synom **Ivana Biondića** a **Ljubice Pavlakovićovej**.

Marta Krasková (48-ročná) vo Frankfurte/M 30. 8. 1994 založila svoje druhé manželstvo s 54-ročným **Herbertom Merklem** (nar. vo Frankfurte/M 25. 10. 1939), synom **Eduarda Merkleho** a **Anny Kremerovej**.

Do tejto rodiny patrí aj syn **Egon Merkle** (predtým **Egon Biondić**), narodený v Nemecku, vo Frankfurte/M 24. 5. 1970.

Milan Krasko (Laliť, 4. 8. 1947) bol 32-ročný, keď sa v Beočíne 14. 4. 1979 oženil s 31-ročnou **Vericou Ostoićovou** (Beočín 6. 6. 1948), dcérou **Petra Ostoića** a **Ljubice Svirčevićovej**.

Ich potomkovia sú: **Jelena Krasková** (Belehrad 28. 4. 1980) a **Vladimír Krasko** (Odžaci 11. 4. 1986).

Ján Krasko (Erdevík 13. 11. 1950) mal 25 rokov, keď v Novom Sade 25. 1. 1976 uzavrel manželstvo s 27-ročnou **Natašou Maletinovou** (nar. v Zreňanine 17. 9. 1948), dcérou **Vitomira Maletina** a **Persidy Karanjcovej**.

V tomto manželstve sa narodil syn **Mirko Krasko** v Novom Sade (18. 8. 1976).

Potomkovia Jána Krasku a Zuzany Dišpiterovej

Ján Krasko (29. 1. 1942), vtedy 30-ročný, sa 24. 8. 1972 v Padine osobášil s **Evou Bílekovou**, nar. 6. 2. 1948 v Padine, dcérou **Pavla Bíleka** a **Evy Kotvášovej**.

V manželstve je narodený syn **Ján Krasko** (Pančevo 13. 2. 1973).

Potomkovia Juraja Krasku a Katazíny Šiškovej

Anna Krasková (20. 11. 1948) sa ako 20-ročná dievka 30. 11. 1968 vydala za 24-ročného **Stanislava Struhárika**, nar. 8. 12. 1944, syna **Jozefa Struhárika** a **Olgy Verešovej**.

V tomto manželstve sa narodili dve deti.

Syn **Ladislav** (Nový Sad 8. 6. 1970), ktorý sa 25. 4. 2009 v Bratislave osobášil s **Nadou Ocokoljićovou**, nar. 28. 1. 1974 v Belehrade. V Belehrade sa im 9. 12. 2009 narodila dcéra Ana.

Dcéra **Olja** sa narodila v Belehrade 22. 2. 1976.

Katarína Krasková (20. 11. 1948), vtedy 21-ročná, 12. 7. 1969 založila manželstvo s 26-ročným **Jurajom Hriešikom**, nar. 30. 11. 1943, synom **Fera Hriešika** a **Evy Mikušovej**.

V tomto manželstve sa narodili:

Syn **Fedor** (Nový Sad 28. 7. 1972), ktorý je v manželstve so **Snežanou Ivanovićovou**, nar. 16. 7. 1971. Ich syn je **Vidak-Hugo** (17. 2. 2005).

Dcéra **Maja** sa narodila v Novom Sade dňa 7. 12. 1978.

Potomkovia Pavla Krasku a Kataríny Farkašovej

Katarína Krasková (10. 11. 1931) sa 21-ročná 28. 6. 1952 osobášila s 23-ročným **Ljubomirom Stojkovim** (1. 4. 1929 – 1. 8. 2007; 78-4-0).

Manželom sa narodili dve deti:

Želmira (28. 6. 1954),

Branislav (9. 3. 1960), ktorý sa ako 25-ročný, mládenec 29. 6. 1985 oženil s 26-ročnou **Mirjanou Pavićovou** (4. 6. 1959). Ich deti sú: **Irena** (5. 1. 1986) a **Stevan** (12. 1. 1989).

Pavel Krasko (9. 11. 1936), vtedy 22-ročný sa 18. 11. 1958 osobášil s 18-ročnou **Annou Babincovou** (10. 5. 1940 – 28. 1. 1986; 45-8-18), dcérou **Jána Babinca** a **Evy Ferovej.**

Narodili sa im štyri deti: **Anna I** (18. 9. 1959 – 4. 4. 1960; 0-6-16), **Anna II** (25. 1. 1961) a dvojčatá **Katarína** (19. 5. 1965) a **Pavel** (19. 5. 1965).

Potomkovia Martina Krasku a Zuzany Farkašovej

Zuzana Krasková (9. 5. 1944) sa 19-ročná 1. 5. 1963 osobášila s 23-ročným **Jánom Cickom** (5. 10. 1940 – 15. 12. 1999; 59-2-10), synom **Jána Cicku** a **Evy Marčekovej**.

V manželstve sa narodili dvaja synovia:

Ján (23. 1. 1965) sa ako 23-ročný mládenec 2. 7. 1988 osobášil s **Annou Šiškovou**, nar. 29. 4. 1969. Ich synovia: **Ján** (4. 3. 1989) a **Jaroslav** (24. 9. 1994).

Pavel (23. 9. 1978) sa ako 25-ročný oženil s 26-ročnou **Annou Čížikovou**, nar. 13. 10. 1977. Majú syna **Pavla** (1. 2. 2004) a dcéru **Jaroslavu** (4. 9. 2006).

Potomkovia Jána Krasku a Zuzany Patakovej

Anna Krasková (16. 7. 1946) sa 26-ročná 5. 9. 1972 osobášila s 28-ročným **Istvánom Ráczom**, nar. 13. 7. 1944 v Debeljači, synom **Istvána Rácza** a **Estery Feješovej**.

Do tohto manželstva patria dve deti: **Tatjana Mitrovićová** (Pančevo 4. 11. 1967) a **István Rácz** (Belehrad 8. 10. 1973).

Zuzana Krasková (7. 4. 1950), vtedy 30-ročná, sa 25. 4. 1980 vydala za 27-ročného **Martina Bajzu**, nar. 7. 2. 1953.

V manželstve sa narodili dve deti: **Martin** (Pančevo, 16. 12. 1980) a **Anna** (Pančevo 7. 3. 1984). **Annin** syn je **Ladislav**, nar. 21. 6. 2006.

Potomkovia Jána Krasku a Márie Sokolovej

Mária Krasková (26. 2. 1962) sa 25-ročná 21. 11. 1987 vydala za 23-ročného **Zlatka Pavićevića,** nar. 23. 11. 1964, syna **Slobodana Pavićevića** a **Evy Babincovej**.

V manželstve sa narodili deti: **Nemanja** (Belehrad 8. 5. 1988) a **Igor** (Belehrad 22. 4. 1998).

Ján Krasko (13. 4. 1967) sa 27-ročný 8. 10. 1994 osobášil s 22-ročnou **Vesnou Labátovou,** narodenou 5. 12. 1972, dcérou **Martina Labáta** a **Márie Petrákovej.**

Narodili sa im deti: **Maja** (Pančevo 8. 3. 1998) a **Ivan** (Pančevo 25. 9. 2002).

Potomkovia Ivana Krasku a Marinky Humerovej

Špela Krasková (Ľubľana 3. 8. 1973) sa 33-ročná 14. 10. 2006 sobášila s 36-ročným **Jurem Gerbecom**, narodeným 6. 2. 1970 v Ľubľane.

V tomto manželstve sa narodili dve deti: **Manca** (Ľubľana 25. 1. 2007) a **Tina** (Ľubľana 11. 6. 2008).

Katarína Krasková (Ľubľana 13. 9. 1975) je v manželstve s **Urbanom Štebljajom,** narodeným 1. 1. 1978 v Ľubľane.

Narodil sa im syn **Lovro** (Ľubľana 10. 8. 2008).

Potomkovia Martina Krasku a Kataríny Hriešikovej

Martin Krasko (3. 10. 1955) ako 22-ročný mládenec uzavrel v Padine 4. 6. 1977 manželstvo s 18--ročnou **Annou Bačúrovou** (Padina 1. 6. 1959), dcérou **Michala Bačúra** a **Anny Petrovičovej**.

Majú dve dcéry: **Annu** (Pančevo 31. 12. 1977) a **Katarínu** (Pančevo 21. 6. 1984).

Potomkovia Milana Krasku a Verice Ostoićovej

Jelena Krasková (Belehrad 28. 4. 1980) sa 21-ročná v Odžakoch 11. 8. 2001 vydala za 26-ročného **Roberta Komaromiho** (Malsch, Nemecko 7. 12. 1975), syna **Đuru Komaromiho** a **Elvíry Gali**.

V tomto manželstve sa narodili dve deti: **Daniel** (Nový Sad 30. 11. 2001) a **Ervin** (v Novom Sade 5. 3. 2007).

Potomkovia Jána Krasku a Nataše Maletinovej

Mirko Krasko (Nový Sad 18. 8. 1976) bol 27-ročný, keď sa v Novom Sade 4. 10. 2003 sobášil so svojou vrstovníčkou **Aleksandrou Mitovovou** (nar. v Novom Sade 24. 7. 1976), jej rodičia sú **Petar Mitov** a **Mara Marjanovićová**.

Narodili sa im dvaja synovia: **Aleksa** (Nový Sad 22. 6. 2005) a **Ognjen** (Nový Sad 21. 9. 2007).

Potomkovia Jána Krasku a Evy Bílekovej

Ján Krasko (Pančevo 13. 2. 1973) bol 23-ročný, keď sa 24. 8. 1996. v Padine osobášil s 24-ročnou **Katarínou Brachnovou** (Pančevo 26. 7. 1972), dcérou **Jána Brachnu** a **Kataríny Pokoráckej**.

Majú dvoch synov: **Jána** (Belehrad 30. 10. 1996) a **Daniela** (Belehrad 8. 3. 2008).

Potomkovia Pavla Krasku a Anny Babincovej

Anna Krasková (25. 1. 1961) bola 22-ročná, keď sa 5. 11. 1983 osobášila s 23-ročným **Pavlom Markom** (12. 12. 1960), synom **Pavla Marku** a **Zuzany Lenhartovej.**

Narodili sa im dve deti: syn **Ivan** (Pančevo 16. 9. 1984) a dcéra **Iveta** (Pančevo 31. 8. 1992).

Katarína Krasková (19. 5. 1965) sa 18-ročná 21. 5. 1983 vydala za 31-ročného **Adama Suchánka** (1. 12. 1952), syna **Martina Sucháneka** a **Zuzany Veňarskej.**

Manželom sa narodili štyri deti: **Katarína** (Pančevo 23. 5. 1984), **Ján** (Pančevo 10. 5. 1985), **Jaroslav** (Pančevo 28. 3. 1990) a **Zlatko** (Pančevo 2. 4. 1995).

Pavel Krasko (19. 5. 1965) bol 26-ročný, keď sa 21. 9. 1991 osobášil s 19-ročnou **Zuzanou Jaškovou** (7. 8. 1972), dcérou **Pavla Jašku** a **Zuzany Takáčovej.**

V tomto manželstve sa narodil syn **Vladimír** (Pančevo 9. 6. 1993) a dcéra **Vieroslava** (Pančevo 10. 9. 1997).

Potomkovia Martina Krasku a Anny Bačúrovej

Anna Krasková (31. 12. 1977) bola 19-ročná, keď sa 31. 8. 1996 vydala za 23-ročného **Michala Dudáša** (5. 1. 1973), syna **Michala Dudáša** a **Zuzany Veňarskej**.

V tomto manželstve sa narodil syn **Denis** (Belehrad 21. 5. 1998).

Katarína Krasková (21. 6. 1984) sa 23-ročná 7. 7. 2007 osobášila s 25-ročným **Jánom Lenhartom**, narodeným 22. 12. 1982, synom **Jána Lenharta** a **Zuzany Jonášovej.**

****

*Považujem za svoju povinnosť vysloviť vďaku pani Anke Hrkovej, kovačickej matrikárke na dôchodku, za jej nezištnú pomoc a trpezlivosť pri zisťovaní najdôležitejších údajov (narodenie, úmrtie, sobáš) pre všetkých kovačických Kraskovcov a členov ich rodín.

Osobitnou vďakou som zaviazaná kovačickému rodákovi Dr. Jánovi Markovi, profesorovi Novosadskej univerzity na dôchodku, za jeho rady, odporúčania a pomoc pri zaraďovaní a genealogickom spracúvaní údajov o Kraskovcoch.

Svoju úprimnú vďaku vyjadrujem i manželskému páru, inžinierom Kataríne a Pavlovi Kraskovcom z Nitry, ktorí mi poskytli vzácny genealogický materiál o ďalekých predkoch Kraskovcov, ktorý predtým objavili v čabianskej matrike.

Moja úprimná vďaka patrí i vojlovickému farárovi, ThMgr. Martinovi Bajzovi, ktorý vzácnymi údajmi prispel k spresňovaniu údajov o mojich predkoch, a teda i ku konečnej podobe rodokmeňa Kraskovcov.

Poznámka

Náš rodokmeň týmto nie je zaokrúhlený, pretože nateraz sa nám nepodarilo hodnoverne zistiť niektoré podstatné údaje o všetkých jeho príslušníkoch.

Svetluša Hlaváčová

BÁSNICKO–NITRIANSKE KORELÁCIE KRASKOVCOV

Keď sa prípravy knihy o učiteľoch Elene a Martinovi Kraskovcoch zintenzívnili, v internetovej komunikácii so zostavovateľkou knihy, Martou Merkleovou, ich dcérou, som medzi prvými dostala i jej príspevok *Hľadanie koreňov na Slovensku*. Hneď mi na základe textu vpadla do oka jej vytrvalosť a systematickosť, lebo sa podujala do knihy zaradiť aj vlastný prieskum svojho pôvodu. Zaznelo mi to akosi silne *kraskovsky*. Prečo?

Nuž zaujímavá mi bola už samotná zhoda mien – pseudonymického mena básnika Ivana Krasku a dievčenského priezviska Marty Merkleovej, teda Kraskovej. Oboch akosi spojilo aj Kraskovo, dedinka na Slovensku, z ktorej pochádzajú Martini predkovia. Táto dedinka je k tomu neďaleko Lukovíšť, rodného kraja básnika Krasku. I tohto významného slovenského básnika symbolizmu dedinka Kraskovo kedysi silne ovplyvnila. Zvlášť jej kostolík – stredoveká architektonická pamiatka, a potom aj stredoveký pôvod talianskej kolónie Kraskova.

Autorka sa v knihe, a zvlášť v stati, v ktorej opisuje rodnú obec svojich predkov – Kraskovo, v nadšení pokusne prejavuje i básnicky. V rovnomennej veršovačke *Kraskovo* sa zapozerá do dávnych čias, keď jej predkovia opustili Kraskovo, usadili sa v Békéscsabe a potom sa ešte raz presunuli južnejšie, do Kovačice.

Merkleová hromadiac toponymá (Kraskovo, Békéscaba, Kovačica, Vojvodina, Panónia) jemne, nepriamo a nevedomky vlastne naráža na Kraskove verše z básne *Otcova roľa*. Z jej veršovníckych dozvukov cítiť podliehanie smútku či nostalgii predkov, podobne ako to prejavovali aj symbolisti, ktorých tiež trýznil pocit pesimizmu a odsúdenia. Spoločné pozadie Merkleovej (Kraskovej) v jej básni *Kraskovo* a Ivana Krasku v *Otcovej roli* rezonuje i spoločnou – sociálnou tematikou. Sociálna nerovnosť totiž i Martiných predkov hnala, aby kolonizovali najprv málo zaľudnené a neskôr aj kraje Dolnej zeme, kým básnik Krasko podobne postupuje, poddanstvo spája s postavením slovenského národa.

V takejto írečitej symbolike rodnej zeme k záhadnej zhode mien autorky narodenej Kraskovej s básnikom Kraskom, pribudlo ešte jedno obdivuhodné ohnivo. Tiež kraskovské, hoci tentoraz už menej básnické, skôr však genealogické.

Keď totiž Marta Merkleová s manželom Herbertom v auguste roku 2008 podnikla cestu na Slovensko za svojimi koreňmi do obce Kraskovo, ani netušila, aké zaujímavé a sľubné (akurát v prospech jej už spomenutej misie) stretnutie ju tam očakáva. Pomohla im v tom práve starostka obce Kraskovo, pani Zdena Očovayová, ktorá Merkleovcov zároveň zoznámila s okolím tejto obce.

Zdena Očovayová, starostka obce Kraskovo, ktorá mala šťastie držať celú záležitosť v hrsti a spojiť nitrianskych a frankfurtských rodákov – Kraskovcov

Ako k tomu došlo? Keď sa totiž v stanovený deň na Obecnom úrade u starostky Merkleovci objavili, ohromila ich slovami: *„Predstavte si, pred asi hodinou z ničoho zazvonil telefón, a istý pán, Pavol Krasko z Nitry, tiež hľadá svoje korene. Povedala som mu, že si u nás ešte nikdy nikto korene nehľadal a teraz zrazu dvaja; tuná sú hostia z Nemecka, ktorí si taktiež hľadajú korene a o asi pol hodinku prídu na úrad. Sľúbila som, že mu potom zatelefonujeme…“*

Nasledovalo bleskové telefonické zoznámenie sa dvoch potomkov rodiny Kraskovcov – Marty a jej nového nitrianskeho rodáka Pavla Krasku, ktorý akoby telepaticky precitol a v pravej chvíli vytočil číslo Obecného úradu v Kraskove... Nuž a tak sa Merkleovci na svojej spiatočnej ceste zastavili i u svojich novoobjavených rodákov – inžinierskeho páru Kataríny a Pavla Kraskovcov v Nitre. Vymenili si poznatky a údaje, ku ktorým sa dopracovali, a dohodli sa o ďalšej spolupráci a najmä cieli – spoločnú vec dotiahnuť do konca a objaviť všetky pôvodné vetvy svojho rodokmeňa. Dnes to už majú nastopercent overené, že Marta a Pavol majú spoločného prapraotca Tomáša Kraszkovszkého (vtedy sa písal aj ako Kraskovsky, Kraskoviech, Kraszko..., ale ide o to isté priezvisko).

Novoobjavená rodinná väzba medzi nitrianskymi Kraskovcami a frankfurtskými Merkleovcami nadobudla navyše aj blízky a priateľský ráz. Zrodili sa medzi nimi i čulé internetové korešpondenčné styky. Prebrali sme z nich časti, v ktorých si vymieňali údaje o svojom spoločnom pôvode...

Nitrania Katarína a Pavol Kraskovci s Martou Merkleovou pri svojej prvej stretávke roku 2008 v Nitre na Slovensku

E-mail píšu Merkleovci...

Milí rodáci, Katka a Pavol!

E-mail, ktorý sme Vám pred niekoľkými dňami poslali, ste istotne dostali. V dnešnom Vám zasielame Kraskove deti, narodené od samého začiatku prisťahovania Slovákov do Kovačice. Fotky z nášho pobytu na Slovensku sú hotové. Aj naša spoločná je veľmi pekná; radi by sme Vám ju poslali, ale nemáme Vašu adresu. Texty písané po latinsky, ktoré ste nám poslali e-mailom, sme ukázali našim známym. Pokúsia sa aspoň jednu čiastku preložiť do nemčiny a ja ich potom preložím do slovenčiny... (...)

Pozdravujeme Vás, Marta a Herbert

Betreff: Re: Kraskove deti...

Dátum: 06. oct 2008, 20:34

Dobrý večer,

veľmi pekne Vám ďakujeme za informácie o narodených deťoch v Kovačici, veľmi nás to potešilo. Takto sme zas o krôčik bližšie k poskladaniu rodokmeňa... Chceli by sme Vás poprosiť, aby ste zistili informácie o prvých zomretých KRASKOVCOCH v Kovačici, lebo tam sú pre nás dôležité údaje. Zaujímali by nás: mená zomretých prišlých do Kovačice z Békéscaby, a ak sa dá zistiť, kedy zomreli a v akom veku (koľko rokov sa dožili, lebo tieto údaje sa zvyknú uvádzať v matrikách zomrelých). Ak by sme mali tieto údaje, vedeli by sme si poskladať, kto boli rodičia tých sobášených ľudí, ktorých ste nám poslali a takisto by sme si vedeli doplniť ich rodičov v našom rodokmeni... V prílohe Vám posielame testament, napísaný 4. januára 1749 v Békéscabe našim a možno aj Tvojim prapredkom Tomášom Kraskovským. Poprosili sme historika o pomoc pri čítaní (preklade) tohto testamentu. Keď ho budeme mať, tak Vám ho pošleme. V tomto závete sa spomína Adamko, ktorý je vnukom Tomáša a v čase písania závetu mal 4 roky. Tento Adamko sa neskôr oženil a mal tiež syna Adamka a v Békéscabe sme zatiaľ nenašli v matrike zomrelých žiadneho Adama... Tak si myslíme, že možno odišiel do Kovačice a preto by sme potrebovali údaje o prvých Kraskových zomrelých v Kovačici. Bolo by dobre vyžiadať aspoň do roku 1850 – 60.

Srdečne Vás zdravia Kraskovci

*

Po čase ešte jeden mail od Merkleovcov...

Milá Katka a milý Pavol,

hneď Vám chcem odpovedať na Vaše maily, ktorým sme sa veľmi potešili a za ktoré sa Vám poďakúvame. Testament nášho (verím, že spoločného) praotca Tomáša v origináli a preklade je vec, ktorá obohatí každú Kraskovu dušu. Vtedajšie náhľady na život a smrť, ako aj vzťah k Bohu, boli celkom inakšie ako dnes, boli prirodzenejšie a pre mňa vlastne krajšie. Ak dovolíte, tento testament by som rada prevzala do „môjho románu", vlastne do knihy o rodine Martina a Eleny Kraskovcov.

Zmluvy o predaji domu Michala a Juraja K. sú taktiež veľmi zaujímavé. Aj za to Vám veľká vďaka. Ako keby ste čítali moje myšlienky. Zaujíma Vás to isté, čo i mňa: kedy zomrel Samuel K. (otec Jána, narodeného 15. 2. 1824) a či on bol syn alebo vnuk toho chýrečného Adama, ktorý ako prvý Krasko prišiel do Kovačice. Či ten Adam nie je možno Adamko z „nášho" testamentu?

O všetkom tom sa dozviem, ale rada by som vedela, dokedy Vám je to potrebné? Kraskove deti narodené v Kovačici po rok 1845 som dostala od pani Hrkovej, kovačickej matrikárky vo výslužbe. Osobne sa nepoznáme, ale ona mi to, ako známa našej rodáčky Lenhartovej, rada spravila. Povedala mi, že keď prídeme do Kovačice, že nás odvedie do matriky, aby sme videli tie staré knihy. Bolo to asi pred troma týždňami a teraz by mi bolo trochu nepríjemne zase ju zaťažovať.

Ja najneskoršie na jar pôjdem do Vojvodiny na ďalší dohovor o Kraskovej knihe, tak navštívim aj pani Hrkovú. Stačí Vám to na jar? Pred asi desiatimi dňami sme Vám poslali list s našou spoločnou fotkou z Nitry…

Srdečne Vás pozdravujeme – Marta a Herbert

Betreff: Re: Pozdrav z Ffm
Dátum: 17. Oct 2008 10:37

Dobrý deň,

ďakujeme Vám za e-mail. Žiaľ, fotky sme zatiaľ nedostali. Samozrejme, nás poteší, ak môžeme prispieť nejakým materiálom do rodinnej knihy. To znamená, že tento testament môžeš prevziať, prípadne iné materiály, ktoré sa hodia do knihy...

Priamo z Kovačice sme si objednali jednu knihu, v ktorej by mali byť popísané dejiny evenjelického cirkevného zboru v Kovačici, očakávame, že aj tam budú nejaké zaujímavé informácie, ktoré obohatia naše bádanie o rodine Kraskovcov.

Momentálne máme dosť materiálov, ktoré budeme študovať a zaraďovať počas zimy, takže dátumy zomrelých, ktoré by sme potrebovali z Kovačice, nám postačia aj na jar. Ďakujeme za ochotu ich zohnať.

Keď prídu fotografie, ozveme sa.

Srdečne Vás zdravia Kraskovci

BÁSNIK IVAN KRASKO

Pri príležitosti písania tejto knihy do srdca sa mi okrem živej pamäti na mojich milých rodičov a všetkých mojich príbuzných Kraskovcov hlboko vrezal do duše ešte jeden Krasko. Jeden z najväčších slovenských básnikov, ktorý žije v nepretržitej úcte nášho národa po uplynutí viac ako pol storočia.

V srdci hrdo nosím svoje rodné priezvisko. Vďaka koreňom mojich dávnych predkov, pôvodiacich z Kraskova neďaleko Lukovíšť, rodiska básnika Ivana Krasku, som ešte väčšmi spätá s jeho menom a dielom, ktorému múza Erato bola naporúdzi: vybásnil básne svojské jeho citlivej duši, srdcu, hlboko spätý so svojím národom a oddaný svojej životnej družke.

Básnik Ivan Krasko

Životopis básnika Ivana Krasku

Vlastným menom Ján Botto narodil sa v dedinke Lukovištia r. 1876. Ľudovú školu skončil doma v rokoch 1882 – 1887. Navštevoval maďarské gymnázium v Rimavskej Sobote v rokoch 1887 – 1892, súkromné štúdium u Michala Bodického, Potok, v rokoch 1889 – 1890, nemecké gymnázium v Sibiu (Rumunsko) v rokoch 1892 – 1894, rumunské gymnázium v Brašove (Rumunsko), kde zmaturoval v rokoch 1894 – 1896, chemické inžinierstvo v Českom vysokom učení technickom v Prahe v rokoch 1900 – 1905, keď sa stal inžinierom a doktorát z techniky získal r. 1925.

V úlohe chemického inžiniera pracoval v cukrovare Klobúky pri Slanom a bol i vedúcim chemickej továrne Slané. Keď bola utvorená Československá republika, bol poslancom Dočasného národného zhromaždenia. Pozdejšie bol štátnym úradníkom. Roku 1938 odišiel do dôchodku. V 1946. roku bol vyhlásený za národného umelca. Posledné roky spolu so svojou manželkou trávil v Piešťanoch. Zomrel v Bratislave r. 1958 a pochovaný bol v rodnej dedinke Lukovištia.

Básnické výplody

Ivan Krasko vo svoje ranej tvorbe nadväzoval na Hviezdoslavovu poéziu. Svoje básnické prvotiny na začiatku 20. storočia podpisoval pseudonymom Janko Cigáň. To preto, že v Lukovištiach, v jeho rodisku, žil iba jeden etnický Cigán, a hral na husliach. Po tom, kto sa skrýva za tým menom, pátral básnik František Votruba a roku 1906 zistil, že ide o Jána Bottu.

Dňa 7. februára 1906 Ivan Krasko napísal list Svetozárovi Hurbanovi...

Slovutný pane,

Váš vzácny list som dostal dnes. Privolili ste byť krstným otcom mojich piesní, nuž Vás prosím, aby ste ma aj pokrstili príhodným menom. Pseudonym chcem mať radšej než vlastné meno.

Teším sa zvlášť na to, že piesne vyjdú s Vaším prológom, za čo som Vám, slovutný pane, obzvlášť povďačný.

V úcte Vám oddaný

Ján Botto

*

Hurban vyhovel jeho žiadosti. Pseudonym mu dal podľa dedinky Kraskovo, ktorá sa nachádza blízko jeho rodnej dedinky Lukovištia.

Už v zrelom veku svoju umeleckú činnosť začal básnickou zbierkou *Nox et solitudo* (Noc a samota) r. 1909, ktorá vyvolala veľký ohlas v slovenskej verejnosti a v kritike. Boli to básne, v ktorých, ako i v zbierke Janka Jesenského *Verše* z r. 1905, došlo k výraznému odklonu od ustálenej poézie.

Básnik Krasko na rozdiel od iných básnikov staršej generácie vyjadroval svoj vzťah k skutočnému životu vlastnou osobnosťou. Silne prežíval rozličné prírodné javy (*Topole, Zmráka sa*...).

Dominantnou myšlienkou v jeho prvej básnickej zbierke boli ľúbostné city a zážitky (*Aminka, Už je pozde, Plachý*).

Po druhej básnickej zbierke *Verše z* r. 1912 básnik uzavrel svoju tvorbu. Na rozdiel od prvej zbierky, v druhej je Krasko reálnejší a má objektívnejší vzťah k svetu. V básňach *Otcova roľa, Baníci* Krasko reagoval na sociálne a národné otázky.

Ivan Krasko je zakladateľom modernej slovenskej lyriky a predstaviteľom slovenskej moderny a slovenského symbolizmu a takisto významným básnikom európskeho symbolizmu.

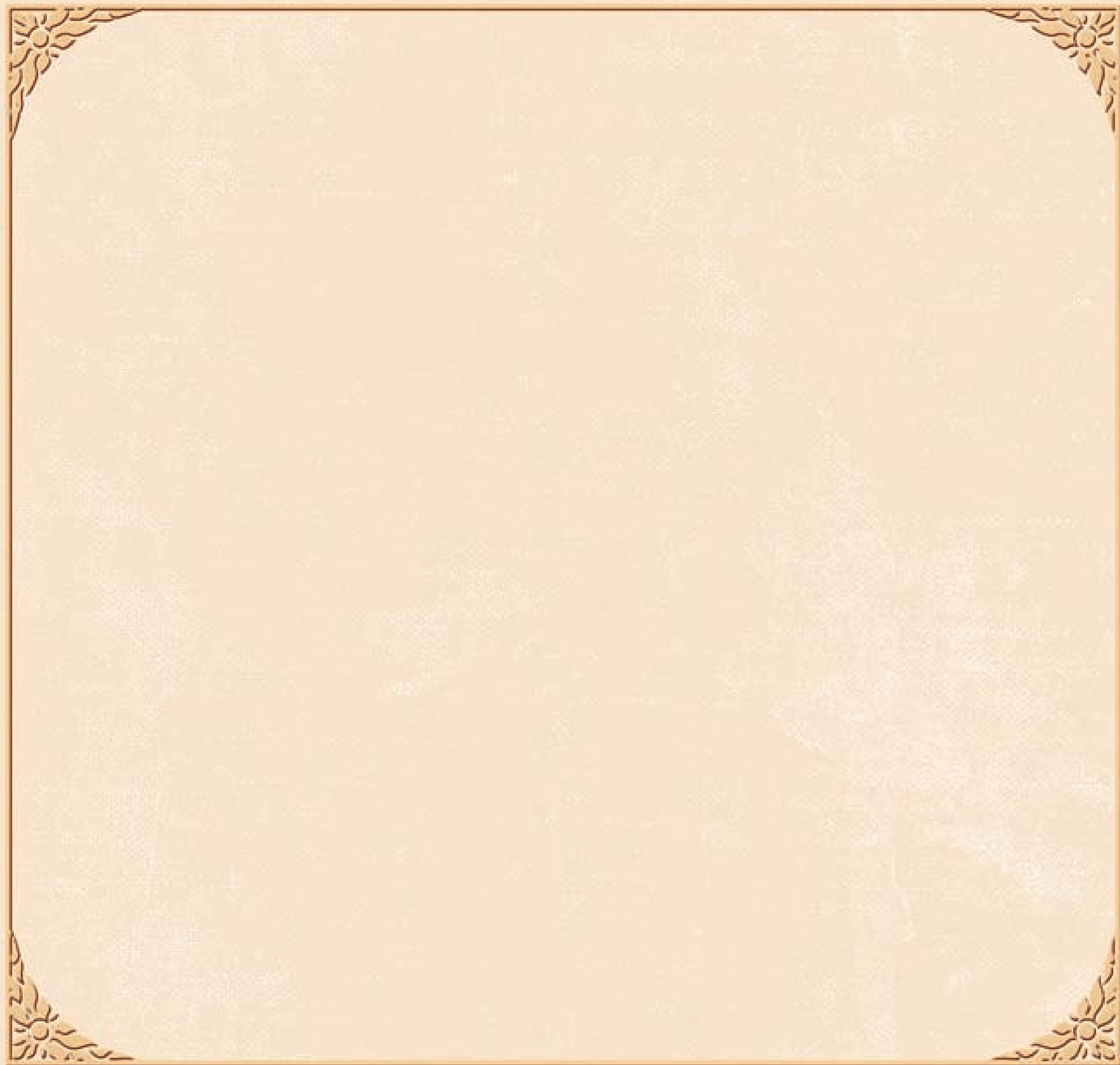
Kraskove básne boli preložené do anglického, nemeckého, poľského, maďarského, ukrajinského a bulharského jazyka, a v iných jazykoch bol zastúpený v rozličných antológiách.

*

Ivan Krasko

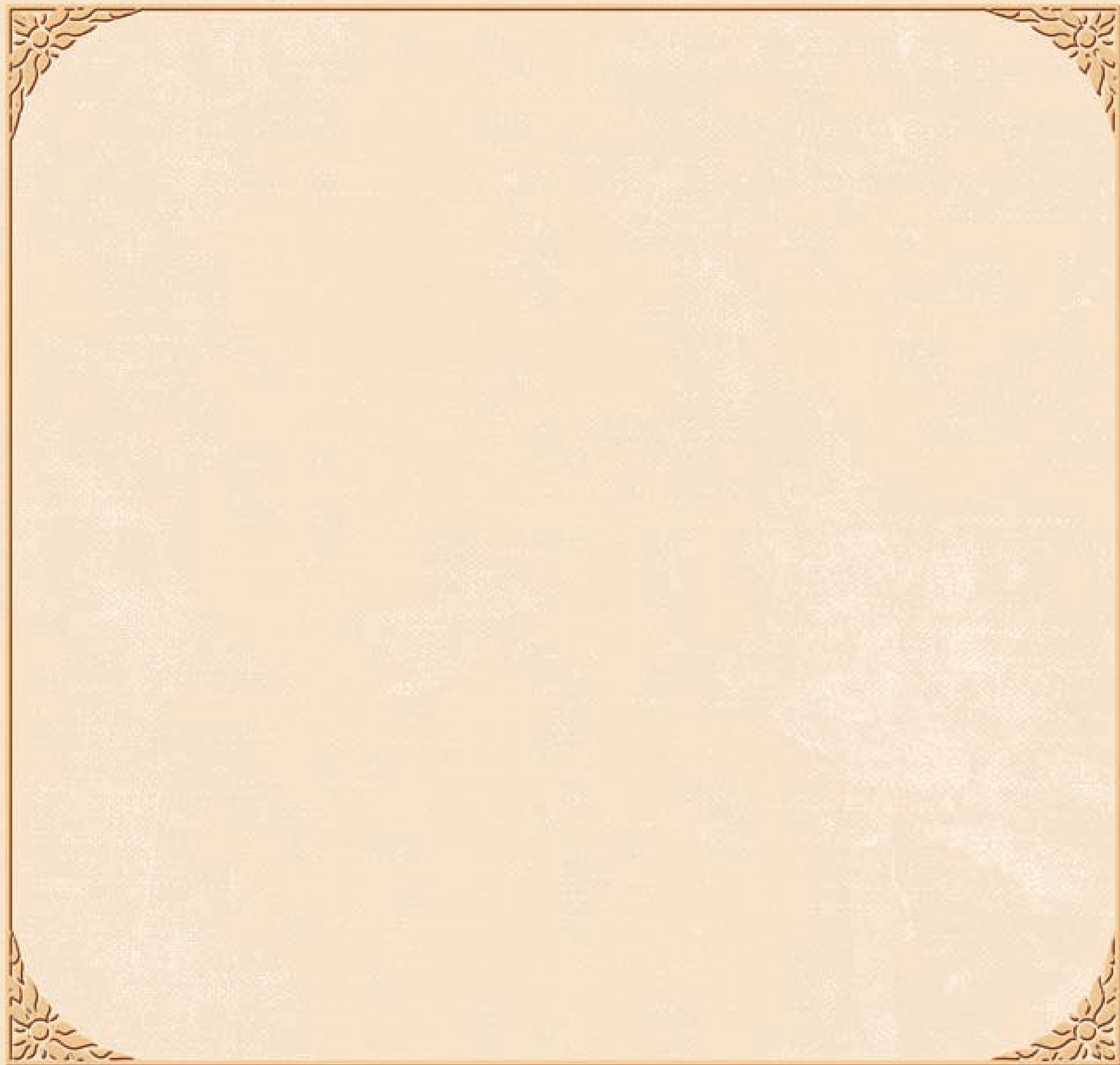
Vesper dominicae

*Tam niekde v diaľke
v čierňavých horách
dedinka biela
túli sa k zemi
pokojná, tichá.
V nej starodávne
vážneho vzhľadu
domy si čušia.
Z tých v jednom iste
ustarostená
matička moja
samotná sedí
pri starom stole.
Kostnatou rukou
podpiera čelo
vráskami zryté
– starostí tiene
vždy sedia na ňom:
tak som ho vídal
od mala svojho – –
Tranoscius má
pootvorený
– mosadzné sponky,
hladené hmatom
pradedov ešte,
matno sa lisnú
v prípozdnom svetle – –
Posledný na list
díva sa, díva,
– tam naznačené
je ťažkou rukou:
„Pán Bůh požehnal
nám syna, kterýž..." –
až dobré oči
slzami skropia
zažltlé listy...
Však stará kniha,
čo rozplakala,
matičku moju
utíši zase:
už spieva mäkkým,
tenuškým hlasom:
„Den nedělní se
skonává, chválmež..."
– – A súmrak padá
vždy väčší, hustší
v izbietku malú –
– – A pokoj sadne
pomaly, tíško
na sivú hlavu
matičky mojej.*

III
KRASKOVCI OČAMI INÝCH

Dr. Ján Marko

KOVAČIČAN UČITEĽ MARTIN KRASKO

V kovačickej rodine Tomáša Krasku (1880) a Evy Mikušovej (1883) založenej sobášom (1899) narodili sa traja synovia – Tomáš (1902), Ján (1905) a Martin (1910).

Rodinný majetok nebol veľký, ale dostatočný pre dobrého poľnohospodára a jeho rodinu. Inými slovami, rodinný majetok bol určený najstaršiemu synovi – Tomášovi.

Aby sa vyhla drobeniu majetku, rodina sa rozhodla mladšieho syna usmerniť na remeslo. Ktoré? Krajčírske. Ján sa krajčírskemu remeslu aj vyučil. Bol dobrým a uctievaným krajčírskym majstrom.

Syn Martin bol ako dieťa cintľavý, chorľavý a rodina sa obávala, že bude náchylný suchotám. Rozhodla sa poslať ho do škôl. Ale, ako píše Dr. Ján Čaplovič: *„Študovať ďaleko od rodiska, to bolo i drahé i také zvláštne, že sa na to odhodlal len máloktorý rodič spomedzi roľníkov a malých remeselníkov.“* Kraskova rodina sa však odhodlala a Martin sa stal učiteľom.

Autor týchto riadkov nemal príležitosť osobne sa spoznať s pána učiteľom pre vekový rozdiel. Keď moji rodičia r. 1936 kúpili Tomanov dom v Hviezdoslavovej ulici, dostali sme sa do susedstva s Kraskovou rodinou. Kraskov (Čabenov) dom bol na rohu, na križovatke ulíc Dr. Jána Bulíka a Hviezdoslavovej. Bol to dom murovaný z tehál, mal tri okná, ktoré hľadeli na ulicu Dr. Jána Bulíka. Mal hospodársky dvor a veľkú záhradu, vlastne ovocný sad.

My, susedia, sme vedeli, že pán učiteľ je zamestnaný a že pôsobí v Šíde, lebo mu zdravotne zodpovedajú podmienky Fruškej hory. Cez prázdniny chodieval domov do rodnej Kovačice. Pokojne ich trávil v chládku rodinného ovocného sadu a tak sa bránil pred letnou páľavou, horúčavami a kovačickým prachom.

Neskôr, keď som už ako stredoškolák chodieval k jeho bratovi – majstrovi Jánovi, krajčírovi, ten mi ukazoval nemecko-srbskochorvátsky slovník (Deutsch Serbokroatisches Wörterbuch) a nemeckú čítanku (Lesebuch) – knihy, na ktorých bol azbukou podpísaný ako stredoškolák jeho vlastný brat – Martin Krasko. Bol na to hrdý.

Mne tento obraz utkvel v pamäti a rád si naň spomínam.

Štefan Smišek

MARTIN KRASKO
VŠESTRANNÝ VZDELANEC A PEDAGÓG

Pána učiteľa Martina Krasku moji rovesníci a ja sme poznali od prvého ročníka základnej školy v Laliti bez ohľadu na to, že prednášali viacero vyučovacích predmetov i vo vyšších ročníkoch: hodobnú výchovu, technické vzdelanie, výtvarnú výchovu a krasopis. Zhodou okolností zastupovali všetkých učiteľov, bez ohľadu na vyučovací predmet.

V prvom, druhom a štvrtom ročníku ma učili ich manželka, pani učiteľka Elenka Krasková. Počas týchto troch rokov sa niekoľkokrát stalo, že naša učiteľka šli na seminár. Boli sme zvedaví, ozaj, kto ich len bude zastupovať?

Tesne pred začiatkom prvej hodiny sme sa to dozvedeli a hlasným zvolaním HURÁ! i súhlasili. Zastupovali ich manžel, pán učiteľ Krasko, ktorý spracovali všetky naplánované vyučovacie jednotky a pritom na každej hodine sa nám ušla i nejaká poviedka, príbeh zo života o tom alebo onom, prípadne o nešťastí, v ktorom sa deti môžu ocitnúť. Ešte aj dnes sa pamätám na ponaučenia z poviedok, o ktorých nám hovorili.

Ich umelecké sklony, náchylnosť k umeniu, sme postrehli na hodinách výtvarnej výchovy. Pamätám sa, ako sme na tabuli vo veľkej učebni, kde predpoludním mávali hodiny *kreslenia* s inými žiakmi, videli raz opravdu umelecky namaľovanú krajinku. My, ktorí sme v tej učebni mali vyučovanie poobede, sme sa na obraz pozerali s údivom a potom sme si ho odkresľovali do svojich kreslienok.

V treťom ročníku sme šli na výlet do Belehradu. Pre takú ďalekú cestu nás pán učiteľ dôkladne pripravili. Na tabuli nám radom popísali všetky mestá či železničné stanice, cez ktoré máme prejsť.

Do vlaku sme mali nastúpiť v Odžakoch. Ten bude uháňať do Nového Sadu, Čortanoviec, Bešky a potom vbehne do tunelu. Všetci sme sa zháčili, strach nás opantal, ako to v tom tuneli len bude?!

Učiteľ Krasko boli vynikajúcim pedagógom. Žiakov do školského chóru brali od piateho ročníka. Skúšali všetkých, každý žiak musel spievať pred triedou, oni pozorne počúvali a podľa toho, ako sa im hlas pozdával, rozhodli, či v chóre môže spievať alebo nie.

V chóre sme spievali dvojhlasne. Pre mňa to bolo niečo úplne nové a zvláštne, to, že sa jedna pieseň spieva na dva hlasy, ale náš pán učiteľ nás to vedeli naučiť. Dobre nacvičení, účinkovali sme na významných oslavách v osade, na Deň povstania, Deň bojovníka, Deň republiky, pri skladaní pionierskej prísahy pri vstupe do Zväzu pionierov a na deň *exámenu* – najväčšej oslavy na konci školského

roka. Spievali sme najčastejšie ľudové piesne, ako i tie, ktoré v tých časoch boli aktuálne. Dirigoval žiak, ktorý výšku tónu každej piesne udával intonačnou píšťalkou.

Hudobnému vzdelávaniu žiakov boli náš pán učiteľ skutočne oddaný, všetkých nás chceli uviesť do sveta tajov tohto umenia. Dali nám napríklad i takúto úlohu, a každý ju pritom musel splniť: z domu sme si mali priniesť dosku dlhú tak asi 1 meter a širokú 20 cm. Na každej z týchto dosák rozplánovali a nakreslili biele a čierne klávesy, na ktorých sme „hrali" napísané noty: c, d, e, f...

Kto prejavil väčší záujem o hudbu a mal predpoklady čiže zmysel, vôľu a bol usilovný, toho pán učiteľ Krasko všetko toto, aj ešte viac, učili zdarma.

Celý život banujem, že som túto možnosť, ktorá sa nám tak štedro núkala, nevedel využiť.

Na hudobnej výchove sme piesne nacvičovali tak, že celá trieda spievala a pán učiteľ nás sprevádzali na husliach. Mnohé piesne, ktoré som sa vtedy naučil, ešte aj dnes viem zaspievať.

Pán učiteľ Krasko každodenne mali pri sebe noviny *Politika*, ktoré doma prečítali a niektoré veci z nich nám potom rozprávali, vysvetľovali. Bolo to v šiestom alebo v siedmom ročníku, keď sme sa na základe správy uverejnenej v týchto novinách slovom a kresbou dopodrobna dozvedeli, ako jadrová ponorka *Nautilus* práve precestovala Severný pól, pravdaže pod vodou, presnejšie pod ľadom. Pán učiteľ nám vysvetlili aj to, ako sa tu „správala" kompasová ihla. Zaujímavá vec!

Už v strednej škole som pochopil, rozmýšľajúc o svojich bývalých učiteľoch na základnej škole, že pán učiteľ Krasko boli skutočne dobrým učiteľom. Prišiel som k tomu záveru vtedy, keď som si uvedomil, aké vedomosti som si priniesol do tejto školy a kto sa o to najväčšmi zaslúžil. Často som o tom uvažoval a najprv som nevedel prísť na to, prečo práve oni. Preto, že seba ako človeka v učiteľskom povolaní maximálne realizovali, im práca v škole nikdy nezunovala, považovali seba za osobu, ktorá stále má učiť, vychovávať, stále rozširovať svoje vedomosti a prenášať ich na iných. Robili to dobre a pritom spontánne, ľahko, ako ktorýkoľvek iný človek, dobre sa vyznajúci vo svojom remesle. I oni sa svojmu povolaniu venovali celou svojou bytosťou. Roky pracovali s rovnakým oduševnením a svedomite, ako keby stále boli na začiatku. Boli plný elánu, kreativity, zodpovednosti.

Mienku o pánu učiteľovi som si doplnil, keď mi mama raz po návrate z nedeľných služieb povedala, že kantora na bohoslužbách v kostole toho dňa zastupovali – pán učiteľ Krasko.

V tom čase hrali i na organe! Aj z tohto vidno, aká všestranná osobnosť to bola. A súčasne články s náboženskou tematikou uverejňovali v Evanjelickom hlásniku, čo tiež svedčí o bohatstve ich duše, ich charaktere a smelosti.

Moja sestra, Zuzana Miháľová rodená Smišeková, žijúca v Odžakoch píše: „Mne vtedy ešte na šesťročnej základnej škole vo vyšších ročníkoch všetky predmety prednášali iba dvaja učitelia: pani učiteľka Anna Valentová a pán učiteľ Krasko, ktorý boli autoritou medzi žiakmi. Snažili sa naučiť nás všetkému, nie iba tomu, čo je napísané v učebniciach, ale i to, čo nás očakáva v živote. Ešte i dnes sa mi zdá, že počujem ich pokyny a ponaučenia, ktoré nás mali varovať pred všelijakým nešťastím."

Mária Cicková

O MOJICH KRASKOVCOCH

Na môjho strýka a strynku, učiteľov v Srieme a Báčke, si s láskou a úctou spomínam. My sme ich volali tak po našsky, či po kovačicky: strýka – *báči* a strynú – *andika*.

Dobre sa pamätám, že báči a andika počas letných prázdnin chodievali do Kovačice k svojim rodičom na návštevu. Bol to dôvod, aby sa celá naša rodina Kraskovcov zoskupila u starých rodičov, kde sme sa všetci srdečne vítali.

Po každom ich odchode z Kovačice sme boli bohatší o mnohé ponaučenia a vedomosti. Mnohé ich rady i dodnes používame.

Báči Martin a andika Elenka nám vždy rozprávali zaujímavé príhody zo života, ktoré boli lákavé tak pre nás dospelých, ako i pre naše deti. A na naše deti nikdy nezabúdali, zaujímali sa o to, ako sa ktorému darí v škole, aký prospech dosahujú, o čo sa najviac zaujímajú, a to len preto, že mali široké obzory a vedeli, že vo vzdelaní je záchrana každého jednotlivca.

Roku 1948 som bola cintľavé dvanásťročné dievča. Báči a andika mojim rodičom radili a súčasne navrhli, aby ma odviezli k nim do Erdevíku, na trochu dlhšiu návštevu, aby som sa nadýchala čerstvého fruškohorského vzduchu.

Tam som zažila krásne chvíle. Bývali súkromne. Majiteľka domu, starenka, mali vnučku, s ktorou sme spolu zabávali ročného Milanka.

Kým andika boli v škole, s báčim sme šli na prechádzku po dedine, úkazali mi, kde je pošta, kde ambulancia a pod.

Potom sme šli do lesa, ktorý je blízo, na jedno poriadne zavolanie. Keď sme sa na ceste pristavili a obzreli sa, videli sme tri erdevícke kostolné veže, vyčnievajúce k nebu.

Trochu vľavo bol krásny pohľad na Binguľu. Dodnes mi utkveli v pamäti červené binguľské strechy, obnovené po vojne.

V lese nám báči stále hovorili, aby sme si všímali rôzne chrobáky, lesné bylinky a stromy.

S andikou to bolo inak. S nimi som chodievala do školy, do triedy, v ktorej učili svojich žiakov. Vyučovanie vtedy ešte trvalo, mňa otec pred koncom školského roka totiž vypýtal zo školy včašie, aby som bola dlhšie na zotavovaní v Erdevíku.

Raz večer prišlo k nám akési dievča – malo nedostatočnú známku z počtov. Videla som, že látku nerozumie, vysvetlila som jej spôsob vypočitovania konkrétnych príkladov. Pochopila.

Raz sme šli i na faru na návštevu tamojšieho pána farára. A v nedeľu som bola so svojimi priateľkami i v kostole.

Pamätám sa i na to, ako som s andikou šla do Ľuby, ktorá je tak asi 6 km vzdialená od Erdevíka a nachádza sa 220 m nad morom. Navštívili sme tam ľudí, u ktorých andika bývali, kým tam boli učiteľkou. Šli sme ta pešo. Po srdečnom zvítaní a pohostení, a po rozhovore, ktorý nijako aby sa skončil, nás do Erdevíka odviezli starký na sedliackom voze po hrboľatej a kľukatej ceste až pred dom, kde andika a báči bývali.

Po mojom trojtýždňovom pobyte v Erdevíku sme odcestovali do Lalite k andikinej mame. Martuška tam už dlhší čas bola. U nich som zostala ďalšie dva týždne. Andika a ja sme sa starali o deti a pomáhali mamike v záhrade.

Moja návšteva u báčiho a andiky sa skončila spoločným odchodom do Kovačice. Tak sa skončili i moje dovtedy najkrajšie a najzaujímavejšie prázdniny, plné pekných zážitkov.

Menujem sa Mária Cicková, rodená Krasková. Som dcéra Jána, stredného brata nášho *báčina* Martina. Narodená som roku 1936 v Kovačici, kde i teraz žijem so svojou rodinou.

Michal Macko

SPOMIENKY NA MANŽELSKÝ PÁR UČITEĽOV KRASKOVCOV

Zavše si rád zaspomínam na svoje prvé školské dni a na pani učiteľku Kraskovú. Vtedy sme do školy chodili ešte s tabuľkou a griflíkom. Spomínam si, ako mi ako ľavákovi ťažko padlo rysovať pravou rukou rovné čiary na tabuľku tak, aby boli bezchybné a jednako vzdialené jedna od druhej.

Neskoršie, keď som odrástol a odišiel na murárske remeslo, bol som rád, že som mohol pracovať i pravou rukou, keď sa mi ľavá unavila.

K pani učiteľke som chodil aj do druhého a štvrtého ročníka. Vo výnimočných situáciách ich zastupovali pán učiteľ. Všetkých tešili také situácie, lebo sme na ich hodinách okrem učenia mali príležitosť počuť i mnohé zaujímavé poviedky a príbehy.

Ale aj pozdejšie, vo vyšších ročníkoch, pán učiteľ vedeli využiť hoci len časť svojej hodiny na to, aby nás odviedli do sveta rozprávok.

Akýkoľvek bol v učebni krik a vrava, keď pán učiteľ s úsmevom na tvári vošli, popozerali po nás, zavládla tichosť, že sa i mucha mohla počuť.

Neviem, či som vtedy bol žiakom štvrtého alebo piateho ročníka, keď pán učiteľ navrhli, že žiakov budú učiť na husliach. Šlo im o naše hudobné vzdelanie a boli ochotný obetovať aj svoj voľný čas, len aby žiakov niečomu naučili. Tieto hodiny žiaci mali zdarma.

Mne vypožičali svoje husle, na ktorých som doma mal cvičiť a potom, raz v týždni, som šiel k nim do domu, aby počuli výsledky môjho učenia.

Moju vôľu učiť sa hrať a zdokonaliť sa v tejto oblasti udržiavali a podporovali tak, že mi občas zahrali nejakú známu pieseň. Milo som bol prekvapený, keď mi zahrali *Záhradôčku spanilú*. Pieseň velebí krásu prírody. Na moje veľké potešenie sa nachádza i v kresťanskom spevníku *Piesne sionské*. Tento spevník sme mali doma. Mama, ktorá krásne spievali, vedeli bezmála všetky piesne z tohto spevníka. Po celé dni si spievali a práve vďaka tomu som túto pieseň poznal i z obsahovej, ale i z melodickej strany.

Pán učiteľ mi pri jednej príležitosti vyrozprávali, ako za svojho pôsobenia v Srieme chodili do Spolku modrého kríža (kresťanské zoskupenie ľudí proti požívaniu alkoholu, blízke evanjelickej cirkvi). Ako zamestnanec v štátnej službe mali v tom čase zakázané verejne vyznávať náboženstvo. Podrobili sa tomuto zákazu, ale svojím presvedčením zostali veriacim kresťanom.

Mne bol známy i tento spolok, lebo i moji rodičia chodievali doň. A pretože táto cirkev nebola štátom uznaná, pripojila sa k Baptistickej cirkvi. Od malička som bol vychovávaný v náboženskom duchu.

Vedomie, že mám učiteľa, ktorý má také isté náboženské presvedčenie ako moji rodičia a ja, mi v tom čase veľa znamenalo. Dávalo mi vzpruhu a odvahu vytrvať vo svojich náhľadoch a správať sa podľa nich. Toto tajomstvo o mojom učiteľovi a ich náboženskom presvedčení som rád nechal iba pre seba.

Neskoršie ma pán učiteľ učili hrať na harmóniu. Pretože sme doma nemali tento hudobný nástroj, podľa ich pokynov som si na dosku nakreslil klaviatúru a tak som sa učil preberať prstami, cvičil ako keby som na harmóniu skutočne „hral" podľa nôt a „chytal" akordy.

Pána učiteľa som navštívil po mnohých rokoch. Bolo to v čase, keď som pracoval v Nemecku, v Duisburgu, a oni boli vtedy už na dôchodku. Hovorili mi, že cítia vnútornú potrebu spolupracovať s evanjelickou cirkvou. Okrem iného sú literárne činný. Píšu do Evanjelického hlásnika (SEAVC v Juhosláviі). Bolo jasné, že ich to vypĺňa radosťou, že konečne bez prekážok môžu robiť to, čo si želajú a verejne vyznávať svoje kresťanské presvedčenie.

Adam Rago

PORTRÉT MARTINA KRASKU: ZASLÚŽENÉ UZNANIE

Martin Krasko v zborovni lalitskej školy

Medzi štyrmi menami občanov Odžackej obce, ktorým je na slávnostnom zasadnutí Obecného zhromaždenia udelená Októbrová cena, nachádza sa i meno **Martina Krasku,** učiteľa z Lalite. Z tej príležitosti sme navštívili nositeľa Októbrovej ceny a úprimne sa porozprávali o jeho viac ako 35-ročnej úspešnej pedagogickej a spoločenskej aktivite. Zastihli sme ho v učebni ako na hodine hudobnej výchovy s husľami v rukách nacvičuje svojich žiakov temperamentné piesne. Martin Krasko svojím zjavom pôsobí pomerne svieže i napriek tomu, že prekročil šesťdesiatku a spĺňa podmienky pre penzionovanie. So svojou manželkou, taktiež osvetovou pracovníčkou, pracuje na Základnej škole Nestora Žučného v Laliti už plných dvadsať rokov.

Krasko je kovačický rodák. Pochádza z roľníckej rodiny. Po zakončení učiteľskej školy vo Vršci pôsobil ako učiteľ v Selenči, Šíde (plných 14 rokov) a v Erdevíku. Od roku 1951 dodnes pracuje v Laliti.

V každej z týchto osád Martin Krasko zanechal kus svojej užitočnej pedagogickej a verejnej spoločenskej práce. Počas svojho pôsobenia v Šíde a Erdevíku nepretržite vykonával funkciu tajomníka Miestneho výboru Matice slovenskej. I napriek tomu, že pracoval v škole s 80 žiakmi, väčšinu svojho voľného času venoval pozdvihovaniu slovenskej mládeže a slovenského ľudu. S nadšením nám rozprával o obsahu a metódach práce v tom čase.

– Najväčšiu pozornosť sme venovali propagovaniu slovenských kníh, prednáškovej činnosti, nacvičovaniu divadiel a poriadaniu kultúrno-zábavných programov. Snažili sme sa dlhé zimné dedinské večery vyplniť výchovno-vzdelávacím pôsobením, uplatňovať pritom zvláštne metódy striedania zábavných hier a vážnej práce, počnúc od nacvičovania piesní po učenie pravopisných pravidiel.

V odôvodnení Októbrovej ceny sa o jeho činnosti hovorí takto: „Krasko Martin, učiteľ, známy je ako aktívny spoločensko–politický pracovník. Už ako mladý učiteľ zapojil sa do práce Matice slovenskej,

dosahujúc pozoruhodné výsledky na poli hudobného vzdelávania mládeže a školských detí, osvetovej činnosti v dedinskom prostredí. Organizoval kurzy, usporadúval prednášky, režíroval divadelné hry s pozoruhodným úspechom."

Počas NOB-a sa aktívne zapojil do odboja. Podporoval organizovanie zbierania finančných prostriedkov, odevu a stravy pre sriemskych partizánov.

Po oslobodení súdruh Krasko s ešte väčším zápalom pokračuje vo svojej výchovno-vzdelávacej a spoločensko–politickej aktivite v Laliti. Dlho rokov bol tajomníkom SKOS-u Štefánika, jeden zo zakladateľov a dlhoročných tajomníkov STV Partizan, členom vedenia spoločensko–politických organizácií, členom družstevnej rady a iných orgánov spoločenského samospravovania. Takouto svojou prácou získal si autoritu i v širšom okolí a úctu občanov Lalite. Už 12 rokov je v čele Komisie pre profesionálnu orientáciu v základnej škole a za dosiahnuté výsledky v tejto práci mu udelili diplom.

Martina Krasku okrášľujú i šľachetné vlastnosti človeka, kolegu a otca troch detí, ktoré pripravil do života. Vždy bol ochotný pomôcť, poradiť a konštruktívne vplývať na mladších kolegov v učiteľskom kolektíve, ktorí spolu s ním zdieľajú radosť za udelenú Októbrovú cenu, ktorá je zvýraznením naozaj zaslúženého uznania za 35-ročnú obetavú prácu.

V súkromnom živote je Martin Krasko úctivý, svedomitý, dobroprajný, jednoduchý a skromný človek. Keď nám ukazoval vkladnú knižku, s 1.000 dinárovým vkladom, ktorú dostal s Októbrovou cenou, jeho manželka poznamenala, že im je to prvá vkladná knižka, lebo ju doteraz, kým školili tri deti, nepotrebovali.

Rozlúčili sme sa s Martinom Kraskom, želajúc mu i v budúcnosti mnoho úspechu v živote a práci.

Hlas ľudu č. 44, 31. októbra 1970

Jarmila Virovcová

MOJI SUSEDOVCI KRASKOVCI

Mala som päť či šesť rokov, keď sa do našej ulice, oproti nášmu domu, dosťahovali noví susedovci Kraskovci: pán učiteľ Martin, pani učiteľka Elena s dcérkou Martou, synom Milanom a starou mamou Supekovou.

Po čase sme sa Marta a ja stali nerozlučiteľnými priateľkami. Každý deň sme sa spolu hrávali. Keď som raz bola u nich, pani učiteľka práve piekli koláče. Dali aj nám trochu cesta – učili nás, ako cesto treba rozvaľkať a povykrajované koláčiky ukladať na plech. Upečené koláčiky som si odniesla domov. Bola som veľmi hrdá na seba, že som upiekla koláče, plná seba, dôležitá. Hneď som sa aj mame pochválila, ako som sa práve naučila piecť koláče. A i chutili mi, ani neviem povedať ako. Boli to vari moje najlepšie koláče. Na tie krásne chvíle si ešte i dnes spomínam.

A i na toto: bola som u Kraskov, pravdepodobne som ta prišla za Martou a tam pani učiteľka štopkajú ponožky. V ľavej ruke držia drevený hríb, na ktorom je natiahnutá deravá ponožka, a pravou rukou robia pomocou nite jemnučkú mriežku, ktorá dieru pomaly zatvára. A robia to tak dobre, že sa takmer ani nevidí, že ešte predchvíľou na tom mieste zívala diera.

Mne sa zdalo, že je to veľmi ťažko robiť, že sa to nemôže každý ani naučiť. Ale pani učiteľka to robili ľahko, ako i všetko ostatné. Obdivovala som ich šikovnosť. Všimli si, s akým záujmom sa na tú ich robotu dívam, nuž sa ma opýtali: „Jarmilka, ty by si tiež chcela vedieť štopkať ponožky?" – „Pravdaže by som chcela," – odpovedala som.

Okamžite mi začali vysvetľovať a ukazovať, ako sa to robí. Vedeli, že táto práca je pre malé dievča náročná, ale vycítili, že ma to skutočne zaujíma a že ich snaha nebude márna. A mali pravdu. Očarená ich šikovnosťou a výsledkom štopkania, tým malým pravidelným štvorčekom takej istej farby ako ponožka na mieste niekdajšej diery, som priam túžila naučiť sa tomu tiež. Pozorne som sledovala, sústredila sa na vysvetlenia, na každý pohyb rukou a – hurá, naučila som sa štopkať. Dodnes som na to hrdá.

Inak po druhej svetovej vojne bolo štopkanie dosť zaužívané. To, čo sa mi zdalo skoro nemožným, bolo zrazu zaujímavé a pekné, a veru i užitočné. Ešte aj dnes, hoci mám po šesťdesiatke, rada štopkám. Pritom sa v myšlienkach vraciam do tých čias a spomínam si na pani učiteľku Kraskovú a na tento ich neobyčajný a vzácny dar, ktorý som od nich dostala.

Moja priateľka mala brata, ja som bola sama. Sama ako prst. Myslela som si: prečo aj ja nemám brata alebo sestru? Neskoršie sa u nás narodili ešte dve moje sestry a u Kraskov jeden syn. Všetci však boli malí a v našej hre sa nijako nemohli zúčastniť. Len sa večne... No jednako sme ich mali radi.

Nám dvom sa zdalo, a tak sme sa hádam aj cítili, že sme už veľké, dospelé. Neprešiel ani jeden deň, aby sme neboli spolu, hrali sme sa a tak sme si dobre rozumeli, že sa nám zdalo, že by sme jedna bez druhej ani nemohli.

Nuž ale, ako to v detskom veku býva, prišla i tá chvíľa, keď sme sa pohádali. Tá moja dobrá a milá priateľka bola zrazu nemožná. Neviem, kde vzala, ale v ruke držala žihľavu a vyšibala ma ňou po nohách. Mňa to strašne pálilo! Dala som sa do veľkého plaču, slzy mi len tak tiekli dolu tvárou. Utekala som domov a vyžalovala sa starej mame. Vypočula ma, povedala, že to, čo Marta urobila, nebolo pekné, ale že prejde. Potom odišla do Kraskov vidieť, čo sa to vlastne stalo a ja som sa, ešte stále sa hnevajúc na Martu, dala opäť do usedavého plaču.

O krátky čas sa stará mama vrátila a ja som prestala nariekať. Vysvetlila mi, že sa my dve musíme pomeriť a zase byť priateľky ako doteraz. Potom sa ma opýtala, či ma ešte bolí. Nebolelo, prešlo, a už som zase bola veselá ako vždy.

Veď deti sú ako letné počasie. Po búrke zasvieti slniečko a tak to bolo i s nami. Už na druhý deň sme boli, ako aj dovtedy, najlepšie priateľky! Keby sme sa jedna na druhú hnevali, s kým by sme sa potom hrali?

Kým sa Kraskovci z Erdevíka neodsťahovali, Marta a ja sme mali ešte veľa pekných zážitkov.

Michal Žapka

ZÁŽITKY Z PRVEJ TRIEDY

Bolo to začiatkom septembra roku 1953. Pre mňa to boli zvláštne a významné dni, lebo som sa čoskoro mal stať žiakom!

Moji kamaráti, vtedy už druháci alebo tretiaci, ktorí to, čo mňa ešte len čakalo, už mali za sebou, zavše mi dávali všelijaké rady. Do školy sa musí chodiť umytý a pekne oblečený! Tak sa to patrí na poriadneho žiaka. Bol som z toho mrzutý, lebo som celé leto najradšej behal bosý.

Prišlo však aj to zvláštne a dlhoočakávané: prvý školský deň a stretnutie s pani učiteľkou. Boli to žena pevná, usmiata, so širokou tvárou, s veľkými okuliarmi a v reči rezká. Tak som videl pani učiteľku Elenu Kraskovú.

Hovorili peknou spisovnou slovenčinou. Bolo to pre mňa niečo nové a neznáme, lebo u nás v Laliti sme hovorili *po naššky* – čiže tak, ako rozprávajú lalitskí Slováci.

Pani učiteľka Krasková mali priam rodičovský vzťah k svojim žiakom, ako dobrá matka k svojim deťom. Vedeli žiakov potešiť a povzbudiť, ale jednako tak i pokarhať – najmä nás samopašníkov. Predsa však nikdy na nás nekričali, hoci sme si to často zaslúžili...

Ba veru bolo i tak, že nás nezbedných šarvancov vyvolali k tabuli a potom nám vyčítali naše nezbedné kúsky, a to znamenalo, že nemáme ťahať dievčence za vrkoče alebo jeden druhému zotierať úlohy napísané na tabuľkách (bridlicová tabuľka a taktiež bridlicový griflík, ktorým sa vtedy v školách písalo). Potom sme sa s pocitom hanby usilovali vyhýbať sa takýmto nezbedám.

Počas školského roka naša pani učiteľka spôsobom priliehavým nášmu veku nám občas pripomínali, že úlohou školy a ich osobnou žiadosťou je z nás prvákov spraviť dobrých žiakov, z ktorých sa raz stanú statoční remeselníci alebo úradníci. Tieto slová sa vryli do našej pamäti a boli smernicou v našom ďalšom živote.

Pani učiteľka nielenže nás naučili tie elementárne veci ako je čítať, písať, rátať, ale sa o nás starali ako dobrá matka o svoje deti, ktorá chce z nich vychovať čím lepších ľudí.

Teraz, keď už dávno žijem v nemeckom Malterdingene, rád si spomínam na tie dávne časy so želaním, aby aj moje vnúčatá mali takú učiteľku, ako som ju mal ja na začiatku môjho žiackeho života. Spomínam si na tieto zážitky až do dnešných dní.

Michal Rybár

JEDNA ZO SPOMIENOK NA RODINU KRASKOVÚ

Pána učiteľa Martina Krasku som spoznal pred šesťdesiatimi rokmi. Boli mi triedny učiteľ v štvrtom ročníku základnej školy v Erdevíku. Do Erdevíka, rodného mesta môjho otca Michala Rybára, sme sa dosťahovali roku 1947 z Pančeva. V Pančeve som chodil do školy so srbským vyučovacím jazykom. Po slovensky som hovoril tak, ako som sa naučil, keď som chodieval s bratom cez letné prázdniny k strýkovi do Petrovca a k mamičke do Erdevíka. V Pančeve som sa iba s otcom rozprával po slovensky, on ma naučil abecedu, i čítať, ale to bolo veľmi málo (pre robotu otec býval málo doma). A teraz zrazu mám ísť do slovenskej školy, učiť sa a hovoriť po slovensky. Bolo mi ťažko, žiaci sa mi neraz posmievali, keď som niektoré slovo nepovedal správne. Ale boli tu pán učiteľ Martin Krasko, ktorý mi v takejto mojej zlej situácii veľmi pomohli a podporili ma. Pomohli mi ten prechod zo srbčiny do slovenčiny ľahšie zvládnuť.

Do triedy s nami štvrtákmi chodili i žiaci druhého ročníka. Prvý a tretí ročník učili vtedy pán učiteľ Michal Kopčok. Pani učiteľka Krasková v tom čase boli na nemocenskej dovolenke. V triede nás bolo veľa, detí bolo vtedy omnoho viac ako teraz. Boli vtedy i takí žiaci, ktorí sa oneskorili, boli starší od nás, pre vojnu nemohli riadne chodiť do školy. Pamätám sa, že pán učiteľ, ak chceli udržať disciplínu v triede, neraz museli použiť i prút. Vedelo sa, že žiaci, ktorí boli trochu živší a samopašnejší, dostávali prútom neraz i každý deň, len sa tak prášilo. Aj ja som raz dostal packy pred tabuľou, už sa nepamätám prečo, istotne som nevedel úlohu, počty mi ťažko išli. Ale dosť o tom, tak muselo byť.

Pán učiteľ vedeli zaujímavo prednášať, pre každú tému mali pripravenú nejakú rozprávku, tak sme úlohy ľahšie pochopili. Zaujímavé boli zvlášť rozprávky z dejín Slovenska, ktoré sa mne najviac páčili, hádam preto, že som dejiny mal rád. Najviac sa mi páčila rozprávka o Jurovi Jánošíkovi.

Zostali mi v pamäti i hodiny spevokolu. Pán učiteľ nás naučili spievať hymnu vtedajšieho Československa: *Kde domov můj*, potom *Nad Tatrou sa blýska*, ako i to, ako táto pieseň vznikla a kto ju spísal. A spevali sme i *Kto za pravdu horí*, *Po nábreží koník beží*, *Kysuca, Kysuca vodička*, *Pri Prešporku na Dunaji*... Mne to všetko bolo nové a pekné, takže som proste hltal všetko, čo s tým súviselo. Ale najväčšmi sa mi páčila pieseň *Nitra, milá Nitra.*

Keď sme sa raz tak na hodine spevu rozospievali (a spievali sme každý deň), unesení krásnymi pesničkami, tíško sa otvorili dvere a v nich sa zjavila tvár správcu školy Taneho Bošnjaka. Na tvári pána učiteľa som videl, že sa im to nepáčilo. Bol to znak, aby sme boli tichší alebo prestali spievať. Stalo sa to druhé, prešli sme na inú tému.

Pán učiteľ boli veriaca osoba, keď prišli do Erdevíka boli istý čas i kantorom v kostole. Keď učiteľom i všetkej inteligencii zakázali chodiť do kostola, niekoľkokrát som ich videl, keď išli do zhromaždenia metodistov, vtedy ich volali Modrý kríž. Toto zhromaždenie bolo v našej uličke, keď sme bývali u mamičky. Chodili ta, kým ich neudali v „komitete“ (udavačov vtedy bolo na každom kroku, aj moji rodičia mali nepríjemnosti, moja mať bola Nemka).

Keď som začal chodiť do prvej triedy gymnázia (vtedy v Erdevíku bolo nižšie gymnázium), chodil som do čitateľského spolku požičiavať si knihy na čítanie. Bolo tam aj harmónium a pán učiteľ mi ponúkli, že ma naučia na ňom hrať. Pristal som. Učili ma najprv noty a pozdejšie i pesničky. Potom sa o harmónium začalo zaujímať viac mladých ľudí, takže bolo stále obsadené, chodili sem i srbské dievčatá učiť sa hrať, iste sa im páčili slovenskí chlapci. V zimných večerných hodinách pán učiteľ učili i staršiu mládež hrať na harmóniu. Keď prišli školské prázdniny, spočiatku sme riadne chodili cvičiť, ale časom všetko menej a menej. Potom sa pán učiteľ s rodinou presťahovali do Lalite, takže sa úplne prestalo hrať na harmóniu. O rok neskoršie, počas školských prázdnin som pána učiteľa Krasku stretol v Laliti. Boli sme na návšteve u príbuzných. Pán učiteľ sa prechádzali s deťmi – synom a dcérou. Bol som rád, že som ich videl. Pýtali sa, ako sa majú moji rodičia, ako je v Erdevíku, či ešte chodím do školy.

Roku 1991. som so svojou rodinou cestoval na Slovensko. Len čo sme vošli do Komárna, zbadal som tabuľu, na ktorej písalo: Nitra a vedľa toľko a toľko kilometrov. Povedal som: Ideme do Nitry. Zostali sme v nej tri dni. A potom sme šli ďalej po krásnom Slovensku – do Bratislavy, Piešťan, Liptovského Hrádku...

Đurđina Panić

DELIĆ IZ DETINJSTVA

Naviru mi sećanja na detinjstvo u našem Laliću. Školski dani i zajednička druženja kroz učenje u kući porodice Krasko.

Pamtim časove muzičkog u petom razredu, učitelja Martina Kraska za pijaninom i prve taktove C-dur lestvice. Mi deca, onako znatiželjna, prvi put se susrećemo sa dirkama. Sa puno ljubavi učitelj nas uvodi u tajne muziciranja, lepog pevanja, ali i još lepšeg ponašanja. Sve u razredu, a nije nas bilo mnogo, voleo je kao svoju decu. Uvek vedar i nasmejan unosio je posebnu toplinu na svaki čas, a mi smo mu uzvraćali pažnjom. Učitelj Martin Krasko – divan i neponovljiv na časovima horskog pevanja i u pripremama školskih priredbi – za pamćenje.

Posebno se sećam zajedničkog učenja u vreme vikenda, naročito zimi, u kući Kraskovih. Mi, Martini drugovi iz razreda: Smišek, Žapka, Marka, Ana i Miladinka uvek smo bili dobrodošli. Mirišu dunje sa ormana u toploj sobi a učiteljica Elenka nas u pauzi služi bačkim đakonijama, kompotom od višanja i toplim krofnama sa pekmezom od kajsija. Posle Božićnih praznika *opekancima* sa makom. Širokog osmeha i blage naravi bila nam je kao majka. Nije mi bila učiteljica, ali je pamtim po divnom rukopisu i pričanju. U školu je dolazila tihim korakom a zimi u prelepoj dugoj bundi od jagnjećeg krzna, sva išarana ornamentima tradicionalnog slovačkog veza od raznobojnog konca i šarenih kožica. Mi smo je posmatrali sa divljenjem, poštovali i voleli.

A kad proleće grane i leto dođe, dvorište u kući Elenke i Martina Krasko odzvanja dečijom grajom. Igramo se žmurke, a u prelepom travnatom dvorištu miriše bagrem, zumbul i božuri a nad nama bdiju tople oči i umilne reči učitelja, koji se odmaraju u pletenim stolicama.

Delić uspomena iz detinjstva uz puno ljubavi i poštovanja poklanjam svojim učiteljima Krasko, koji su delimično uticali da izaberem prosvetiteljski poziv i da kao nastavnik likovne kulture radni vek do penzionisanja provedem u Osnovnoj školi „Miroslav Antić" u Čonoplji, gde i sada živim.

Anna Zorňanová

NEZÁBUDKA PRE MOJICH CTENÝCH KOLEGOV KRASKOVCOV

Slovo *nezábudka* v tomto význame som prebrala od svojho spolužiaka novinára a básnika Jána Cicku, ktorý ho často používal, keď sa myšlienkami vracal do minulosti. Tak je to i so mnou. Čím viacej krížikov na chrbát ukladám, tým častejšie myslievam na začiatky svojej osvetovej práce v lalitskom prostredí.

Bol rok 1957., keď som sa do Lalite dostala ako nová učiteľka a lalitská nevesta, a tu som nadviazala styky s novými kolegami a kolegyňami. Medzi inými tu bola Emília Heinleinová (boli sme susedy, bývali sme v tej istej budove) a potom obaja Kraskovci.

Na návšteve u nich sme sa dohovárali o rozdelení tried, ktorých bolo štyri a učiteliek iba tri. Jedna z nás mala vyučovať v kombinovanom oddelení (II. a III. ročník) a ostatné dve sa mali dohovoriť okolo I. a IV. triedy. Pretože som bola najmladšia, slečna Heinleinová prevzala kombinované oddelenie, ja prvú triedu a pani učiteľka Krasková štvrtú, ktorá bola najpočetnejšia.

Teraz trochu o kolegyni Kraskovej, lebo som bola s nimi najbližšia. Boli to osoba milá, usmievavá, zhovorčivá, dosť vysoká, a ako sama o sebe v žarte hovorievali, plnoštíhla, jemnej duše, spolucítiaca s nešťastnými osobami, vždy ochotná pomôcť, materiálne alebo duchovne, koľko bolo treba.

Mali dcéru Martu a dvoch synov, staršieho Milana a mladšieho Janka, ktorý bol mojím žiakom, a ktorý bol vtipný a žartovlivý. Pamätám sa na dávnu príhodu, keď juhoslovanská TV bola ešte v rozvoji. Jeden z hlásateľov urobil chybu pri čítaní správ. Malí Kraskovci sa začali smiať hovoriac: „Bratku, lapsus, budeš mať o 10 % nižší plat!“ Pani učiteľka, hneď hotová zastať sa hlásateľa, ich začali karhať: „Deti, možno je človeku chorá žena alebo dieťa, nie div, že sa zmýlil“. Deťom bolo takéto ospravedlnenie smiešne, lebo vedeli, že si tá práca vyžaduje absolútnu koncentráciu, preto vypukli do smiechu.

Svoju prácu v škole vykonávali s láskou, chápali ju vážne a hoci už boli v pokročilom veku, rada chodievali na rôzne schôdzky a semináre, kde sme dostávali smernice a dozvedali sa rôzne novinky z metodológie, ktoré sme potom aplikovali vo svojej práci.

Pani učiteľka Elenka Krasková boli spoločenská bytosť. Rada rozprávali. Využili každé stretnutie so známymi, aby sa porozprávali o všelijakých novinkách, poradách a správach. Vôbec, mali veľkú lásku k ľuďom a o každom človekovi mali iba peknú mienku.

Vážila som si u nich skromnosť a šporovitosť, lebo ich životom prehrmeli okrem iného hrôzy druhej svetovej vojny – Sriemsky front, keď pôsobili v Srieme ako učiteľka. Vždy si na tie časy spomínali so smútkom, lebo všetko, čo si dovtedy zhonobili, vetry vojny odfúkali.

Pozdejšie, keď som sa stala matkou, cítila som čoraz väčšiu potrebu rozprávať sa s nimi, lebo som od nich dostávala veľa vzácnych rád a ponaučení, keď ide o domácnosť a pestovanie dieťaťa, za čo som im bola veľmi povďačná. Často som nedeľné poobedie trávila so svojimi deťmi u nich a vždy som sa od nich vracala bohatšia o nové skúsenosti a ponaučenia.

Ťažko mi bolo, keď sa rozhodli odísť aj keď do zaslúženého dôchodku spolu so svojím manželom, ktorý v nižších ročníkoch vyučovali hudobnú výchovu. U žiakov boli ako učiteľ obľúbený, lebo pred koncom hodiny vždy žiakom rozprávali o niečom inom, čo ani nesúviselo s hodinou, napríklad obsah knihy *Deti kapitána Granta*. Bol to pekný zážitok a v triede vládla tichosť ako zriedkakedy.

Pani učiteľkiným odchodom zo školy som sa cítila ukrátená o úprimné priateľstvo. No aj ďalej na pozvanie kolegov prišli do školy, zvlášť do mojej triedy, lebo si takto sprítomňovali prácu v škole, ktorú vykonávali s veľkým elánom.

V júni roku 1991, keď som sa aj ja rozhodla odísť do dôchodku, s radosťou som im to šla oznámiť a sľúbila som, že ich odteraz budem častejšie navštevovať. Dlho sme sa rozprávali a potom ma vyprevadili až po hlavnú cestu. Už sa i zamestnanci z Odžakov vrátili autobusom domov, lebo bolo 14.30, a my dve sme sa nemohli rozísť. Akoby sme boli tušili, že je toto naše posledné stretnutie.

Vošli do dvora a ako obyčajne, zamkli uličné dvere. Syn Milan ich každý deň po práci prišiel obísť, tak okolo 17.00-tej, sám si vždy odomkýnal, porozprával sa s nimi, urobil, čo bolo treba okolo domu, lebo otec už nebol nažive, a potom odišiel domov. Pani učiteľka sa týmto jeho pravidelným návštevám veľmi tešili. No v to popoludnie ich našiel nehybne sedieť na terase. Ani po oslovení sa nepohli. Zomreli, tíško, tak, ako žili.

Bolo to hrozné pre syna a jeho rodinu. A neuveriteľné pre mňa, ktorá som ich posledná videla a s nimi sa rozprávala.

Často si na nich spomínam a keď odídem do predajne, predavačka Jarmila Krivokućová (ich bývalá žiačka, teraz už matka dvoch dospelých synov) rada si so mnou zaspomína na žiacke časy a svoju učiteľku Kraskovú. Neverila, že dokázali nikdy sa nenahnevať na žiakov, ich najväčším pokarhaním boli slová: „Robota jedna, s robotou!“

Na pána učiteľa Martina Krasku sa mnohí dnes pamätajú podľa toho, že už ako penzista núkali deťom cukríky, keď sa s nimi niekde na ulici stretli. Tie menšie deti ich ani nepoznali, ale cukrík si vzali. Teraz si s nostalgiou spomínajú: „To boli časy!“

I ja súhlasím, to skutočne – boli časy. Možno i preto, že som vtedy bola mladá a mladosť, tá všetko chce i môže. Zostáva človeku v pamäti najdlhšie.

No učiteľský pár Kraskovcov sa v každom prípade postaral o to, aby tie časy predsa len mali iný cveng, obsažnejší, fajnovejší, úprimnejší, ľudskejší.

Anna Krásniková

VŽDY SI OŽIVUJEM SPOMIENKY NA UČITEĽOV KRASKOVCOV

Roky nášho života sa nepretržite míňajú. Navzdor tejto neúprosnej skutočnosti v pamäti mi dobre utkveli spomienky na krásne chvíle žiackeho života na základnej škole v Laliti. Sú stále v mojom vedomí a pretrvávajú až do dnešných dní.

Mojou prvou učiteľkou v nižších ročníkoch boli Elena Krasková, zvláštna a dobrá osoba. Ich veľká láska k žiakom a porozumenie pre ich duševné a telesné potreby, a ich prísnosť pramenili z hĺbky ich bytosti. Vzdelávať a vychovávať – boli ich hlavné pedagogické postuláty.

Tieto ich vlastnosti hodne prispeli k tomu, aby som si aj ja osvojila podobné ideály a stala sa učiteľkou.

Učiteľka Elena Krasková mi vštepili do srdca iba tie vysoké mravné hodnoty ľudské.

Rovnakým spôsobom i ich manžel, učiteľ Martin Krasko, vychovali mnohé generácie statočných žiakov. Prednášali mi štyri predmety. Na ich hodinách vždy bolo pracovné a príjemné ovzdušie.

Pán učiteľ boli osobitý, zvláštny a originálny učiteľ: vlievali nám lásku k literatúre, výtvarnému umeniu a hudobnej kultúre.

Zdá sa mi, že i dnes vidím pohyb sláčika po ich husliach a počujem krásu našej slovenskej pesničky: *Po nábreží koník beží, koník vraný...*

Túto pieseň nám vždy ochotne a s radosťou zahrali, dožívali sme ju ako darček, ktorý nám stále znovu a znovu prinášali.

Dávneho roku 1962 so mnou sa úprimne tešili i môj pán učiteľ – zapísala som sa do Učiteľskej školy v Sombore. Uznám, že to bol aj ich úspech, lebo ma pripravovali na prijímaciu skúšku. Aj dnes som im povďačná za dobrácky úsmev a pamätlivé slová: „Anna, buď dobrá a spravodlivá učiteľka k svojim žiakom."

Dnes som hrdá, že mi pán učiteľ Krasko boli učiteľom, ale i priateľom.

Miladinka Milošević

UVEK SE RADO SEĆAM PORODICE KRASKO

Bila sam devojčica od deset ili jedanaest godina, kad sam počela da se družim sa Martom.

Martini roditelji su bili učitelji u našoj školi. Učiteljica Elena Krasko je učila slovačku decu, ali meni je bila bliska, jer je bila majka moje drugarice i na taj način sam bila puno u kontaktu s njom. Uvek je bila blaga i strpljiva sa nama, koristeći priliku da nam, i dok se igramo i dok radimo zadatke za školu, nešto lepo pokaže, da nas nauči.

Bila je vrlo praktična žena, sistematična i njeni saveti su bili dakako korisni.

Učila nas je kako se treba odnositi prema drugima, prema svojim predmetima za školu i za igru, kako treba biti učtiv prema starijima.

Znala je da našu pažnju zaokupi najobičnijim igrama i da pri tom iskaže puno kreativnosti.

U njenoj kući je uvek bio red iako je imala troje dece, a nikada se nije osetila neka preterana strogost. I kada je trebalo da nas prekori zbog nečeg, učiteljica Elena je to radila blago, više savetujući nas, da bi smo same shvatile svoje greške.

Danas, kada je od tog vremena proteklo pola veka, sećam se sa simpatijom kako su učitelji Krasko bili skladan bračni par, koji su ljudi u selu cenili.

Gospodin učitelj je svojom pojavom unosio istovremeno mir i radost, kad je ušao u učionicu. Učio nas je lepom. A to lepo bilo je: muzičko, likovno, tehničko – sve ono što đaci vole.

Sve je to bilo uvek praćeno divnim pričama o ljudima i događajima, što su naše radoznale oči i uši pratile sa velikom pažnjom. No ono što ga je posebno krasilo, bila je njegova volja da pomogne i želja da dete nauči. O, kako se radovao našim uspesima i bio srećan, kada je njegov đak nastavio dalje da se školuje posle odlaska iz osnovne škole.

Govorio nam je često da je jako važno da budemo čestiti, vredni i da ćemo sigurno uspeti u životu.

Iako je prošlo puno vremena, pišući ovih nekoliko redova o poštovanim učiteljima Krasko, i sada mi naviru slike iz njihove prelepe bašte, belo okrečene kuće, uvek pune dece, u kojoj sam provela divne trenutke detinjstva.

Moji dragi učitelji, roditelji moje drugarice Marte, su zasigurno tome puno, puno doprineli.

Zato ih se uvek rado i toplo sećam.

Nadežda Lenhartová

ANDIKA A BÁČI

Dodnes mám uschované listy blahoželania, ktoré nám počas vianočných a veľkonočných sviatkov prichádzali z Lalite. Napísané sú pekným rukopisom – najprv mnoho zhustených riadkov s podpisom Andika, a v spodnej časti gratulácie krátky riadok s podpisom Báči.

Boli to stryná a strýc mojej svokry, naši lalitskí Kraskovci, na ktorých sme si spomedzi všetkých našich rodákov najčastejšie spomínali.

Keď naši synovia Janko a Stevan dosť narástli, aby mohli ísť na trochu dlhšiu cestu, vybrali sme sa jedného dňa počas dovolenky do Lalite. Nevedeli sme ani meno ulice ani číslo domu, ale sme sa rýchlo presvedčili, že nám adresa tamojších učiteľov Kraskovcov ani nenačim. Každý obyvateľ tejto malej báčskej dediny vedel, kde Kraskovci, učitelia na dôchodku, bývajú. Každé z ich troch detí už malo svoju rodinu: Milan žil v Odžakoch, Marta v Nemecku a Janko v Novom Sade.

Po príchode do Lalite nás, Kovačičanov z Južného Banátu, sprevádzali zvedavé pohľady. Väčšina ľudí, ktorých sme stretli, akoby nám pohľadom chcela povedať: „My sme boli ich žiaci...".

A konečne sme prišli pred ich starý dom, vybudovaný vo vojvodinskom štýle. Veľká predsieň, priestranný dvor, záhrada plná zrelého ovocia...

Niekoľko rokov zaradom sme potom počas dovolenky išli, aspoň na hodinu-dve navštíviť andiku Elenku a báčina Martina.

Ak by sa spočítalo, koľko hodín spolu trvali všetky naše stretnutia, bol by to jeden letný deň. Pekný letný deň. Deň vyplnený vôňou malín, s ktorými andika pripravovala šľahačku pre deti, báčinovým pokojným hlasom s báčskym prízvukom, keď nám vyprával o tom, že podľa legendy kávu, ktorú denne vypíjame, objavili kozy, obžierajúc kríky na istom gréckom ostrove...

Deň ožiarený srdečnosťou dvoch ľudí, vyznačujúcich sa jednoduchosťou a dobrotou, ako aj nevšednou pozornosťou venovanou každému dieťaťu a každej bytosti vôbec.

Miroslav Chovan

REMINISCENCIE NA UČITEĽA MARTINA KRASKU

Zadal som si ťažkú úlohu: napísať niekoľko slov o slovenskom učiteľovi Martinovi Kraskovi a vrátiť sa do čias, keď pôsobil na základnej škole v Šíde. Reminiscencie siahajú ďaleko do minulosti, tam niekde do rokov 1940 – 1943, keď som bol žiakom pána učiteľa Krasku v základnej škole.

Pána učiteľa som poznal aj inak. V rokoch svojho pobytu v Šíde učiteľ Martin Krasko ako nájomca býval u môjho apku Štefana Chovana. Pre moju mamičku Anču Chovanovú bol ideálnym nájomcom. Rozvážny, tichý, prívetivý a vždy na pomoci. A čo bolo zvlášť dôležité, dbal o priestor, v ktorom býval. U nás býval až do konca, totiž kým si nezaložil vlastnú rodinu.

Pán učiteľ bol obľúbený aj v samom meste, lebo bol učiteľom v pravom slova zmysle. Pomáhal všade, kde bolo treba, jeho vzdelanie a bohaté praktické vedomosti, ale i dobrá vôľa, mu to umožňovali.

Na mňa a na môj rozvoj mal zvláštny vplyv. K mamičke som aj ináč rád chodieval, a keď tam býval učiteľ Krasko, tak ešte radšej, pretože som rád počúval zvuk huslí, ktorý prichádzal z jeho izby. Husle som si veľmi obľúbil, a bolo to také detsky silné nadšenie, že mi ich otec musel i kúpiť. A nikto vtedy nebol šťastnejší ako pán učiteľ, ktorý ma potom vzal za svojho žiaka. Bol som usilovný a tak sa hudba stala mojím stálym sprievodcom v živote.

Pán učiteľ ma už v detskom veku zoznámil s knihou a nejakým čudným spôsobom som sa stal i milovníkom knihy na celý život. Za to som mu aj dnes povďačný.

Bol opravdivým učiteľom v tých pohnutých časoch, vychovával mnohé generácie, ktoré ako i ja vyjadrujú hlbokú vďaku jeho pamiatke za všetko, čo nás naučil a čo do nás vštepil, zasial v tej pravej chvíli a na celý život.

Vera Leđenac

USPOMENE NA UČITELJE ELENU I MARTINA KRASKO

Kao učenica Osnovne škole „Nestor Žučni" prva četiri razreda sam bila u srpskom odeljenju, koje se tada nalazilo u tzv. Srpskoj školi u istočnom delu Lalića. U zapadnom delu sela je bila Slovačka škola, koju su pohađala slovačka deca od prvog do četvrtog razreda.

Učenici ovog uzrasta su imali predavanje popodne, dok su u obe škole u prepodnevnim satima bili đaci viših razreda. U novosagrađenoj školi (1960 god.) se u nastavi ništa nije promenilo, osim što smo svi bili u istoj zgradi. Ja pripadam srećnoj generaciji koja je kao prva završila osmi razred u novoj školi.

Kao učenica poznavala sam učiteljicu Elenu Krasko, koja je predavala u slovačkom odelenju. Mogu da kažem, da je to bila dobra učiteljica a kao osoba divna, smirena, puna volje i entuzijazma. Decu je učila i usmeravala na dobar put.

Po završetku četvorogodišnjeg školovanja prelazimo u peti razred, gde se spajaju dve nacionalnosti: Srbi i Slovaci. Tada dobijamo novog učitelja ili nastavnika Martina Kraska. To je bio jedan dobar i plemenit čovek, koji nam je predavao likovno i muzičko vaspitanje, ali i druge predmete. Uvek je bio smiren i sa puno razumevanja za decu. Želeo je da nam pomogne, da nas nauči i usmeri na dobar put. Četiri godine nas je učio i vaspitavao.

Nikada ne bih mogla reći ništa loše. Naprotiv, samo ono najbolje o nastavniku Martinu Krasku i njegovoj supruzi, učiteljici Eleni. Jako sam im zahvalna za njihovu dobrotu.

Anna Hložanová

SPOMIENKY NA SPORÁK

Raz, pamätám sa, bola jeseň a bol pondelok, ja som bola žiačkou druhého ročníka základnej školy v Laliti. Pani učiteľka Elena Krasková sedeli za katedrou, rozprávali sme sa. Potom vstali zo stoličky, pristúpili k veľkej tabuli a začali kresliť škatuľu v podobe kvádra. Po skončení na hornú časť kvádra nakreslili štyri krúžky a povedali: „Toto sú vypínače, slúžia na zapínanie a vypínanie plynu na plynovom sporáku. Sporák je takého tvaru, ako je nakreslené na tabuli".

Potom pokračovali: „Včera som bola v Novom Sade u ujka a tam sme na plynovom sporáku za päť minút uvarili kávu. Voda hriata na takomto sporáku rýchlo vrie a kypí". My, žiaci druhého ročníka, sme nevedeli pochopiť, žeby voda za taký krátky čas mohla zovrieť. Veď na železnom sporáku bolo na to potrebné omnoho viac času.

No a tak asi o rok i moji rodičia kúpili takú škatuľu – plynový sporák, ktorý nakreslili pani učiteľka. A veru aj nám za päť minút uvarená káva ešte ako chutila.

Teraz žijem v kanadskom Toronte. Spomínala som svojej vnučke plynový sporák, ktorý bol pred päťdesiatimi rokmi ohromnou novinkou. Takou, že nám o nej vtedy, žiakom druhého ročníka základnej školy, osobitne hovorili i učiteľka Elenka Krasková.

Vladimír Bartoš

ČINORODÁ PRÁCA UČITEĽOV KRASKOVCOV

Od zakončenia druhej svetovej vojny sotvaže ubehli dva roky, keď učitelia Elena a Martin Kraskovci boli preložení zo Šídu do Erdevíka – bolo to v dávnom 1947. roku.

Vojnou zničená krajina bola spustošená. Národ sťa na krídlach nesený dal sa do obnovy a výstavby krajiny.

Budovateľský elán zachvátil všetky oblasti života. Neobišiel ani kultúru a osvetu, tam bolo hádam i najviac roboty.

Stavajú sa domy kultúry. U ľudí cítiť smäd po vedomostiach a pokroku. Nacvičujú sa divadelné predstavenia, spevy, ľudové tance, rozširuje sa tlač, knihy, organizujú sa analfabetické kurzy, rôzne prednášky a pod. Nositeľmi tohto úsilia v krátkom povojnovom období vo FĽRJ v slovenských prostrediach boli miestne odbory Matice slovenskej, ktoré vyvíjali kultúru bezmála vo všetkých našich osadách.

Takéto ovzdušie vládlo v celej krajine a do takejto spoločenskej nálady zapadla i práca učiteľov Kraskovcov, ktorí pôsobili na základnej škole so slovenskou vyučovacou rečou v Erdevíku od 1947. do 1951. roku. Obaja už mali cenné skúsenosti v práci so žiakmi.

Elenka Krasková podľa rozprávania žijúcich žiakov s celou svojou vervou poskytovala žiakom základné vedomosti a zručnosti. Voči žiakom bola prísna, ale vždy mala mieru. Vedela ich motivovať pre prácu. Žiaka považovala za subjekt, t. j. za bytosť, ktorá je schopná myslieť, vnímať, poznávať a cítiť vlastný a vonkajší svet.

Bola to jej východisková základňa, z ktorej pramenili všetky jej pedagogické a metodické postupy.

Erdevíčania tvrdia, že jej veľmi záležalo na tom, aby žiakov naučila pracovitosti, disciplíne, kultúrnym, hygienickým a spoločenským návykom. Preto i bola prísna, skôr dôsledná vo svojich požiadavkách. Jej zámerom bolo naučiť deti čím viac a vychovať z nich statočných a usilovných ľudí.

Učiteľ Martin Krasko pracoval i v nižších i vo vyšších ročníkoch. Všetci Erdevíčania, ktorí ho poznali, zhodujú sa v názore, že to bol človek blahej povahy – vyrovnaný, pokojný a ohľaduplný. Náklonnosť a srdcia žiakov si získal najmä svojím hudobným nadaním.

Hudba bola jeho záľubou, koníčkom, radosťou. Takou veľkou, že sa o ňu vďačne rozdelil s inými. Rozdával ju všetkým deťom, a ony si z nej brali toľko, koľko vládali uniesť.

V pamäti zostal žiakom ešte i svojím charakteristickým rozprávaním poviedok a všelijakých príbehov – tvrdí Dušanka Radićová, učiteľka vo výslužbe.

Spolu s vtedajšími učiteľmi viedol i analfabetický kurz a rozširoval slovenskú tlač a knihy.

Jeho národnokultúrna činnosť je tesne spätá so vznikom Slovenského kultúrno-osvetového spolku roku 1948.

Na druhom valnom zhromaždení SKOS-u sa Martin Krasko s kolegom Michalom Kopčokom stal tajomníkom tohto duchovného telesa erdevíckych Slovákov.

Spolok v tomto roku kvitoval pozoruhodné výsledky v oblasti kultúry a osvety. Usporadúvajú sa prednášky, koná sa nácvik divadelného predstavenia, tanečné zábavy a divadelné súťaže.

Vďaka iniciatíve učiteľov Martina Krasku a Michala Kopčoka, i predsedu Michala Ďuríka a agilnej správe SKOS-u, rozpútal sa kultúrny a národný život erdevíckej Slovače.

Roku 1950 Martin Krasko znovu bol na kormidle SKOS-u. A o rok neskoršie (1951.) sa manželia Kraskovci natrvalo presťahovali do Lalite.

V národnej a osvetovej práci v týchto rokoch panovalo vzájomné porozumenie medzi slovenskou inteligenciou – učiteľmi, členmi správy, ktorí s členskou základňou tvorili harmonický celok. V takýchto priaznivých okolnostiach boli dosiahnuté pozoruhodné výsledky na kultúrnom, národnom a osvetovom poli.

Učitelia Kraskovci pobudli v Erdevíku iba niekoľko rokov. Boli v službách ľudu a naplno rozvili svoju činorodú prácu.

Spira Rakočević

NA EKSKURZIJI: SPLIT I OKOLINA

Jedan dan pred polazak kući iz Splita razbolela se učenica osmog razreda. U splitskoj bolnici nam rekoše da devojčica mora ostati u bolnici. Nastavnik, vođa puta, predložio je telefonski razgovor sa roditeljima. Oni su bili za to da učiteljica E. Krasko bude pratilja njihove kćerke sve do kuće.

Splitski lekari su nam pomogli i dobili smo poseban vagon. Krenuli smo na put kući. Učiteljica Krasko je rekla: „A sada, deco, na posao!" Trebalo je napraviti ležaj za bolesnicu. Prvo nismo mogli da joj snizimo temperaturu. Tek posle pet, šest sati devojčici je bilo malo bolje. Učiteljica je svoj ležaj namestila pored male pacijentkinje. Odbila je da bolesnicu čuvaju dve, par meseci starije učenice. Ona nije spavala! Kad je došao vođa puta, video je bledu učiteljicu, svu u strahu i suzama u očima. Na jednoj stanici je uspela da skuva šolju čaja, koju je bolesnica popila zajedno sa antibiotikom, koji je uskoro počeo da deluje.

Učiteljica je zatim predložila da istresemo svi svoje džepove i da nabavimo keks ili slične kolačiće i tako obradujemo drugaricu, kojoj je već bilo bolje.

Kada je temperatura konačno spala, neko je viknuo: „Kolo Vranjanki!" U hodniku voza jedan dečak je svirao na mundharmonici. A učiteljica je tiho plakala – od sreće.

***

„Dođite, učiteljice, na naš maturski bal." – rekoše đaci.
„Budite srećni!" – rekla je naša dobra učiteljica.

Onda su učenici pevali dobro uvežbane pesme, koje ih je naučio učitelj Krasko, između ostalog i onu:

Ich weiss nicht was soll es bedeuten,
dass ich so traurig bin.
Ein Märchen aus den alten Zeiten...

Jarmila Šimeková

BOLA SOM ICH ŽIAČKOU

Manželský pár učiteľov Kraskovcov bol veľmi populárny a vážený. I teraz si ešte s úctou mnohí na nich spomínajú.

Dlhé roky boli učiteľmi na základnej škole v Laliti, vychovávajúc z mnohých generácií žiakov poctivých a statočných ľudí.

Bola som pani učiteľkinou žiačkou, naučili ma písať prvé písmená. Mali trpezlivosť pre každého žiaka. Vedeli pochváliť, ale veru i pokarhať, keď bolo treba

Keď ich tvár zvážnela a pritom ešte i povedali: „Robota jedna, s robotou!“, a ukazovákom si poklopkali po čele, vedeli sme, že úloha je zle, nesprávne urobená.

Pán učiteľ Martin Krasko učili žiakov vo všetkých ročníkoch. No hodinami spevu nás očarili, každému žiakovi umožnili spievať podľa vlastného výberu. Vždy boli pohotový každého žiaka sprevádzať na husliach. To bolo ale spevu a smiechu!

No pán učiteľ nás aj tak na konci hodiny pochválili.

Martin Marci Krasko

NAŠI LALIŤANIA

Andika Elenka a báči Martin boli veľmi dobrí a poctiví ľudia, stále veselí a hotoví k žartu. Žili v Laliti, boli tam učitelia a tam i odpočívajú vo večnom pokoji.

Vždy sa veľmi potešili, keď sme im my Kovačičania prišli na návštevu. Moji rodičia a ja, neskoršie ja s manželkou Ankou, potom i naše dcéry, radi sme k nim chodievali! Počas leta sme si zvykli odísť k nim i na niekoľko dní a naše deti si od nich vždy priniesli pekné spomienky.

A keď náš *báči učiteľ*, tak sme ho volali, a *andika,* prišli počas letných školských prázdnin do Kovačice, bolo tiež veselo.

Za môjho detstva deti nemali šťavy, cukríky, čokoládky ako dnes majú. Ale keď andika a báči prišli k nám, ja som mal aj šťavu, aj cukríky, ba i čokoládičky. Bol som veľmi šťastný.

S rodičmi som býval v starom Kraskovom – starorodičovskom dome spolu s mamičkou a apkom, čiže s rodičmi nášho báčina učiteľa. Pamätám sa, keď báči prišli k nám, obyčajne odišli do záhrady. V rohu bol veľký strom a v lete, keď bola veľká páľava, bol pod ním príjemný chládok. Tam si sadli, položili fľašu s vodou na slnko a tak na pokoji čítali a oddychovali.

Celá naša Kraskova rodina – kovačická a lalitská – chodievala do cintorína obísť hrobky svojich zosnulých. A tak bývalo aj vtedy, keď sme my boli v Laliti. Aj tam sa záväzne šlo do cintorína. Andika nám ukázali hrobky svojich príbuzných a známych. Videl som, že prejavovali veľkú úctu voči svojim predkom.

Svoju radosť z našej návštevy andika netajili a susedovcom sa vždy pochválili: „Máme hostí z Kovačice." Pri odchode nám báči na rozlúčku každému dali do ruky dináriky.

Báči učiteľ a môj starý apka Tomáš boli vlastní bratia. Môj otec a ja máme báčinovo meno – Martin.

Spira Rakočević

NA ČASU NEMAČKOG JEZIKA

U Osnovnoj školi „Nestor Žučni” u Laliću na jednom od zadnjih časova, koji je istovremeno bio i mali ispit iz stranog jezika, bio sam prisutan ja kao nastavnik nemačkog jezika a našla se tu i koleginica Elena Krasko. Jedna učenica (odlikaš) je pročitala sledeću priču na nemačkom:

Der Engel mit Schuhen

Ein Priester hatte bei einem Maler ein grosses Bild für seine Kirche bestellt.
Nach einigen Wochen war das Bild fertig. Es war prächtig.
Der Priester war zuerst entzückt und lobte es sehr.
«Aber» fragte er plötzlich «was haben Sie da gemacht... der Engel hat ja Schuhe».
.«Gewiss» antwortete der Maler. «Warum denn nicht...?!»
«Haben Sie je einen Engel mit Schuhen gesehen?»
«Und haben Sie je einen Engel ohne Schuhe gesehen?»

Razred se smejao, jer je priča duhovita. Gospođa učiteljica Krasko je bila takođe oduševljena, prišla je učenici, koja je čitala i rekla joj: „Čestitam.“ Učiteljica Krasko je bila razdragana i opuštena, ponesena dobrom atmosferom u učionici.

„Ali ko će to sada da prevede na srpski ili slovački jezik?“ – pitao sam svoje učenike.

„Ja, ja, ja...“ – vikali su đaci. Jedan učenik, takođe odlikaš, počeo je da prevodi:

Anđeo sa cipelama

Jedan sveštenik je kod slikara naručio veliku sliku za svoju crkvu.
Nakon nekoliko nedelja je slika bila gotova. Bila je divna.
Sveštenik je u početku bio oduševljen i jako je hvalio.
«Ali» pitao je najednom «šta ste to napravili... anđeo ima cipele».
«Naravno» odgovorio je slikar. «Zašto da ne...?!»
«Jeste li ikada videli anđela sa cipelama?»
«A jeste li Vi ikada videli anđela bez cipela?»

Učiteljica Krasko je rekla dečaku: „Kako mi je milo i kako se ponosim što još uvek voliš jezike. U nižim razredima si bio moj đak: petice, petice.“ Bila je dirnuta, srećna. „Da znaš da ću svratiti ponekad u srednju školu da pitam da li ti jezici i dalje dobro idu. A danas posle podne pričaću svojim učenicima kako mi je bilo lepo ovde sa vama. Kad zakažete sastanak u školskoj bašti, javite mi, i ja ću doći.“

Anna Očenášová

KOLEGOVIA KRASKOVCI

K spomienke na učiteľov Kraskovcov pripájam sa aj ja, ich bývalá kolegyňa.

Keď som ako začiatočníčka prišla r. 1952 do rodnej Lalite pracovať, Kraskovci tam už boli. Keďže to bola iba šesťročná škola a bol nedostatok učiteľov pre vyššie ročníky, pán učiteľ Krasko a ja sme si rozdelili všetky predmety 5. a 6. ročníka. Spoluprácu sme mali veľmi dobrú.

Kolega Krasko už mali bohaté skúsenosti v práci s deťmi, takže som sa mala s kým poradiť, keď sa vyskytli nejaké problémy. To isté sme urobili aj s predmetmi, ktoré sme prednášali učňom vo večerných hodinách.

Neskoršie, počnúc od roku 1961, vyučovanie sa konalo v novej budove základnej školy. Teraz to už bola osemročná škola. Pán učiteľ prednášali hudobnú výchovu v nižších a výtvarnú vo vyšších ročníkoch. Ja som prednášala slovenčinu. Zhodou okolností som dostala za úlohu nacvičovať chór so žiakmi vyšších ročníkov. My, prvá generácia slovenských učiteľov, sme získali iba skromné vedomosti z hudobnej výchovy a ja som nemala iné východisko, iba znovu požiadať svojho staršieho kolegu o radu a pomoc.

Piesne, ktoré som chcela nacvičovať, zakaždým mi niekoľkokrát zahrali na harmóniu. Boli to jednohlasné a dvojhlasné piesne. Táto ich pomoc mi bola nevyhnutná a znamenala pre mňa veľmi mnoho, bez toho by som tie piesne nemohla nacvičiť.

Aj dnes si spomínam na tie časy a povďačná som kolegovi za všetku trpezlivosť a ochotu. Nikdy som nepocítila, že im to predstavuje nejakú záťaž. Vždy ochotne prerušili začatú prácu doma a s dobráckym úsmevom a porozumením vyhoveli mojej prosbe.

Tak možno povedať, že nebolo len mojou, ale vo veľkej miere aj ich zásluhou, že tie piesne dobre a pekne vyzneli.

Aj dnes si s úctou a vďakou spomínam na dobrého kolegu Krasku.

Radivoj Brkić

MOJA SEĆANJA NA UČITELJA MARTINA KRASKA

Ja sam Brkić Radivoj. Bio sam šezdesetih godina učenik Osnovne škole „Nestor Žučni" u Laliću.

Prošlo je skoro pola veka od tog vremena i mnogo toga se zaboravilo, ali još uvek mi je živo sećanje na jednog od najdražih nastavnika, na nastavnika Martina Kraska.

Nastavnik Krasko je bio pedagog starog kova, svestran, tako da je predavao a često i zamenjivao nastavnike iz više predmeta, između ostalih: matematiku, fiziku, muzičko, opšte tehničko obrazovanje tada ručni rad itd.

Sećam se časova muzičkog. Većina nas nije imala nekog naročitog sluha, ali on je uporno nastojao da nas muzički opismeni. U to vreme nije bilo kajdanki, pa smo u svesku bez linija crtali notnu skalu i pisali note. Uz violinu, koju je pokojni nastavnik svirao, i nogom davao takt, pevali smo do-re-mi… i neke pesme, od kojih se jedino sećam „Išla Marína do cintorína", koju je često svirao i koju smo svi rado pevali. Izvodio nas je pojedinačno da pevamo uz violinu, pa ako sa nekim nije bio zadovoljan, „udario" bi ga gudalom po glavi i rekao: „Od tebe neće ništa biti!" Ja sam sa prosečnim sluhom na kraju pevao u horu i to sve zahvaljujući nastavniku Martinu Krasku.

Sećam se još, da je umeo jako lepo da nam priča i da nam je prepričao nekoliko interesantnih romana, koje je pročitao. Bio je toliko ubedljiv, da je mogao i po dva časa da nam drži pažnju a mi učenici i da ne trepnemo. Pričao nam je i za vreme časova ručnog rada, jer smo mi kod kuće uradili ono što smo trebali na času, samo da nam nastavi priču. Kada je došao na čas, prvo bi nam pregledao domaće zadatke a zatim smo mi učenici svi u glas govorili: nastavite priču a on bi rekao – „Hoćete da vam pričam?" A mi svi u horu: „Da, da...!" Zatim bi počinjao čas tišine. Mi smo se udobno namestili i ne trepćući slušali nastavak priče. Često se dešavalo da neko od nastavnika upadne u učionicu, misleći da nema nikoga – tolika je tišina bila.

Eto, to su ukratko moja sećanja na pokojnog nastavnika Martina Kraska.

Anna Ružićová

TICHÝ HLAS UČITEĽA KRASKU PÔSOBIL USPOKOJUJÚCO

K pánu učiteľovi Kraskovi som chodila iba jeden školský rok, keď som bola žiačkou štvrtého ročníka základnej školy v Erdevíku.

Napriek tomu, že od toho času ubehlo viacej než pol storočia, v pamäti mi utkvelo niekoľko udalostí, ktoré tam pretrvávajú až do dnešných dní.

Do tretieho ročníka som chodila k pani učiteľke Božene Škuľcovej. Bola to učiteľka veľmi prísna, ktorá nešanovala svoj hlas. Len tak odzváňal učebňou, a často hovorila i zvýšeným tónom.

Opakom toho bol učiteľ Krasko – jeho hlas znel uspokojujúco a príjemne bolo počúvať jeho výklad na hodine a vysvetlenia, ktoré nasledovali.

V našej učebni bolo staré harmónium, na ktorom pán učiteľ hral pri nácviku piesní.

Inak, bola som náruživou milovníčkou hudby a spevu. I jedno i druhé ma vedelo nadchnúť rovnako tak ako i fakt, že nám pán učiteľ dovolil hrať na harmóniu.

Pretože nikto zo žiakov nemal doma hudobný nástroj, kázal nám narysovať klaviatúru na tvrdší papier. Takže som potom i doma na tom tvrdom papieri usilovne „hrala“, cvičila, prepletala prstami a pesničky mi v hlave len tak odzváňali.

Moja mladšia sestra tiež bola žiačkou učiteľa Krasku, i jej zostal v blahej pamäti.

Neskoršie som sa s pána učiteľom Kraskom stretla, bohužiaľ, iba raz. Bolo to roku 1961, keď som pracovala ako odborná učiteľka na Medicínskej škole v Novom Sade a súčasne som bola triednou učiteľkou jeho dcére Marte.

Bolo to príjemné stretnutie bývalej žiačky a učiteľa.

Na triednickej hodine som spoza katedry uvítala rodičov svojich žiakov. Pán učiteľ Krasko, otec výbornej žiačky, sedel v lavici a pozorne sledoval priebeh tohto zoskupenia.

Hovorila som o každom žiakovi osobite a keď prišiel rad na Martu Kraskovú, povedala som jednoducho:„Vaša dcéra je výbornou žiačkou“. Ale dovolila som si i osobitne osloviť pána učiteľa s poznámkou, ako to v živote beží, ako totiž v Erdevíku bol on triednym učiteľom mne a ako sa po rokoch stretávame na inom mieste a každý z nás má teraz inakšiu úlohu.

To sám život, tá najväčšia záhada, pripravil toto milé stretnutie .

Vladimír Bartoš

SCIENTIA IPSA POTENTIA EST

Vedomosti sú bohatstvo

Učiteľ Martin Krasko sa v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu usiloval o všestranné vzdelávanie a výchovu jedinca. Plne chápal a podnecoval vzdelanosť ako to najväčšie bohatstvo. Zároveň pestoval a zošľachťoval cit spolupatričnosti. Hlboko mu záležalo na pestovaní dobrých mravov.

Úloha inteligencie podľa neho spočívala v ukazovaní smeru, ktorý vedie k pokroku a prebúdza zmysel pre všetko dobré, nadchýna ľudí. Zároveň podnecoval kritiku toho, čo život znehodnocuje a kazí.

Učiteľ Krasko vychovával žiakov, aby mali správny vzťah k umeniu, lebo vedel, že bez umenia nieto radostného života. Uprednostňoval zároveň technickú kultúru, bez ktorej zase nieto vyššieho stupňa celkového rozvoja spoločnosti.

So žiakmi pestoval slovesné umenie – literatúru s prízvukom na jej výchovno-vzdelávacie poslanie.

Jeho mottom bolo veriť, milovať a pracovať, čo podnecoval i u svojich žiakov. Nadovšetko si vážil skromnosť a veril, že človek tichý a pokorného srdca dokáže počuť aj hovor iných.

NON SCHOLAE, SED VITAE DISCIMUS

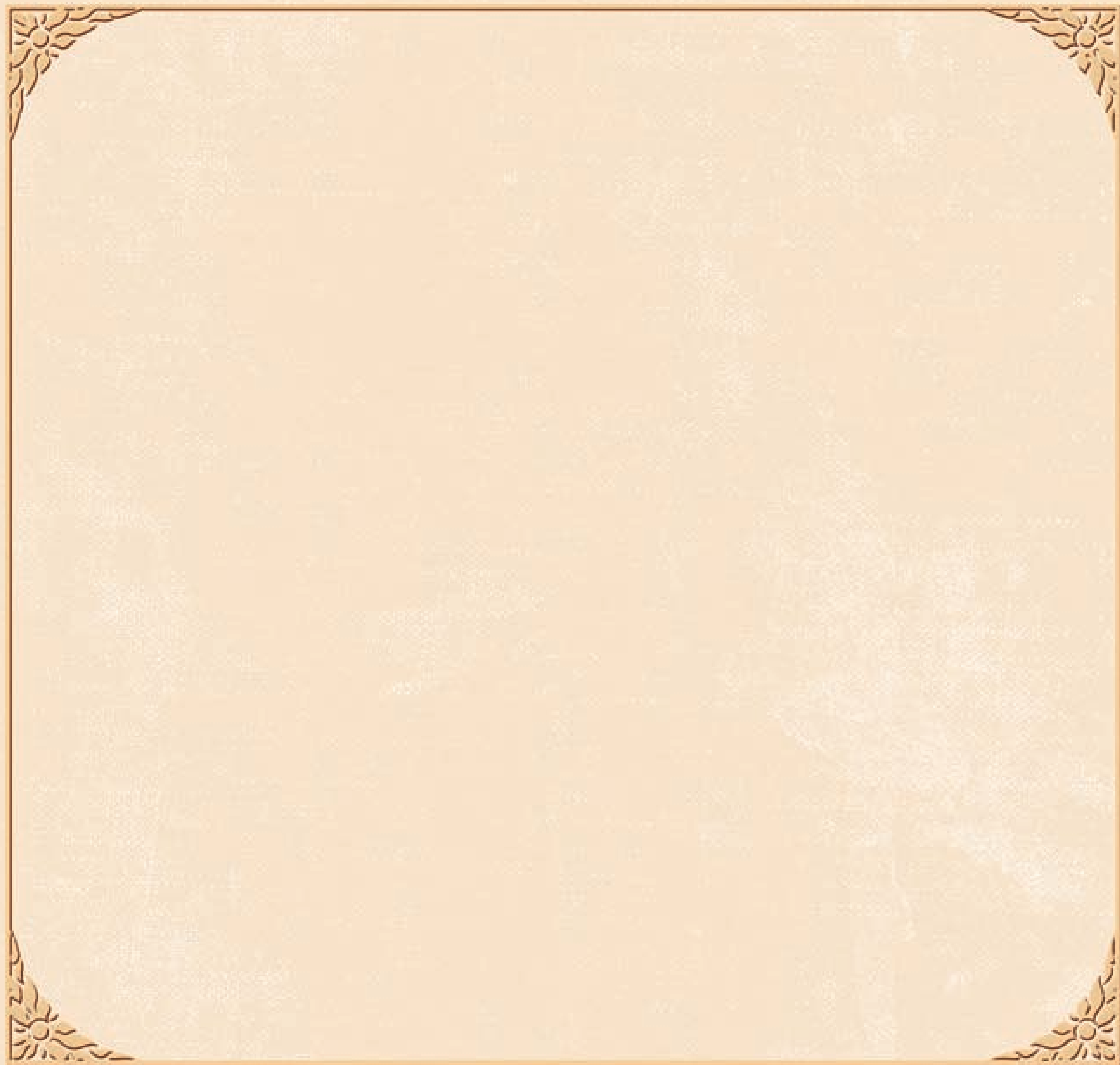
(Nie pre školu, ale pre život sa učíme)

Učiteľka Elena Krasková učila žiakov nie pre školu, ale pre život. Tak, ako hovorí i tento latinský výrok. Bola skúsenou učiteľkou a mala rada svoje povolanie. Vo svojej výchovno-vzdelávacej práci žiakom poskytovala základné a trvanlivé vedomosti. Mravná výchova bola jej srdcovou záležitosťou. Nástojčivo bdela nad formovaním pracovných návykov žiakov tak, že trvala na tom, aby vykonávali svoje povinnosti.

Voči žiakom bola prísna preto, aby u nich vypestovala svedomitý vzťah k práci. Záležalo jej na estetickej výchove, čo uskutočňovala prostredníctvom výtvarnej a hudobnej výchovy. Svedomite pracovala so žiakmi, ktorí ťažšie chápali učivo. Radila a rozdávala svoje vedomosti a skúsenosti nie iba žiakom, ale každému, kto sa o ne uchádzal.

IV
K NÁBOŽENSKEJ TVORBE MARTINA KRASKU

ThMgr. Juraj Šefčík

(senior myjavského seniorátu slov. ev. c. a. v. na Sl.)

MARTIN KRASKO – SVOJEJ CIRKVI A ĽUDU

V malých národných zoskupeniach, najmä keď sú ako menšina odštiepení od materského kmeňa, aj malí ľudia môžu byť skutočne veľkými. Nie aby „vyčnievali" nad ostatnými, ale preto, že sú nositeľmi pochodne kultúry a duchovnosti medzi súkmeňovcami. Starozmluvný Vyvolený národ bol nepatrným národom, politicky či hospodársky v dejinách zanedbateľný, a predsa sa mnohé mená malých ľudí dodnes pamätajú a pamätáme si ich i my. Prečo? Lebo vnuknutie, ktoré prijali ako hlas Hospodina, zobrali ako svoju učiteľskú úlohu vo vzťahu k tým, ktorých boli súčasťou. Do ľudsky zrozumiteľnej reči „prekladali" hlas vôle Božej. V dobe starozmluvnej ich nazývali prorokmi, v posledných storočiach sme ich nazývali národnými buditeľmi, či učiteľmi. Mali sme ich aj v našich radoch. Bez ich hlasu a varovania by sme dnes možno hovorili inou rečou, je otázne aj to, či by sme vyznávali evanjelicko-kresťanské náboženstvo a možno by sme sa modlili aj k inému Bohu. Áno, už je reč o našom slovenskom evanjelickom ľude dvoma hraničnými drôtmi oddelenom od vlastnej národnej kolísky – v srbskej Vojvodine. Vďaka Bohu aj on mal svojich malých veľkých ľudí, ktorí neúnavne pracovali, vedľa svojho bežného povolania aj na poli národného obrodzovania, tak na poli všeobecnej kultúrnosti, ako i v oblasti kresťansko-náboženského skvalitňovania.

Kovačický rodák a lalitský učiteľ Martin Krasko bol jedným z tých zanietencov, ktorým na srdci ležala zodpovednosť za duchovné skvalitňovanie súkmeňovcov. Ako pedagóg pochopil, že si každý človek v srdci nosí aj dobré aj zlé vlastnosti a že náboženskou výchovou sa pomáha človeku, aby hľadal a nachádzal v sebe tie dobré a potom ich uplatňoval vo svojej životnej praxi, vytvárajúc krajší svet okolo seba. Pán učiteľ Krasko si toto svoje poznanie a potom aj skúsenosť svojej osobnej kresťanskej viery nenechával len pre seba. Až teologicky zdatne prehovoril k čitateľom Evanjelického hlásnika. V sedemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia temer nebolo čísla, aby sa v ňom neprihovoril svojím, hlboko premysleným odkazom. Nevymýšľal, každý svoj postoj zdôvodnil biblickou myšlienkou, doslovne citujúc Sväté písmo s presným určením lokality citátu a až psychologicky odborne poukazujúc na duševné zlomy, cez ktoré človek často musí prechádzať, chcejúc tak čitateľovi ponúknuť duchovnú barličku, aby sa mu životom ľahšie krivkalo. Do príspevkov vkladá svoju osobnú skúsenosť

viery a je zrejmé, že touto vierou i sám žije, to sa dá usúdiť z toho, že nehovorí len ako náboženský teoretik, hovorí totiž o nutnosti praktického uplatňovania náboženstva v živote. Určite mal vždy na mysli slovo apoštola Jakuba, ktorý tiež svojich čitateľov nabáda, aby neboli len poslucháčmi Slova, ale Jeho činiteľmi (Jak. 1,22).

Jeho príspevok nebol filozofovaním nad nejakým duchovným, morálnym, či etickým problémom, vychádzal z toho, čo videl okolo seba. Otvorene poukazoval na potrebu duchovného prebudenia, pozýval k viere, lebo vedel, že aj sám Ježiš Kristus, kedykoľvek a komukoľvek pomohol, vždy pripomenul „tvoja viera ťa zachránila, tvoja viera ťa uzdravila..." , teda bol si vedomý toho, že viera pomôže aj jeho ľudu v pretrvávaní.

V pamäti národa zostáva ako laický spolupracovník Evanjelickej a. v. cirkvi vo vtedajšej Juhoslávii a v tej dobe pôsobiaci i duchovne, ktorý ako malý veľký človek svoju hrivnu učiteľa nenechal zakrpatieť, ale ju zveľaďoval prihovárajúc sa a učiac aj prostredníctvom Evanjelického hlásnika. Ani keď odišiel, jeho slovo neprestalo hovoriť skúsenosťou viery, aj keď už len skrze požltnutej stránky tridsaťročných čísel mesačníka evanjelickej cirkvi.

Osobne som ho poznal a rád som si prečítal jeho príspevky, dokonca mnohokrát z nich čerpal myšlienky pre svoje kázne k zverenému mi ľudu počas môjho pôsobenia v Bielom Blate a v Kulpíne. O to som s hlbším pocitom vďaky Pánu Bohu za neho stál nad jeho rakvou na lalitskom cintoríne, keď sme ho odprevádzali v naplnenie jeho osobnej viery a nádeje. Verím, že mu Pán života a smrti pripravil požehnanú večnosť.

(Autor je farár v Senici na Slovensku a senior myjavského seniorátu ev. cirkvi a. v.)

Marta Merkleová

K NÁBOŽENSKEJ TVORBE MARTINA KRASKU

Môj otec, učiteľ Martin Krasko, svoju náboženskú tvorbu uverejňoval v *Evanjelickom hlásniku* Slovenskej ev. a. v. cirkvi v bývalej Juhoslávii, počnúc od roku 1973.

Po jeho smrti (1990) našla som v dvoch jeho textoch malé porovnanie súvisiace s istou lalitskou udalosťou.

V článku *Boh dáva* otec napísal: Zacheus si žiadal vidieť Ježiša. Chcel prísť k nemu, ale nemohol pre zástup. Pobehol trochu dopredu, ale aj tam bolo mnoho ľudí a že bol malej postavy, rozhodol sa vyliezť na strom.

Dospelý človek a k tomu ešte i úradník na vysokom postavení vyliezol na strom! A potom videl Ježiša? Áno, videl. Ale i Ježiš videl Zachea, videl jeho srdce, jeho túžbu. I riekol mu Ježiš: „Dnes sa stalo spasenie tomuto domu." (Luk. 19,9).

V článku *Šťastný život* čítame: „Zacheus, keď pocítil Božiu radosť, hneď sa zriekol polovice svojho majetku". Po uplynutí takmer tridsať tri rokov od uverejnenia otcovho prvého článku a dvadsať osem od druhého, v roku 2007 frankfurtská pani farárka Elisabeth Icklerová prišla na týždňovú návštevu do Lalite, kde v nedeľu 24. júna 2007 mala kázeň v slovenskom ev. kostole. V knihe sa v pokračovaní uvádza i článok o tom z pera redaktora Juraja Pucovského. A hľa, čo napísal: „Hostka z Frankfurtu si za základ svojej kázne zvolila slová Písma svätého napísané v Evanjeliu podľa Lukáša 19 (1 – 10) o Zacheovi". A Ježiš povedal: „Zostúp rýchlo zo stromu." Zacheus ho hneď uposlúchol a rýchlo zišiel dolu. Urobme to aj my. Vhĺbme sa do Ježišovho odkazu, lebo On chce tu aj dnes na týchto službách Božích vojsť do nášho srdca a do nášho života, – vyzdvihla pani farárka vo svojej kázni.

Martin Krasko bol človekom široko rozhľadeným. Snažme sa ho poznať i z toho zorného uhla. V pokračovaní i on sám o sebe povie viac prostredníctvom svojich článkov. Do výberu sú zaradené tieto články, uverejnené v Evanjelickom hlásniku:

Život v č. 7/1973, s. 86 – 88
Boh dáva v č. 3-4/1974. s. 31 – 32
Šťastný život v č. 6/1980, s. 38 – 39
Prečo? v č. 11/1981, s. 88 – 89
Ježiš Kristus v č. 9/1982, s. 78

Kovačický kostol

Martin Krasko

ŽIVOT

Život je šťastie.

Keď sa človek nachádza vo veľkom nebezpečenstve, šťastný je, ak ostane živý. Význam života najlepšie môžu oceniť tí ľudia, ktorí sú odsúdení na smrť. Človek odsúdený na smrť podniká všetko možné, len aby zostal živý. Vtedy, pre záchranu života, vstave je dať celý svoj majetok.

Ale ľudia sú zábudliví a nevďační. Keby toho nebolo, život by bol inakší, omnoho krajší a šťastnejší.

Všetci sme my odsúdení na smrť, len na to často zabúdame a nevďační sme, že nám Boh predsa dáva život.

Od prvého človeka Adama až podnes nad všetkými ľuďmi panuje smrť, aj nad nami. Kedy zomrieme? To nevieme. Raz to musí byť, či to bude dnes alebo zajtra. Pozrime okolo seba, keď príde smrť, to všetko zanecháme tu, so sebou nič nevezmeme. Vieme si to ceniť, že ešte žijeme, že neprišla smrť včera? A čo keby sme boli včera zomreli? Bolo by to dobre, alebo zle? Na túto otázku nedávame vždy rovnakú odpoveď.

V nebi je život pekný, ak sme pripravení, najlepšie by bolo čím skorej zomrieť, čím skorej sa dostať do tej krásy. To je celkom prirodzené, lebo k tomu sme aj stvorení, aby sme mali večný život. Ale pri nás je to často naopak, chceli by sme čím pozdejšie zomrieť. Prečo je to tak?

V tomto časovom živote niekedy sa radujeme, inokedy sme zase zarmútení. Naša radosť často je prerušovaná trápením, súžením, nemocou, nepokojom a tomu podobné. K tomu keď dodáme ešte aj to, že smrť panuje nad nami, (môžeme každého dňa zomrieť) vidíme, že v tomto našom živote je mnoho nepríjemností. V nebi je celkom inak, tam sa nenachádza nijaký nepokoj, ani pokúšanie, ani nemoc, ani smrť – teda nič nepríjemného, tam je len samá radosť a pokoj. A my predsa po tom krásnom nebi málo túžime, radšej chceme byť tu na zemi, kde je viacej nepokoja ako pokoja, viacej trápenia ako radosti. Prečo je to tak?

Čo milujeme, to ťažko opúšťame. Keby sme nemilovali svet, ľahko by sme ho opustili, ale že ho milujeme, tak ho ťažko opúšťame.

Čo milujeme, po tom túžime, Boha, nebo nemilujeme, po Ňom ani netúžime. Je to dobre, alebo zle? Samozrejmé že je zle, ale predsa nie je to najhoršie. Najhoršie by bolo to, keby sme v tomto zlom svete už včera zomreli. Keď ešte žijeme, dá sa všetko napraviť.

U Boha je všetko možné. On môže v krátkom čase zlý stav zmeniť na dobrý. Pán Ježiš uzdravoval v okamihu, tak telesné ako aj duchovné nemoce. Nikomu nepovedal, že ho nemôže uzdraviť, nikomu nepovedal, že mu nepomôže. Lotrovi na kríži nepovedal, že mu nemôže pomôcť, lebo je veľmi zlý. Úprimná lotrova prosba hneď bola vypočutá. „A povedal (lotor) Ježišovi: Rozpomeň sa na mňa, Pane, keď prídeš do svojho kráľovstva. A Ježiš mu povedal: Ameň ti hovorím, dnes budeš so mnou v raji." Luk. 23,42 – 43. Rýchla zmena a náprava!

Keď sa náš zlý stav premení v dobrý, potom budeme môcť povedať: „Vieme, totiž, že keď sa stánok nášho pozemského príbytku aj zborí, máme dom od Boha, príbytok, nie rukou zhotovený, večný v nebesiach. Lebo pre to aj vzdycháme, túžobne si žiadajúc, aby sme sa mohli obliecť vo svoj príbytok z neba." 2. Kor. 5,1 – 2.

Ale my málo vzdycháme, málo túžime po tom príbytku z neba. Čo je tomu na príčine, slabá láska k Bohu alebo malá viera? Niekedy nám chybuje aj jedno aj druhé. Keď máme nadostač aj lásky aj viery, vtedy inak hľadíme na svet. Vtedy môžeme povedať: „Sme dobrej mysle, a radšej si volíme vysťahovať sa z tela a prebývať s Pánom." 2. Kor. 5,8.

Vysťahovať z tela, keď duša opustí telo, znamená zomrieť, a odísť domov k Pánovi.

To isté ap. Pavel napísal aj takto: „mám žiadosť zomrieť a byť s Kristom." Fil. 1,23.

Ktorí ľudia budú v nebi? Tí, ktorí sa stali deťmi Božími. „Ale všetkým, ktorí ho prijali, dal právo a moc stať sa deťmi Božími, tým, ktorí veria v jeho meno." Ján 1,12. Ak sme Pána Ježiša prijali tu na zemi, tak On nás prijme tam v nebi.

S kým majú byť ľudia v nebi? S anjelmi.

Keď anjeli navštívili Abraháma, Lota a iných ľudí, anjeli boli podobní ľuďom. Ľudia, ktorí budú v nebi, o nich je napísané: „ale tí, čo budú uznaní za hodných dôjsť tamtoho sveta a vzkriesenia z mŕtvych, tí sa ani neženia ani nevydávajú. Lebo ani umrieť nemôžu viac, pretože sú anjelom rovní a ako synovia vzkriesenia sú synovia Boží." Luk. 20,35 – 46. – Anjeli na zemi boli podobní ľuďom, ľudia v nebi budú podobní, rovní anjelom. Spolu budú v jednom nebi? Áno.

„Znám človeka... ktorý bol taký vytrhnutý až do tretieho neba." 2. Kor. 12,2. Čo je to tretie nebo?

Predstavme si veľký chrám. Keď vkročíme do neho, vidíme len jednu čiastku, ako kráčame smerom k oltáru, všetko viacej vidíme. Chrám je podelený na čiastky, oddelenia. Je oddelenie pre starších, pre mládež, pre deti, pre cirkevných hodnostárov, atď. Inak je zariadené pri vchode a inak pri oltári. Ap. Pavel hovorí o jednom takom oddelení neba.

Život je pekný ale mŕtvy človek krásu nevidí.

„Aj vás, ktorí ste boli mŕtvi vo svojich previneniach a vo svojich hriechoch..." Ef. 2,1. Duša, ktorá necíti hriech, je mŕtva. Živý človek v sebe nosí mŕtvu dušu. Mŕtva, umŕtvená duša necíti hriech tak, ako umrtvené telo necíti bolasť. Keď lekári pri operácii umŕtvia človekovi telo, tým mu urobili dobre.

Boh urobil dobre ľuďom, keď ako hriešnici necítia hriech. Keby cítili hriech, neradovali by sa zo života, ale umŕtvení sa radujú. Mnohí hriešnici sú veselí a radostní, Boh im dáva radosť zo života, tak ako im dáva, aby ich slnko hrialo. Slnko hreje aj dobrých aj zlých, zo života sa radujú aj dobrí aj zlí, a že zlí robia zle, za to budú zodpovedať na súdnom dni. Keby hriešny človek mal živú dušu, to by bol strašný, neznesiteľný život. Pozrime prečo.

Človek je nespokojný, keď vidí, že niečo zle urobil. To čo je zlé, menujeme chybou, neprávosťou alebo hriechom. Malý hriech – malé trápenie, veľký hriech – veľké trápenie. Keď stretneme strápeného človeka, pýtame sa ho, čo mu je, lebo sa to na ňom vidí. Všetci my klesáme, niekedy urobíme, čo by nemalo byť alebo niečo zle povieme. Hriechy sa hromadia, každý deň ich je viacej, na staré sa prikladajú nové. Veľká hromada, veľký nepokoj. Človek, ktorému je určené žiť 70-80 rokov, celý svoj život previedol by v nepokoji, v trápení. Predstavme si, žeby sme takýchto umučených, strápených ľudí stretávali každý deň. Aký by to bol život? Hrozný!

Keď je človek mŕtvy v hriechoch, vtedy robí zle ale necíti, neuvedomuje si, že robí zle, hriechy si hromadí a predsa žije na pokoji, to je svetský pokoj, ktorý je povrchný a nestály. Takto človek môže žiť celý život, až do smrti, jeho hriechy budú odkryté len na súdnom dni.

Mŕtvy človek môže ožiť.

O márnotratnom synovi čítame: „lebo tento môj syn bol mŕtvy a ožil; bol zahynul a našiel sa. A začali sa veseliť." Luk. 15,24. Čo je potrebné robiť, aby mŕtvy ožil? Potrebné je rozhodnúť sa pre Boha žiť. Kedy ožil márnotratný syn? Keď sa vrátil k otcovi. Kedy hriešnik ožije? Keď sa obráti k Bohu.

„Ale Boh súc bohatý v milosrdenstve pre mnohú svoju lásku, ktorou nás zamiloval, keď sme aj boli mŕtvi v previneniach, spolu nás oživil s Kristom – milosťou ste spasení." Ef. 2,4–5.

Mŕtva duša nemá nádej na večný život. Živá duša hovorí s ap. Pavlom: „Už mi je pripravený veniec spravodlivosti, ktorý mi dá v onen deň Pán, ten spavodlivý sudca, a nielen mne, ale aj všetkým, ktorí milovali Jeho zjavenie." 2. Tim. 4,8. Tedy veniec dostanú všetci, ktorí milujú Boha. – To isté píše aj ap. Jakob: „Blahoslavený muž, ktorý znáša pokušenie, lebo keď bude skúsený a dokáže sa, dostane korunu života, ktorú Pán zasľúbil tým, ktorí ho milujú." Jak. 1,12. – Tedy: „Blahoslavený (šťastný) muž, ktorý... dostane veniec života."

Keď je tuzemský život šťastie, aké je to potom šťastie dostať večný život? Skutočne budú blahoslavení, šťastní ľudia?

Život je šťastie. Tuzemský trápny život nám je vzácny, o koľko je vzácnejší ten krásny večný život! Pre záchranu časného života vstave sme všetko dať a na večný život niekedy ani len nemyslíme. V našom tele nachádza sa duša, koľko sa staráme o telo, a koľko o dušu? Hľadajme najprv kráľovstvo nebeské a všetko nám bude pridané, aj ten krásny večný život.

Evanjelický hlásnik

Martin Krasko

BOH DÁVA

Všetko, čo nám je potrebné pre časný a večný život, dostávame od Boha.

„Jako nám je všetko jeho božskej moci darovanej potrebné k životu a k pobožnosti pravou známosťou toho, ktorý nás povolal vlastnou slávou a hrdinskou cnosťou, čím sú nám darované preveľké a predrahé zasľúbenia, aby sme sa tým stali účastnými božskej prírody uniknúc porušeniu, ktoré je na svete v zlej žiadosti." 2. Petra 1, 3-4.

Apoštol Peter píše: „...nám darované preveľké a predrahé zasľúbenia..." Tie preveľké a predrahé zasľúbenia platia tak pre časný, ako aj pre večný život.

Každý deň potrebné nám je zdravie, pokrm, sila, pokoj a iné. To všetko dostávame od Boha.

Z desiatich malomocných len jeden ďakoval za uzdravenie. Keď sme zdraví, zdá sa nám, že za to nemáme ďakovať Bohu.

„Keď budeš jesť a nasýtiš sa, budeš dobrorečiť Hospodinovi, svojmu Bohu na tej krásnej zemi dobrej, ktorú ti dal." 5. Mojž. 8,10. – Každý rok ďakujeme Bohu za úrodu. Dobre je to, že tak robíme. Býva to raz ročne. Vtedy spoločne ďakujeme Bohu za tú krásnu zem (úrodu, pokrm), ktorú nám dal. Niekto len raz v roku ďakuje a – dosť. Či len raz v roku jeme? Kedy máme ďakovať? „Keď budeš jesť a nasýtiš sa, budeš dobrorečiť Hospodinovi, svojemu Bohu." „Boh dáva ustatému silu a tomu, kto nemá vlády, hojne udeľuje moci." Iz. 40, 29. – Každá práca človeka vyčerpáva, odoberá silu, niekedy viacej a niekedy menej. Keď nadobudneme novej sily, odkiaľ je tá sila? „Boh dáva ustatému silu." Ale to málokedy vidíme a priznáme.

„Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam, nie ako svet dáva, vám ja dávam. Nech sa vám nermúti srdce a nestrachuje." Ján 14,27. š. Pekné a predrahé zasľúbenie! Syn Boží, keď mal odísť zo zeme povedal: „Pokoj vám zanechávam." Svoj pokoj nechal na zemi. A nevzal ho do neba? Nie. V nebi je viacej pokoja ako na zemi. Nám je ten pokoj veľmi potrebný, On nám ho doniesol z neba. Pokoj zanechal na zemi. Keď je na zemi, kde ho môžeme nájsť? Všade, na každom mieste. – „Svoj pokoj vám dávam." To, čo sa dáva, to je dar. Chceme ten dar prijať? To je pekný a vzácny dar.

Čo Boh ešte dáva?

„Dal si mi väčšiu radosť do srdca, ako keď oni majú mnoho obilia a muštu (vína)." Žalm 4,8.

Radujeme sa z mnohých vecí, ale Božia radosť je väčšia od všetkých ostatných radostí. Ľudia si myslia, že ak zanechajú svet, svetské radosti, že sa potom nebudú ani radovať. Kráľ Dávid bol kráľom

a povedal, že Božia radosť je väčšia od svetskej. On mal Božiu radosť. Aj nám je zasľúbená taká radosť: „Toto som vám hovoril, aby moja radosť bola vo vás, a vaša radosť, aby bola úplná.“ Ján 15,11.

„Dám vám nové srdce a nového ducha do vášho vnútra, a odstránim kamenné srdce z vášho tela a dám vám srdce z mäsa.“ Ezech. 36, 26. – Keď sa pomerne dobrý človek obráti k Bohu, to sa na ňom ani veľmi nevidí, ale keď sa zlý človek obráti k Bohu, tá zmena je tak viditeľná, že je až nápadná. Ako sa zlý človek môže zmeniť? Mnohí ľudia nemôžu sa zrieknuť ani obyčajného fajčenia, čo je omnoho jednoduchšie ako zmeniť svoju zlú prirodzenosť. Boh hovorí: „Dám vám.“ On dá nové srdce, nového ducha, nové myšlienky, zo starého stane sa nové stvorenie. To všetko dá Boh. Pekné zasľúbenie, pekný dar, len ho načim prijať.

„Keď teda vy, hoci ste zlí, viete dávať svojim dietkam dobré dary, o čo skôr dá dobré veci váš Otec nebeský tým, čo Ho prosia.“ Mat. 7, 11.

Toto všetko sú dobré veci, ale aj „zlé“ veci môžu byť dobré.

Apoštol Pavel píše: „Bol mi daný osteň do tela, anjel-satan, deptať ma...“ 2. Kor. 12,7. – Veľmi nepríjemná vec, ale dobrá, užitočná, lebo Božia moc v slabosti sa dokonáva. Preto ap. Pavel ďalej píše: „Najradšej sa teda budem chváliť slabosťami, aby prebývala vo mne moc Kristova. Pre to mám zaľúbenie v slabostiach, pohanách, súženiach, prenasledovaniach, v úzkostiach pre Krista; lebo práve keď mdliem, som mocný.“ v. 9-10. – Kráľ Dávid podobne hovorí: „Tvoj prút a Tvoja palica ma potešujú.“ Žalm 23,4. Dvaja veľkí mužovia Boží píšu o svojej skúsenosti v službe Božej. Škola niekedy je ťažká, ale je zato osožná. Dobrý žiak školu chváli a zlý ju haní.

Toto sú všetko zasľúbenia, ktoré Boh dáva ľuďom tuná na zemi, v tomto časnom živote. Ale aj pre večný život darované sú nám preveľké a predrahé zasľúbenia.

Pán Ježiš povedal: „Ale kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, ten nebude žížniť naveky; ale voda, ktorú mu aj dám, obráti sa v ňom na prameň vody, vyvierajúcej do večného života.“ Ján 4,14. – Vzácny prameň a dobré občerstvenie na každý deň. Trvá z časnosti do večnosti.

„Ja im dávam večný život, a nezahynú naveky, a nikto mi ich nevytrhne z ruky.“ Ján 10, 28. – Jedno krajšie zasľúbenie od druhého.

„Neboj sa, malé stádečko, lebo zaľúbilo sa vášmu Otcovi dať vám kráľovstvo.“ Luk. 12,32. – Krásna vec!

Boh nám dáva všetko, čo nám je potrebné k životu a k pobožnosti, a predsa my z toho niekedy tak málo máme. Je viacej príčin. Hlavná príčina je tá, že ľudia nechcú tie dary.

Syn Boží povedal: „Ale nechcete prísť ku mne, aby ste mali život.“ Ján 5, 40.

Mnohí ľudia nechcú ani len počuť, čo im Boh chce dať. Tí neprichádzajú k Bohu, ku slovu Božiemu. Zacheus žiadal si vidieť Ježiša, chcel prísť k Nemu, ale nemohol pre zástup. A čo urobil? Pobehol teda vpred, ale aj tam bolo mnoho ľudí, a že bol malej postavy, rozhodol sa vyliezť na strom. Dospelý

človek a k tomu ešte úradník na vysokom postavení vyliezol na strom! A potom videl Ježiša? Áno, videl. Ale aj Ježiš videl Zacheusa, videl jeho srdce, jeho túžbu. Ako sa to skončilo? „I riekol mu Ježiš: Dnes sa stalo spasenie tomuto domu." Luk. 19,9 – Keď voľakto chce prísť k Bohu, nájde si spôsob, ako to urobí, prekoná všetky prekážky. Takému človekovi aj Boh sa priblíži a dá mu radosť, šťastie, spasenie, večný život.

Iná prekážka je nerozhodnosť.

Niektorí ľudia počúvajú slovo Božie, ale sa nemôžu rozhodnúť opustiť svet, ústami sa približujú k Bohu, ale nie aj srdcom. Ani takýto ľudia nedostávajú tie zvláštne dary Božie.

Do tretej skupiny patria ľudia, ktorí sa rozhodli pre Boha žiť. Takí ľudia okrem obyčajných dostávajú aj zvláštne dary Božie.

Prorok Izaiáš píše: „Pán Hospodin mi dal jazyk učených, aby som vedel občerstviť ustalého slovom." Iz. 50,4. – My chceme od Boha prijímať pekné dary, ale je otázka, čo s nimi robíme. Načo je daný jazyk učených? Aby vedel občerstviť ustalého slovom. Načo je láska? Aby milovala. Čo, ak láska nemiluje ani Boha ani blížneho? Potom je možno zakopaná ako hrivna, vtedy z nej nikto nemá úžitok, ani ten kto ju zakopal. Božie dary sú pekné a dobré, keď ich použijeme k tomu, k čomu sú dané.

Každý človek má nejaký pekný dar, peknú vlastnosť, to sú obyčajné dary. Jestvujú aj zvláštne dary. Najvzácnejší dar je tento: „Lebo tak Boh miloval svet, že svojho jednorodeného Syna dal, aby nezahynul, ale večný život mal každý, kto verí v Neho." Ján 3,16. Komu je daný tento dar?

Každému – kto verí v Neho. Aký je to dar? „Ale anjel im povedal: Nebojte sa, veď zvestujem vám veľkú radosť, ktorá bude všetkému ľudu." Luk. 2,10. To je dar, ktorý prináša veľkú radosť. Keď my tento dar – Pána Ježiša – prijmeme, naša duša ožije a bude večne žiť. V nebi ju prijme Ten, koho ona prijala tuná na zemi, to je Spasiteľ sveta Pán Ježiš.

Evanjelický hlásnik

Martin Krasko

ŠŤASTNÝ ŽIVOT

Páči sa nám pekný dom, pekné šaty, pekný majetok, z toho máme radosť. Bohatí ľudia to všetko majú, tešia sa veľkému majetku. Keď je majetok väčší, aj radosť je väčšia, chudobní ľudia nemajú toľko takej radosti.

Prečo bohatí ľudia majú málo pokoja?

S veľkým majetkom prichádzajú aj veľké starosti, to všetko načim v poriadku udržiavať, zachovať, aby to neprepadlo. Mnoho starostí – málo pokoja. Ak príde bohatému človekovi myšlienka, aby majetok zväčšil, aby ho bolo viac a s ním bude aj radosti viacej, vtedy prichádzajú nové starosti, potom je aj nepokoja viac.

Chudobní ľudia nemajú mnoho majetku, niekedy žijú tak ako vtáci, očakávajú pomoc od Boha, a kto sa na Boha spolieha, nebude zahanbený.

Trápny je život bez pokoja alebo bez radosti. Ak má človek jedno a nemá to druhé, život nemôže byť šťastný. Najhoršie je, keď človek nemá ani jedno ani druhé, keď nemá ani pokoja ani radosti. Pokoj je dar od Boha.

Svetský a Boží pokoj.

Od sveta, od ľudí máme pokoj vtedy, keď nám ľudia nerobia škodu, keď nám nerobia zle, jedným slovom, keď nás nechajú na pokoji. My od ľudí môžeme mať pokoj, ale ak v srdci máme nepokoj, to nám ľudia nemôžu odstrániť a naše srdce naplniť pokojom. Ľudia nás môžu potešiť, ale srdcu nemôžu dať pokoj.

Boží pokoj je inakší, krajší, lepší, ten prevyšuje každý ľudský rozum. „O nič nebuďte ustarostení, ale vo všetkom s vďakou predkladajte Bohu svoje žiadosti vo všetkých svojich modlitbách a prosbách. A pokoj Boží, ktorý prevyšuje každý rozum, bude hájiť vaše srdcia a vaše mysle v Kristu Ježiši.“ (Fil. 4,6 a 7).

Mať majetok a nestarať sa, nepečovať, nebyť ustarostený, to neznamená nepracovať, nechať, aby majetok prepadol, ale máme dávať pozor, aby majetok neškodil našej duši. Ako k tomu prídeme? Ak skutočne túžime po Božom pokoji, vtedy nám Boh pomôže, odstráni zbytočnú a škodlivú ustarostenosť a srdce bude naplnené vďakou a pokojom Božím.

Pokoj Boží v trápení a súžení.

Keď sa narodil Ježiš, Spasiteľ sveta, Herodes Ho chcel zabiť. Ježišov útek do Egypta. Z Egypta sa vrátil len potom, keď Herodes zomrel. Pozdejšie sa farizeji a zákonníci radili, ako by Ježiša chytili a zabili. Koniec všetkého bolo ukrižovanie. Trápenie, súženie, prenasledovanie od narodenia až do smrti. A teraz počujme toto: „Pokoj vám dávam, nie ako svet dáva, vám ja dávam. Nech sa vám nermúti srdce a nestrachujte!" (Ján 14,27). Pán Ježiš nemal svetský pokoj, ale mal nebeský, Boží pokoj a ten Boží pokoj dával ľuďom. Veľký je rozdiel medzi svetským a Božím pokojom. Aj v trápení môžeme mať pokoj Boží.

Aká je Božia radosť?

Dávid povedal: „Dal si mi väčšiu radosť do srdca, ako keď oni majú mnoho obilia a muštu." (Žalm 4,8). – Zacheus, keď pocítil Božiu radosť, hneď sa zriekol polovice svojho majetku. Veľký je rozdiel aj medzi svetskou a Božou radosťou.

Viera v Boha prináša šťastný život, radosť a pokoj. Aká je naša viera, taký je aj náš život, radosť a pokoj.

Dávajme pozor, aby sme tieto vzácne veci nestratili.

Evanjelický hlásnik

Martin Krasko

PREČO?

Pekný a šťastný život. Prečo život nie je vždy šťastný?

Od prvého človeka Adama až po dnešnú dobu v Biblii a pozdejšie i v mnohých iných knihách je napísané, ako ľudia žili. Ako ľudia žijú dnes, to nám je známe. Všade po svete ľudia sú šťastní alebo nešťastní. Šťastie a nešťastie nie je všade rovnaké, niekde je viacej alebo menej.

Pozrime žalmy.

Tu je opísaný stav duše, ako sa cíti ľudská duša, keď dobre robí a zase ako sa cíti, keď zle robí. Hneď na začiatku sa píše: „Blahoslavený človek..." Žalm 1,1 a ďalej. Kto je blahoslavený, šťastný? Ako sa k šťastiu prichádza, čo má človek robiť, aby jeho duša bola šťastná? Posledné Žalmy (146 – 150) opisujú, ako sa taká duša cíti, ktorá žije podľa rady Božej.

Žalm 103.

„Dobroreč, duša moja, Hospodinu... a nezabúdaj na žiadne z Jeho dobrodení! On odpúšťa ti všetky tvoje viny... Život ti sýti dobrými vecami..." (Verš 1. a ďalej). V tomto Žalme je opísané, čo všetko dobrého dáva Boh ľuďom.

Aké sú naše myšlienky, taký je náš život.

Keď chceme niečo robiť, najprv o tom myslíme, ako to urobíme. Niektoré myšlienky sú ťažké, iné sú zase jednoduché a ľahké. Čo často robíme, o tom nemusíme mnoho rozmýšľať. Pomyslieť na niečo pekné alebo dobré prináša uspokojenie a radosť. Myslieť na pekné veci môžeme vždy a všade. Myslime často na pekné a dobré veci, potom aj v ťažkých chvíľach bude nám život príjemnejší. Žalm 103. je veľmi vhodný, ako môžeme myslieť na dobré veci:.. nezabúdaj na žiadne z Jeho dobrodení! Koľko nám Boh v živote urobil dobrého, a vždy nám dobre robí aj teraz a my to nevidíme alebo zabúdame.

V živote na nás prichádzajú všelijaké pokušenia, trápenia, ale zato prežívame aj pekné chvíle. Keď prídu ťažkosti, pomyslime si na dobré veci, čo nám Boh dáva a činí. Také pekné myšlienky občerstvia a potešia našu dušu, zabudneme na trápenie a srdce sa rozveselí. Dobré myšlienky sú všelijaké: raz je to radosť z odpustenia, keď sme niečo zle povedali alebo zle urobili a Boh nám to odpustil. Niekedy je to dobrá rada, keď sme v ťažkom postavení a Boh nám dá dobrú myšlienku a pomôže nám, aby sme boli oslobodení od zlého. Inokedy je to radosť zo života. Veriaci človek môže každý deň dobrorečiť Bohu.

Boha máme milovať z celej mysle.

Ako môžeme Boha milovať z celej mysle? Keď myslíme na niečo zlé, vtedy nemilujeme Boha. Ak niekomu závidíme, že má niečo krajšie alebo lepšie ako my, alebo že sa mu lepšie darí ako nám, vtedy sa v našom srdci nachádza závisť a to je zlá myšlienka. Na prvý pohľad zdá sa nám, že je to maličkosť, nepatrná vec. Ale koľko takých nepatrných vecí sa nachádza v našom srdci, ktoré majú všelijaké mená: závisť, svár, rozbroj, roztržka, nenávisť, hnev, zvada a iné. To sú drobné, malé komáre, ktoré nás často znepokojujú. Ako potom budeme chváliť Boha, keď sme znepokojení? Ako budeme dobrorečiť, keď sa viacej hneváme ako radujeme? Boh môže zo srdca odstrániť všetko zlé. Ak si dáme Bohu očistiť srdce, potom z čistého srdca budú vychádzať dobré myšlienky, dobrorečenie, chvála a radosť. Koľko my máme z toho pekného a šťastného života? Boh chce všetkým ľuďom dať pekný a šťastný život. Prečo náš život nie je vždy pekný a šťastný? Každý človek pozná seba, pozná svoj život, vie prečo nie je v Bohu taký šťastný, aký by mohol byť šťastný.

Evanjelický hlásnik

Martin Krasko

JEŽIŠ KRISTUS

„Ježiš Kristus ten istý včera i dnes i naveky.“ (Žid. 13,8). Keď sa narodil Spasiteľ sveta, Ježiš Kristus, anjel zvestoval pastierom veľkú radosť. Pekná zvesť, veľká radosť všetkému ľudu. (Lk. 2,10n)

Ježiš učí, uzdravuje a množí radosť.

Človek sa poteší, keď vidí krásne kvety a počúva pekný spev vtákov. Kto dal kvetom krásu a kto učil vtákov spievať? Ľudia o takých veciach málo rozmýšľajú. Ježiš učil ľudí, čo majú robiť, keď sa nachádzajú v trápení, majú si vziať príklad z kvetov a vtákov. Keď Boh dáva kvetom takú krásu a vtákov učí peknému spevu, omnoho viacej myslí na ľudí, aby im bolo dobre. Ó, ľudia malej viery!

Nepokoj v dome.

Rodičia mali nemocné dieťa. Tá nemoc, zlý duch, hádzalo ho do ohňa a do vody. Rodičia nemohli nechať dieťa, aby sa samo hralo, museli stále dávať pozor, kde je a čo robí, či neprišlo k vode, lebo by sa utopilo, alebo k ohňu, lebo by zhorelo. V noci zase vo sne chodilo po ulici. Nikto z ľudí nemohol tým rodičom pomôcť. Ježiš uzdravil to dieťa. V dome namiesto nepokoja zavládol pokoj a radosť. (Mt 17,14 – 18)

Všelijaké nemoce.

Ako sa cíti hluchý človek, keď je uzdravený? Ako sa cíti slepý človek, keď sa mu otvoria oči? Ježiš uzdravoval všetky nemoce a tak šíril všade radosť, tak robil až do smrti. Prišlo ukrižovanie.

S Ježišom boli ukrižovaní dvaja lotri. Jeden z nich požiadal Ježiša, aby sa rozpomenul na neho, keď príde do svojho kráľovstva. Ježiš mu odpovedal, že dnes bude s Ním v raji. Aká to bola radosť, keď tento hriešny človek prišiel do raja? Od narodenia až po smrť Ježiš Kristus šíril radosť a pokoj. Mnohí ľudia prijali Božiu pomoc a boli šťastní.

Ježiš Kristus, Syn Boží v nebi.

Po vstúpení do neba Spasiteľ nezabudol na ľudí. Až dodnes mnohí ľudia, ktorí prijali Spasiteľa, dostali takú radosť, akú nemôže dať celý svet. A čo ľudia, či všetci prijali tú veľkú radosť?

Viera v Boha odstraňuje zlé myšlienky a nepokoj. (Sk. ap. 16,25 – 34)

Pavel a Silas boli v žalári. Tak boli palicovaní, že boli krvaví. O polnoci spievali a chválili Boha. Dvere žalára sa otvorili. Žalárnik si myslel, že väzni utiekli, vzal meč a chcel si vziať život. Pavel mu

povedal, aby to nerobil, ale aby uveril v Ježiša Krista. Žalárnik tak urobil a stal sa šťastným človekom, zlé myšlienky boli odstránené a srdce bolo naplnené radosťou.

Radosť v trápení.

Trápenie prichádza na každého človeka, prišlo aj na Pavla a Silasa. A čo potom robili? Spievali a chválili Boha, trápenie nepremohlo Božiu radosť.

Ak má človek zlé myšlienky, nepokoj a iné zlé veci, nech uverí v Boha, srdce mu bude očistené od všetkého zlého a naplnené radosťou. Ježiš Kristus dáva ľuďom radosť a pokoj i v trápení.

Pekné veci potešujú.

Dnes vidíme a máme mnoho pekných vecí. Ale mnohí ľudia z toho si urobili modly, ako pohania hľadajú len svetské veci a na Boha zabúdajú. Nádhera, rozkoš a pýcha tak naplnili ľuďom srdce, že ľudia už netúžia po Božej radosti. Pekné veci mnohých ľudí odvádzajú od Boha, miesto Božej radosti šíri sa svetská radosť. Aký bude koniec všetkému tomu?

Evanjelický hlásnik

EVANJELICKÝ HLÁSNIK

ROČNÍK XXVI
MÁJ 1974
ČÍSLO 5

V TOMTO ČÍSLE

Titulná strana Evanjelického hlásnika, máj 1974

Juraj Pucovský

FARÁRKA ELISABETH ICKLEROVÁ Z FRANKFURTU NAD MOHANOM BOLA V LALITI

Slovo Božie zbližuje ľudí

Vďaka rodinnej známosti a priateľstvu s Martou a Herbertom Merkleovcami, na týždňovej návšteve našej krajiny pobudla velebná pani, farárka *Luteránskej evanjelickej cirkvi* z Frankfurtu nad Mohanom Elisabeth Icklerová. Pobyt v Laliti, kde jej priateľka Marta vyrastala v známej učiteľskej rodine Eleny a Martina Kraskovcov, duchovná pastierka z Frankfurtu využila na návštevu domáceho Slovenského evanjelického a. v. zboru, kde sa v nedeľu 24. júna 2007 zúčastnila služieb Božích.

Marta Merkleová, Elisabeth Icklerová a Viera Bátoriová pred oltárom lalitského kostola (zľava), foto J. Pucovský

Úvodom služieb velebná pani, farárka Viera Bátoriová pozdravila početných hostí a domácich, pričom zdôraznila: „Zabudnime na všetky jazykové a iné bariéry, počúvajme slovo Božie." A naozaj, v tú 3. nedeľu po Trojici na službách v lalitskom kostole sa zúčastnili početní hostia, bratia Milan a Ján Kraskovci s rodinami, príbuzní, priatelia a spolužiaci Marty Merkleovej z Nového Sadu, Kysáča, Somboru, Čonoplje, Kuly, Vrbasu, Petrovaradína, Beočína a, pravdaže, Lalite. Slovo Božie, bez ohľadu na reč, ktorou sa hovorilo, pozorne počúvali Slováci, Srbi, Maďari, Nemci a tri sestričky (Katarina, Jelena a Emilija), Američanky z Chicaga.

CIRKEV VO FRANKFURTE

Luteránska evanjelická cirkev vo Frankfurte nad Mohanom má 3 600 členov a dva kostoly. Ten starý je vyše 300-ročný, kým nový, moderný vystavali pred 35 rokmi. V rámci cirkvi pracujú aj dve škôlky pre 3- až 5-ročné deti. V zbore okrem E. Icklerovej pracuje ešte jedna farárka a jeden kantor. Nábožný spev v cirkvi pestuje veľký 120-členný zbor.

Pani Elisabeth Icklerová pochádza zo Švédska, kde vyštudovala dva roky teológie. V štúdiách pokračovala v Nemecku, kde sa vydala, má dcéru a syna. Jej manžel je koncertným organistom.

Kázeň odznela dvojjazyčne. V nemčine kázala pani Elisabeth Icklerová, po slovensky to isté tlmočila domáca pani farárka Viera Bátoriová. Hostka z Frankfurtu si za základ svojej kázne zvolila slová Písma svätého, napísané v Evanjeliu podľa Lukáša 19 (1 – 10) o Zacheovi. Hlavnou myšlienkou kázne by bolo asi toto... A Ježiš povedal: „Zostúp rýchlo a Zacheus hneď reagoval a rýchlo zostúpil. Urobme to aj my, vhĺbme sa do Ježišovho odkazu, lebo On chce tuná a dnes, na týchto službách Božích vojsť do nášho srdca i do nášho života."

Okrem bežných nábožných piesní, ktoré hral domáci kantor Ladislav Tamaši, ku klaviatúre si sadol aj hosť z Nového Sadu. Skladateľ, profesor na novosadskej Hudobnej akadémii a kantor v Reformovanej cirkvi novosadskej, pán Svetozar Saša Kovačević zahral niekoľko duchovných a nábožných skladieb. Vyjadrujúc vďaku za jeho hudobný kumšt, pani Bátoriová zhodnotila, že „sme týmto organovým minikoncertom mohli pocítiť aspoň kúštiček tej majestátnosti a slávy, ktorá nás čaká v Kráľovstve nebeskom, kam sa pripravujeme a kde budeme všetci spolu svojimi hlasmi, aj hudbou sláviť nášho Pána."

Pozdravujúc veriacich vo Frankfurte, lalitský evanjelický cirkevný a. v. zbor sa za povzbudzujúcu kázeň pani Elisabeth Icklerovej odvďačil skromným darčekom, ktorý jej pred oltárom odovzdala predsedníčka Oltárneho krúžku žien Olinka Turčanová. Nedeľné služby Božie v lalitskom evanjelickom kostole ešte raz potvrdili, že slovo Božie vždy zbližuje ľudí aj rozličných vierovyznaní a nepozná žiadne hranice.

Hlas ľudu 30. júna 2007

POZDRAV Z FRANKFURTU NAD MOHANOM

Dojmy z pobytu v Laliti

Dostali sme list s poštovou pečiatkou nemeckého mesta Frankfurt nad Mohanom. V ňom pozdravy od Marty a Herberta Merkleovcov, ktorí nám v zásielke poslali aj časopis tamojšej Luteránskej evanjelickej cirkvi *Betlehemský posol.* V septembrovom čísle tohto cirkevného mesačníka zverejnili pekný ohlas na júnovú udalosť roku 2007 v slovenskom evanjelickom kostole v Laliti. Je to vlastne článok pani farárky Elisabeth Icklerovej pod názvom *Cesta do Lalite vo Vojvodine (v Srbsku)* a jej dojmy z týždňového pobytu medzi nami.

Nr. 6 · Dezember 2007 · Januar 2008 · 58. Jahrgang

bethlehem bote

Gemeindeblatt der Evangelischen Bethlehemgemeinde Frankfurt-Ginnheim

Hlavička časopisu Betlehemský posol

Merkleovci nám zaslali aj preklad uvedeného textu, zverejného na viditeľnom mieste, na 3. strane časopisu *Betlehemský posol.* Pani farárka Icklerová v článku píše:

„Vďaka manželskému páru, Marte a Herbertovi Merkleovcom, naša Luteránska evanjelická cirkev nadviazala kontakt s Laliťou v Srbsku. Marta Merkleová sa postarala o to, aby zo Slovenského evanjelického a. v. cirkevného zboru v Laliti prišla pozvánka pre moju návštevu jej rodiska.

Vojvodina hraničí s Maďarskom a rozprestiera sa na žírnej rovine. V krajine žijú početné národy (Slováci, Maďari, Srbi,

REISE NACH LALIŤ IN DER VOJVODINA (Serbien)

Pfarrerinnen Batoriova und Ickler
Foto: Journalist der Vojvodina

Durch das Ehepaar Marta und Herbert Merkle aus unserer Bethlehemgemeinde kam eine Verbindung nach Lalit in Serbien zu Stande. Marta Merkle hatte dort bewirkt, dass von der evangelischen Kirchengemeinde Lalit eine Einladung in ihr Heimatdorf ausgesprochen wurde.

Die Vojvodina, die direkt an Ungarn grenzt, besitzt den Charakter der Puszta. Die knapp 30% evangelischen Christen der Vojvodina sind überwiegend Slowaken. Die Bevölkerung dieser Gegend setzt sich aus vielen Nationalitäten zusammen (Slowaken, Ungarn, Serben, Russen, Rumänen, Bulgaren, Kroaten). Dementsprechend herrscht dort auch eine große Sprachvielfalt. Das Dorf Lalit hat 2.000 Einwohner, etwa zur Hälfte Slowaken und Serben. Die Evangelische Gemeinde hat mit Viera Batoriova eine Pfarrerin, die dort seit 15 Jahren wirkt.

Am 24. Juni 2007 feierten wir dort einen gemeinsamen Gottesdienst. Die Predigt über Zachäus aus dem Lukasevangelium (19,1-10) habe ich gehalten. Die Übersetzung auf Slowakisch übernahm Pfarrerin Batoriova. Die dortige Liturgie unterscheidet sich sehr von unserer Liturgie. Sie hat einen anderen Aufbau und wurde von der Pfarrerin gesungen. Als Bekenntnis sangen wir ein Glaubenslied. Einige Lieder, wie „Großer Gott, wir loben dich", konnte ich auf Deutsch mitsingen, denn sie waren mit unseren identisch. Das Vaterunser sprach jeder in seiner eigenen Sprache, den Segen erteilten wir zweisprachig. Im Anschluss an den Gottesdienst gab es im Bürgerhaus einen Empfang. Ein eigenes Gemeindehaus besitzt diese evangelische Gemeinde nicht. Mich beeindruckte sehr die Fröhlichkeit und Warmherzigkeit der Menschen, die zum Teil in großer Armut leben.

Ich hoffe, dass Pfarrerin Viera Batoriova meine Einladung nach Frankfurt annimmt und wir sie hier in Ginnheim begrüßen können.

In einer Gemeindeveranstaltung im Herbst wird es über diese Reise einen ausführlichen Bericht geben, dessen Termin noch offen ist.

Pfarrerin Elisabeth Ickler

Faksimile článku frankfurtskej farárky Elisabeth Icklerovej

Rusi, Rumuni, Bulhari, Chorváti...), a preto sa tam hovorí viacerými jazykmi. V dedine Laliť žije menej ako 2 000 obyvateľov, asi polovicu tvoria Slováci, druhú Srbi. V evanjelickej cirkvi je farárkou Viera Bátoriová, ktorá tam pôsobí 15 rokov.

Spoločne sme 24. júna 2007 uskutočnili služby Božie. Ja som mala kázeň o Zacheovi z Evanjelia podľa Lukáša 19 (1 – 10). Do slovenčiny prekladala farárka Bátoriová. Tamojšia liturgia sa rozlišuje od našej. Inak je koncipovaná a farárka ju spievala... Niektoré pesničky sú identické s našimi, a tak som Veľký Bože, oslavujeme Ťa, spievala v nemčine... Otčenáš sa každý modlil svojím jazykom. Požehnanie sme dali dvojrečove. Po službách Božích hostitelia prichystali občerstvenie v budove niekdajšej cirkevnej školy. Oduševnila ma radosť a srdečnosť týchto ľudí. Mám nádej, že farárka Viera Bátoriová prijme moje pozvanie a príde na návštevu do Frankfurtu, aby sme ju u nás v Ginnheime (časť mesta, v ktorej sídli Luteránska evanjelická cirkev), medzi našimi veriacimi srdečne privítali..."

Takto o svojom prvom týždňovom pobyte v Srbsku, vo Vojvodine a v Laliti napísala farárka Elisabeth Icklerová. Pán Herbert Merkle v liste len dodal, že „návštevy jednych u druhých, a keď sa o tom píše ešte aj v novinách, sú tiež jedným zo spôsobov, ako sa priblížiť k Európe". Nech tak aj bude!

Hlas ľudu 26. januára 2008

Otec a syn: ThMgr. Vladimír Lovás st., farár silbašský a ThMgr. Vladimír Lovás ml., farár aradáčsky

V pamäti a spomienkach nezabudnuteľných zostane MARTIN KRASKO – učiteľ na dôchodku

Tíško, Pánom z tejto časnosti odvolaný 5. novembra 1990 sa odobral od svojich dietok: Marty, Milana a Jána i od pečlivej a do konca života opatrujúcej ho manželky Eleny rod. Zapletalovej.

Kto by nepoznal pána učiteľa Krasku?

Poznali ho všetci Laliťania, mnohí v Šíde a Erdevíku. Poznali ho nielen deti v školských laviciach, ale aj náš pospolitý ľud – evanjelická Slovač. Veď práve pre ňu tento učiteľ, najmä keď sa utiahol na zaslúžený odpočinok, písal a temer ani jedno číslo Evanjelického hlásnika v tom čase nebolo vytlačené bez jeho článku. Dlhé roky svoje bohaté životné skúsenosti vnášal do zaujímavých textov, ktoré sme všetci radi čítali.

Teraz už viacej nie je medzi nami. Rozlúčili sme sa s ním najprv v dome smútku a potom i na lalitskom cintoríne. Pohrebnú kázeň, založenú na slovách Písma z 2. Mojž. 3,5, hovoril podpísaný, a sústrasť rodine vyjadril kulpínsky farár J. Šefčík menom redakcie nášho Hlásnika. So svojím bývalým učiteľom sa prišiel rozlúčiť a zarmútenú rodinu potešiť i jeden z najstarších žiakov zosnulého pána učiteľa Martin Chovan, šídsky rodák.

Ten deň, 6. november, a čerstvá hrobka, do ktorej boli uložené telesné pozostatky otca, manžela, starého otca, učiteľa, priateľa a nadovšetko veriaceho muža, budú tým dňom a miestom, ku ktorým sa budeme v spomienkach dlho vracať. Pamiatku na pána učiteľa Krasku chceme upevniť i týmito slovami: *„Ale múdri skvieť sa budú ako blesk oblohy a tí, ktorí mnohých privádzajú k spravodlivosti, budú ako hviezdy na večné veky."* (Dan. 12,2-3).

Vladimír Lovás st.

Evanjelický hlásnik, 12/1990

ThMgr. Vladimír Lovás st.

ABSOLÚTNE TICHO

*(Básne venované učiteľovi
Martinovi Kraskovi)*

*Prestala vrava,
tá zo školských lavíc zvedavá.
Známky sú pozapisované.
Prázdniny sa môžu začať.
Teraz už len
tam, z toho sveta
šíreho–diaľneho,
nad oblakmi,
blankytom poliateho
učitelia sa pozerajú,
čo kde je zasiate,
či vzrastá k úrode.
A ver' výsledkov je mnoho,
spomienok zrelých.
Teraz už len jedno je treba
– s vďakou ísť ďalej.*

ThMgr. Vladimír Lovás st.

ZNAKY VEDĽA CESTY

*Či život je narodiť sa,
prísť na svet,
v dychu prvom zaplakať
a keď onemieš,
byť vzatý do neba?
Život má i svoje pazuchy.
Byť milovaný
a lásku vracať
takú čistú ozónovú,
čo zjari sa spoza výjav sĺz zjaví.
Život je, keď stopy zostanú
nie v piesku mäkučkom,
ale v žule drsnej – sriemskej.
To je život, keď šepoceš
a ozvena mocná,
mohutná ťa láka,
keď tisíce sladkých akordov
spleť robia nebeskú.
Aj Boh miluje ozvenu,
keď ona z duše vďačnej vychádza.
Buď vďakou naplnený
za dielo zvečnelých.*

Učitelji Krasko

REZIME

Autor monografije „Učitelji Krasko“ Marta Merkle (devojačko prezime Krasko) čitaocima predstavlja život i rad svojih neposrednih i daljih predaka.

Najveću pažnju posvećuje svojim roditeljima Martinu i Eleni Krasko (rođenoj Zapletal) – prosvetnim radnicima, koji su započeli svoj pedagoško-vaspitni rad – Martin u Selenči 1934. godine, Elena 1937. godine u Gložanu, te u Lugu a zajedno u Šidu, Erdeviku, a od 1951. godine sve do kraja života u Laliću. Tamo umire otac g. 1990. a majka g. 1991.

Zbog svog svestranog angažovanja u oblasti širenja obrazovanja i kulture ostavili su dubok trag u svim sredinama svog boravka a naročito u mestu Lalić.

Sem ovih bitnih segmenata autor govori i o njihovom „hodu po mukama“ za vreme Drugog svetskog rata, kada su iz Šida godine 1945. bežali po snegu i ledu prilikom probijanja Sremskog fronta od strane nemačkih oružanih snaga.

Učitelj Martin Krasko je posedovao talenat za pismeno izražavanje, tako da je svoje literarne radove iz oblasti teologije objavljivao u glasniku Slovačke evangelističke crkve u bivšoj SFRJ u Novom Sadu (na slovačkom jeziku – Evanjelický hlásnik Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi v SFR Juhoslávii) u periodu od 1973. do 1982. godine. U ovim radovima je na slikovit način, prilagođen čitaocima, objašnjavao svoja teološka viđenja i zapažanja.

O pedagoškom i društvenom radu Martina i Elene Krasko pišu najbolji poznavaoci njihovog samopregornog rada, u kojem nisu sebe štedeli. Požrtvovano su radili na unapređivanju kvaliteta života svojih sunarodnika. Njihov put i njihova nastojanja jesu odraz njihovih vlastitih moralnih vrednosti koje su služile za primer ostalima.

U drugom poglavlju autor ove knjige nesvakidašnjim istraživačkim entuzijazmom neumorno traga za svojim precima u njihovoj postojbini – Slovačkoj. Uz pomoć knjiga koje se bave ovom problematikom ulazi u trag svojih predaka u selu Kraskovo, region Gemer u Slovačkoj, odakle potiče njen najstariji predak Tomaš Kraskovski (1675). Pratila je zatim i seobu svojih predaka iz Kraskova u Bekeščabu (Mađarska), te u Slovački Bardanj, pa u Ečku, i najzad g. 1803. u Kovačicu. Knjiga sadrži značajan dokument – testament Tomaša Kraskovskog napisan u Bekeščabi dana 4. januara 1749.

Monografijom „Učitelji Krasko“ autor Marta Merkle potvrđuje poznatu devizu: *upoznajmo svoju prošlost zarad boljeg vlastitog duhovnog bogatstva*.

Die Lehrer Krasko

RESÜMEE

Die Autorin der Monografie Die Lehrer Krasko, Marta Merkle (mit Mädchennamen Krasko), stellt in ihrem Werk den Lesern das Leben und Wirken ihrer direkten und ferneren Vorfahren vor.

Die größte Aufmerksamkeit richtet sie auf ihre Eltern Elena (geb. Zapletal) und Martin Krasko, beide Lehrer, die mit ihrem pädagogisch– erzieherischen Wirken wie folgt begonnen haben: Martin 1934 in Selenča und Elena 1937 in Hložany, danach in Lúg. Gemeinsam waren sie tätig in Šíd, Erdevík und von 1951 bis zum Ende ihres (Berufs-) Lebens in Laliť. Dort verstarb der Vater 1990 und die Mutter 1991.

Durch ihr vielseitiges Engagement auf dem Gebiet Bildung und Kultur hinterließen sie tiefe Spuren in allen ihren Wirkungsorten und besonders in Laliť.

Außer diesen bedeutenden Abschnitten beschreibt die Autorin auch ihren „Qualengang", als sie im Zweiten Weltkrieg im Jahre 1945 bei Schnee und Eis vor der Deutschen Wehrmacht aus Šíd (an der Srem-Front) flüchten mussten.

Der Lehrer Martin Krasko war sehr gläubig und hatte Talent für die schriftliche Ausdrucksform. So veröffentlichte er regelmäßig seine theologischen literarischen Beiträge in der Zeitung der Slovakischen evangelischen Kirche in Jugoslawien, in Novi Sad (slowakisch: Evanjelický hlásnik Slovenskej evanjelickej a.v. cirkvi v SFR Juhoslávii) im Zeitraum von 1973 bis 1983. In diesen hat er, den Lesern angepasst, bildhaft seine eigenen theologischen Ansichten und Beobachtungen vermittelt.

Über das pädagogische und gesellschaftliche Wirken von Elena und Martin Krasko berichten die besten Kenner ihres segensreichen Wirkens und zeigen, dass sich diese nicht schonten, sondern aufopfernd arbeiteten für das Wohl und den Fortschritt ihrer Landsleute. Ihr persönliches Bemühen und der Weg zu diesem Ziel war ein Leitbild eigener moralischer Werte.

Im zweiten Kapitel des Buches forscht die Autorin Marta Merkle unermüdlich und mit großem Enthusiasmus in der Heimat ihrer ferneren Vorfahren. Mit Hilfe bedeutender Linguisten begibt sie sich auf die Spuren ihrer Stammväter ins Dörfchen Kraskovo und die Region Gemer (Slowakei), von wo ihr ältester Ahne Tomáš Kraszkovszký (geb. 1675) stammt. In systematischer und akribischer Arbeit verfolgt sie die Völkerwanderung ihrer Vorfahren aus Kraskovo nach Békéscsaba (Ungarn) und weiter nach Slovenský Bardáň, Ečka und zuletzt 1803 nach Kovačica. Das Buch beinhaltet ein bedeutsames Dokument: das Testament von Tomáš Kraszkovszký verfasst am 4.Januar 1749 in Békéscsaba.

Mit der Monografie Die Lehrer Krasko bestätigt die Autorin Marta Merkle die bekannte Devise: *lernen wir unsere Vergangenheit kennen, um zu mehr eigenem geistigem Reichtum zu gelangen.*

Literatúra

Slováci v Erdevíku 1860-1907-1997, red. In Vladimír Bartoš, Kultúra, Báčsky Petrovec 2001

Pôvod dedín Kraskova a Lukovíšť, Ivan Krasko, Turčiansky Svätý Martin 1937

Priezviská Slovákov v Juhoslávii, Dr. Daniel Dudok, SVS, Nový Sad 1999

Aforizmy a sentencie významných slovenských osobností, vydal Miestny odbor Matice slovenskej v Nitre 2002

Najpoznatiji latinski citati, Mladinska knjiga Belehrad

Buď pevný, Ivan Šenšel, Tranoscius, Liptovský Mikuláš 1998

Básnické dielo, Ivan Krasko, Kalligram, Ústav slovenskej literatúry, SAV, Bratislava 2005

Prvé slovenské osadnícke rodiny v Kovačici, Dr. Ján Marko, Nový Sad – Kovačica 1995

OBSAH

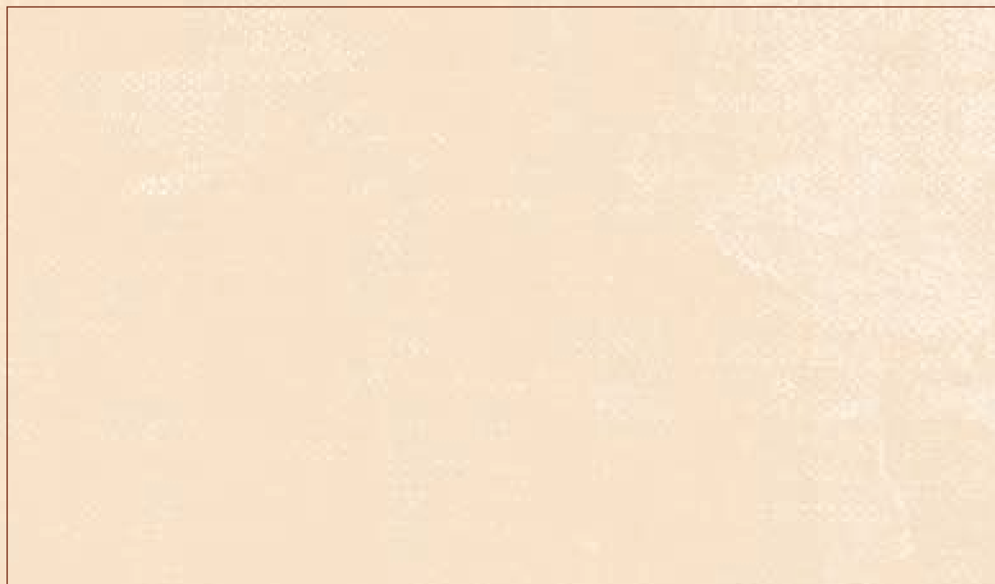
IV
NÁBOŽENSKÁ TVORBA MARTINA KRASKU

UČITELIA KRASKOVCI

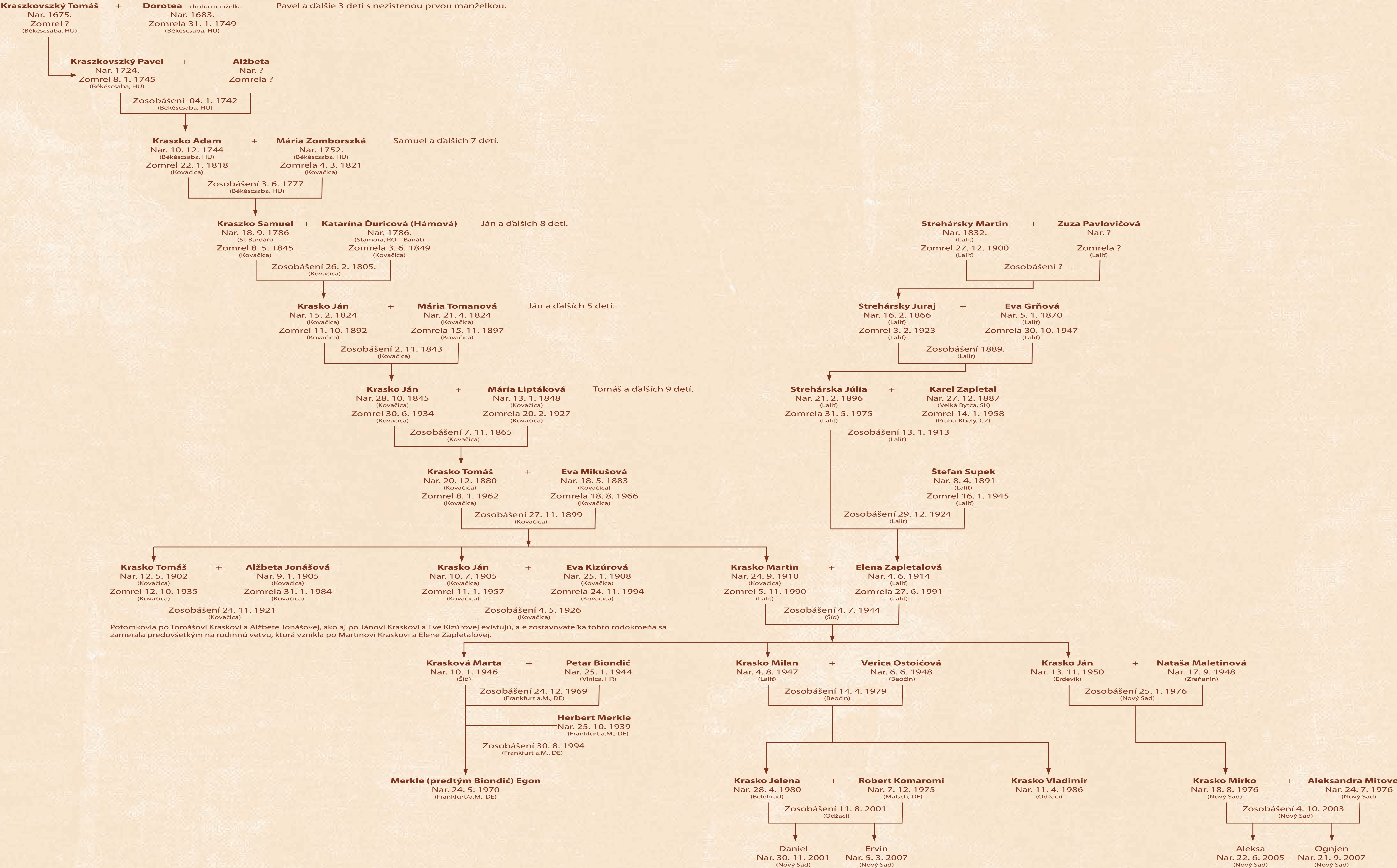
Publikáciu **UČITELIA KRASKOVCI** zostavila **Marta Merkleová** – Redakcia: **Vladimír Bartoš** (hlavný a zodpovedný redaktor), **Svetluša Hlaváčová**, **Ján Krasko**, **Milan Krasko**, **ThMgr. Vladimír Lovás st.**, **Dr. Ján Marko**, **Egon Merkle**, **Marta Merkleová** – Recenzentka: **Svetluša Hlaváčová** – Rezime: **Vladimír Bartoš**, preklad resumé do nemčiny **Marta Merkleová** – Jazyková úprava: **Katarína Melichová** – Korigovala: **Katarína Melichová** – Technický redaktor: **Ján Hlaváč** – Obálku navrhol: **Ján Hlaváč** – Obálku vypracoval: **Miroslav Dobroňovský** – Počítačové spracovanie textu: **Svetluša Hlaváčová** – Knihu zalomil: **Miroslav Dobroňovský** – Knihu vydala: **Marta Merkleová** v roku 2010 – Náklad 300 výtlačkov.

Na titulnej strane učitelia Martin a Elena Kraskovci.

Rodokmeň

Kraszkovszký Tomáš + Dorotea – druhá manželka
Nar. 1675.
Zomrel ?
(Békéscsaba, HU)
Nar. 1683.
Zomrela 31. 1. 1749
(Békéscsaba, HU)
Pavel a ďalšie 3 deti s nezistenou prvou manželkou.
Kraszkovszký Pavel + Alžbeta
Nar. 1724.
Zomrel 8. 1. 1745
(Békéscsaba, HU)
Nar. ?
Zomrela ?
Zosobášení 04. 1. 1742
(Békéscsaba, HU)
Kraszko Adam + Mária Zomborszká
Nar. 10. 12. 1744
(Békéscsaba, HU)
Zomrel 22. 1. 1818
(Kovačica)
Nar. 1752.
(Békéscsaba, HU)
Zomrela 4. 3. 1821
(Kovačica)
Samuel a ďalších 7 detí.
Zosobášení 3. 6. 1777
(Békéscsaba, HU)
Kraszko Samuel + Katarína Ďuricová (Hámová)
Nar. 18. 9. 1786
(Sl. Bardáň)
Zomrel 8. 5. 1845
(Kovačica)
Nar. 1786.
(Stamora, RO – Banát)
Zomrela 3. 6. 1849
(Kovačica)
Ján a ďalších 8 detí.
Zosobášení 26. 2. 1805.
(Kovačica)
Krasko Ján + Mária Tomanová
Nar. 15. 2. 1824
(Kovačica)
Zomrel 11. 10. 1892
(Kovačica)
Nar. 21. 4. 1824
(Kovačica)
Zomrela 15. 11. 1897
(Kovačica)
Ján a ďalších 5 detí.
Zosobášení 2. 11. 1843
(Kovačica)
Krasko Ján + Mária Liptáková
Nar. 28. 10. 1845
(Kovačica)
Zomrel 30. 6. 1934
(Kovačica)
Nar. 13. 1. 1848
(Kovačica)
Zomrela 20. 2. 1927
(Kovačica)
Tomáš a ďalších 9 detí.
Zosobášení 7. 11. 1865
(Kovačica)
Krasko Tomáš + Eva Mikušová
Nar. 20. 12. 1880
(Kovačica)
Zomrel 8. 1. 1962
(Kovačica)
Nar. 18. 5. 1883
(Kovačica)
Zomrela 18. 8. 1966
(Kovačica)
Zosobášení 27. 11. 1899
(Kovačica)
Strehársky Martin + Zuza Pavlovičová
Nar. 1832.
(Lalić)
Zomrel 27. 12. 1900
(Lalić)
Nar. ?
Zomrela ?
(Lalić)
Zosobášení ?
Strehársky Juraj + Eva Grňová
Nar. 16. 2. 1866
(Lalić)
Zomrel 3. 2. 1923
(Lalić)
Nar. 5. 1. 1870
(Lalić)
Zomrela 30. 10. 1947
(Lalić)
Zosobášení 1889.
(Lalić)
Strehárska Júlia + Karel Zapletal
Nar. 21. 2. 1896
(Lalić)
Zomrela 31. 5. 1975
(Lalić)
Nar. 27. 12. 1887
(Veľká Bytča, SK)
Zomrel 14. 1. 1958
(Praha-Kbely, CZ)
Zosobášení 13. 1. 1913
(Lalić)
Štefan Supek
Nar. 8. 4. 1891
(Lalić)
Zomrel 16. 1. 1945
(Lalić)
Zosobášení 29. 12. 1924
(Lalić)
Krasko Tomáš + Alžbeta Jonášová
Nar. 12. 5. 1902
(Kovačica)
Zomrel 12. 10. 1935
(Kovačica)
Nar. 9. 1. 1905
(Kovačica)
Zomrela 31. 1. 1984
(Kovačica)
Zosobášení 24. 11. 1921
(Kovačica)
Krasko Ján + Eva Kizúrová
Nar. 10. 7. 1905
(Kovačica)
Zomrel 11. 1. 1957
(Kovačica)
Nar. 25. 1. 1908
(Kovačica)
Zomrela 24. 11. 1994
(Kovačica)
Zosobášení 4. 5. 1926
(Kovačica)
Krasko Martin + Elena Zapletalová
Nar. 24. 9. 1910
(Kovačica)
Zomrel 5. 11. 1990
(Lalić)
Nar. 4. 6. 1914
(Lalić)
Zomrela 27. 6. 1991
(Lalić)
Zosobášení 4. 7. 1944
(Šíd)
Potomkovia po Tomášovi Kraskovi a Alžbete Jonášovej, ako aj po Jánovi Kraskovi a Eve Kizúrovej existujú, ale zostavovateľka tohto rodokmeňa sa zamerala predovšetkým na rodinnú vetvu, ktorá vznikla po Martinovi Kraskovi a Elene Zapletalovej.
Krasková Marta + Petar Biondić
Nar. 10. 1. 1946
(Šíd)
Nar. 25. 1. 1944
(Vinica, HR)
Zosobášení 24. 12. 1969
(Frankfurt a.M., DE)
Herbert Merkle
Nar. 25. 10. 1939
(Frankfurt a.M., DE)
Zosobášení 30. 8. 1994
(Frankfurt a.M., DE)
Merkle (predtým Biondić) Egon
Nar. 24. 5. 1970
(Frankfurt/a.M., DE)
Krasko Milan + Verica Ostoićová
Nar. 4. 8. 1947
(Lalić)
Nar. 6. 6. 1948
(Beočin)
Zosobášení 14. 4. 1979
(Beočin)
Krasko Jelena + Robert Komaromi
Nar. 28. 4. 1980
(Belehrad)
Nar. 7. 12. 1975
(Malsch, DE)
Zosobášení 11. 8. 2001
(Odžaci)
Daniel
Nar. 30. 11. 2001
(Nový Sad)
Ervin
Nar. 5. 3. 2007
(Nový Sad)
Krasko Vladimir
Nar. 11. 4. 1986
(Odžaci)
Krasko Ján + Nataša Maletinová
Nar. 13. 11. 1950
(Erdevik)
Nar. 17. 9. 1948
(Zreňanin)
Zosobášení 25. 1. 1976
(Nový Sad)
Krasko Mirko + Aleksandra Mitovová
Nar. 18. 8. 1976
(Nový Sad)
Nar. 24. 7. 1976
(Nový Sad)
Zosobášení 4. 10. 2003
(Nový Sad)
Aleksa
Nar. 22. 6. 2005
(Nový Sad)
Ognjen
Nar. 21. 9. 2007
(Nový Sad)
Rodokmeň po Martinovi Kraskovi (1910 – 1990) a Elene Zapletalovej (1914 – 1991), vypracovaný v r. 2009, siaha po potomkov narodených záverečne s rokom 2007.